

गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको
ऐन संग्रह
२०७४-२०८०

प्रकाशक

गोकर्णेश्वर नगरपालिका
जोरपाटी, काठमाण्डौं

गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको
ऐन संग्रह
२०७४-२०८०

प्रकाशक
गोकर्णेश्वर नगरपालिका
जोरपाटी, काठमाण्डौ

विषयसूची

	पेज
१. प्रशासकीय कार्यविधि (नियमितगर्ने) ऐन, २०७५	१
२. सहकारी ऐन, २०७५	३
३. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०७६	५३
४. कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७६	७०
५. नगर प्रहरी व्यवस्थापन ऐन, २०७६	८७
६. शिक्षा ऐन, २०७७	९५
७. स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमती, नविकरण तथा नियमन सम्बन्धी ऐन, २०७७	१२४
८. युवा तथा खेलकुद विकास ऐन, २०७७	१३२
९. साविक स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूको सेवा, सर्त र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७८	१४५
१०. साविक स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूको स्तर बृद्धि सम्बन्धी ऐन, २०७८	१६७
११. शिक्षा ऐन, २०७९	१७३
१२. व्यवसाय दर्ता सम्बन्धी ऐन, २०७९	१८८
१३. आर्थिक, प्रशासनीक तथा आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धी ऐन, २०८०	१९५
१४. वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०८०	२१८
१५. संस्था दर्ता तथा नियमन सम्बन्धी ऐन, २०८०	२४८

प्रशासकीय कार्यविधि (नियमितगर्ने) ऐन, २०७५

प्रस्तावना:

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ र ९ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीयतहलाई तोकिएको अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा आवश्यक कानून बनाई प्रशासकीय कार्यविधि नियमित गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २२६ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (१) बमोजिम गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ :

- (१) यस ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमितगर्ने) ऐन, २०७५” रहेको छ ।
- (२) यो ऐन गोकर्णेश्वर नगरपालिका क्षेत्रभित्र लागू हुनेछ ।
- (३) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा, -

- (क) “ऐन” स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ सम्भन्धु पर्छ ।
- (ख) “कार्यपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगर कार्यपालिका सम्भन्धु पर्छ ।
- (ग) “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिका सम्भन्धु पर्छ ।
- (घ) “नगर सभा” भन्नाले संविधानको धारा २२३ बमोजिम गठन भएको गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगरसभा सम्भन्धु पर्छ ।
- (ङ) “संविधान” भन्नाले नेपालको संविधान सम्भन्धु पर्छ ।

३. नियम बनाउने अधिकार :

- (१) संविधान तथा ऐन बमोजिम नगरपालिकालाई तोकिएका अधिकार क्षेत्र भित्र का विषय मा तोकिएको कार्य जिम्मेवारी निर्वाह गर्न अपनाउनु पर्ने कार्यविधि नियमित गर्नको निमित्त कार्यपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम कार्यपालिकाले नियम बनाउँदा संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम स्थानीय तहको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने विषयमा मात्र बनाउनु पर्नेछ । संघीय र प्रदेश कानून बनि नसकेको हकमा ऐन बमोजिम नगर सभाले बनाएको वा यस ऐन बमोजिम कार्यपालिकाले बनाएको स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ । संघीय र प्रदेश कानून

लागू भए पछि त्यस्तो कानूनसँग स्थानीय कानून बाभिएको हद सम्म अमान्य हुनेछ । तर त्यसरी अमान्य भएको कानून बमोजिमभए गरेकोकाम कारवाही बदर हुने छैन ।

४. निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड बनाउन सक्ने :

सविधान, ऐन तथा यस ऐन अन्तरगतबनेको नियमावलीको अधीनमा र हीकार्यपालिकाले आवश्यकताअनुसार निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

सहकारी ऐन, २०७५

प्रस्तावना:

सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप स्थानीय स्तरमा छरिएर रहेको पूँजी, प्रविधि तथा प्रतिभालाई स्वाबलम्बन र पारस्परिकताका आधारमा एकीकृत गर्दै सदस्यहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अन्नयन गर्न, समुदायमा आधारित, सदस्य केन्द्रित, लोकतान्त्रिक, स्वायत्त र सुशासित संगठनको रूपमा सहकारी संस्थाहरूको प्रवर्द्धन गर्न, सहकारी खेती, उद्योग, बस्तु तथा सेवा व्यवसायका माध्यमबाट सामाजिक न्यायका आधारमा आत्मनिर्भर, तीव्र एवं दिगो रूपमा स्थानीय अर्थतन्त्रलाई सुदृढ तुल्याउन सहकारी संघ संस्थाहरूको दर्ता, सञ्चालन, नियम एवम् प्रवर्द्धन सम्बन्धी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधान २०७२ को भाग ५ दफा (४) बमोजिम अनुसूची ८ मा व्यवस्था भएको अधिकार कार्यान्वयनका लागि गोकर्णेश्वर नगरपालिकाका नगरसभाले यो ऐन बनाई जारी गरेको छ ।

परिच्छेद - १ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यस ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको सहकारी ऐन, २०७५” रहेको छ ।
- (२) यो ऐन गोकर्णेश्वर नगरपालिका को नगरपरिषदले पारित मितिवाट प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा :

- क) “आन्तरिक कार्यविधि” भन्नाले सहकारी संस्थाले दफा १८ बमोजिम बनाएको आन्तरिक कार्यविधि सम्झनुपर्छ ।
- ख) “कसूर” भन्नाले दफा ७९ बमोजिमको कसूर सम्झनुपर्छ ।
- ग) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।
- घ) “परिवार” भन्नाले सदस्यको पति वा पत्नी, छोरा, बुहारी, छोरी, धर्मपुत्र, धर्मपुत्री, बाबु, आमा, सौतेनी आमा र आफूले पालन पोषण गर्नु पर्ने दाजु, भाउजु, भाइ, बुहारी र दिदि, बहिनी सम्झनुपर्छ । तर सो शब्दले अंशबण्डा गरीवा मानो छुट्टिई आ-

आफ्नो पेशा व्यवसाय गरी बसेको परिवारको सदस्यलाई जनाउने छैन ।

- ड) “बचत” भन्नाले सदस्यले पूर्व निर्धारित दरमा ब्याजको रूपमा लाभ प्राप्त गर्ने गरी सहकारी संस्थामा जम्मा गरेको रकम सम्भन्नुपर्छ ।
- च) “मन्त्रालय” भन्नाले सहकारी सम्बन्धि विषय हेर्ने संघीय मन्त्रालय सम्भन्नुपर्छ ।
- छ) “मुख्य कारोबार” भन्नाले संस्थाले संचालन गरेको व्यवसायिक क्रियाकलापहरूमा पछिल्लो आर्थिक वर्षसम्ममा परिचालित बचतको दायित्व र पछिल्लो आर्थिक वर्षको सदस्यतर्फको खरिद वा बिक्रि कारोवारमा कम्तीमा तीस प्रतिशतभन्दा बढी हिस्सा भएको कारोबार सम्भन्नुपर्छ ।
- ज) “रजिष्ट्रार” भन्नाले सघिय सहकारी ऐन २०७४ को दफा ९२ बमोजिमको तोकिएको रजिष्ट्रार वा नगर कार्यपालिकाले तोकेको अधिकारीक ब्यक्ति सम्भन्नु पर्छ ।
- झ) “लेखा सुपरीवेक्षण समिति” भन्नाले दफा ३७ बमोजिमको लेखा सुपरीवेक्षण समिति सम्भन्नु पर्छ ।
- ञ) “विनियम” भन्नाले सम्बन्धित सहकारी संस्थाको दफा १७ बमोजिम बनाएको विनियम सम्भन्नुपर्छ ।
- ट) “विभाग” भन्नाले यस नगरपालिकाको सहकारी विभाग वा शाखा र सघिय ऐन बमोजिम मन्त्रालयले सहकारी नियमन गर्न तोकेको महाशाखा सम्भन्नुपर्छ ।
- ठ) “शेयर” भन्नाले सहकारी संस्थाको शेयर पुजीको विभाजित अंश सम्भन्नुपर्छ ।
- ड) “सञ्चालक” भन्नाले समितिको सदस्य सम्भन्नुपर्छ र सो शब्दले समितिको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष र समितिको सदस्य समेतलाई जनाउँछ ।
- ढ) “सदस्य” भन्नाले सहकारी संस्थाको सदस्यता प्राप्त गरेका व्यक्ति सम्भन्नुपर्छ ।
- ण) “समिति” भन्नाले दफा ३० को उपदफा (१) बमोजिमको सञ्चालक समिति सम्भन्नुपर्छ ।
- त) “सहकारी मूल्य” भन्नाले स्वावलम्बन, स्व-उत्तरदायित्व, लोकतन्त्र, समानता, समता, ऐक्यवद्धता, इमान्दारी, खुलापन, सामाजिक

उत्तरदायित्व तथा अरुको हेरचाह लगायत अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त सहकारी सम्बन्धि मूल्य सम्झनुपर्छ ।

- थ) “संस्थाको व्यवसाय” भन्नाले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम संचालित व्यवसायिक क्रियाकलाप सम्झनुपर्छ ।
- द) “सहकारी सिद्धान्त” भन्नाले स्वैच्छिक तथा खुला सदस्यता, सदस्यद्वारा लोकतान्त्रिक नियन्त्रण, सदस्यको आर्थिक सहभागीता, स्वायत्तता र स्वतन्त्रता, शिक्षा, तालीम र सूचना, सहकारी - सहकारी बीच पारस्परिक सहयोग र समुदाय प्रतिको चासो लगायत अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त सहकारी सम्बन्धि सिद्धान्त सम्झनुपर्छ ।
- ध) “संस्था” भन्नाले दफा ३ बमोजिम गठन भई दफा ६ बमोजिम दर्ता भएको विषयगत वा बहुउद्देशीय सहकारी संस्था सम्झनु पर्छ ।
- न) “साधारणसभा” भन्नाले सहकारी संस्थाको साधारण सभा सम्झनुपर्छ ।
- प) “प्राथमिक पूँजी कोष” भन्नाले शेयर पूँजी र जगेडा कोष सम्झनुपर्छ ।
- फ) “दर्ता गर्ने अधिकारी” भन्नाले दफा ६५ बमोजिमको दर्ता गर्ने अधिकारी सम्झनुपर्दछ ।
- ब) “कार्यपालिका” भन्नाले गो.न.पा. को नगर कार्यपालिकालाई सम्झनुपर्दछ ।
- भ) “सभा” भन्नाले गो.न.पा. को नगर सभालाई सम्झनुपर्दछ ।
- म) “सहकारी विकास समिति” भन्नाले गो.न.पा. को नगर कार्यपालिका अर्न्तगतको सहकारी विकास र प्रबर्द्धनका लागि गठन गरेको समिति सम्झनुपर्दछ ।
- य) “मुल” ऐन भन्नाले सहकारी ऐन २०७४ लाई सम्झनुपर्दछ ।
- र) “व्यवस्थापक वा प्रमुख कार्यकारी अधिकृत” भन्नाले संस्था वा संघको व्यवस्थापकिय जिम्मेवारी प्राप्त कर्मचारी सम्झनुपर्दछ ।

परिच्छेद - २

सहकारी संस्थाको गठन तथा दर्ता

३. संस्थाको गठन :

सहकारी सिद्धान्त अनुसार सदस्यहरूलाई सेवा तथा सुविधा पुऱ्याउने उद्देश्यले देहाय बमोजिम सहकारी संस्था गठन गर्न सकिने छ ।

- (१) कम्तीमा तीस जना नेपाली नागरिकहरू आपसमा मिली विषगत वा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था गठन गर्न सक्नेछन् ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि श्रमिक, युवा, लगायतले आफ्नो श्रम वा सीपमा आधारित भइ व्यवसाय गर्ने सहकारी संस्थाको हकमा पन्ध्रजना नेपाली नागरिकहरू भए पनि संस्था गठन गर्न सक्नेछन् ।
- (३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह वा त्यस्ता सरकार वा तहको अनुदान वा स्वामित्वमा संचालित विद्यालय, विश्वविद्यालय वा संगठित संस्थाबाट पारिश्रमिक पाउने पदमा वहाल रहेका कम्तीमा एक सय जना कर्मचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकहरूले आपसमा मिली प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको आफ्नो पेशागत संगठनका आधारमा सदस्यता, प्रतिनिधित्व र सेवा संचालनमा तोकिए बमोजिमका शर्त बन्देजहरू पालना गर्ने गरी संस्था गठन गर्न सक्नेछन् । तर एकसय जनाभन्दा कम संख्या रहेको एउटै कार्यालयका कम्तीमा तीसजना कर्मचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकहरूले आपसमा मिली सदस्यता, प्रतिनिधित्व र सेवा संचालनमा तोकिए बमोजिमका शर्त बन्देजहरू पालना गर्ने गरी संस्था गठन गर्न सक्नेछन् ।
- (४) यस दफा बमोजिम संस्था गठन गर्दा एक परिवार एक सदस्यका दरले उपदफा (१) वा (२) मा उल्लिखित संख्या पुगेको हुनुपर्नेछ । तर संस्था दर्ता भइसकेपछि एकै परिवारका एक भन्दा बढी व्यक्तिले सो संस्थाको सदस्यता लिन बाधा पर्नेछैन ।
४. दर्ता नगरी सहकारी संस्था सञ्चालन गर्न नहुने :
कसैले पनि यस ऐन बमोजिम दर्ता नगरी सहकारी स्थापना तथा संचालन गर्न हुँदैन ।
५. दर्ताको लागि दरखास्त दिनु पर्ने :
- (१) यस ऐन बमोजिम गठन भएका सरकारी संस्थाले दर्ताका लागि दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष अनुसूची १ को ढाँचामा दरखास्त दिनुपर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमका दरखास्त साथ देहाय बमोजिमका कागजातहरू संलग्न गर्नु पर्नेछः
- क) सहकारी संस्थाको प्रस्तावित विनियम,
- ख) सहकारी संस्था सञ्चालनको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन,

ग) सदस्यले लिन स्वीकार गरेको श्रेयर संख्या र श्रेयर रकमको विवरण ।

घ) तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण तथा कागजात ।

६. दर्ता गर्नुपर्ने :

(१) दफा ५ को उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त दरखास्त सहितको कागजातहरू छानविन गर्दा देहाय बमोजिम भएको पाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले दरखास्त परेको मितिले तीस दिनभित्र त्यस्तो सहकारी संस्था दर्ता गरी अनुसूची २ को ढाँचामा दर्ता प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ ।

क) दरखास्त साथ पेश भएको विनियम यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम रहेको,

ख) प्रस्तावित सहकारी संस्था, सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप सञ्चालन हुन सक्ने आधार रहेको,

ग) सहकारी संस्था समुदायमा आधारित एवम् सदस्य केन्द्रित भई संचालन र नियन्त्रण हुन सक्ने स्पष्ट आधार रहेको ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छानविन गर्दा प्रस्तावित सहकारी संस्थाको विनियमको कुनै कुरामा संशोधन गर्नुपर्ने देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संशोधन गर्नुपर्ने व्यहोरा खुलाई दरखास्त प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र निवेदकलाई सूचना गर्नु पर्नेछ ।

(३) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखतदर्ता भई संचालनमा रहेका गोकर्णेश्वर नगरपालिकाभित्र कार्यक्षेत्र कायम गरिएका सहकारी संस्था यसै ऐन बमोजिम दर्ता भएको मानिने छ ।

(४) यस दफा बमोजिम सहकारी संस्था दर्ता गर्दा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्थाले पालना गर्नु पर्ने गरी कुनै शर्त तोक्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम शर्त तोकिएकोमा सोको पालना गर्नु सम्बन्धित सहकारी संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

७. दर्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्ने :

(१) दफा ६ को उपदफा (१) मा उल्लिखित अवस्था नभएमा, सोही दफा बमोजिम विनियम संशोधनको लागि सूचना दिएको अवधि भित्र निवेदकले संशोधन गर्न अस्वीकार गरेमा त्यस्तो सूचना पाएको मितिले तीस दिनभित्र विनियम संशोधन नगरेमा वा सूचनामा उल्लेख भए बमोजिम हुने गरी विनियम संशोधन नगरेमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सहकारी संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गरेकोमा दर्ता गर्ने अधिकारीले कारण खुलाई तीन दिन भित्र सोको जानकारी सम्बन्धित निवेदकहरूलाई दिनु पर्नेछ ।

८. सहकारी संस्था संगठित संस्था हुने :

(१) सहकारी संस्था अविच्छिन्न उत्तराधिकार वाला एक स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ ।

(२) सहकारी संस्थाको काम कारबाहिको लागि एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।

(३) सहकारी संस्थाले यस ऐनको अधिनमा रही व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त, उपभोग, बिक्रि वा अन्य व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) सहकारी संस्थाको व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजूर गर्न र सो उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजूर लाग्न सक्नेछ ।

(५) सहकारी संस्थाले व्यक्ति सरह करार गर्न सक्नेछ ।

९. सहकारी संस्थाको कार्यक्षेत्र:

(१) दर्ता हुँदाका बखत सहकारी संस्थाको कार्य क्षेत्र देहाय बमोजिम हुनेछ:

क) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्थाको हकमा गो.न.पा. नगरपालिका क्षेत्र,

ख) अन्य संस्थाको हकमा एक वडा वा देहायका आधारमा तीनवटा वडा

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएता पनि संस्थाको कारोबार तथा समुदायलाई प्रदान गरेको सेवा आधार तथा देहायका आधारमा संस्थाको कार्यक्षेत्र विस्तार गर्दा देहायका आधारमा कायम गर्ने सकिने छ ।

(क) सदस्यहरूबीच स्वाबलम्बनको पारस्परिक अभ्यासको लागि आपसी साभता बन्धन (कमन बण्ड), को लागी आवश्यक देखिएको

(ख) व्यवसायिक स्तरमा सेवा संचालन गर्न आवश्यक सदस्य संख्या,

(ग) संस्था संचालनमा सदस्यको सहभागितामूलक लोकतान्त्रिक नियन्त्रण कायम हुने गरी पायक पर्ने स्थान ।

(घ) संस्थाको कारोवार र विशेष व्यवसायिक आवश्यकता एवं सदस्यहरूको सहभागिता विस्तार लाई समेट्ने गरी भौगोलिक क्षेत्रको विस्तार ।

- (३) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाको दर्ता भई व्यवसायिक सेवा प्रारम्भ गरेको दुईवर्ष पछि मात्र देहायको आधारमा जोडिएको भौगोलिक क्षेत्र कायम रहने गरी आफ्नो कार्यक्षेत्र थप वडाहरूमा विस्तार गर्न सक्नेछ ।
- क) संस्थाको व्यवसायिक क्रियाकलापको विकास क्रममा सदस्यता राख्न थप कार्य क्षेत्र आवश्यक परेको,
- ख) संस्थाको कार्य संचालनमा सदस्यको प्रत्यक्ष नियन्त्रण कायम राख्न रचनात्मक उपायहरू अवलम्बन गरिएको,
- ग) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाको हकमा मापदण्ड अनुसार भएको
- (४) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संस्थाको कार्यक्षेत्रका वडाहरूमा व्यावसायिक सेवा सञ्चालन नभएको वा जम्मा कारोबारको तोकिएको रकम वा अनुपात भन्दा कम रकम वा अनुपातको व्यावसायिक सेवा सञ्चालन भएको देखिएको खण्डमा दर्ता गर्ने अधिकारीले व्यावसायिक सेवा सञ्चालन भएका वडा मात्र कार्यक्षेत्र कायम गर्ने गरी विनियम संशोधन गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (५) उपदफा (४) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले निर्देशन दिएकोमा सहकारी संस्थाले एक वर्षभित्र विनियम संशोधन गरी आफ्नो कार्यक्षेत्र पुनः निर्धारण गर्नुपर्नेछ ।
- (६) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सहकारी संस्थाले स्वेच्छिक रूपमा जुनसुकै समय कार्यक्षेत्र घटाउने गरी पुनः निर्धारण गर्न विनियम संशोधन गर्न सक्नेछ ।
- (७) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत सञ्चालनमा रहेका संस्थाहरूको कार्यक्षेत्र यसै ऐन अनुसार यथावत कायम रहेको मानिनेछ । कार्यक्षेत्र पुनः निर्धारण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था यसै ऐनमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (८) कुनै पनि संस्था सञ्चालन भएको दुई आ.व. पुरा भै संस्थालाई थप प्रभावकारी बनाउन संस्थाको रूपान्तरण गर्न आवश्यक ठानेमा साधारण सभाको कुल सदस्य संख्याको दुई तिहाई सदस्यले निर्णय गरि कार्य क्षेत्र घटाउन सक्नेछ ।
- (९) उपदफा (८) बमोजिम रूपान्तरणको लागि निवेदन प्राप्त भएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले आवश्यक अध्ययन गरी संस्थाको रूपान्तरणको विनियम संशोधन गर्न सक्नेछ ।

(१०) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि संस्था दर्ता भै व्यवसायिक कारोवार सुरु गरेको दुई आर्थिक वर्षपछि कारोवार नभएको कुनै कार्यक्षेत्र हटाई जोडिएको कार्यक्षेत्र लिने गरि विनियम संशोधन गर्न सकिनेछ । कार्यक्षेत्र संशोधन सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१०. जानकारी दिनुपर्ने :

(१) गोकर्णेश्वर नगरपालिका भन्दा बढी कार्यक्षेत्र कायम राखी दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका संस्थाहरूले गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा सेवा सञ्चालन गर्दा सञ्चालित सेवाको विवरण सहित दर्ता गर्ने अधिकारीलाई जानकारी दिनुपर्नेछ ।

परिच्छेद - ३

११. विषयगत आधारमा वर्गीकरण:

(१) सहकारी संस्थाको वर्गीकरण देहाय बमोजिम हुनेछ:

- क) उत्पादन मुलक सहकारी संस्था : कृषि (अन्नबाली, तेलहनबाली, मसलाबाली, दुग्ध, चिया, कफि, उखु, फलफुल, तरकारी, पशुपालन, माछा मासु, जडिबुटी र महजन्य उत्पादन आदि), उर्जा एवं अन्य उत्पादन मुलक ।
- ख) सेवा मुलक: थोक तथा खद्र व्यापार, बजार, भण्डारण, ढुवानी, यातायात, सञ्चार, पर्यटन, पूर्वाधार, प्रकाशन, विद्यालय, प्राविधिक शिक्षालय, बृद्धाश्रम, तालिम तथा प्रशिक्षण, परामर्श सेवा, स्वास्थ्य सेवा, एम्बुलेन्स, नर्सिङ सेवा, फिजियोथेरापी सेवा, होटल तथा रेष्टुराँ, ट्राभल पार्क तथा उद्यान, सभास्थल, ब्यायमशाला, खानेपानी, फोहोरमैल व्यवस्थापन, कवाडी सामाग्री संकलन र बिक्री आदि ।
- ग) श्रमिक सहकारी संस्था : श्रम र सीपमा आधारित श्रमिकहरूको स्वामित्वमा स्थापना भएको सहकारी संस्था ।
- घ) बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था : दुई वा दुई भन्दा बढी विषयको कारोवार गर्ने सहकारी संस्था ।
- ङ) वित्तीय सहकारी संस्था वचत तथा ऋण, राष्ट्रिय सहकारी बैंक, साना किसान सहकारी संस्था ।

- (२) उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख) र (ग) मा उल्लेखित विषयमा विशिष्टीकरण, आम प्रचलन र अभ्यासको विकासक्रम समेतको आधारमा तोकिए बमोजिमका विषयहरू थप गर्न सकिनेछ ।
- (३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि उपदफा (१) बमोजिम अन्य संस्थाहरू गठन गर्न बाधा पर्नेछैन ।

१२. कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियाजना सञ्चालन गर्न सक्ने :

- (१) दफा ६ बमोजिम दर्ता प्रमाणपत्र प्राप्त गरे पछि संस्थाले आफ्नो उद्देश्य प्राप्तिका लागि यस ऐन र विनियमको अधिनमा रही आवश्यक कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (२) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न छुट्टै संस्था दर्ता गर्नुपर्ने छैन । तर त्यस्तो कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न प्रचलित कानून बमोजिम अनुमतिपत्र, स्वीकृति वा इजाजतपत्र लिनु पर्ने रहेछ भने सो बमोजिम अनुमतिपत्र, स्वीकृति वा इजाजतपत्र लिएर मात्र कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम संस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम अधिकार पाएको निकाय वा अधिकारीबाट अनुमतिपत्र, स्वीकृति वा इजाजतपत्र प्राप्त गरेमा पन्ध्र दिनभित्र सोको जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई दिनु पर्नेछ ।
- (४) दुई वा दुईभन्दा बढी संस्थाले संयुक्त वा साभेदारीमा आफ्नो उत्पादन वा सेवाको बजारीकरणको लागि यस ऐनको अधिनमा रही आवश्यक कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्नेछन् ।
- (५) उपदफा (४) बमोजिमको कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्ने सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. दायित्व सिमित हुने :

- (१) सहकारी संस्थाको कारोबारको सम्बन्धमा सदस्यको दायित्व निजले खरिद गरेको वा खरिद स्वीकार गरेको शेयरको अधिकतम रकम सम्म मात्र सिमित रहनेछ ।
- (२) सहकारी संस्थाको नाममा “सहकारी” र नामको अन्त्यमा “लिमिटेड” भन्ने शब्द राख्नु पर्नेछ ।

१४. सहकारीका मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त पालना गर्नु पर्ने :

सहकारी संस्थाको गठन तथा सञ्चालन गर्दा सहकारीका मूल्य, मान्यता र सिद्धान्तको पालना गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ४

संस्थाका उद्देश्य तथा कार्य

१५. संस्थाको उद्देश्य :

कार्यक्षेत्रमा आधारित र सदस्य केन्द्रित भई आफ्ना सदस्यहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक उन्नयन गर्नु संस्थाको मुख्य उद्देश्य हुनेछ ।

१६. संस्थाको कार्य :

संस्थाको कार्यहरू देहाय बमोजिमको हुनेछ ।

क) सहकारीका मूल्य, मान्यता र सिद्धान्तहरूको पालना गर्ने गराउने,

ख) सदस्यको हित प्रवर्द्धन गर्ने गरी व्यावसायिक सेवाहरू प्रदान गर्ने,

ग) सदस्यलाई शिक्षा, सूचना र तालिम प्रदान गर्ने,

घ) संस्थाले गर्ने उत्पादन तथा सेवाको मापदण्ड निर्धारण गरी गुणस्तर सुधार, आर्थिक स्थायित्व र जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्य गर्ने,

ङ) आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली लागू गर्ने

च) संस्थाको व्यावसायिक प्रवर्द्धन तथा विकास सम्बन्धी क्रियाकलापहरू संचालन गर्ने

छ) मन्त्रालय, रजिष्ट्रार, प्रादेशिक रजिष्ट्रार, स्थानीय तह वा दर्ता गर्ने अधिकारीको निर्देशन पालना गर्ने गराउने,

ज) विनियममा उल्लिखित कार्यहरू गर्ने ।

परिच्छेद - ५

विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधि

१७. विनियम बनाउनु पर्ने :

(१) संस्थाले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड र कार्यविधिको अधिनमा रही आफ्नो कार्य सञ्चालनका लागि विनियम बनाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विनियम दर्ता गर्ने अधिकारीबाट स्वीकृत भए पछि लागू हुनेछ ।

१८. आन्तरिक कार्यविधि बनाउन सक्ने :

- (१) संस्थाले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड, कार्यविधि र विनियमको अधिनमा रही आवश्यकता अनुसार आफ्नो आन्तरिक कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बोजिमको आन्तरिक कार्यविधि सम्बन्धित संस्थाका साधारणसभाले स्वीकृत गरेपछि लागू हुनेछ ।

१९. विनियम र आन्तरिक कार्यविधिमा संशोधन :

- (१) संस्थाको साधारणसभाको कूल सदस्य संख्याको बहुमतबाट विनियम र आन्तरिक कार्यविधि संशोधन हुन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम संशोधन भएको आन्तरिक कार्यविधि वा विनियम दर्ता गर्ने अधिकारीबाट स्वीकृत भएपछि मात्र लागू हुनेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम संशोधन भएको आन्तरिक कार्यविधि वा विनियम दर्ता गर्ने अधिकारीबाट स्वीकृत भएपछि मात्र लागू हुनेछ ।

परिच्छेद - ६

सदस्यता

२०. संस्थाको सदस्यता:

- (१) अठार वर्ष उमेर पूरा गरेका देहाय बमोजिमका नेपाली नागरिकहरू संस्थाको सदस्य हुन सक्नेछन्:
 - क) संस्थाको कम्तीमा एक शेयर खरिद गरेको,
 - ख) संस्थाको विनियममा उल्लिखित शर्तहरू पालना गर्न मन्जुर गरेको,
 - ग) संस्थाको जिम्मेवारी पालना गर्न मन्जुर भएको,
 - घ) संस्थाले गरेको कारोवारसँग प्रतिस्पर्धा हुने गरी कारोवार नगरेको,
 - ङ) संस्थाको सदस्यता लिन योग्य रहेको स्वघोषणा गरेको,
- (२) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारका निकायहरू, स्थानीय तहका साथै संस्थाका कार्यक्षेत्र भित्रका सामुदायिक वा सहकारी विद्यालय, गुठी, स्थानीय क्लब, स्थानीय तहमा गठन भएका उपभोक्तासमूहहरू संस्थाको सदस्य हुन बाधा पर्ने छैन ।
- (३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि स्वास्थ्य सहकारी संस्थामा सहकारी संस्थाले सदस्यता लिन बाधा पर्ने छैन ।

२१. सदस्यता प्राप्त गर्न निवेदन दिनुपर्ने :

- (१) संस्थाको सदस्यता लिन चाहने सम्बन्धित व्यक्तिले संस्थाको समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदनपरेको मितिले पैंतीस दिन भित्र समितिले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा विनियमको अधिनमा रही सदस्यता प्रदान गर्ने वा नगर्ने निर्णय गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम निर्णय गर्दा समितिले सदस्यता प्रदान नगर्ने निर्णय गरेमा सो को कारण खोली सात दिनभित्र निवेदकलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम जानकारी पाएको मितिले तीस दिनभित्र सम्बन्धित व्यक्तिले त्यस्तो संस्था दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजूर गर्न सक्नेछ ।
- (५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त उजुरी छानविन गर्दा निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गर्नु पर्ने देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गर्नको लागि सम्बन्धित संस्थालाई आदेश दिन सक्नेछ ।
- (६) उपदफा (५) बमोजिम आदेश भएमा सो आदेश प्राप्त गरेको सात दिन भित्र सम्बन्धित संस्थाले निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गरी सोको जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई गराउनुपर्नेछ ।

२२. सदस्य हुनपाउने :

- (१) कुनै व्यक्ति एकै प्रकृतिको एक भन्दा बढी संस्थाको सदस्य हुन पाउने छैन । तर यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि कुनै व्यक्ति एकै प्रकृतिको एकभन्दा बढी संस्थाको सदस्य रहेको भए यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले तीन वर्ष भित्र कुनै एक संस्थाको मात्र सदस्यता कायम राख्नु पर्नेछ ।
- (२) यो ऐन प्रारम्भ हुँदामा बखत कुनै संस्थामा नेपाल सरकारको निकाय वा दफा २० को उपदफा (२) मा उल्लेख भएदेखि बाहेकको अन्य कुनै कृत्रिम व्यक्ति सदस्य भएको भए पाँचवर्ष भित्र सदस्यता अन्त्य गर्नुपर्नेछ ।

२३. सदस्यताको समाप्ति :

- (१) कुनै सदस्यको सदस्यता देहायको अवस्थामा समाप्त हुनेछः
 - क) सदस्यले आफ्नो सदस्यता त्याग गरेमा,
 - ख) लगातार वार्षिक साधारणसभामा बिना सूचना तीन पटकसम्म अनुपस्थित भएमा,

ग) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियम बमोजिम सदस्यले पालना गर्नुपर्ने प्रावधानको बारम्बार उल्लङ्घन गरेमा,

घ) संस्थाको सदस्यको हकमा दफा २० बमोजिमको योग्यता नभएमा ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै सदस्यले संस्थाबाट प्राप्त वा भुक्तान गर्नु पर्ने कुनै रकम भएमा सो फरफारक नभएसम्म वा निजले लिएको ऋण, तिर्नु पर्ने कुनै दायित्व वा अन्य कुनै सदस्यको तर्फबाट धितो वा जमानत बसेकोमा सोको दायित्व फरफारक नभएसम्म निजको सदस्यता समाप्त हुने छैन ।

(३) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि साधारणसभा बोलाउने निर्णय भइसकेपछि साधारणसभा सम्पन्न नभएसम्म कसैलाई पनि सदस्यताबाट हटाउन सकिने छैन ।

२४. सुबिधा प्राप्त गर्न नसक्ने :

कुनै सदस्यले सहकारी संस्थालाई तिर्नु पर्ने कुनै दायित्व निर्धारित समयभित्र भुक्तान नगरेमा वा यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा विनियम बमोजिम सदस्यले पालन गर्नुपर्ने व्यवस्थाको बारम्बार उल्लङ्घन गरेमा त्यस्तो सदस्यले अन्य सदस्य सरहको सुबिधा प्राप्त गर्न सक्ने छैन ।

परिच्छेद - ७

साधारण सभा, समिति तथा लेखा सुपरिवेक्षण समिति

२५. साधारण सभा:

(१) सहकारी संस्थाको सर्वोच्च अंगको रूपमा साधारणसभा हुनेछ ।

(२) सहकारी संस्थाका सबै सदस्यहरू साधारणसभाका सदस्य हुने छन् ।

(३) सहकारी संस्थाको साधारणसभा देहाय बमोजिम हुनेछ:

क) प्रारम्भिक साधारणसभा

ख) वार्षिक साधारणसभा

ग) विशेष साधारणसभा

२६. प्रारम्भिक साधारणसभाको काम, कर्तव्य र अधिकार :

प्रारम्भिक साधारणसभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

क) प्रारम्भिक साधारणसभा हुने अधिल्लो दिनसम्मको काम कारबाही र आर्थिक कारोबारको जानकारी लिने,

- ख) चालू आर्थिक वर्षको लागि वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत गर्ने,
ग) प्रतिवेदन तथा वित्तीय विवरण अनुमोदन गर्ने,
घ) विनियममा उल्लेख भए बमोजिम समिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको निर्वाचन गर्ने,
ङ) आन्तरिक कार्यविधि पारित गर्ने,
च) लेखा परीक्षकको नियुक्ति र निजको पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने,
छ) विनियममा तोकिए बमोजिमको अन्य कार्यहरू गर्ने ।
२७. वार्षिक साधारणसभाको काम, कर्तव्य र अधिकार वार्षिक साधारणसभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :
- क) वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत गर्ने,
ख) वार्षिक लेखा परीक्षण प्रतिवेदन अनुमोदन गर्ने,
ग) समिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको निर्वाचन तथा विघटन गर्ने
घ) सञ्चालक वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्यलाई पदबाट हटाउने,
ङ) समिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको वार्षिक प्रतिवेदन पारित गर्ने,
च) विनियम संशोधन तथा आन्तरिक कार्यविधि पारित गर्ने,
छ) लेखा परीक्षकको नियुक्ति र निजको पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने,
ज) संस्था एकीकरण वा विघटन सम्बन्धि निर्णय गर्ने,
झ) पारिश्रमिक लगायतका सुविधा तोक्ने,
ञ) ऋण तथा अनुदान प्राप्त गर्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्ने,
ट) सदस्यको दायित्व मिनाहा दिने,
ठ) समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने
ड) विनियममा तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।
२८. साधारण सभाको बैठक :
- (१) समितिले सहकारी संस्था दर्ता भएको मितिले तीन महिना भित्र प्रारम्भिक साधारणसभा बोलाउनु पर्नेछ ।
(२) समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र वार्षिक साधारणसभा बोलाउनु पर्नेछ ।
(३) समितिले देहायको अवस्थामा विशेष साधारणसभा बोलाउनु पर्नेछ ।
क) संस्थाको काम विशेषले विशेष साधारणसभा बोलाउनुपर्ने समितिबाट निर्णय भएमा,
ख) दफा ३८ को उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम लेखा सुपरीवेक्षण समितिको सिफारिसमा ,

- ग) कुनै सञ्चालकले विशेष साधारणसभा बोलाउन पेश गरेको प्रस्ताव समितिद्वारा पारित भएमा,
- घ) विशेष साधारणसभा बोलाउनु पर्ने कारण खुलाई पच्चिस प्रतिशत सदस्यले समिति समक्ष निवेदन दिएमा,
- ङ) दफा २५ को उपदफा (१) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले निर्देशन दिएमा,
- (४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संस्थाका सञ्चालक वा व्यवस्थापकबाट आफ्नो जिम्मेवारी पूरा नगरी संस्था सञ्चालनमा समस्या उत्पन्न भएको अवस्थामा दर्ता गर्ने अधिकारीलाई जानकारी दिइ साधारण सदस्यहरू मध्येबाट बहुमत सदस्य उपस्थित भई विशेष साधारणसभा गर्न सकिनेछ ।
२५. विशेष साधारणसभा बोलाउन निर्देशन दिन सक्ने :
- (१) संस्थाको निरीक्षण वा सुपरीवेक्षण गर्दा वा कसैको उजूरी परी छानविन गर्दा देहायको अवस्था देखिन आएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्थाको समितिलाई साधारणसभा बोलाउन निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- क) सहकारीको मूल्य, मान्यता तथा सिद्धान्त विपरित कार्य गरेमा
- ख) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधि विपरीत कार्य गरेमा,
- ग) दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशनको बारम्बार उल्लंघन गरेमा,
- घ) दफा ३१ को उपदफा (२) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले आदेश दिएमा ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम साधारणसभा बोलाउन निर्देशन प्राप्त भएमा समितिले सो निर्देशन प्राप्त भएको मितिले पैंतीस दिनभित्र साधारणसभाको बैठक बोलाउनु पर्नेछ र साधारणसभाको बैठकमा उजूरी वा निरीक्षणका क्रममा देखिएका विषयमा छलफल गरी सोको प्रतिवेदन दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ
- (३) उपदफा (१) वा (२) मा उल्लिखित अवधिभित्र समितिले साधारणसभा नबोलाएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो साधारणसभा बोलाउन सक्नेछ ।
- (४) सहकारी संस्थाको साधारणसभाको लागि गणपूरक संख्या तत्काल कायम रहेको सदस्य संख्याको एकाउन्न प्रतिशत हुनेछ । तर पहिलो

डाकिएको साधारणसभामा गणपुरक संख्या नपुगेमा त्यसको सात दिन भित्र दोस्रो पटक साधारण सभा बोलाउनु पर्ने र यसरी दोस्रो पटक बोलाइएको साधारणसभामा संचालकसमितिको बहुमत सहित एक तिहाई साधारण सदस्यहरूको उपस्थिति भएमा साधारण सभाको गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

- (५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा २८ का (४) मा भएको व्यवस्था सोही अनुसार हुनेछ ।
- (६) दुई हजार वा सो भन्दा बढी सदस्य भएको संस्थाले साधारणसभा गर्दा समान कार्यसूचीमा तोकिए बमोजिम सदस्य संख्याको आधारमा वडा-वडा वा अन्य पाएकको स्थानमा संचालक सदस्यहरूलाई पठाई साधारणसभा गर्न र त्यस्तो सभाको निर्णय प्रमाणित गर्न प्रतिनिधिहरू छनौट गरी त्यस्ता प्रतिनिधिहरूको उपस्थितिको सभाले अन्तिम निर्णय प्रमाणित गर्ने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

३०. सञ्चालक समिति :

- (१) सहकारी संस्थामा साधारणसभाबाट निर्वाचित एक सञ्चालक समिति रहनेछ । तर, एउटै व्यक्ति लगातार एउटै पदमा दुई पटकभन्दा बढी सञ्चालक हुन पाउने छैन ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा उपलब्ध भएसम्म कम्तीमातेत्तीस प्रतिशत महिला सदस्यको प्रतिनिधित्व सुनिश्चितगर्नु पर्नेछ ।
- (३) एउटै परिवारको एक भन्दा बढी सदस्य एकै अवधिमा सञ्चालक तथा लेखा समितिको पदमा उम्मेदवार बन्न र निर्वाचित हुन सक्ने छैन ।
- (४) कुनै संस्थाको सञ्चालक सोही संस्थाको कर्मचारी वा आफ्नोसंस्थाले सदस्यता लिएको सहकारी संघ वा बैंक बाहेक अर्कोकुनै संस्थाको संचालक बन्न पाउने छैन । तर वार्षिक दुई करोड रुपैयाँभन्दा कमको कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाको सञ्चालकले त्यस्तो सहकारी संस्थामा कर्मचारीको रूपमा काम गर्न बाधा पर्ने छैन । वार्षिक दुई करोड भन्दा बढि कारोवार गर्ने संस्थामा कुनै सञ्चालक कर्मचारी रहेको भए यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले चार वर्षभित्र त्यस्तो संचालकले कर्मचारीको पद त्याग गरी अर्को कर्मचारीको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।
- (५) यो ऐन प्रारम्भ हुनुअघि कुनै व्यक्ति एकभन्दा बढी एउटै भौगोलिक कार्यक्षेत्रभित्रका एकै प्रकृतिका संस्थाको सञ्चालक वा सोही वा अर्को

संस्थाको कर्मचारी भएकोमा यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक वर्षभित्र कुनै एक संस्थाको मात्र सञ्चालक वा कर्मचारी रहनु पर्नेछ। गोकर्णेश्वर नगरका क्षेत्रभित्र सञ्चालित सहकारीहरूमा गो.न.पा. को दर्ता गर्ने अधिकारी र सहकारी विभागका कर्मचारीहरू संचालक समिति वा लेख समितिमा रही कार्य गर्न सक्ने छैनन् तर यस प्रावधानले सहकारीको सदस्य हुनु भने बाधा पुगेको मानिने छैन।

(६) समितिको कार्यावधि चार वर्षको हुनेछ।

३१. सञ्चालक समितिको निर्वाचन :

(१) समितिले आफ्नो कार्यावधि समाप्त हुनु कम्तिमा एक महिना अघि अर्को समितिको निर्वाचन गराउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितिको निर्वाचन नगराएको जानकारी प्राप्त भएमा त्यस्तो जानकारी प्राप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र समितिको निर्वाचन गराउन दर्ता गर्ने अधिकारी ले सम्बन्धित समितिलाई आदेश दिन सक्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले आदेश दिएकोमा सम्बन्धित समितिले सो आदेश बमोजिमको समयमा वधिभित्र समितिको निर्वाचन गराईदर्ता गर्ने अधिकारलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम समितिको निर्वाचन नगराएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्था सदस्य रहेका माथिल्लो संघ भए सो संघको प्रतिनिधि समेतलाई सहभागी गराई निर्वाचन सम्बन्धि सम्पूर्ण कार्य गर्ने गराउनेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको निर्वाचन कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनु सम्बन्धित समितिका पदाधिकारीहरूको कर्तव्य हुनेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम निर्वाचन गराउँदा लागेको सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ।

(७) यस दफा बमोजिम समितिको अर्को निर्वाचन नभएसम्मको लागि समितिले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्नेछ।

३२. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

यस एने मा अन्यत्र उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

क) सहकारीका मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त बमोजिम सहकारी संस्थाको सञ्चालन गर्ने,

- ख) आर्थिक तथा प्रशासकीय कार्य गर्ने, गराउने,
- ग) प्रारम्भिक साधारणसभा, वार्षिक साधारणसभा तथा विशेष साधारणसभा बोलाउने,
- घ) साधारणसभाका निर्णयहरू कार्यान्वयन गर्ने, गराउने
- ङ) संस्थाको नीति, योजना, बजेट तथा वार्षिक कार्यक्रमको तर्जुमा गरी साधारणसभा समक्ष पेश गर्ने,
- च) संस्थाको सदस्यता प्रदान गर्ने तथा सदस्यताबाट हटाउने,
- छ) शेयर नामासारी तथा फिर्ता सम्बन्धि कार्य गर्ने,
- ज) सम्बन्धित संघको सदस्यता लिने,
- झ) विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधि तयार गरी साधारणसभामा पेश गर्ने,
- ञ) संस्थाको कार्यक्षेत्रभित्र संस्थाको कारोबार र व्यवसायको हित प्रवर्द्धनको लागि आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने,

३३. सञ्चालक पदमा बहाल नरहने :

देहायको कुनै अवस्थामा सञ्चालक आफ्नो पदमा बहाल रहन सक्ने छैन:

- क) निजले दिएको राजीनामा समितिबाट स्वीकृति भएमा,
- ख) निजलाई दफा ३४ उपदफा (१) बमोजिम सञ्चालकबाट हटाउने निर्णय भएमा,
- ग) निज अर्को संस्थाको सञ्चालक रहेमा,
- घ) निज सोही वा अर्को संस्थाको कर्मचारी रहेमा, तर दफा ३० को उपदफा (४) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा लेखिएको कुरामा सोही बमोजिम हुनेछ ।
- ङ) निजसोही वा अर्को संस्थाको लेखा सुपरीवेक्षण समितिको पदमा रहेमा
- च) निजको मृत्यु भएमा ।

३४. सञ्चालकलाई पदबाट हटाउन सक्ने :

- (१) साधारणसभाले बहुमतको निर्णयबाट देहायको कुनै अवस्थामा सञ्चालक लाई समितिको सञ्चालक पदबाट हटाउन सक्नेछ ।
- क) आर्थिक हिनामिना गरी सम्बन्धित संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याएमा,
- ख) अनधिकृत तवरले सम्बन्धित संस्थाको कारोबार सम्बन्धि विषयको गोपनीयता भंग गरेमा,

- ग) सम्बन्धित संस्थाको कारोबार र व्यवसायसँग प्रतिस्पर्धाहुने गरी समान प्रकृतिको कारोबार वा व्यवसाय गरेमा,
- घ) सम्बन्धित संस्थाको अहित हुने कुनै कार्य गरेमा,
- ङ) निज शारीरिक वा मानसिक रूपमा काम गर्न नसक्ने भएमा,
- च) कुनै सञ्चालकमा यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियममा उल्लिखित योग्यता नरहेमा ।

- (२) कुनै सञ्चालकलाई समितिको पदबाट हटाउने निर्णय यस्तो गर्नु अघि सञ्चालक लाई साधारणसभा समक्ष सफाई पेश गर्ने मनासिब माफिकको मौका दिइनेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमको अवधिभित्र कुनै सञ्चालकले सफाई पेश नगरेमा वा निजले पेश गरेको सफाई सन्तोष जनक नभएमा साधारणसभाले त्यस्तो सञ्चालकलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम सञ्चालकको पदबाट हटाइएको सदस्य समितिको दुई कार्यकाल सम्मको निर्वाचनमा उम्मेदवार बन्न पाउने छैन ।
- (५) उपदफामा (३) बमोजिम कुनै सञ्चालक पदबाट हटेमा त्यस्तो पदमा साधारणसभाले बाँकी अवधिको लागि अर्को सञ्चालकको निर्वाचन गर्नेछ ।

३५. निजी स्वार्थ समावेश भएको निर्णयमा प्रकृत्यामा संलग्न हुन नहुने :

- (१) सञ्चालकले आफ्नो निजी स्वार्थ समावेश भएको निर्णय प्रक्रियामा संलग्न हुनुहुँदैन ।
- (२) सञ्चालकले आफूलाई मात्र व्यक्तिगत फाइदा हुनेगरी संस्थामा कुनै कार्य गर्न गराउन हुँदैन ।
- (३) कुनै सञ्चालकले उपदफा (१) को विपरीत हुने गरी वा आफ्नो अधिकारक्षेत्रभन्दा बाहिर गई कुनै काम कारबाही गरे गराएमा त्यस्तो काम कारबाही प्रति त्यस्तो सञ्चालक व्यक्तिगत रूपमा उत्तरदायी हुनेछ र त्यस्तो काम कारबाहीबाट संस्थाको, सदस्य वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई हानी नोक्सानी हुन गएको रहेछ भने त्यस्तो हानी नोक्सानी निजको जायजेथाबाट असूल उपर गरिनेछ ।

३६. समितिको विघटन :

- (१) साधारणसभाले देहायको अवस्थामा समितिको विघटन गर्न सक्नेछः
 - क) समितिको बदनियमपूर्ण कार्यबाट संस्थाको कारोबार जोखिममा परेमा,

- ख) संस्थाको तिर्नुपर्ने दायित्व तोकिएको समयभित्र भुक्तान गर्न नसकेमा,
- ग) विनियममा उल्लिखित उद्देश्य र कार्य विपरितको काम गरेमा
- घ) समितिले आफ्नो जिम्मेवारी पूरा नगरेमा,
- ङ) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा उल्लिखित शर्त वा दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशनको बारम्बार उलंघन गरेमा ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम समिति विघटन भएमा साधारणसभाले नयाँ समितिको निर्वाचन गर्नेछ ।
- (३) समितिले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दर्ता, गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशन पालना नगरेमा वा दफा २५ को उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको प्रतिवेदन समेतको आधारमा दर्ता गर्ने अधिकारीले समितिलाई उजुरी वा निरीक्षणको क्रममा देखिएका विषयबस्तुको गम्भीरताको आधारमा बढिमा छ महिनाको समय दिई सुधार गर्ने मौका दिन सक्नेछ र त्यस्तो समयवधि भित्र पनि सुधार नगरेमा त्यस्तो समिति विघटन गर्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम समिति विघटन भएमा त्यसरी विघटन गरिएको मितिले तीन महिना भित्रमा अर्को समितिको निर्वाचन सम्पन्न गराउन र त्यस्तो निर्वाचन नभएसम्म संस्थाको दैनिक कार्य सञ्चालन गर्न दर्ता गर्ने अधिकारीले तोकिए बमोजिमको एक तदर्थ समिति गठन गर्नु पर्नेछ ।
- (५) यस दफा बमोजिम अर्को समितिको निर्वाचन गराउँदा लागेको सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्नेछ ।

३७. लेखा सुपरिवेक्षणको समिति गठन :

- (१) संस्थामा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई सुदृढ गर्न तोकिए बमोजिमका योग्यता पुगेका एक जना संयोजक र दुईजना सदस्यहरू रहने गरी साधारणसभाले निर्वाचनबाट लेखा सुपरिवेक्षण समिति गठन गर्नेछ ।
- (२) एउटै परिवारको एक भन्दा बढी व्यक्ति एकै अवधिमा एउटै संस्थाको सञ्चालक वा लेखा सुपरिवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्य पदमा उम्मेदवार बन्न र निर्वाचित हुन सक्ने छैन ।

३८. लेखा सुपरिवेक्षण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (१) लेखा सुपरिवेक्षण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः
- क) प्रत्येक चौमासिकमा सहकारी संस्थाको आन्तरिक लेखापरीक्षण गर्ने, गराउने,
 - ख) आन्तरिक लेखापरीक्षण गर्दा लेखापरीक्षणका आधारभूत सिद्धान्तको पालना गर्ने, गराउने
 - ग) वित्तीय तथा आर्थिक कारोबारको निरीक्षण तथा मूल्यांकन गर्ने, गराउने,
 - घ) समितिको काम कारबाहीको नियमित सुपरिवेक्षण गर्ने र समितिलाई आवश्यक सुभावा दिने,
 - ङ) साधारणसभाको निर्देशन, निर्णय तथा समितिका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गर्ने,
 - च) लेखा सम्बन्धि प्रतिवेदन र समितिको काम कारबाहीको सुपरिवेक्षण सम्बन्धि वार्षिक प्रतिवेदन साधारणसभा समक्ष पेश गर्ने,
 - छ) आफूले पटक पटक दिएका सुभावा कार्यान्वयन नभएको कारणबाट कुनै संस्थाको हितमा प्रतिकूल असर परेमा वा त्यस्तो संस्थाको नगद वा जिन्सी सम्पत्तिको व्यापक रूपमा हिनामिना वा अनियमितता भएको वा संस्था गम्भीर आर्थिक संकटमा पर्न लागेको सोको कारण खुलाई विशेष साधारणसभा बोलाउन समिति समक्ष सिफारिस गर्ने ।
 - ज) आवश्यक परेमा आन्तरिक लेखा परीक्षक नियुक्तिका लागि तीन जनाको नाम सञ्चालक समितिमा सिफारिस गर्ने ।
- (२) लेखा सुपरिवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्य संस्थाको दैनिक आर्थिक प्रशासनिक कार्यमा सहभागी हुन पाउने छैन ।

परिच्छेद - ८

बचत तथा ऋण परिचालन

३९. सदस्य केन्द्रीत भई बचत तथा ऋणकौ कारोवार गर्नुपर्ने :

- (१) संस्थाले आफ्ना सदस्यहरूको मात्र बचत स्वीकार गर्न, सोको परिचालन गर्न र सदस्यलाई मात्र ऋण प्रदान गर्न सक्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने दर्ता भएको संस्था बाहेक अन्य विषयगत वा बहुउद्देश्यीय संस्थाले बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्दै आएको भए त्यस्तो संस्थाले संघीय कानून बमोजिम आफ्नो कारोवारलाई व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ
- (३) संस्थाले बचत तथा ऋण परिचालन लाई व्यवस्थापन गर्ने बचत तथा ऋण निति बनाई लागु गर्ने सक्नेछ ।
- (४) बचत र ऋणको व्याजदर बिचको अन्तर छ प्रतिशत भन्दा बढि हुने छैन ।
- (५) संस्थाले प्रदान गरेको ऋणमा लाग्ने ब्याजलाई मूल ऋणमा पूँजीकृत गरी सोको आधारमा ब्याज लगाउन पाइने छैन ।
- (६) संस्थाले कूनैपनि कम्पनीको शेयर खरिद गर्न सक्ने छैन । तर
- (१) संस्थाको दायित्वप्रति प्रतिकूल नहुने गरी संस्थाले स्वप्रयोजनको लागि अचल सम्पत्ति खरीद तथा पूर्वाधार निर्माण एवं संस्था र सदस्यहरुको हितमा उत्पादन र सेवाको क्षेत्रमा प्राथमिक पूँजी कोष परिचालन गर्न वाधा पर्नेछैन ।
- (२) संस्थाले यो ऐन प्रारम्भ हुनुअघि दर्ता भएका साना किसानद्वारा प्रवर्द्धित वित्तीय संस्थाको शेयर खरिद गर्न बाधा पर्नेछैन ।
- (३) बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरु मिलि आय मुलक उद्योग सञ्चालन गर्न वाधा पर्ने छैन ।
- (७) संस्थाले शेयर पूँजीकोषको पन्ध्र गुणासम्म बचत संकलन गर्न सक्नेछ ।

४०. आधार व्याजदर सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) संघीय कानून बमोजिम रजिष्ट्रारले बचत तथा ऋणको सन्दर्भ व्याजदर तोक्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएको सन्दर्भ व्याजदर संस्थाका लागि निर्देशक व्याजदर हुनेछ ।

४१. व्यक्तिगत बचतको सीमा :

संस्थामा सदस्यको व्यक्तिगत बचतको सीमा तीस लाख सम्म हुनेछ ।

परिच्छेद - ५

आर्थिक श्रोतको परिचालन

४२. शेयर बिक्रि तथा फिर्ता सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) संस्थाले आफ्नो सदस्यलाई शेयर बिक्रि गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संस्थाले एकै सदस्यलाई आफ्नो कुल शेयर पूँजीको बीस प्रतिशत भन्दा बढी हुने गरी शेयर बिक्रि गर्न सक्ने छैन ।
तर नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व वा नियन्त्रण भएको संस्था वा निकायका हकमा यो बन्देज लागू हुने छैन ।
- (३) संस्थाको शेयरको अंकित मूल्य प्रति शेयर एक सय रुपैया हुनेछ ।
- (४) संस्थाको शेयरपूँजी विनियममा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
- (५) संस्थाले खुला बजारमा शेयर बिक्रि गर्न पाउने छैन ।
- (६) संस्थाको मूलधनको रुपमा रहेको कुनै सदस्यको शेयर सोही संस्थाको ऋण वा दायित्व बाहेक अन्य कुनै ऋण वा दायित्व वापत लिलाम बिक्रि गरिने छैन ।

४३. रकम फिर्ता तथा खाता सञ्चालन सम्बन्धि व्यवस्था :

- (१) कुनै सदस्यले संस्थाको सदस्यता त्याग गरी रकम फिर्ता लिन चाहेमा निजको कुनै दायित्व भए त्यस्तो दायित्व भुक्तान गरेको मितिले एक महिनाभित्र निजको बाँकी रकम तोकिए बमोजिम निजलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।
- (२) कुनै सदस्यले संस्थामा जम्मा गरेको बचत फिर्ता माग गरेमा निजको कुनै दायित्व भए त्यस्तो दायित्व कट्टा गरी बाँकी रकम तोकिए बमोजिम निजलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।
- (३) संस्थाले बचत खाताहरू मात्र संचालन गर्न सक्नेछ ।

४४. ऋण वा अनुदान लिन सक्ने :

- (१) संस्थाले विदेशी बैंक वा वित्तिय संस्था वा अन्य निकायबाट ऋण वा अनुदान लिन वा त्यस्तो निकायसँग साभेदारीमा काम गर्न संघीय कानून बमोजिम स्वीकृती लिनु पर्ने छ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम विदेशी बैंक वा निकायबाट ऋण वा अनुदान लिन स्वीकृतिको लागि तोकिए बमोजिमको विवरणहरू सहित दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

- (३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले गाउँ/नगर कार्यपालिकामा प्रस्ताव पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिमको प्रस्ताव गाउँ/नागर कार्यपालिकाले उपयुक्त देखेमा स्वीकृतिको लागि मन्त्रालयमा शिफारिस गरि पठाउनेछ ।
४५. नेपाल सरकारको सुरक्षण प्राप्त गर्न सक्ने :
- (१) संस्थाले विदेशी बैंक वा निकायसँग लिने ऋणमा सुरक्षण प्राप्त गर्नु पर्ने भएमा संघीय कानून बमोजिम स्वीकृतिको लागि दर्ता गर्ने अधिकारि समक्ष प्रस्ताव सहित निवेदन दिनुपर्नेछ ।
- (२) दफा (१) बमोजिम प्राप्त प्रस्ताव उपयुक्त देखिएमा गाउँ/नगर कार्यपालिकाले संघीय कानून बमोजिम स्वीकृतिको लागि मन्त्रालयमा शिफारिस गरि पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद - १०
संस्थाको कोष

४६. संस्थाको कोष :

- (१) संस्थाको कोषमा देहाय बमोजिमको रकम रहनेछः
- क) शेयर बिक्रिबाट प्राप्त रकम
- ख) बचतको रूपमा प्राप्त रकम,
- ग) ऋणको रूपमा प्राप्त रकम
- घ) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदार रकम
- ङ) विदेशी सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थाबाट प्राप्त अनुदान वा सहायताको रकम
- च) व्यवसायिक कार्यबाट आर्जित रकम
- छ) सदस्यता प्रवेश शुल्क
- ज) संस्थाको नाममा प्राप्त हुने अन्य जुनसुकै रकम ।

४७. जगेडा कोष :

- (१) संस्थामा एक जगेडा कोष रहनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहाय बमोजिमका रकमरहने छन्ः
- क) आर्थिक वर्षको खूद बचत रकमको कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम,
- ख) कुनै संस्था, संघ वा निकायले प्रदान गरेको पूँजीगत अनुदान रकम,
- ग) स्थिर सम्पत्ति बिक्रिबाट प्राप्त रकम,
- घ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

४८. संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष :

- (१) संस्थामा एक संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष रहनेछ ।
- (२) दफा ४७ बमोजिमको जगेडा कोषमा सो दफाको उपदफा (२) का खण्ड (क) बमोजिमको रकम छुट्टयाई बाँकी रहेको र कमको कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा वार्षिक रूपमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको रकम सदस्यले गरेको संघीय कानूनमा तोकिए बमोजिमको वार्षिक कारोबारको आधारमा सम्बन्धित सदस्यलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

४९. सहकारी प्रवर्द्धन कोष सम्बन्धि व्यवस्था :

- (१) संस्थाले सहकारी व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्नको लागि दफा ४७ बमोजिम जगेडा कोषमा सो दफाको उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिमको रकम छुट्टयाई बाँकी रहेको रकमको शून्य दशमलव पाँच प्रतिशतले हुन आउने रकम संघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिमको सहकारी प्रवर्द्धन कोषमा वार्षिक रूपमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको उपयोग संघीय कानून व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

५०. अन्य कोष सम्बन्धि व्यवस्था :

- (१) दफा ४६, ४७, ४८ र ४९ मा उल्लिखित कोषका अतिरिक्त संस्थामा सहकारी शिक्षा कोष, शेयर लाभांश कोष लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य कोषहरू रहन सक्ने छन् ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको रकम सो कोषको उद्देश्य पूर्तिका लागि विनिमयमा तोकिए बमोजिम उपयोग गर्न सकिनेछ । तर एक वर्षको शेयर लाभांशको रकम शेयर पूँजीको पन्ध्र प्रतिशतभन्दा बढी हुने छैन ।

परिच्छेद - ११

अभिलेख सूचना

५१. अभिलेखे राख्नुपर्ने :

- (१) संस्थाले साधारणसभा, समिति तथा लेखा सुपरिवेक्षण समिति बैठकका निर्णय तथा काम कारबाहीको अध्यावधिक अभिलेख सुरक्षित साथ राख्नु पर्नेछ ।

(२) संस्थाले कारोबारसँग सम्बन्धित तथा अन्य आवश्यक अभिलेखहरू तोकिए बमोजिम सुरक्षित साथ राख्नु पर्नेछ ।

५२. विवरण उपलब्ध गराउनु पर्ने :

- (१) संस्थाले देहायका विवरणहरू सहितको प्रतिवेदन आ.व. समाप्त भएको तीन महिना भित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- क) कारोबारको चौमासिक र वार्षिक प्रतिवेदन तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदन
- ख) वार्षिक कार्यक्रम नीति तथा योजना
- ग) खुद बचत सम्बन्धि नीति तथा योजना
- घ) सञ्चालकको नाम तथा बाँकी कार्यावधिको सूची
- ङ) साधारणसभाको बैठक सम्बन्धी जानकारी
- च) शेयर सदस्य संख्या र शेयरपूँजी
- छ) सञ्चालक वा सदस्यले लिएको ऋण तिर्न बाँकी रहेको रकम,
- ज) दर्ता गर्ने अधिकारीले समय समयमा तोकिएको अन्य विवरण,

परिच्छेद - १२

लेखा र लेखापरीक्षण

५३. कारोवारको लेखा :

संस्थाले कारोवारको लेखा देहाय लेखा प्रणालिमा आधारित र कारोबारको यथार्थ स्थिति स्पष्टरूपमा देखिने गरी संधीय कानून बमोजिम रजिष्ट्रारले लागू गरेको लेखामान-एकाउन्टिङ स्ट्याण्डर्ड र यस ऐन बमोजिम पालना गर्नुपर्ने अन्य शर्त तथा व्यवस्था बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।

५४. लेखापरीक्षण :

- (१) संस्थाले प्रत्येक आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण सो आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र प्रचलित कानून बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त लेखापरीक्षकद्वारा गराउनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको अवधिभित्र कुनै संस्थाले लेखापरीक्षण नगराएको पाइएमा दर्ता अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको लेखा परीक्षण इजाजतपत्रप्राप्त लेखापरीक्षकबाट गराउन सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम लेखापरीक्षण गराउँदा लेखापरीक्षकलाई दिनु पर्ने पारिश्रमिक लगायतको रकम सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्नेछ ।
- (४) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम लेखापरीक्षकले गरेको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन अनुमोदनको लागि साधारणसभा समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम पेश भएको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन साधारण सभाबाट अनुमोदन हुन नसकेमा पुनः लेखापरीक्षणको लागि साधारणसभाले दफा ५५ को अधिनमा रही अर्को लेखापरीक्षक नियुक्त गर्नेछ ।

५५. लेखापरीक्षकको नियुक्ति :

- (१) संस्थाको लेखापरीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्न प्रचलित कानून बमोजिम इजाजतपत्रप्राप्त लेखापरीक्षकहरू मध्येबाट साधारणसभाले एक जना लेखापरीक्षक नियुक्ति गरी पारिश्रमिक समेत तोक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम लेखापरीक्षक नियुक्त गर्दा एउटै व्यक्ति, फर्म वा कम्पनीलाई लगातार तीन आर्थिक वर्षभन्दा बढी हुने गरी नियुक्त गर्न सकिने छैन ।

५६. लेखापरीक्षकमा नियुक्त हुनु नसक्ने :

- (१) देहायका व्यक्ति लेखापरीक्षकमा नियुक्त हुन तथा नियुक्त भई सकेको भए सो पदमा बहाल रहन सक्ने छैनः
 - क) सहकारी संस्थाको सञ्चालक,
 - ख) सम्बन्धित संस्थाको सदस्य,
 - ग) सहकारी संस्थाको नियमित पारिश्रमिक पाउने गरी नियुक्त सल्लाहकार वा कर्मचारी
 - घ) लेखापरीक्षण सम्बन्धी कसूरमा सजाय पाएको तीन वर्षका अवधि भुक्तान नभएको
 - ङ) दामासाहीमा परेको,
 - च) भ्रष्टाचार, ठगी वा नैतिक पतन हुने अन्य फौजदारी कसूरमा सजाय पाएको पाँच वर्ष भुक्तान नभएको
 - छ) सम्बन्धित संस्थसँग स्वार्थ बाभिएको व्यक्ति ।
- (२) लेखापरीक्षकले आफू नियुक्त हुनुअघि उपदफा (१) बमोजिम अयोग्य नभएको कुराको संस्थासमक्ष स्वघोषण गर्नुपर्नेछ ।
- (३) कुनै लेखापरीक्षक आफ्नो कार्यकाल समाप्त नहुँदै कुनै संस्थाको लेखापरीक्षक गर्न अयोग्य भएमा वा संस्थाको लेखापरीक्षकको पदमा कायम रहन नसक्ने स्थिति उत्पन्न भएमा निजले लेखापरीक्षण गर्नु पर्ने वा गरिरहेको काम तत्काल रोकी सो कुराको जानकारी लिखित रूपमा संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।
- (४) यस दफाको प्रतिकूल हुनेगरी नियुक्त भएको लेखापरीक्षकले गरेको लेखापरीक्षण मान्य हुने छैन ।

परिच्छेद - १३
छुट सुविधा र सहूलियत

५७. छुट सुविधा र सहूलियत :

- (१) संस्थालाई प्राप्त हुने छुट, सुविधा र सहूलियत संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा अल्लेखित छुट, सुविधा र सहूलियत बाहेक संस्थालाई प्राप्त हुने अन्य छुट, सुविधा र सहूलियत तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - १४
ऋण असुलि तथा बाँकी बक्यौता

५७. ऋण असुलि गर्ने :

- (१) कुनै सदस्यले संस्थासँग गरेको ऋण सम्भौता वा शर्त कबुलियतका पालना नगरेमा, लिखतको भाखाभिन्न ऋणको साँवाँ, ब्याज र हर्जाना चुक्ता नगरेमा वा ऋण लिएको रकम सम्बन्धित काममा नलगाई हिनामिना गरेको देखिएमा त्यस्तो सदस्यले ऋण लिंदा राखेको धितोलाई सम्बन्धित संस्थाले लिलाम बिक्रि गरी वा अन्य कुनै व्यवस्था गरी आफ्नो साँवाँ, ब्याज र हर्जाना असूल उपर गर्न सक्नेछ । धितो सम्बन्धित संस्थाले सकारे पश्चात् पनि ऋणील साँवा ब्याज दुवै भुक्तानी गरी धितो बापतको सम्पत्ति फिर्ता लिन चाहेमा फिर्ता गर्नुपर्नेछ ।
- (२) कुनै सदस्यले संस्थामा राखेको धितो कुनै किसिमले कसैलाई हक छोडिदिएमा वा अन्य कुनै कारणबाट त्यस्तो धितोको मूल्य घट्न गएमा त्यस्तो ऋणीलाई निश्चित म्याद दिई थप धितो सुरक्षण राख्न लगाउन सकिनेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम ऋणीले थप धितो नराखेमा वा उपदफा (१) वा (२) बमोजिमको धितोबाट पनि साँवा, ब्याज र हर्जानाको रकम असूल उपर हुन नसकेमा त्यस्तो ऋणीको हक लाग्ने अन्य जायजेथाबाट पनि साँवा, ब्याज र हर्जाना असूल उपर गर्न सकिनेछ ।
- (४) यस दफा बमोजिम साँवा, ब्याज र हर्जाना असूल उपर गर्दा लागेको खर्चको रकम तथा असूल उपर भएको साँवा, ब्याज र हर्जानाको रकम कट्टा गरी बाँकी रहन आएको रकम सम्बन्धित ऋणीलाई फिर्ता दिनु पर्नेछ ।

- (५) यस दफा बमोजिम कुनै संस्थाले ऋणीको धितो वा अन्य जायजेथा लिलाम बिक्री गर्दा लिलाम सकार्ने व्यक्तिको नाममा सो धितो वा जायजेथा प्रचलित कानून बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गर्नको लागि सम्बन्धित कार्यालयमा लेखी पठाउनेछ र सम्बन्धित कार्यालयले पनि सोही बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गरी सोको जानकारी सम्बन्धित संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।
- (६) यस दफा बमोजिम धितो राखेको सम्पत्ति लिलाम बिक्री गर्दा कसैले सकार नगरेमा त्यस्तो सम्पत्ति सम्बन्धित संस्था आफैले सकार गर्न सक्नेछ ।
- (७) उपदफा (६) बमोजिम आफैले सकार गरेमा त्यस्तो सम्पत्ति सम्बन्धित संस्थाको नामा रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गर्न सम्बन्धित कार्यालयमा लेखी पठाउनेछ र त्यसरी लेखी आएमा सम्बन्धित कार्यालयले सोही बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गरी दिनु पर्नेछ ।

५५. कालो सूची सम्बन्धी व्यवस्था :

संस्थाबाट ऋण लिई रकमको अपचलन गर्ने वा तोकिएको समयवधि भित्र ऋणको साँवा ब्याज फिर्ता नगर्ने व्यक्तिको नाम नामेशी सहित कालोसूची प्रकाशन सम्बन्धि व्यवस्था संघीयाकानून बमोजिम हुनेछ ।

६०. कर्जा सूचना केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था :

कर्जा सूचना केन्द्र सम्बन्धि व्यवस्था संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

६१. बाँकी बक्यौता असुल उपर गर्ने :

कसैले संस्थालाई तिर्नु बुझाउनु पर्ने रकम नतिरी बाँकी राखेमा त्यस्तो रकम र सोको ब्याज समेत दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो व्यक्तिको जायजेथाबाट असूल उपर गरिदिन सक्नेछ ।

६२. रोक्का राख्न लेखि पठाउने :

(१) संस्था वा दर्ता गर्ने अधिकारीले दफा ५८ र ६१ को प्रयोजनको लागि कुनै व्यक्तिको खाता, जायजेथाको स्वामित्व हस्तान्तरण, नामसारी वा बिक्री गर्न नपाउने गरी रोक्का राख्न सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम रोक्काको लागि लेखी आएमा सम्बन्धित निकायले प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो व्यक्तिको खाता, जायजेथाको स्वामित्व हस्तान्तरण, नामसारी वा बिक्री गर्न नपाउने गरी रोक्का राख्नराखी दिनु पर्नेछ ।

६३. अग्राधिकार रहने :

कुनै व्यक्तिले संस्थालाई तिर्नु पर्ने ऋण वा अन्य कुनै दायित्व नतिरेमा त्यस्तो व्यक्तिको जायजेथामा नेपाल सरकारको कुनै हक दाबी भए त्यसको लागि र कम छुट्टाई बाँकी रहन आएको रकममा संस्थाको अग्राधिकार रहनेछ ।

६४. कार्यवाहि गर्न बाधा नपर्ने :

संस्थाले ऋण असुली गर्ने सम्बन्धिमा कुनै व्यक्ति वा सहकारी संस्था उपर चलाएको कुनै कारबाहीका कारणबाट त्यस्तो व्यक्ति वा संस्था उपर यस ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिमको कुनै कसूरमा कारबाही चलाउन रोक लगाएको मानिने छैन ।

परिच्छेद - १५

एकीकरण, विघटन तथा दर्ता खारेज

६५. एकीकरण तथा विभाजन सम्बन्धि व्यवस्था:

- (१) यस ऐनको अधिनमा रही दुई वा दुई भन्दा बढी संस्थाहरु एक आपसमा गाभी एकीकरण गर्न वा एक संस्थालाई भौगोलिक कार्य क्षेत्रको आधारमा दुई वा दुई भन्दा बढी संस्थामा विभाजन गर्न सकिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम एकीकरण वा विभाजन गर्दा सम्बन्धित संस्थाको कुल कायम रहेका सदस्य संख्याको दुई तिहाइ बहुमतबाट निर्णय हुनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम एकीकरण वा विभाजन गर्ने निर्णय गर्दा एकीकरण वा विभाजन शर्त र कार्यविधि समेत खुलाउनु पर्नेछ ।

६६. विघटन र दर्ता खारेज:

- (१) कुनै संस्थामा देहायको अवस्था विद्यमान भएमा साधारणसभाको तत्काल रहेका दुई तिहाइ बहुमत सदस्यको निर्णयबाट त्यस्ता संस्थाको विघटन गर्ने निर्णय गरी दर्ता खारेजीको स्वीकृतिका लागि समितिले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिनसक्नेछः
 - क) विनियममा उल्लिखित उद्देश्य तथा कार्य हासिल गर्न सम्भव नभएमा,
 - ख) सदस्यको हित गर्न नसक्ने भएमा
- (२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त निवेदनमा छानविन गर्दा त्यस्ता संस्थाको विघटन गर्न उपयुक्त देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दर्ता गर्ने अधिकारीले देहायको अवस्थामा मात्र संस्थाको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछः

क) लगातार दुई वर्षसम्म कुनै कारोबार नगरी निष्कृत्य रहेको पाइएमा

ख) कुनै संस्थाले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली विपरीतको कार्य बारम्बार गरेमा

ग) विनियममा उल्लिखित उद्देश्य विपरीत कार्य गरेमा

घ) सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त विपरीत कार्य गरेमा ।

(४) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम दर्ता खारेज गर्नु अघि दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थालाई सुनुवाईको लागि पन्ध्र दिनको समय दिनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम संस्थाको दर्ता खारेज भएमा त्यस्तो संस्था विघटन भएको मानिनेछ ।

(६) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम संस्थाको दर्ता खारेजी भएमा त्यस्तो संस्थाको दर्ता प्रमाणपत्र स्वतः रद्द भएको मानिनेछ ।

६७. लिक्वीडेटरको नियुक्ति :

(१) दफा ६६ बमोजिम कुनै संस्थाको दर्ता खारेज भएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले लिक्वीडेटर नियुक्त गर्नेछ ।

(२) उपदफामा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संघीय कानूनमा तोकिएको सिमासम्मको सम्पत्ति भएको संस्थकोहकमा दर्ता गर्ने अधिकारीले कुनै अधिकृत स्तरका कर्मचारीलाई लिक्वीडेटर नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।

६८. लिक्वीडेटर पछिको सम्पत्तिको उपयोग :

कुनै संस्थाको लिक्वीडेशन पश्चात सबै दायित्व भुक्तान गरी बाँकी रहन गएको सम्पत्तिको उपयोग संघीय कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - १६

दर्ता गर्ने अधिकारी

६९. दर्ता गर्ने अधिकारी :

(१) यस ऐन अन्तर्गत दर्ता गर्ने अधिकारीको गर्नुपर्ने कार्यहरू गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको दर्ता गर्ने अधिकारीले यस ऐन बमोजिम आफूमा रहेको कुनै वा सम्पूर्ण अधिकार आफू मातहतको अधिकृत स्तरको कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

७०. काम, कर्तव्य र अधिकार :

यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित काम, कर्तव्य तथा अधिकारको अतिरिक्त दर्ता गर्ने अधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - १७

निरीक्षण तथा अनुगमन

७१. निरीक्षण तथा अभिलेख जाँच गर्ने :

- (१) दर्ता गर्ने अधिकारीले संस्थाको जुनसुकै वखत निरीक्षण तथा अभिलेख परीक्षण गर्न, गराउन सक्नेछ ।
- (२) नेपाल राष्ट्र बैंकले जुनसुकै वखत तोकिएको भन्दा बढी आर्थिक कारोबार गर्ने संस्थाको हिसाब किताब वा वित्तीय कारोबारको निरीक्षण वा जाँच गर्न, गराउन सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) को प्रयोजनको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले आफूमा कुनै अधिकारी वा विशेषज्ञ खटाई आवश्यक विवरण वा सूचनाहरू संस्थाबाट भिकाई निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्न सक्नेछ ।
- (४) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम निरीक्षण वा हिसाब जाँच गर्दा दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैंकको अधिकार प्राप्त अधिकृतले माग गरेको जानकारी सम्बन्धित संस्थाले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (५) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम निरीक्षण वा हिसाब जाँच गर्दा कुनै संस्थाको काम कारबाही यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड वा कार्यविधि बमोजिम भएको नपाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैंकले सम्बन्धित संस्थालाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु त्यस्तो संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।
- (६) नेपाल राष्ट्र बैंकले यस दफा बमोजिम संस्थाको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्दा नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रचलित कानून बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ ।
- (७) यस दफा बमोजिम संस्थाको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्दा प्राप्त हुन आएको जानकारी नेपाल राष्ट्र बैंकले गाउँ/नगर कार्यपालिकालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

७२. छानविन गर्न सक्ने :

- (१) कुनै संस्थाको व्यवसायिक कारोबार सन्तोषजनक नभएको, सदस्यको हित विपरीत काम भएको वा सो संस्थाको उद्देश्य विपरीत कार्य गरेको भनी त्यस्तो संस्थाको कम्तीमा वीस प्रतिशत सदस्यले छानविनको लागि निवेदन दिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको छानविन गर्न, गराउन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम छानविन गर्दा माग गरेको विवरण वाकागजात उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु सम्बन्धित समितिको कर्तव्य हुनेछ ।
- (३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम गरिएको छानविनको जानकारी सम्बन्धित संस्थालाई लिखित रूपमा दिनु पर्नेछ ।

७३. बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने संस्थाको निरीक्षण तथा अनुगमन सम्बन्धि विशेष व्यवस्था:

- (१) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्थाले तोकिए बमोजिम अनुगमन प्रणाली अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) दर्ता गर्ने अधिकारीले बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने संस्थाको तोकिए बमोजिमको अनुगमन प्रणालीमा आधारित भई निरीक्षण तथा अनुगमन गर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम संस्थाको निरीक्षण तथा अनुगमन दर्ता गर्ने अधिकारीले आवश्यकता अनुसार नेपाल राष्ट्र बैंक, जिल्ला बचत संघ लगायतका अन्य निकायको सहयोग लिन सक्नेछ ।

७४. वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने :

- (१) दर्ता गर्ने अधिकारीले आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र संस्थाको निरीक्षण सम्बन्धी वार्षिक प्रतिवेदन गाउँ/नगर कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदनमा देहायका विवरणहरू खुलाउनु पर्नेछ ।
 - क) सञ्चालनमा रहेका संस्थाको विवरण,
 - ख) अनुगमन गरिएका संस्थाको संख्या तथा आर्थिक कारोबारको विवरण,
 - ग) संस्थामा सहकारी सिद्धान्त र यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम, विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधिको पालनाको अवस्था,

- घ) संस्थाका सदस्यले प्राप्त गरेको सेवा सुविधाको अवस्था,
- ङ) संस्थाको क्रियाकलापमा सदस्यको सहभागिताको स्तर अनुपात,
- च) संस्थालाई गाउँपालिका/नगरपालिकाबाट प्रदान गरिएको वित्तीय अनुदान तथा छुट सुविधाको सदुपयोगिताको अवस्था,
- छ) संस्थाको आर्थिक क्रियाकलाप तथा वित्तीय अवस्था सम्बन्धी तोकिए बमोजिमका विवरण,
- ज) संस्थामा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको अवस्था,
- झ) संस्थामा सुशासन तथा जिम्मेवारीको अवस्था,
- ञ) संस्थामा रहेका कोषको विवरण,
- ट) संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष वितरणको अवस्था,
- ठ) सहकारीको नीति निर्माणमा सहयोग पुग्ने आवश्यक कुराहरु,
- ड) सहकारी संस्थाको दर्ता खारेजी तथा विघटन सम्बन्धि विवरण,
- ढ) संस्थाले सञ्चालन गरेको दफा १२ बमोजिमको कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजनाको विवरण,
- ण) तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण ।

७५. आपसी सुरुरक्षण सेवेवा संचालन सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) संस्थाले संघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम आफ्ना सदस्यहरुको बालीनाली वा बस्तुभाउमा भएको क्षतिको अंशपूर्ति गर्ने गरी आपसी सुरुरक्षण सेवा संचालन गर्न सक्नेछ ।

७६. स्थिरीकरण कोष सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) बचत तथा ऋण विषयगत संस्थाहरु सम्भावित जोखिमबाट संरक्षणका लागि संघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम खडा हुने स्थिरीकरण कोषमा सहभागी हुन सक्नेछन् ।

परिच्छेद - १८

समस्याग्रस्त संस्थाको व्यवस्थापन

७७. संस्था समस्याग्रस्त भएको घोषण गर्न सकिने :

- (१) यस ऐन बमोजिम गरिएको निरीक्षण वा हिसाब जाँचबाट कुनै संस्थामा देहायको अवस्था विद्यमान रहेको देखिएमा कार्यपालिकाले त्यस्तो संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्थाको रूपमा घोषणा गर्न सक्नेछः
 - क) सदस्यको हित विपरीत हुने गरी कुनै कार्य गरेको,

- ख) संस्थाले पुरा गर्नुपर्ने वित्तीय दायित्व पुरा नगरेको वा भुक्तानी गर्नुपर्ने दायित्व भुक्तानी गर्न नसकेको वा भुक्तानी गर्न नसक्ने अवस्था भएको,
- ग) सदस्यहरूको बचत निर्धारित शर्त बमोजिम फिर्ता गर्न नसकेको
- घ) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा विनियम विपरीत हुने गरी संस्था सञ्चालन भएको,
- ङ) संस्था दामासाहीमा पर्न सक्ने अवस्थामा भएको वा उल्लेखनीय रूपमा गम्भीर आर्थिक कठिनाई भोगिरहेको,
- च) कुनै संस्थाले सदस्यको बचत रकम फिर्ता गर्नु पर्ने अवधिमा फिर्ता नगरेको भनी त्यस्तो संस्थाका कम्तीमा वीस प्रतिशत वा वीस जना मध्ये जुन कम हुन्छ सो वरावरका सदस्यहरूले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिएको छानविन गर्दा खण्ड (क) देखि (ङ) सम्मको कुनै अवस्था विद्यमान भएको देखिएको, (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि प्रचलित कानून बमोजिम गठन गरेको आयोगले कुनै संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्था घोषणा गर्न सिफारिस गरेमा वा समस्याग्रस्त भनी पहिचान गरेकोमा वा त्यस्तो आयोगमा परेको उजुरी संख्या, औचित्य समेतको आधारमा कार्यपालिकाले त्यस्तो संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्था घोषणा गर्न सक्नेछ ।

७८. व्यवस्थापन समितिको गठन:

- (१) दफा ७७ बमोजिम समस्याग्रस्त संस्था घोषणा भएकोमा त्यस्तो संस्थाको सम्पत्ति व्यवस्थापन तथा दायित्व भुक्तानी सम्बन्धि कार्यका लागि व्यवस्थापन समितिको गठन गर्न दर्ता गर्ने अधिकारीले कार्यपालिका समक्ष सिफारिस गर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सिफारिस भई आएमा कार्यपालिकाले तोकिए बमोजिम व्यवस्थापन समितिको गठन गर्न सक्ने छ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम गठित व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - १५
कसूर, दण्ड जरिवाना तथा पुनरावेदन

७५. कसूर गरेको मानिने :

कसैले देहायको कुनै कार्य गरेमा यस ऐन अन्तर्गतको कसूर गरेको मानिनेछ ।

- क) दर्ता नगरी वा खारेज भएको संस्था सञ्चालन गरेमा वा कुनैव्यक्ति, फर्म वा कम्पनीले आफ्नो नाममा सहकारी शब्द वा सो शब्दको अंग्रेजी रूपान्तरण राखी कुनै कारोबार, व्यवसाय, सेवा प्रवाह वा अन्य कुनै कार्य गरेमा,
- ख) सदस्यको बचत यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम बमोजिम बाहेक अन्य कुनैपनि प्रयोजनको लागि प्रयोग गरेमा,
- ग) तोकिएको भन्दा बढी रकम ऋण प्रदान गर्दा जमानत वा सुरक्षण नराखी ऋण प्रदान गरेमा,
- घ) समितिको सदस्य, व्यवस्थापक वा कर्मचारीले संस्थाको सम्पत्ति, बचत वा शेयर रकम हिनामिना गरेमा,
- ङ) ऋण असूल हुन नसक्ने गरी समितिका कुनै सदस्य, निजको नातेदार वा अन्य व्यक्ति वा कर्मचारीलाई ऋण दिई रकम हिनामिना गरेमा,
- च) समितिका कुनै सदस्यले एक्ले वा अन्य सदस्यको मिलोमतोमा संस्थाको शेयर वा बचत रकम आफू खुसी परिचालन गरी संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याएमा,
- छ) भुट्टा वा गलत विवरण पेश गरीकर्ता लिएमा, राखेको धितो कच्चा भएमा वा ऋण हिनामिना गरेमा,
- ज) संस्थाले यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम, विनियम विपरित लगानी गरेमा वा लगानी गर्ने उद्देश्यले रकम उठाएमा,
- झ) कृत्रिम व्यवसाय खडा गरी वा गराई ऋण लिएमा वा दिएमा,
- ञ) धितोको अस्वाभाविक रूपमा बढी मूल्यांकन गरी ऋण लिएमा वा दिएमा,
- ट) भुट्टा विवरणको आधारमा परियोजनाको लागत अस्वाभाविक रूपमा बढाई बढी ऋण लिएमा वा दिएमा,
- ठ) कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई एक पटक दिइसकेको सुरक्षण रीतपूर्वक फुकुवा नभई वा सो सुरक्षणले खामेको मूल्य भन्दा बढी हुनेगरी सोही सुरक्षण अन्य संस्थामा राखी पुनः ऋण लिए वा दिएमा,

- ड) संस्थाबाट जुन प्रयोजनको लागि ऋण सुविधा लिएको हो सोही प्रयोजनमा नलगाई अन्यत्र प्रयोग गरे वा गराएमा,
- ढ) संस्थाको कुनै कागजात वा खातामा लेखिएको कुनै कुरा कुनै तरिकाले हटाई वा उडाइ अर्कै अर्थ निस्कने व्यहोरा पारी मिलाई लेख्ने वा अर्को भिन्नै श्रेस्ता राख्ने जस्ता काम गरेबाट आफूलाई वा अरु कसैलाई फाइदा वा हानि नोक्सानी गर्ने उद्देश्यले कीर्ते वा अर्काको हानि नोक्सानी गर्ने उद्देश्यले नगरे वा नभएको भुट्टा कुरा गरे वा भएको हो भनी वा मिति, अंक वा व्यहोरा फरक पारी सहीछाप गरी गराई कागजात बनाई वा बनाउन लगाई जालसाजी गरे वा गराएमा,
- ण) ऋणको धितो स्वरूप राखिने चल अचल सम्पत्ति लिलाम बिक्री वा अन्य प्रयोजनको लागि मूल्यांकन गर्दा मूल्यांकनकर्ताले बढी, कम वा गलत मूल्यांकन गरी संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याउने कार्य गरे वा गराएमा
- त) संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याउने उद्देश्यले कसैले कुनै काम गराउन वा नगराउन, मोलाहिजा गर्न वा गराउन, कुनै किसिमको रकम लिन वा दिन, बिना मूल्य वा कम मूल्यमा कुनै माल, बस्तु वा सेवा लिन वा दिन, दान, दातव्य, उपहार वा चन्दा लिन वा दिन, गलत लिखत तयार गर्न वा गराउन, अनुवाद गर्न वा गराउन वा गैर कानूनी लाभ वा हानी पुऱ्याउने बदनियतले कुनै कार्य गरे वा गराएमा,
- थ) कुनै संस्था वा सोको सदस्य वा बचत कर्ता वा ती मध्ये कसैलाई हानी नोक्सानी पुग्ने गरी लेखा परीक्षण गरे गराएमा वा लेखा परीक्षण गरेको भुट्टो प्रतिवेदन तयार पारेमा वा पार्न लगाएमा ।

८०. सजाय:

- (१) कसैले दफा ७५ को कसूर गरेमा देहाय बमोजिमको सजाय हुनेछः
- क) खण्ड (क), (ग), (ङ) र (थ) को कसूरमा एक वर्षसम्म कैद र एक लाख रुपैयाँ सम्म जरिवाना,
- ख) खण्ड (ठ) को कसूरमा दुई वर्षसम्म कैद र दुई लाख रुपैयाँ सम्म जरिवाना,
- ग) खण्ड (ख) को कसूरमा विगो बराबरको रकम जरिवाना गरी तीन वर्ष सम्म कैद
- घ) खण्ड (घ), (ङ), (च), (छ), (ज), (झ), (ञ), (ट), (ण) र

(त) को कसूरमा विगो भराई विगो बमोजिम जरिवाना गरी देहाय बमोजिम कैद हुनेछ ।

(१) दश लाख रुपैयाँ सम्म विगो भए एक वर्षसम्म कैद,

(२) दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढी पचास लाख रुपैयाँसम्म विगो भए दुई वर्ष देखि तीन वर्षसम्म कैद,

(३) पचास लाख रुपैयाँभन्दा बढी एक करोड रुपैयाँसम्म विगो भए तीन वर्ष देखि चार वर्ष सम्म कैद

(४) एक करोड रुपैयाँभन्दा बढी दश करोड रुपैयाँसम्म विगो भए चार वर्ष देखि छ वर्षसम्म कैद

(५) दश करोड रुपैयाँभन्दा बढी एक अर्ब रुपैयाँसम्म विगो भए छ वर्षदेखि आठ वर्षसम्म कैद

(६) एक अर्ब रुपैयाँभन्दा बढी जतिसुकै रुपैयाँ विगो भए पनि आठ वर्ष देखि दश वर्षसम्म कैद

(ड) खण्ड (ढ) को कसूरमा दश वर्षसम्म कैद ।

(२) दफा ७५ को कसूर गर्न उद्योग गर्ने वा त्यस्तो कसूर गर्न मद्दत पुऱ्याउने व्यक्तिलाई मुख्य कसूरदारलाई हुने सजायको आधा सजाय हुनेछ ।

(३) दफा ७५ को कसूर गर्ने वा त्यस्तो कसूर गर्न मद्दत पुऱ्याउन कुनै निकाय संस्था भए त्यस्तो निकाय संस्थाको प्रमुख कार्यकारी वा पदाधिकारी वा कार्यकारी हैसियतमा कार्य सम्पादन गर्ने व्यक्तिलाई यस ऐन बमोजिम हुने सजाय हुनेछ ।

८१. जरिवाना हुन :

(१) दफा ८७ बमोजिम कसैको उजुरी परी वा संस्थाको निरीक्षण अनुगमन वा हिसाब किताबको जाँच गर्दा वा अन्य कुनै व्यहोराबाट कसैले देहायको कुनै कार्य गरेको पाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो कार्यको प्रकृति र गम्भीर कार्यको आधारमा त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई पाँच लाख रुपैयाँ सम्म जरिवाना गर्नेछ ।

क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम विपरीत सदस्यसँग ब्याज लिएमा,

ख) संस्थाले प्रदान गर्ने बचत र ऋणको ब्याजदरबीचको अन्तर छ प्रतिशतभन्दा बढी कायम गरेमा,

ग) संस्थाले प्रदान गरेको ऋणमा लाग्ने ब्याजलाई मूल कर्जामा पूँजीकृत गरी सोको आधारमा ब्याज लगाएमा,

- घ) कुनै सदस्यलाई आफ्नो पूँजीकोषको तोकिए बमोजिमको प्रतिशतभन्दा बढी हुने गरी ऋण प्रदान गरेमा,
- ङ) संस्था दर्ता गर्दाका बखतका सदस्य बाहेक अन्य सदस्यलाई सदस्यता प्राप्त गरेको तीन महिना अवधि व्यतित नभई ऋण लगानी गरेमा,
- च) प्राथमिक पूँजी कोषको दश गुणा भन्दा बढी हुने गरी बचत संकलन गरेमा,
- छ) शेयर पूँजीको पन्ध्र प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लाभांश वितरण गरेमा,
- ज) संस्थाले आफ्नो कार्यक्षेत्र बाहिर गई कारोबार गरेमा वा गैर सदस्यसँग कारोवार गरेमा,
- झ) संस्थाले यो ऐन विपरीत कृत्रिम व्यक्तिलाई आफ्नो सदस्यता दिएमा ।

(२) उपदफा (१) मा लेखिएको व्यहोराबाट कसैले देहायको कुनै कार्य गरेको दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो कार्यको प्रकृति र गाम्भीर्यको आधारमा त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई तीन लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछः

- क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दिएको कुनै निर्देशन वा तोकिएको मापदण्डको पालना नगरेमा,
- ख) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दिनुपर्ने कुनै विवरण, कागजात, प्रतिवेदन, सूचना वा जानकारी नदिएमा,
- ग) यस ऐन बमोजिम निर्वाचन नगरी समिति तथा लेखा सुपरीवेक्षण समितिका पदाधिकारीहरू आफू खुशी परिवर्तन गरेमा
- घ) कुनै संस्थाले दफा ६ को उपदफा (४) बमोजिमको शर्त पालन नगरेमा,
- ङ) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरित अन्य कार्य गरेमा ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिमको जरिवाना गर्नु अघि दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थालाई सफाई पेश गर्न कम्तीमा पन्ध्र दिनको समयअवधि दिनु पर्नेछ ।

८२. रोक्का राख्ने :

(१) दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित संस्थालाई दफा ८१ बमोजिम जरिवाना गर्नुका अतिरिक्त तीन महिनासम्म त्यस्तो संस्थाको कारोबार, सम्पत्ति तथा बैंक खाता रोक्का राख्ने तथा सम्पत्ति रोक्का राख्न सम्बन्धित निकायलाई सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सिफारिस प्राप्त भएमा त्यस्तो संस्थाको कारोबार, सम्पत्ति वा बैंक खाता रोक्का राखी सो को जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई दिनु पर्नेछ ।

८३. दोब्बर जरिवान हुने :

(१) दफा ८१ बमोजिम जरिवाना भएको व्यक्ति वा संस्थाले पुनः सोही कसूर गरेमा त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थालाई दर्ता गर्ने अधिकारीले दोस्रो पटकदेखि प्रत्येक पटकको लागि दोब्बर जरिवाना गर्नेछ ।

८४. अनुसन्धानको लागि लेखी पठाउन सक्ने :

दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैंकले यस ऐन बमोजिम आफ्नो काम, कर्तव्य र अधिकारको पालना गर्दा कसैले दफा ७५ बमोजिमको कसूर गरेको थाहा पाएमा त्यस्तो कसूरका सम्बन्धमा यस ऐन बमोजिम अनुसन्धान गर्नको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ ।

८५. मुद्दा सम्बन्धी व्यवस्था :

दफा ८० बमोजिम सजाय हुने कसूरको मुद्दा सम्बन्धी व्यवस्था संधीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

८६. मुद्दा हेर्ने अधिकारी :

दफा ८० बमोजिमको सजाय हुने कसूर सम्बन्धी मुद्दाको कारवाही र किनारा जिल्ला अदालतबाट हुनेछ ।

८७. उजुरी दिने हदम्याद :

(१) कसैले दफा ८० बमोजिमको सजाय हुने कसूर गरेको वा गर्न लागेको थाहा पाउने व्यक्तिले त्यसरी थाहा पाएको मितिले नब्बे दिनभित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजुरी दिनु पर्नेछ ।

(२) कसैले दफा ८० बमोजिम जरिवाना हुने कार्य गरेको थाहा दपाउने व्यक्तिले त्यसरी थाहा पाएको मितिले नब्बे दिनभित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजुरीदिनु पर्नेछ ।

८८. पुनरावेदन गर्न सक्ने :

(१) दफा ६ बमोजिम संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गरेको वा दफा ८८ बमोजिम संस्था दर्ता खारेज गरेकोमा चित्त नबुझेले सो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैतिस दिनभित्र दर्ता गर्ने अधिकारीको निर्णयउपर कार्यपालिका समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

(२) दफा ८० बमोजिम जरिवानामा चित्त नबुझे व्यक्तिले निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैतिस दिनभित्र देहाय बमोजिम पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

- (क) दर्ता गर्ने अधिकारी र कार्यपालिकाले गरेको निर्णय उपर सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा,
 (ख) नेपाल राष्ट्र बैंकले गरेको निर्णय उपर सम्बन्धित उच्च अदालतमा ।

८५. असूल उपर गरिने :

यस परिच्छेद बमोजिम कुनै व्यक्तिले तिर्नु पर्ने जरिवाना वा कुनै रकम नतिरी बाँकी रहेकोमा त्यस्तो जरिवाना वा रकम निजबाट सरकारी बाँकी सरह असूल उपर गरिनेछ ।

परिच्छेद - २०
विविध

८०. मताधिकारको प्रयोग :

कुनै सदस्यले संस्थाले जतिसुकै शेयर खरिद गरेको भए तापनि सम्बन्धित संस्थाको कार्य सञ्चालनमा एक सदस्य एक मतको आधारमा आफ्नो मताधिकारको प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

८१. सामाजिक परीक्षण गराउन सक्ने :

- १) संस्थाले विनियममा उल्लिखित उद्देश्य प्राप्त गर्नका लागि समितिबाट भएका निर्णय र कार्य, सदस्यहरूले प्राप्त गरेका सेवा र सन्तुष्टीको स्तर, सेवा प्राप्तीवाट सदस्यहरूको जिवनस्तरमा आएको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा वातावरणीय पक्षमा सकारात्मक परिवर्तन लगायतका विषयमा सामाजिक परीक्षण गराउन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम भएका सामाजिक परीक्षणको प्रतिवेदन छलफलको लागि समितिले साधारणसभा समक्ष पेश गर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन छलफल गरी साधारणसभाले आवश्यकता अनुसार समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (४) यस दफा बमोजिमको सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन एक प्रति सम्बन्धित संस्थाल दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

८२. सहकारी शिक्षा :

सहकारी क्षेत्रको प्रवर्धनको लागि विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा आधारभुत सहकारी सम्बन्धी विषय वस्तुलाई समावेश गर्न सकिनेछ ।

५३. आर्थिक सहयोग गर्न नहुने :

संस्थाको रकमबाट समितिको निर्णय बमोजिम सदस्यहरूले आर्थिक सहयोग लिन सक्नेछन् । तर सामाजिक कार्यको लागि गैर सदस्य व्यक्ति वा सांस्थाहरूलाई समेत आर्थिक सहयोग गर्न वाधा पर्ने छैन ।

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनको लागि सामाजिक कार्य भन्नाले शिक्षा, स्वास्थ्य, वातावरण संरक्षण, मानवीय सहायता प्रबर्द्धन सम्बन्धि कार्यलाई जनाउँछ ।

५४. अन्तर सहकारी कारोवार गर्न सक्ने :

संस्थाहरूले तोकिए बमोजिम एक आपसमा अन्तर सहकारी कारोवार गर्न सक्नेछन् ।

५५. ठेक्कापट्टा दिन नहुने :

संस्थाले आफ्नो समितिको कुनै सञ्चालक वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्य वा आफ्नो कर्मचारीलाई ठेक्कापट्टा दिन हुँदैन ।

५६. सरकारी बाँकी सरह असूल उपर हुने :

कुनै संस्थाले प्राप्त गरेको सरकारी अनुदान वा कुनै सेवा सुविधा दुरुपयोग गरेको पाइएमा प्रचलित कानून बमोजिम सरकारी बाँकी सरह असूल उपर गरिनेछ ।

५७. कम्पनी सम्बन्धी प्रचलित ऐने लागू नहुने :

यस ऐन अन्तर्गत दर्ता भएको संस्थाको हकमा कम्पनी सम्बन्धी प्रचलित ऐन लागू हुने छैन ।

५८. प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्न वाधा नपर्ने :

यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले कुनै व्यक्ति उपर प्रचलित कानून बमोजिम अदालतमा मुद्दा चलाउन बाधा पुर्याएको मानिने छैन ।

५९. सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण सम्बन्धी कानुनी व्यवस्थाको पालना गर्नुपर्ने :

संस्थाले सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण सम्बन्धी संघीय प्रदेश कानूनमा भएका व्यवस्थाका साथै तत् सम्बन्धमा मन्त्रालयले जारी गरेको मापदण्ड र नेपाल राष्ट्र बैंकको वित्तीय जानकारी एकाइबाट जारी भएको निर्देशिकाहरूका पालना गर्नुपर्नेछ ।

१००. बिमा सम्बन्धी व्यवस्था :

संस्थाले संचालन गर्ने कारोवार, व्यवसा, उद्योग वा परियोजनाको सुरक्षणको लागि प्रचलित कानून बमोजिम बिमा गर्नुपर्नेछ ।

१०१. प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने :

हरेक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र संस्थाले वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न गरी सभा सम्पन्न भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र नगरपालिकाको सम्बन्धित शाखामा प्रतिवेदन बुझाउनुपर्नेछ ।

१०२. नियम बनाउने अधिकार :

यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि नगर कार्यपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

१०३. अनुगमन तथा निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था :

(१) सहकारी विभागले सम्बन्धित वडा कार्यालय र सम्बन्धित सहकारी संघको प्रतिनिधिको रोहवरमा संस्थाका नियमित गतिविधि तथा काम कारवाहीको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नेछ ।

(२) प्रतिवेदनले औल्याईएका सुधारका पक्षहरू पालना गर्नु सम्बन्धित संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

१०४. साम्बन्धीमा कार्यक्रम गर्न सक्ने :

सहकारी मार्फत आर्थिक समृद्धि हासिल गर्न गोकर्णेश्वर नगरपालिकाद्वारा पहिचान गरिएका प्राथमिकताका क्षेत्रमा नगरपालिका र सहकारी संघ संस्थाहरूको साम्बन्धीमा विभिन्न परियोजनाहरू सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

१०५. मापदण्ड, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागू गर्न सक्ने :

(१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही संस्थाको दर्ता, सञ्चालन, निरीक्षण तथा अनुगमन लगायतका काम कारबाहीलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न नगर कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार मापदण्ड, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका मापदण्ड बनाउँदा आवश्यकता अनुसार रजिष्ट्रार, नेपाल राष्ट्र बैंक, मन्त्रालय र सम्बन्धित संघ तथा अन्य निकायको परामर्श लिन सकिनेछ ।

१०६. संघिय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने :

यस ऐनमा उल्लेख नभएका तर संघिय तथा प्रदेश कानूनमा व्यवस्था गरिएका कुराहरू सोही कानून बमोजिम हुनेछ साथैसंघिय र प्रदेश कानून सँग वभिएका विषयहरू स्वत निष्कृय हुनेछन् ।

अनुसूची १

(दफा ५ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)
गोकर्णेश्वर नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, जोरपाटी काठमाण्डौं

मिति : २०...../ .../.....

श्री अधिकारी ज्यू,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,
गोकर्णेश्वर, काठमाण्डौं ।

विषय : सहकारी संस्थाको दर्ता ।

महोदय,

हामी देहायका व्यक्तिहरु देहायका ब्यहोरा खोली देहायको संस्था दर्तागरी पाउन निवेदन गर्दछौं । उद्देश्य अनुरूप संस्थाले तत्काल गर्ने कार्यहरुको योजना र प्रस्तावित संस्थाको विनियम दुई प्रति साथ संलग्न राखी पेस गरेका छौं ।

संस्था सम्बन्धी विवरण :

क. प्रस्तावित संस्थाको नाम :

ख. ठेगाना :

ग. उद्देश्य :

घ. मुख्य कार्य :

ङ. कार्य क्षेत्र :

च. दायित्व :

छ. सदस्य संख्या :

१. महिला.....जना

२. पुरुष.....जना

ज. प्राप्त सेयर पुँजीको रकम : रु.....।

झ. प्राप्त प्रवेश शुल्कको रकम : रु.....।

अनुसूची २

(दफा ६ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)
गोकर्णेश्वर नगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

सहकारी दर्ता प्रमाण पत्र

दर्ता नं.

गोकर्णेश्वर नगरपालिका सहकारी ऐन, २०७४ को दफा ६ (१) बमोजिम श्री
..... लाई सीमित दायित्व भएको संस्थामा दर्ता गरी
स्वीकृत विनियमसहित यो प्रमाण पत्र प्रदान गरिएको छ ।

वर्गीकरण:.....

दस्तखत :

दर्ता गरेको मिति :.....

दर्ता गर्ने अधिकारीको नाम, थर :

प्रमाणिकरण मिति :.....

दर्ता गर्ने अधिकारीको पद :

कार्यालयको छाप

अनुसूची ३

नगरपालिकाबाट सहकारीको अनुगमन गर्दा भर्नुपर्ने फाराम
गोकर्णेश्वर नगरपालिका

सहकारी संस्था अनुगमन फारम

- १) सहकारी संस्थाको नाम :-
- २) दर्ता नं. :- मिति :- दर्ता भएको कार्यालय :-
- ३) ठेगाना :-
- ४) शेयर पूँजी :- (प्रति शेयर रु. :-)
- ५) कार्यक्षेत्र :-
- ६) संचालक समितिको सदस्य संख्या :- (कार्यकाल :- .. वर्ष)
(बैठक भत्ता :- रु.)
- ७) कर्मचारी संख्या :-
(बजार प्रतिनिधि :-)
नियुक्ति दिए/नदिएको :-
- ८) सफ्टवेयर :-
- ९) शेयर सदस्य संख्या :-

जम्मा :	पुरुष :	महिला :	संस्थागत :
---------	---------	---------	------------

- १०) निक्षेपकर्ताहरूको संख्या :-

जम्मा :	पुरुष :	महिला :	संस्थागत :
---------	---------	---------	------------

- ११) ऋणीहरूको संख्या :-

जम्मा :	पुरुष :	महिला :	संस्थागत :
---------	---------	---------	------------

- १२) संस्थाको प्रारम्भिक साधारण सभा भएको मिति :-

कुल सदस्य संख्या :-	उपस्थित सदस्य संख्या :-
- पछिल्लो साधारण सभा भएको मिति :-	
कुल सदस्य संख्या :-	उपस्थित सदस्य संख्या :-
- पछिल्लो समिति निर्वाचन मिति :-	
- निर्वाचन समितिको चयन :-	
- शेयर सदस्यहरूको सभाको सूचनादिने माध्यम र प्रकृया :-	

१३) संस्थाले तयार पारेको कार्य संचालन नियमावलीहरू, नीतिहरू, कार्यविधिहरू :-

१४) संस्थाले गठन उप समितिहरू :-

१५) पछिल्लो साधारण सभाबाट पारित भएका विषयहरू :-

१६) संस्थाको वर्तमान कर्जा प्रकृति वा किसिमहरू (ब्याजदर सहित):-

शिर्षक	दर	शिर्षक	दर

१७) संस्थाको वर्तमान निक्षेपका प्रकारहरू (ब्याजदर सहित) :-

शिर्षक	दर	शिर्षक	दर

१८) निम्नकारोवारहरू गरेको रनगरेको :- सुनचाँदीकर्जा
गल्लाकर्जा चल्ती खाता ओ.डी.
कर्जा आफ्नै घरको सुरक्षणमा ऋण लगानी घर जग्गा किनबेच
अन्य विवरण खुलाउने.....

१९) तोकिए बमोजिमका सम्बन्धित कार्यालयमा पठाउने गरेको विवरणहरू :-

-

२०) खुद बचत/नाफाको कम्तिमा २५ प्रतिशत जगेडा कोषमा जम्मा गरे
नगरेको :-

गरेको नगरेको

२१) शेयर पूँजीको बढिमा १५ प्रतिशत लाभाँस वितरण गरे नगरेको :-
गरेको नगरेको

२२) संस्थाले कुनै प्रकारको चन्दा, आर्थिक सहयोग प्रदान गरे नगरेको:-
गरेको नगरेको

२३) एउटै लेखापरीक्षक लगातार ३ पटक भन्दा बढी नियुक्तिभएको छ छैन :-
छ छैन

२४) संस्थाको कुलचुक्ता शेयरपूँजीको २० प्रतिशत भन्दा बढी एउटै ब्यक्ति वा
निकाय विशेष (सहकारी समेत) लाई शेयर विक्रिभएको छ छैन :-
छ छैन

२५) संस्थाले कर्जामा लिने सेवा शुल्क लगायतका अन्य अतिरिक्त रकमहरू :-

-

२६) संस्थाको निक्षेप र कर्जा विचको ब्याजदर अन्तर :-

-

- २७) कर्जा तथा सापटमा पाकेको ब्याज नगद प्राप्त Cash Basis को आधारमा आम्दानी जनाएको र निक्षेपमा प्रदान गर्ने ब्याज Accrual Basis मा लेखांकन गरेको छ छैन :-
 छ छैन
- २८) संस्थाको कुलपुँजीकोषको १०५ भन्दा बढी एक ब्यक्तिलाई ऋण लगानी भएको छ छैन :-
 छ छैन
- २९) वचत तथा ऋण नीति तयार गरे नगरेको :-
 गरेको नगरेको
- ३०) संचालक र लेखा समिति सदस्यका उम्मेदवारहरूले मनोनयनका साथमा शेयर प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि, कार्यक्षेत्रभित्र स्थायी बसोवास गरेको प्रमाण, संस्थासंग कुनै बक्चौता नरहेको प्रमाण, कर्जा कालोसुचिमा नपरेको स्व-घोषणा आदि कागजात पेश गरे नगरेको :-
 गरेको नगरेको
- ३१) संचालक समिति निर्वाचित भएको मितिले १५ दिनभित्र संचालकहरूको फोटो र तीनपुस्ते सहितको २ प्रतिविवरण पेश गरे नगरेको :-
 गरेको नगरेको
- ३२) संस्थाले ऋण उपसमितिको सिफारीसमा ऋण लगानी गरे नगरेको :-
 गरेको नगरेको
- ३३) सदस्यहरूलाई कारोवारी, साधारण र संस्थापक भनि बिभेद गरे नगरेका:-
 गरेको नगरेको
- ३४) साधारण सभा सम्पन्न भएको १५ दिनभित्र लेखापरिक्षण प्रतिवेदन, अध्यक्षले प्रमाणीत गरेको सभाका निर्णयको प्रतिलिपि, सदस्यहरूको उपस्थिति विवरण कार्यालयमा पेश गरे नगरेको :-
 गरेको नगरेको
- ३५) तोकिए बमोजिम कर्जा नोक्सानी ब्यवस्था गरे नगरेको :-
 गरेको नगरेको
- ३६) संचालक समिति, लेख समिति, ऋण उप समिति सदस्यहरूले संस्थाबाट लिएको कर्जाको विवरण चौमासिक रूपमा सम्बन्धित कार्यालयमा पेश गरे नगरेको :-
 गरेको नगरेको

- ३७) संस्था दर्ता हुँदाका बखतका बाहेक अन्य सदस्यहरूका हकमा सदस्य बनेको तीन महिना नियमित बचत गरेपछि मात्र ऋण लगानी गर्नुपर्ने पालना भएन भएको :-
 भएको नभएको
- ३८) विनियमको परिधिभित्र रही विभिन्न कोषहरूमा रकम बाँडफाँड गरेको छ छैन :-
 छ छैन
- ३९) संचालकहरूले संस्थाबाट उपभोग गरिरहेको बित्तिय तथा अन्य सुबिधाहरू:-
 -
- ४०) संस्थाबाट कर्जा प्रवाह गर्दा माग गरिने कागजातहरू, धितो मुल्यांकन लगायत अन्य प्रकृयाहरू :-
 -
- ४१) पछिल्लो आन्तरिक र बाह्य लेखापरीक्षक हरूका मुल कैफियतहरू :-
 -
- ४२) ऋण स्वीकृत गर्ने अख्तियारी कसलाई दिइएको छ ? र कसरी दिइएको छ?
 -
- ४३) कर्जा तथा निक्षेपको ब्याजदर परिवर्तन भएको सूचना सदस्यहरूलाई कसरी दिईन्छ ?
 -
- ४४) संस्थाको प्रचलित विनियम बमोजिम संचालक समितिको बैठक बस्ने गरे नगरेको :-
 गरेको नगरेको
- ४५) संस्थाले साधारण जगेडा कोष बाहेकका कोषहरू तिनको उद्देश्य अनुसार उपयोग गर्ने गरे नगरेको :-
 गरेको नगरेको
- ४६) संस्थाले कर्जा प्रवाह, निक्षेप संकलन र शेयर बिक्रिका लागि बिज्ञापन गर्ने गरे, नगरेको :-
 गरेको नगरेको
- ४७) नगद रकमको ढुकुटी, काउन्टर तथा मार्गस्थ बीमा गरे / नगरेको -
 गरेको भए, बीमा रकम र म्याद):-
 -
- ४८) नगदको विवरणखुल्ने Cash Book, Day Book राख्ने गरे नगरेको, नगदको जिम्मेवारी बाँडफाँड गरे नगरेको, ढुकुटीबाट कारोवारका लागि नगद

भिकुदा/राख्दा सो को विवरण राख्ने गरे नगरेको, ढुकुटीको सांचोको जिम्मे वारी क्यासियर र ब्यवस्थापकले लिने गरे नगरेको ।

-

४९) संस्थाले समानान्तर सहकारी संस्थाहरूसंग शेयर, निक्षेप र कर्जा/ सापटी कारोवार गरेको भए त्यसको विवरण:-

-

५०) संस्थाका बर्तमान संचालकहरु समानान्तर सहकारी संस्था, बैंक तथा बित्तिय संस्थाको संचालकपदमा समेत बहाल भएको भए त्यसको विवरण :-

-

उल्लेखित विषयहरु तथा जानकारी यस संस्थाको आधिकारिक व्यक्ति/व्यक्तिहरूसंग संकलन भएको हो भनि सहि गर्ने

आधिकारिक व्यक्तिको नाम :

हस्ताक्षर

निरिक्षण टोलीको :-

नाम :

पद :

हस्ताक्षर :

मिति :

नाम :

पद :

हस्ताक्षर :

मिति :

नाम :

पद :

हस्ताक्षर :

मिति :

नाम :

पद :

हस्ताक्षर :

मिति :

नाम :

पद :

हस्ताक्षर :

मिति :

नाम :

पद :

हस्ताक्षर :

मिति :

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०७६

प्रस्तावना:

गोकर्णेश्वर नगरपालिका क्षेत्रभित्र प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद्बाट सर्वसाधारणको जीउ ज्यान र सार्वजनिक, निजी तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति, प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको संरक्षण गर्नका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका सबै क्रियाकलापको समन्वयात्मक र प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनका लागि कानून बनाउन वञ्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २२६ बमोजिम गोकर्णेश्वर नगरसभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यस ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७६” रहेको छ।
(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा, -

- (क) “कोष” भन्नाले दफा १२ बमोजिमको विपद् व्यवस्थापन कोष सम्भन्नु पर्छ ।
(ख) “गैरप्राकृतिक विपद्” भन्नाले महामारी, अनिकाल, डढेलो, कीट वा सूक्ष्म जीवाणु आतङ्क, पशु तथा चराचुरुङ्गीमा हुने फलु, प्यान्डामिक भलु, सर्पदंश, जनावर आतङ्क, खानी, हवाई, सडक, जल वा औद्योगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्त ग्याँस, रसायन वा विकिरण चुहावट, ग्याँस विष्फोटन, विषाक्त खाद्य सेवन, वातावरणीय प्रदूषण, वन विनाश वा भौतिक संरचनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना वा यस्तै अन्य गैर प्राकृतिक कारणले उत्पन्न विपद् सम्भन्नु पर्छ।
(ग) “जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति” भन्नाले संघीय ऐनको दफा १६ बमोजिम काठमाण्डौ जिल्लामा गठन भएको जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति सम्भन्नुपर्छ ।

- (घ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।
- (ङ) “प्रदेश विपद व्यवस्थापन समिति” भन्नाले संघीय ऐनको दफा १४ बमोजिम बागमती प्रदेशमा गठन भएको प्रदेश विपद व्यवस्थापन समिति सम्भन्नुपर्छ ।
- (च) “प्रमुख” भन्नाले नगरपालिकाको प्रमुख सम्भन्नु पर्छ ।
- (छ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) “प्राकृतिक विपद” भन्नाले हिमपात, असिना, हिमपहिरो, हिमताल विस्फोटन, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बाढी, पहिरो तथा भू-स्खलन, डुबान, खडेरी, आँधी, हुरी बतास, शीतलहर, तातो हावाको लहर, चट्याङ्ग, भूकम्प, ज्वालामुखी बिस्फोट, डढेलो वा यस्तै अन्य प्राकृतिक कारणले उत्पन्न जुनसुकै विपद सम्भन्नु पर्छ ।
- (झ) “राष्ट्रिय कार्यकारी समिति” भन्नाले संघीय ऐनको दफा ६ बमोजिमको कार्यकारी समिति सम्भन्नुपर्छ ।
- (ञ) “राष्ट्रिय परिषद्” भन्नाले संघीय ऐनको दफा ३ बमोजिमको विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद् सम्भन्नुपर्छ ।
- (ट) “राष्ट्रिय प्राधिकरण” भन्नाले संघीय ऐनको दफा १० बमोजिम गठन भएको राष्ट्रिय विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण सम्भन्नुपर्छ ।
- (ठ) “विपद” भन्नाले कुनै स्थानमा आपत्कालीन अवस्था सिर्जना भई जन वा धनको क्षतिको साथै जीवनयापन र वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्ने प्राकृतिक वा गैरप्राकृतिक विपद सम्भन्नु पर्छ ।
- (ड) “विपद खोज तथा उद्धार समूह” भन्नाले विपदको अवस्थामा खोजी तथा उद्धार गर्न क्रियाशील वा विपद व्यवस्थापनको लागि परिचालन गर्न तयार गरिएको विशिष्टीकृत खोज तथा उद्धार समूह सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले तालिम प्राप्त मानवीय सहायताकर्मीलाई समेत जनाउँछ ।
- (ण) “विपद जोखिम न्यूनीकरण” भन्नाले विपदपूर्व गरिने जोखिमको विश्लेषण तथा मूल्याङ्कन, विपद रोकथाम वा विपदबाट हुने

क्षतिको न्यूनीकरण तथा विकासका कार्यमा विपद् जोखिमलाई कम गर्ने सम्बन्धी कार्य सम्भन्नु पर्छ ।

- (त) “विपद् पुनर्लाभ” भन्नाले विपद्को घटनापछि गरिने पुनर्निर्माण एवम् पुर्नस्थापनासँग सम्बन्धित कार्य सम्भन्नु पर्छ।
- (थ) “विपद् प्रतिकार्य” भन्नाले विपद्को घटना घटना साथ तत्कालै गरिने खोज, उद्धार एवम् राहतसँग सम्बन्धित कार्य सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले विपद् प्रतिकार्यको पूर्व तयारीलाई समेत जनाउँछ।
- (द) “विपद् व्यवस्थापन” भन्नाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण क्रियाकलाप सम्भन्नु पर्छ।
- (ध) “व्यावसायिक प्रतिष्ठान” भन्नाले उद्योग, कलकारखाना, सिनेमा घर, सपिङ्ग मल, बहुउद्देश्यीय व्यापारिक भवन जस्ता व्यावसायिक प्रतिष्ठान सम्भन्नुपर्छ।
- (न) “समिति” भन्नाले दफा ३ बमोजिमको नगर विपद् व्यवस्थापन समिति सम्भन्नुपर्छ।
- (प) “संघीय ऐन” भन्नाले नेपाल सरकारको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ सम्भन्नु पर्छ ।
- (फ) “संघीय मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकारको विपद् व्यवस्थापन हेर्ने गरी तोकिएको मन्त्रालय सम्भन्नु पर्छ।
- (ब) “सार्वजनिक संस्था” भन्नाले सरकारी निकाय, सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएको संस्था, प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका सङ्गठित संस्था वा सबै प्रकारका स्वास्थ्य तथा शैक्षिक संस्था सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद-२

नगर विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

३. नगर विपद् व्यवस्थापन समिति :

(१) नगरपालिका भित्रको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न एक नगर विपद् व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

(२) समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) नगर प्रमुख

- संयोजक

- (ख) नगर उपप्रमुख - सदस्य
- (ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य
- (घ) विषयगत समितिका संयोजकहरु - सदस्य
- (ङ) प्रतिनिधि, जिल्ला प्रशासन कार्यालय - सदस्य
- (च) सामाजिक महाशाखा/शाखाप्रमुख - सदस्य
- (छ) पूर्वाधार विकास महाशाखा/शाखाप्रमुख - सदस्य
- (ज) गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र भित्र रहेका संघीय सुरक्षा निकायका प्रमुख वा प्रतिनिधि - सदस्य
- (झ) गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र भित्र रहेका प्रदेश प्रहरी कार्यालयको प्रमुख वा प्रतिनिधि - सदस्य
- (ञ) नगर प्रहरी प्रमुख - सदस्य
- (ट) राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त दलका नगरपालिका स्थित प्रमुख वा प्रतिनिधि - सदस्य
- (ठ) नेपाल रेडक्रस सोसाईटीका स्थानीय प्रतिनिधि एक जना - सदस्य
- (ड) निजी क्षेत्रको उद्योग वाणिज्य सम्बन्धी मान्यता प्राप्त संस्थाको नगर तहको अध्यक्ष वा निजले तोकेको प्रतिनिधि एक जना - सदस्य
- (ढ) गैरसरकारी सस्था महासंघकाका स्थानीय प्रतिनिधि एक जना - सदस्य
- (ण) नेपाल पत्रकार महासंघको स्थानीय प्रतिनिधि एक जना - सदस्य
- (त) विपद् व्यवस्थापन हेर्ने गरी तोकिएको शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव
- (३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि क्रम संख्या (ञ), (ट), (ठ), (ड), (ढ) र (ण) का सदस्य उपलब्ध नभएको अवस्थामा पनि समिति गठन एवम काम कारबाही गर्न असर पर्नेछैन।
- (४) उपदफा (२) बमोजिमको समितिले संघीय ऐनको दफा १७ बमोजिमको स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको रूपमा समेत काम गर्नेछ ।

४. समितिको बैठक सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा समितिको बैठक बस्नेछ ।
 - (२) समितिको सदस्य-सचिवले समितिको बैठक बस्ने मिति, समय र स्थान तोकी बैठकमा छलफल हुने विषय सूची सहितको सूचना बैठक बस्ने समय भन्दा चौबीस घण्टा अगावै सबै सदस्यले पाउने गरी पठाउनु पर्नेछ ।
 - (३) समितिका पचास प्रतिशत भन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक सख्या पुगेको मानिनेछ ।
 - (४) उपदफा (२) र (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि समितिको बैठक तत्काल बोलाउन आवश्यक भएमा अध्यक्षले जुनसुकै बेला पनि समितिको बैठक बोलाउन सक्नेछ र त्यस्तो अवस्थामा अध्यक्ष र घटीमा एक जना सदस्य सहित सदस्य सचिव उपस्थित भएमा समितिको बैठक बस्न सक्नेछ ।
 - (५) समितिको बैठक संयोजकको अध्यक्षतामा बस्नेछ ।
 - (६) समितिको निर्णय बहुमत द्वारा हुनेछ र मत बराबर भएमा संयोजकले निर्णायक मत दिनेछ ।
 - (७) समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निकाय वा सङ्ग संस्थाका प्रतिनिधि र विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
 - (८) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
 - (९) समितिको निर्णय सदस्य सचिवले प्रमाणित गरी राख्नेछ ।
५. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय परिषद् बाट स्वीकृत राष्ट्रिय नीति तथा योजना एवम् राष्ट्रिय कार्यकारी समिति र प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत एकीकृत तथा क्षेत्रगत नीति योजना र कार्यक्रम अनुरूप हुने गरी नगर विपद् व्यवस्थापन नीति तथा योजना तर्जुमा गरी कार्यपालिका समक्ष पेश गर्ने,
- (ख) नगरसभाबाट स्वीकृत नीति तथा योजनाको अधीनमा रही विपद् जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रतिकार्य तथा विपद् पुनर्लाभ सम्बन्धी एकीकृत तथा क्षेत्रगत नीति, योजना तथा कार्यक्रम स्वीकृत गरी लागू गर्ने, गराउने,

- (ग) नगरपालिकाबाट सञ्चालन हुने विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम तथा बजेट प्रस्ताव तयार गर्ने, गराउने,
- (घ) विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने, गराउने,
- (ङ) नगरपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी, स्वयंसेवक, सामाजिक परिचालक तथा समुदायलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रशिक्षण दिने व्यवस्था मिलाउने,
- (च) विपद्का घटना हुनासाथ खोज, उद्धार र राहत लगायतका प्राथमिक कार्यहरू तत्काल गर्नको लागि संस्थागत संयन्त्र स्वतः परिचालित हुने गरी आवश्यक कार्यविधि तथा मापदण्ड तर्जुमा गरी लागू गर्ने, गराउने,
- (छ) विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा संघीय तथा प्रादेशिक कानूनको अधिनमा रहि सार्वजनिक, निजी, गैरसरकारी लगायत सबै निकाय तथा संस्थाले निर्वाह गर्नु पर्ने भूमिका निर्धारण गर्ने तथा त्यस्ता संस्था वा निकायलाई आफ्नो नीति, योजना र कार्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय समावेश गर्न लगाउने,
- (ज) विपद्को समयमा स्थानीय सञ्चारका माध्यमको भूमिका सम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (झ) सरकारी, निजी एवम् गैरसरकारी संस्था, स्थानीय स्वयं सेवक, सामाजिक परिचालक लगायत सम्बन्धित सबै पक्षको समन्वय र संलग्नतामा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने,
- (ञ) भौतिक संरचना निर्माण गर्दा भवन सहिता लगायत अन्य स्वीकृत निर्देशिका वा मापदण्डको पालना गराउने,
- (ट) स्थानीय सार्वजनिक पूर्वाधार सम्बन्धी संरचनाको विपद् जोखिम मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने,
- (ठ) नदी किनार, बगर, पहिरो जान सक्ने भिरालो जमिन र डुबान हुने क्षेत्र वा विपद् जोखिमको सम्भावना भएका असुरक्षित क्षेत्रमा बसोबास गर्ने व्यक्ति तथा समुदायलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गराउन उपयुक्त स्थानको खोजी कार्यमा सहयोग गर्ने तथा सुरक्षित स्थानमा बसोबास सम्बन्धी सचेतना जगाउने,

- (ड) विपदबाट स्थानीय स्तरमा निजी तथा सार्वजनिक क्षेत्रबाट भइरहेको सेवा प्रवाहमा अवरोध आइपरेमा सोको पुनः सञ्चालनका लागि सेवा निरन्तरताको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने,
- (ढ) स्थानीय समुदायलाई विपद् प्रति जागरूक बनाउन, विपद्सँग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा विपद्को घटना हुनासाथ प्रतिकार्यका लागि परिचालित हुन वडा तथा समुदाय स्तरमा समावेशी विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य समिति गठन गर्ने,
- (ण) विद्यालय तहको शैक्षिक पाठ्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय समावेश गर्न पहल गर्ने,
- (त) विपद् प्रतिकार्यका लागि नमूना अभ्यास गर्ने, गराउने,
- (थ) विपद्को समयमा प्रयोग गर्न सकिने गरी वारुणयन्त्र लगायतका अन्य उपकरणहरू तयारी हालतमा राख्न लगाउने,
- (द) स्थानीय स्तरमा आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्ने,
- (ध) नगरपालिकामा विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणाली तथा पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास र सञ्चालन गर्ने, गराउने,
- (न) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा तत्काल उद्धार तथा राहतको व्यवस्था मिलाउने,
- (प) विपदमा परी हराएका, बिग्रेका वा नष्ट भएका कागजातको यकिन तथ्याङ्क अद्यावधिक गरी राख्न लगाउने,
- (फ) विपद्बाट प्रभावित घरपरिवारको पहिचान, स्तर निर्धारण तथा परिचयपत्र वितरण गर्ने, गराउने,
- (ब) विपद्को समयमा जोखिममा रहेको समूह विशेष गरी महिला, बालबालिका, किशोरी, अपाङ्गता भएका व्यक्ति उपर हुन सक्ने घटना (लैङ्गिक हिंसा, बेचविखन तथा अन्य कुनै पनि किसिमका शोषण) रोकथामको लागि विशेष सतर्कता अपनाई सचेतना मूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- (भ) विपद् प्रभावितहरूको प्रत्यक्ष र सक्रिय सहभागिता मा विपद् प्रभावित क्षेत्रमा आर्थिक क्रियाकलापको पुनरस्थापना, रोजगारीका अवसरको सृजना तथा जीवनयापनका लागि आयआर्जन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, गराउने,

- (म) विपद्को जोखिममा रहेका महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक, दलित, सीमान्तकृत वर्ग तथा समुदाय, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि विशेष योजना तथा कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (य) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले प्रचलित ऐन बमोजिम कार्य गरे नगरेको अनुगमन गर्ने,
- (र) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्यकारी समिति, प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिति तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्णय अनुसार विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने, गराउने,
- (ल) विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारका मन्त्रालय, विभाग तथा अन्य निकायसँग सहकार्य गर्ने,
- (व) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा नेपाल सरकार, प्रदेशसरकार वा नगर सभाले तोकेका अन्य कार्य गर्ने, गराउने,
- (श) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा संघीय तथा प्रादेशिक कानूनको प्रति कूल नहुने गरी नगर कार्यपालिकाले तोके बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने, गराउने,
- (ष) विभिन्न संघ संस्था, व्यक्तिबाट प्राप्त हुने राहत तथा पुनर्निर्माण र पुनर्लाभका विषय वस्तुलाई स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले तोकेको स्थान र मापदण्ड अनुसार गर्ने, गराउने ।

परिच्छेद-३

वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

६. वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति:

- (१) नगरपालिकाको प्रत्येक वडामा एक वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।
- (२) वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ:-
 - (क) वडा अध्यक्ष - संयोजक
 - (ख) वडा सदस्यहरू - सदस्य

- (ग) वडा भित्र रहेका विषयगत शाखा/ईकाई कार्यालय प्रमुख - सदस्य
- (घ) वडा भित्र रहेका सुरक्षा निकायका प्रमुख - सदस्य
- (ङ) राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त दलका वडा स्थित प्रमुख वा प्रतिनिधि - सदस्य
- (च) स्थानीय रेडक्रस, - सदस्य
- (छ) गैरसरकारी तथा सामुदायमा आधारित संघ संस्था तथा युवा क्लवबाट संयोजकले तोके बमोजिम न्यूनतम २ महिला सहित ४ जना - सदस्य
- (ज) वडा सचिव - सदस्य सचिव
- (३) उपदफा (२) बमोजिम को समितिको बैठक सो समितिको संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।
- (४) समितिको सदस्य-सचिवले समितिको बैठक बस्ने मिति, समय र स्थान तोकी बैठकमा छलफल हुने विषय सूची सहितको सूचना बैठक बस्ने समय भन्दा चौबीस घण्टा अगावै सबै सदस्यले पाउने गरी पठाउनु पर्नेछ।
- (५) समितिका पचास प्रतिशत भन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक सख्या पुगेको मानिनेछ।
- (६) उपदफा (४) र (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सो समितिको बैठक तत्काल बोलाउन आवश्यक भएमा संयोजकले जुनसुकै बेलापनि समितिको बैठक बोलाउन सक्नेछ र त्यस्तो अवस्थामा संयोजक र घटीमा एक जना सदस्य सहित सदस्य सचिव उपस्थित भएमा समितिको बैठक बस्न सक्नेछ।
- (७) समितिको बैठकको अध्यक्षता सो समितिको संयोजकले गर्नेछ।
- (८) समितिको निर्णय बहुमत द्वारा हुनेछ र मत बराबर भएमा संयोजकले निर्णायक मत दिनेछ।
- (९) समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निकाय वा सङ्घ संस्थाका प्रतिनिधि र विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।
- (१०) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।
- (११) समितिको निर्णय सदस्य सचिवले प्रमाणित गरी राख्नेछ।

७. वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) वडा भित्र विपद् प्रतिकार्य तथा विपद् पुनर्लाभ सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालनको लागि नगर विपद् व्यवस्थापन समितिमा सिफारिस गर्ने तथा सो समितिबाट स्वीकृत नीति तथा योजना अनुरूपका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन र पुनरावलोकन गर्ने,
- (ख) वडामा विकास निर्माणका क्रियाकलापहरू कार्यान्वयनमा विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाही करण गर्ने, सुरक्षित विद्यालय तथा अस्पतालका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- (ग) विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा वडाको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने,
- (घ) विपद् व्यवस्थापन योजना, आपत्कालीन कार्ययोजना, पुनःस्थापना तथा पुनर्निर्माण योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (ङ) समुदायमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी काम गर्ने समूहहरूको गठन तथा त्यस्ता समूहलाई परिचालन गर्ने गराउने,
- (च) वडा सदस्य, कर्मचारी, स्वयंसेवक, सामाजिक परिचालक तथा समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन समिति सदस्य, नागरिक समाजका प्रतिनिधिलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षणको व्यवस्था मिलाउने,
- (छ) स्थानीय समुदायलाई विपद् प्रति जागरूक बनाउने, विपदसँग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा विपद्को घटना हुना साथ प्रति कार्यका लागि तयारी अवस्थामा राख्ने,
- (ज) विपद्का घटना हुना साथ खोज, उद्धार र राहत लगायतका प्राथमिक कार्यहरू तत्काल गर्नको लागि समन्वय गर्ने,
- (झ) आपत् कालीन नमूना अभ्यास गर्ने, गराउने,
- (ञ) विपद्बाट प्रभावित घरपरिवारको पहिचान, स्तर निर्धारण तथा परिचयपत्र वितरण गर्न नगर विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सहयोग गर्ने,
- (ट) विपद्को समयमा जोखिममा रहेका समूह विशेष गरी महिला, बालबालिका, किशोरी, अपाङ्गता भएका व्यक्ति उपर हुन सक्ने घटना (लैङ्गिक हिंसा, बेच विखन तथा अन्य कुनै पनि किसिमका

- शोषण) रोकथामको लागि विशेष सतर्कता अपनाई सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- (ठ) नगर विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्णय अनुसार विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने, गराउने ।

परिच्छेद-४

सुरक्षा निकाय तथा अन्य निकायको परिचालन

८. सुरक्षा निकायको परिचालन तथा सहयोग र समन्वय :
- (१) नगर कार्यपालिकाले विपद् व्यवस्थापनको काममा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले परिचालन गरेका संघीय तथा प्रादेशिक सुरक्षा निकायलाई सहयोग र समन्वय गर्नेछ ।
- (२) सुरक्षा निकायले विपद्को समयमा खोज तथा उद्धार कार्यका लागि नगर कार्यपालिकासँग आवश्यक सामग्री माग गरेको अवस्थामा नगरपालिकामा उपलब्ध भएसम्म त्यस्तो सामग्री तत्काल उपलब्ध गराईनेछ ।
- (३) विपद् प्रतिकार्यका लागि नगरपालिकाले आँफू सँग रहेको नगर प्रहरीलाई परिचालन गर्नेछ ।
९. वारुणयन्त्र तथा अन्य सेवा प्रदायक निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार :
- (१) वारुणयन्त्र, एम्बुलेन्स तथा त्यस्तै अन्य सेवा प्रदायकले आपत्कालीन खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन समितिले दिएको निर्देशनको पालना गर्नु पर्नेछ ।
- (२) आपत्कालीन कार्य सम्पादन गर्दा समितिको आदेश बमोजिम कुनै पनि स्थानमा प्रवेश गर्ने तथा जुनसुकै व्यक्ति वा संस्थाको साधन र स्रोत उपयोग गर्ने अधिकार वारुणयन्त्र सेवा प्रदायकलाई हुनेछ ।
१०. सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानको दायित्व:
- (१) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा नगरपालिका भित्रका सबै सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानको ऋदायित्व देहाय बमोजिम हुनेछ :-
- (क) आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामग्री, आपत्कालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्ने,

- (ख) तथ्याङ्क सङ्कलन, क्षतिको मूल्याङ्कन, राहत, पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण समेतका सम्पूर्ण कार्यमा आवश्यक सहयोग गर्ने,
 - (ग) आफ्ना कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा आधारभूत अभिमुखीकरण गर्ने गराउने,
 - (घ) विपद् व्यवस्थापन कार्यमा उपयोग हुने स्रोत साधनलाई तयारी हालतमा राख्ने,
 - (ङ) आफ्ना भवन लगायत अन्य संरचना आपत्कालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउने,
 - (च) सम्बन्धित अधिकारीको सुपरिवेक्षणमा उद्धार तथा राहत वितरण कार्यमा सहयोग पुर्याउने,
 - (छ) विपद् जोखिम न्यूनीकरण संयन्त्रको व्यवस्था गरी तयारी अवस्थामा राख्ने,
 - (ज) फोहोरमैला तथा प्रदुषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जन जीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अपनाउने,
 - (झ) विपद्को घटना घटेमा तत्काल नजिकको सुरक्षा निकाय र स्थानीय आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रलाई खबर गर्ने ।
- (२) नगरपालिका भित्रका सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवार्य रूपमा लागू गर्नु पर्नेछ ।

११. विपद् व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नुपर्ने:

नगरपालिका भित्रका सरकारी कार्यालय, गैरसरकारी संस्था, स्थानीय सङ्गसंस्था, समुदाय, स्वयंसेवक, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र तथा व्यक्तिले विपद् व्यवस्थापन कार्यमा नगरपालिकालाई देहाय बमोजिम सहयोग गर्नु पर्नेछ:-

- (क) तथ्याङ्क सङ्कलन, क्षतिको मूल्याङ्कन, राहत, पुनर्स्थापना तथा पुनः निर्माण लगायतका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने,
- (ख) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने,
- (ग) क्षमता विकास, आपत्कालीन नमूना अभ्यास तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रममा सहयोग गर्ने तथा भाग लिने,
- (घ) खोज, उद्धार तथा राहत वितरण सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने ।

परिच्छेद-५

विपद् व्यवस्थापन कोष सम्बन्धी व्यवस्था

१२. विपद् व्यवस्थापन कोष :

- (१) विपद् व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकामा छुट्टै एक आकस्मिक कोष रहनेछ।
- (२) कोषमा देहाय बमोजिमका रकमहरू रहनेछः-
 - (क) नगरपालिकाको वार्षिक बजेटबाट विपद् व्यवस्थापन कोषमा जम्मा गर्ने गरी स्वीकृत रकम,
 - (ख) प्रदेश सरकारबाट विपद् व्यवस्थापनका लागि प्राप्त रकम,
 - (ग) नेपाल सरकारबाट विपद् व्यवस्थापनका लागि प्राप्त रकम,
 - (घ) स्वदेशी कुनै सङ्ग संस्था वा व्यक्तिको दान, दातव्य वा उपहार स्वरूप प्राप्त रकम,
 - (ङ) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम।
- (३) विपद् व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकाले कानून बमोजिम विशेष शुल्क वा दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्नेछ।
- (४) कोषको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ।
- (५) कोषको रकम विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कामका लागि प्रयोग गरिनेछ।
- (६) उपदफा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कोषको रकम नियमित प्रशासनिक कार्यको लागि खर्च गरिने छैन।
- (७) कोषको लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ।
- (८) समितिले कोषको वार्षिक आय व्ययको प्रतिवदेन तयार गरी कार्यपालिका मार्फत नगरसभा समक्ष पेश गर्नेछ।

परिच्छेद-७

विविध

१३. कसुर र सजाय :

कसैले विपद्को घटना घट्न सक्ने गरी लापरवाही गरेमा वा त्यस्तो घटना घटाउन प्रत्यक्ष संलग्न भएमा वाघटना घटेको अवस्थामा नाजायज फाईदा लिने गरीवाआफुलाई मात्र फाईदा पुग्ने किसिमको कुनै काम गरेमा वायस सम्बन्धमा सङ्गीय कानून बमोजिम कसुर जन्म मानिने कुनै काम गरेमा तत्सम्बन्धी कारबाही प्रचलित सङ्गीय कानून बमोजिम हुनेछ।

१४. विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणाको पालना र समन्वय :

- (१) नेपाल सरकारले नगरपालिका भित्रको कुनै ठाउँमा गम्भीर प्रकृतिको विपद् उत्पन्न भएबाट विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गरी प्रचलित कानून बमोजिम कुनै काम गर्न गराउन आदेश दिएमा सोको पालना गर्नु गराउनु नगरपालिकाको कर्तव्य हुनेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम घोषणा गरिएको क्षेत्रमा नेपाल सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै काम गर्न गराउन नगरपालिका भित्रको कुनै व्यक्ति, संस्था वा अधिकारीलाई आदेश दिएमा सोको पालना गर्नवा गराउन नगरपालिकाले आवश्यक समन्वय गर्नेछ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम घोषणा गरिएको क्षेत्र सम्बन्धी सूचनाको प्रसारणमा नगरपालिकाले सहयोग र समन्वय गर्नेछ।

१५. नेपाल सरकारको स्वीकृतीमा मात्र प्रवेश गर्नुपर्ने :

- (१) विपद्बाट असर परेको कुनै क्षेत्रमा विदेशी नागरिक वा संस्थाले प्रवेश गर्नु परेमा नेपाल सरकारको स्वीकृति लिएको छ छैन भनि नगरकार्यपालिकाले सोधखोज गर्न सक्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सोधखोज गर्दा त्यस्तो नागरिक वा संस्थाले नेपाल सरकारको स्वीकृति लिएको नदेखिएकोमा निजको प्रवेशलाई रोक लगाई तत् सम्बन्धी सूचना नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराईनेछ।

१६. मानवीय तथा अन्य सहायतार समन्वय :

- (१) नगरपालिका भित्र उत्पन्न विपद्को अवस्थालाई तत्काल सामना गर्न आन्तरिक स्रोत र साधनबाट नभ्याउने भएमा मानवीय तथा अन्य सहायता र समन्वयका लागि जिल्ला समन्वय समिति, प्रदेश सरकार तथा नेपाल सरकारलाई अनुरोध गरिनेछ।
- (२) विपद्बाट उत्पन्न स्थिति नियन्त्रण गर्ने क्रममा नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय तथा अन्य सहयोग लिई परिचालन गरेको अवस्थामा नेपाल सरकारको निर्देशनमा रहि तत्सम्बन्धी कार्यमा सहयोग र समन्वय गरिनेछ।
- (३) छिमेकी स्थानीय तहमा कुनै विपद् उत्पन्न भई सो व्यवस्थापनका लागि छिमेकी स्थानीय तहले सोभै, जिल्ला समन्वय समिति वा प्रदेश सरकार मार्फत अनुरोध गरेमा उपलब्ध भए सम्मको सहयोग पुर्याउनु नगर कार्यपालिको दायित्व हुनेछ।

१७. तत्काल खरिद तथा निर्माण र प्रयोग गर्न सकिने :

- (१) विशेष परिस्थिति परी विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रमा खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन तथा भइरहेको विपद्बाट थप क्षति हुन नदिनका लागि तत्कालै राहत सामग्री खरिद वा निर्माण कार्य गर्न आवश्यक भएमा सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी प्रचलित कानूनमा रहेको विशेष परिस्थितिमा खरिद गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था बमोजिम नगर कार्यपालिकाले खरिद वा निर्माण कार्य गर्न सकिनेछ।
- (२) विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रमा खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन तथा भइरहेको विपद् बाट थप क्षति हुन नदिनका लागि नगरपालिका क्षेत्र भित्रको कुनै गैरसरकारी कार्यालय वा अन्य संघ संस्था र व्यक्तिको चल, अचल सम्पत्ति तथा सवारी साधन उपयोग गर्न आवश्यक भएमा सोको अभिलेख राखी तोकिएको अवधि भएको लागि अस्थायी तवरले प्राप्त गर्न सकिनेछ ।
- (३) विपद् बाट प्रभावित क्षेत्रमा तत्काल राहत उपलब्ध गराउन नगर पालिका क्षेत्र भित्रको कुनै गैरसरकारी कार्यालय वा अन्य संघ संस्था र व्यक्तिको खाद्यान्न, लत्ताकपडा, औषधी वा अन्य वस्तु आवश्यक भएमा सोको अभिलेख राखी नियन्त्रणमा लिन र सम्बन्धित प्रभावित पक्षलाई वितरण गर्न सकिनेछ।
- (४) नगरपालिकाले उपदफा (२) बमोजिम कुनै सम्पत्ति अस्थायी रूपमा प्राप्त गरेमा वा उपदफा (३) बमोजिम कुनै वस्तु नियन्त्रण र वितरण गरेमा त्यस्तो सम्पत्ति प्रयोग वा वस्तु उपयोग बापत प्रचलित दर अनुसारको रकम सम्बन्धित कार्यालय, संस्था वा व्यक्तिलाई दिनेछ ।

१८. राहतको न्यूनतम मापदण्ड सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) विपद् प्रभावित व्यक्तिलाई नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने राहतको अतिरिक्त नगरपालिकाले आन्तरिक स्रोतबाट थप राहत उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम नगरपालिकाले विपद् प्रभावित व्यक्तिलाई राहत उपलब्ध गराउँदा मापदण्ड बनाई सोको आधारमा राहत उपलब्ध गराउनेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमको राहतको मापदण्डमा अन्य विषयको अतिरिक्त देहायका विषय समावेश भएको हुनुपर्नेछ :-

- (क) विपद् बाट प्रभावित व्यक्तिलाई अस्थायी आश्रय स्थलमा राख्दा उपलब्ध गराउनु पर्ने आवास, खाद्यान्न, खानेपानी, स्वास्थ्य तथा सरसफाइ सम्बन्धी,
- (ख) विपद्बाट मृत्यु हुनेको परिवार तथा सम्पत्तिको क्षति हुने व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने न्यूनतम राहत सम्बन्धी,
- (ग) महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आवश्यकता संवोधनको लागि विशेष राहत प्याकेज (जस्तै, डिग्निटी किट र चिल्ड्रेन किट) महिलाको लागि सुरक्षित महिला मैत्री स्थल,
- (घ) व्यक्तिगत गोपनियता तथा सुरक्षा सम्बन्धी,
- (ङ) न्यूनतम राहत बाहेक स्वरोजगार तथा रोजगारी व्यवस्थापनका माध्यमबाट पीडितको जीविकोपार्जन सम्बन्धी,
- (च) गैरसरकारी वा व्यक्तिगत रूपमा दिइने राहतको वितरण सम्बन्धी,
- (छ) एकद्वार प्रणाली अनुरूप राहत वितरण गर्ने सम्बन्धी,
- (ज) राहतसँग सम्बन्धित अन्य उपयुक्त विषय ।

१५. विपद्मा परी हराएका वा नष्ट भएका कागजात सम्बन्धमा:

विपद्मा परी हराई फेला पर्ने नसकेका तथा आंशिक वा पूर्ण रूपमा क्षति भएका नगरपालिकाका महत्वपूर्ण कागजातहरूको प्रमाणीकरण तथा प्रतिलिपि उपलब्ध गराउने सम्बन्धी व्यवस्था प्रचलित कानूनले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२०. निर्देशन दिन सक्ने:

समितिले यस ऐनको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापनका लागि कुनै व्यक्ति वा निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित व्यक्ति वा निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

२१. उपसमिति गठन गर्न सक्ने :

- (१) समितिले आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गर्नसक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने उपसमितिको काम, कर्तव्य, अधिकार र कार्याविधि उपसमिति गठन गर्दाका बखत तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२२. अभिलेख राख्नु पर्ने:

- (१) विपद्को समयमा राहत उपलब्ध गराउने व्यक्ति, निकायवा संस्थाको नाम, र उपलब्ध गराईको राहत तथा सो को परिमाण सहितको विवरणको अभिलेख राख्ने व्यवस्था समितिले मिलाउनु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिमको विवरण राख्दा विपदमा परेका महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक, विपदका कारणले स्थानान्तरण भएका घरपरिवार लगायतको संख्या यकिन हुने विवरण र उनीहरूलाई उपलब्ध गराइएको राहात स्पष्ट रूपमा राख्नुपर्नेछ।
२३. पुरस्कार दिन सक्ने:
स्थानीय विपद व्यवस्थापन सम्बन्धमा विशेष योगदान पुर्याउने उत्कृष्ट व्यक्ति वा संस्थालाई प्रोत्साहन स्वरूप समितिको सिफारिसमा नगर कार्यपालिकाले सम्मान तथा पुरस्कार दिन सक्नेछ।
२४. वार्षिक प्रतिवेदन:
(१) समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गरेको कामको विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी कार्यपालिका मार्फत नगर सभा, जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति तथा प्रदेश विपद व्यवस्थापन समिति समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।
(२) उपदफा (१) बमोजिमको वार्षिक प्रतिवेदन सार्वजनिक रूपमा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ।
२५. प्रशासनिक खर्च व्यवस्थापन:
समितिको बैठक तथा प्रतिवेदन तयारी लगायतका कार्यसँग सम्बन्धित न्यूनतम प्रशासनिक खर्च नगरकार्यपालिकाले व्यवस्था गर्नेछ।
२६. अधिकार प्रत्यायोजन:
यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गतबनेको नियम बमोजिम समितिलाई प्राप्त अधिकारमध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार समितिको संयोजक तथा तोकिएको पदाधिकारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ।
२७. नियम तथा कार्यविधि बनाउने अधिकार:
नगर कार्यपालिकाले यो ऐन कार्यान्वयन गर्नको लागि आवश्यक नियम तथा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ।

कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७६

प्रस्तावना:

गोकर्णेश्वर नगरपालिका क्षेत्रभित्र कृषिको व्यावसायीकरण, कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन एवं व्यवस्थापन, कृषक एवम् कृषि व्यवसायीबीच आपसी सम्बन्ध सुदृढ गर्न तथा कृषि करारको माध्यमबाट उत्पादन बढाउन र बजारीकरणद्वारा व्यावसायिक रूपमा समग्र कृषि विकासका लागि आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २२६ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (१) बमोजिम गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यस ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिका कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन, २०७६” रहेको छ ।
- (२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा, -

- (क) “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिका सम्भन्नुपर्छ ।
- (ख) “उत्पादक” भन्नाले कृषि वस्तु उत्पादन गर्ने कृषक वा कम्पनी वा कृषि फर्म वा सहकारी उत्पादक सम्भन्नु पर्छ ।
- (ग) “एजेन्ट” भन्नाले कृषि उद्यमी, व्यावसायी, कृषि बजार वा कृषिजन्य वस्तुको कारोबार गर्ने प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको व्यक्ति वा संस्था सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले सङ्गठित संस्थाको प्रतिनिधिलाई समेत जनाउँछ ।
- (घ) “कार्यपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगर कार्यपालिका सम्भन्नुपर्छ ।
- (ङ) “कोष” भन्नाले दफा १० बमोजिम स्थापित कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कोष सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “कृषक” भन्नाले आफ्नै जग्गामा वा कसैको जग्गा करारमा लिई व्यावसायिक कृषि खेती गर्ने कृषकसम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले कृषक

समूह, कृषि व्यवसायी, कृषि फर्म र कृषि सहकारीलाई समेत जनाउँछ ।

- (छ) “कृषि” भन्नाले अनुसूची-१ मा उल्लेख भए बमोजिमका विषयसँग सम्बन्धित कृषि पेशा वा व्यवसाय सम्भन्नु पर्दछ र सो शब्दले व्यावसायिक कृषिलाई समेत जनाउँछ ।
- (ज) “कृषि फर्म” भन्नाले व्यावसायिक प्रयोजनको लागि अनुसूची-१ बमोजिमका बाली उत्पादनका लागि सञ्चालन गरिएको कृषि फर्म सम्भन्नु पर्छ ।
- (झ) “कृषि बजार” भन्नाले कृषि उपजको ग्रेडिङ, प्याकेजिङ्ग, ढुवानी, भण्डारण, वितरण तथा कृषि उपजको बिक्री वितरण गर्ने कृषि बजार सम्भन्नु पर्छ ।
- (ञ) “कृषि वस्तु” भन्नाले कृषकले कुनै बोट विरुवा वा जीवजन्तुबाट उत्पादन गरेको उपभोग्य कृषि वस्तु सम्भन्नु पर्छ ।
- (ट) “कृषि व्यवसाय” भन्नाले देहायको व्यवसाय सम्भन्नु पर्छ :-
- (१) व्यावसायिक उद्देश्यले गरिने कृषि बाली वा वस्तुको उत्पादन,
 - (२) कृषिजन्य वस्तुको प्रशोधन,
 - (३) कृषि उपजको व्यापार,
 - (४) कृषि उत्पादनका लागि प्रयोग हुने रासायनिक वा प्राङ्गारिक मलको उत्पादन, भण्डारण तथा वितरण,
 - (५) कृषि उत्पादनको लागि प्रयोग हुने बीउ, बेनी, नश्ल र भुराको उत्पादन, परामर्श सेवा, भण्डारण तथा वितरण,
 - (६) कृषिमा प्रयोग हुने औषधि एवम् विषादिको उत्पादन, परामर्श, भण्डारण तथा बिक्री व्यवसाय ।
- (ठ) “खुद्रा बजार” भन्नाले कुनै बिक्रेताले उपभोक्तालाई बिक्री गर्ने खुद्रा बजार सम्भन्नु पर्छ ।
- (ड) “तोकिएको वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन बमोजिम बनेको नियमावलीमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।
- (ढ) “थोक बजार” भन्नाले कुनै उत्पादक वा बिक्रेताले अर्को बिक्रेतालाई कृषि वस्तु बिक्री वितरण गर्ने थोक बजारलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ण) “प्रमुख” भन्नाले गोकर्णेश्वर पालिकाको प्रमुख सम्भन्नु पर्छ ।
- (त) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्भन्नुपर्छ ।

- (थ) “बिक्रेता” भन्नाले कृषि वस्तु बिक्री गर्ने व्यापारी, कृषक, कृषक समूह, कृषि फार्म, सहकारी संस्था, कम्पनी वा एजेन्ट बिक्रेता सम्भन्नु पर्छ ।
- (द) “मन्त्रालय” भन्नाले संघ तथा प्रदेशको कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालय सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ध) “व्यावसायिक कृषि करार” भन्नाले व्यावसायिक कृषि खेती वा कृषि फार्मको सञ्चालन, कृषि वस्तुको व्यावसायिक उत्पादन, खरिद, बिक्री, सञ्चय र बजारीकरण गर्न वा कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन गर्न दुई वा सोभन्दा बढी पक्षहरू बीच भएको सम्भौता वा व्यावसायिक कृषि करार सम्भन्नु पर्दछ सो शब्दले व्यावसायिक कृषि प्रयोजनको लागि व्यक्तिगत वा संस्थागत रूपमा लिजमा लिन, दिन वा कृषिजन्य उद्योगको लागि कृषि वस्तु वा बालीको उत्पादन वा आपूर्ति गर्न दुई वा दुईभन्दा बढी पक्षहरूबीच क्षेत्रफल, परिमाण, मूल्य र गुणस्तरको आधारमा भएको करारलाई समेत जनाउँछ ।
- (न) “वडा” भन्नालेगोकर्णेश्वर नगरपालिकाको वडा सम्भन्नुपर्छ ।
- (प) “समिति” भन्नाले दफा ५ बमोजिम गठन भएको कृषि बजार सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति सम्भन्नु पर्छ ।
- (फ) “सभा” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगरसभा सम्भन्नुपर्छ ।
- (ब) “सङ्कलन केन्द्र” भन्नाले कृषकले दोस्रो बजारमा बिक्री गर्ने उद्देश्यले कृषि उपज सङ्कलन गरेर बिक्रेतालाई बिक्री गर्ने सङ्कलन केन्द्रलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (भ) “हाट-बजार” भन्नाले कृषि उपज लगायत अन्य स्थानीय उत्पादन बिक्री गर्ने उद्देश्यले स्थानीय तहबाट स्वीकृत लिई सञ्चालन भएको हाट बजार सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद-२

कृषि बजार सम्बन्धी व्यवस्था

३. कृषि बजारको स्थापना :

- (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको कुनै पनि स्थानमा कृषि बजारको स्थापना गर्न सक्नेछ ।
- (२) कृषि सम्बन्धी सहकारी वा कृषि सम्बन्धी व्यावसायिक संस्थाले नगरपालिकाको अनुमति लिई नगरपालिका क्षेत्रभित्र कृषि बजारको स्थापना गर्न सक्नेछ ।

४. कृषि बजारको वर्गीकरण :

- (१) दफा ३ बमोजिम स्थापना हुने कृषि बजारको वर्गीकरण देहाय बमोजिमको हुनेछः-
- (क) थोक बजार,
(ख) खुद्रा बजार,
(ग) हाट-बजार,
(घ) सङ्कलन केन्द्र ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको बजार सञ्चालन बापत लाग्ने शुल्क नगर सभाले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- (३) बजार सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था नगर कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

५. कृषि बजार सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति :

- (१) दफा ३ बमोजिम स्थापना भएको कृषि बजारको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नको लागि एक कृषि बजार सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।
- (२) कृषि बजार सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-३

कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धी व्यवस्था

६. स्थानीय कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन समिति :

- (१) कृषि क्षेत्रको समग्र विकास तथा प्रवर्द्धन लगायतका कार्य गर्न गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा एक स्थानीय कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन समिति रहनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा देहाय बमोजिमका सदस्यहरू रहने छन्ः-
(क) प्रमुख	- अध्यक्ष
(ख) कार्यपालिकाको कृषि क्षेत्र हेर्ने सदस्य	- सदस्य
(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- सदस्य
(घ) नगरपालिका स्तरीय खाद्य सुरक्षा समितिको संयोजक	- सदस्य
(ङ) समितिले मनोनयन गरेको विज्ञ एक जना	- सदस्य

(च) समितिले मनोनयन गरेको व्यावसायिक

किसानमध्ये एक जना

- सदस्य

(छ) नगरपालिकाको कृषि विभाग/

महाशाखा/शाखा प्रमुख

- सदस्य सचिव ।

(३) समितिले सम्बन्धित क्षेत्रको विशेषज्ञ तथा अन्य व्यक्तिलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(४) समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(५) समितिले यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार विभिन्न उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ ।

(६) समितिको सचिवालय नगरपालिकाको कृषि क्षेत्र हेर्ने विभाग, शाखा वा सेवा केन्द्रमा रहनेछ ।

७. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

यस ऐनमा अन्यत्र व्यवस्था भएदेखि बाहेक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) स्थानीय स्तरमा कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक नीति तथा योजना तर्जुमा गर्ने,

(ख) कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न संघीय तथा प्रादेशिक निकायसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,

(ग) कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक कार्य गर्ने,

(घ) कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्ने सम्बन्धमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

(ङ) कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक पर्ने सीप, प्रविधि तथा अन्य आवश्यक विषयको उचित व्यवस्था गर्न प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू गर्ने,

(च) कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कोषको सञ्चालन गर्ने,

(छ) तोकिए बमोजिमको अन्य आवश्यक कार्य गर्ने ।

८. कृषि व्यवसायलाई सुविधा दिने:

(१) नगरपालिकाले कृषि व्यवसायका लागि देहाय बमोजिमको छुट तथा सुविधा दिन सक्नेछ :-

(क) स्थानीय कर निकासी शुल्क,

(ख) कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धी प्रविधि प्रयोग र विस्तारमा अनुदान जस्तै: ढुवानी साधन, यान्त्रिक उपकरण आदि ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिइने छुट तथा सुविधाहरू तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम दिइने सुविधाको अतिरिक्त अन्य सुविधा समितिको सिफारिसमा नगर कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

५. कृषि ऋण :

(१) कुनै पनि बैंक वा वित्तीय संस्थाले सो संस्थाको नियम बमोजिम कृषि ऋण उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(२) प्रचलित नेपाल कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन बमोजिमको व्यावसायिक कृषि करार सम्बन्धी सम्झौतालाई धितोको रूपमा स्वीकार गरी कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थाले उपदफा (१) बमोजिमको ऋण उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम उपलब्ध गराउने ऋणलाईसरकारको अति प्राथमिकता क्षेत्रमा कर्जा लगानी गरेको सरह मानी सो बापत उक्त बैंक वा वित्तीय संस्थाले पाउने सुविधा समेत पाउन सक्नेछ ।

(४) कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थाले उपदफा (२) बमोजिम गरेको लगानी उठ्न नसक्ने भई अपलेखन गर्नु पर्ने भएमा सो अपलेखन गरेको वर्षको खुद कर योग्य आयबाट सो अङ्क बराबरको रकम घटाउन सक्नेछ ।

परिच्छेद-४

कोषको स्थापना तथा सञ्चालन

१०. कोषको स्थापना :

(१) कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्नका लागि नगरपालिकामा एक कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कोषको स्थापना गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहने छन्:-

(क) संघीय तथा प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ख) नगरपालिकाबाट प्राप्त रकम,

(ग) नेपाल सरकारले विदेशी सरकार वा अन्तराष्ट्रिय संघ, संस्थासँग सम्झौता गरी स्थानीय तहमा विनियोजित रकम बापत प्राप्त रकम,

(घ) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (ग) बमोजिमको रकम प्राप्त गर्नु अघि नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

११. कोषको रकम खर्च गर्ने :

- (१) नगरपालिकाको नीति, कानून तथा निर्देशन बमोजिम कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्नका लागि कोषको रकम खर्च गरिनेछ ।
- (२) कोषको सचिवालय नगरपालिका अन्तर्गतको कृषि विभाग, सेवा केन्द्र वा शाखामध्ये कुनै एक स्थानमा रहनेछ ।

१२. कोषको रकम खर्च तथा सञ्चालन :

- (१) समितिको तर्फबाट गरिने सम्पूर्ण खर्च कोषबाट तोकिए बमोजिम व्यहोरिनेछ ।
- (२) समितिको कोषमा रहेको रकम समितिले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै बैंकमा खाता खोली जम्मा गर्नेछ ।
- (३) समितिको कोषको सञ्चालन समितिको अध्यक्ष वा सदस्य-सचिव र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ ।
- (४) कोषको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. लेखा र लेखापरीक्षण :

- (१) कोषको आय व्ययको लेखा प्रचलित कानून बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।
- (२) कोषको अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

परिच्छेद-५

व्यावसायिक कृषि करार

१४. व्यावसायिक कृषि करार गर्न सकिने :

- (१) यस ऐन बमोजिम कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्न दुई वा दुई भन्दा बढी पक्षबीच व्यावसायिक कृषि करार (लिज) गर्न सकिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम करार गर्दा प्रचलित नेपाल कानूनको अधीनमा रही पक्षहरूको आपसी सहमतिमा विद्युतीय प्रणालीको माध्यमबाट समेत गर्न सकिनेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमको करार गर्दा अपनाउनु पर्ने प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१५. जग्गा तथा भौतिक साधन उपलब्ध गराउन सकिने :

कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कृषि व्यवसाय गर्न प्रयोजनका लागि व्यक्ति, कृषि फर्म वा व्यवसायी, कृषक समूह वा त्यस्तो कृषक समूह मिलेर बनेको समिति वा सहकारीलाई करार गरी कुनै जग्गा तथा भौतिक सम्पत्ति उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

१६. जग्गा तथा भौतिक साधन माग गर्न सक्ने :

- (१) कुनै कृषक वा कृषि व्यवसायीले व्यावसायिक रूपमा कृषि सम्बन्धी कार्य गर्नको लागि प्रचलित कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी करार बमोजिम जग्गा तथा भौतिक साधन प्राप्त गर्न दफा १५ बमोजिमका व्यक्ति वा निकायसँग माग गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम जग्गा तथा भौतिक साधन माग भई आएमा निश्चित अवधि तोकिएको प्रचलित कानून बमोजिम सम्बन्धित निकायले करारमा जग्गा तथा भौतिक साधन उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (३) जग्गा तथा भौतिक साधन उपलब्ध गराउने सम्बन्धी प्रक्रिया तथा अन्य व्यवस्था तोकिएको बमोजिम हुनेछ ।
- (४) खेती नगरी लगातार दुई वर्षसम्म बाँभो रहेको कृषियोग्य जमिन नेपाल सरकारले तोकिए बमोजिम कृषि प्रयोजनका लागि प्रयोगमा ल्याउन सकिनेछ ।

१७. स्वामित्व हस्तान्तरण नहुने :

दफा १५ बमोजिम कुनै जग्गा वा भौतिक साधन उपलब्ध गराएको अवस्थामा करार गरेको वा लिजमा लिएको कारणले मात्र त्यस्तो जग्गा वा भौतिक साधनमा करारका पक्षको स्वामित्व हस्तान्तरण हुने छैन ।

१८. पुनः करार गर्न नहुने :

यस ऐन बमोजिम करार गर्ने पक्षले दोश्रो पक्षको सहमति नलिईसोही विषयमा तेस्रो पक्षसँग पुनः करार गर्न पाउने छैन ।

१९. व्यावसायिक कृषि करारका विषयवस्तु :

- (१) यस ऐन बमोजिम कृषि करार गर्दा करारको प्रकृति र अवस्था अनुसूची- २ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
- (२) यस ऐनको प्रतिकूल नहुने गरी पक्षहरूको सहमतिमा उपदफा (१)मा उल्लेखित विषय बाहेकका अन्य उपयुक्त विषयवस्तु समेत व्यावसायिक कृषि करारमा समावेश गर्न सकिनेछ ।

२०. व्यावसायिक कृषि करारका पक्षहरूको दायित्व:

- (१) दफा १५ वा १६ बमोजिम कृषि व्यवसाय सञ्चालन गर्न लिएको जग्गा तथा भौतिक साधनमा पक्षहरूको दायित्व यस ऐनमा उल्लेख भएकोमा यसै ऐन बमोजिम र अन्य दायित्व करारमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

- (२) कृषि वस्तुको परिमाण वा क्षेत्र तोकी गरिने व्यवसायमा पक्षहरूको दायित्व पक्षहरू बीच करार भएकोमा यस ऐनमा उल्लेख भएको अतिरिक्त अन्य कुराहरू करारमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
- (३) व्यावसायिक कृषि करार गर्ने पक्षहरूले कृषि करार प्रयोजनको लागि कृषि उत्पादन सामग्री, प्रविधि र ऋण वा अन्य सहायता आफै वा वित्तीय संस्थाहरू मार्फत तोकिएका शर्तहरूको आधारमा उपलब्ध गराउने गरी आ-आफ्नो दायित्व निर्धारण गर्न सक्नेछन् ।
- (४) व्यावसायिक कृषि करार गर्ने पक्षहरूले प्रचलित कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

२१. करार पूरा गर्नु पर्ने समय र तरिका :

- (१) करारमा करार पूरा गर्ने समय र तरिका उल्लेख भएकोमा उल्लिखित समयभित्र र उल्लिखित तरिका बमोजिम करार पूरा गर्नु पर्नेछ ।
- (२) करार बमोजिमको काम गर्न करारमा कुनै समय वा तरिका तोकिएको रहेछ तर सो काम कुनै खास समयमा वा कुनै खास तरिकाले मात्र गर्न सकिने रहेछ भने सोही समयमा सोही तरिका बमोजिम गर्ने गरी करार भएको मानिनेछ ।
- (३) उपदफा (२) मा लेखिएको अवस्थामा बाहेक करारमा करार पूरा गर्ने समय र तरिका उल्लेख नभएमा उचित समयभित्र उपयुक्त तरिका अपनाई पूरा गर्नु पर्नेछ ।

२२. करार पूरा गर्ने स्थान :

- (१) करार बमोजिम काम पूरा गर्न कुनै निश्चित स्थान तोकिएको रहेछ भने सो काम सोही स्थानमा पूरा गर्नु पर्नेछ ।
- (२) करार बमोजिम कुनै एक पक्षले अर्को पक्षलाई कुनै मालसामान दिने वा बुझाउने स्थान करारमा तोकिएको रहेछ भने सोही स्थानमा नै दिनु वा बुझाउनु पर्नेछ ।
- (३) करार बमोजिम काम गर्ने निश्चित स्थान नतोकिएको तर सो काम कुनै खास स्थानमा मात्र गर्न सकिने वा चलन व्यवहार वा सो कामको प्रकृति अनुसार कुनै खास स्थानमा मात्र गर्नु पर्ने किसिमको रहेछ भने सो काम सोही स्थानमा गर्ने गरी करार भएको मानिनेछ ।
- (४) उपदफा (२) र (३) मा लेखिएदेखि बाहेक अन्य अवस्थामा करार बमोजिम काम गर्ने स्थान करारमा उल्लेख भएको रहेछ भने करार बमोजिम काम गर्ने पक्षले अर्को पक्षलाई मनासिब माफिकको स्थान

तोकिदिन सूचना गर्नु पर्नेछर अर्को पक्षले पनि सो काम गर्न मनासिब माफिकको स्थान तोकिदिनु पर्नेछ ।

२३. करार पूरा गर्नु नपर्ने अवस्था:

देहायका अवस्थामा करार बमोजिम काम गर्न आवश्यक पर्ने छैन:-

- (क) करारको एक पक्षले अर्को पक्षलाई करार बमोजिमको दायित्व पूरा गर्नु नपर्ने गरी छुट दिएमा,
- (ख) बदर गराउन सकिने करार बदर गराउन पाउने पक्षले बदर गराएमा,
- (ग) अर्को पक्षले करार उल्लङ्घन गरेको कारणबाट करारको परिपालना हुने नसक्ने भएमा,
- (घ) यस ऐनको कुनै व्यवस्था बमोजिम करार बमोजिमको काम गर्नु नपर्ने भएमा,
- (ङ) करार गर्दाको परिस्थितिमा आधारभूत परिवर्तन भै करारको परिपालना गर्न असम्भव भएमा ।

२४. करार दर्ता गर्नु पर्ने :

- (१) यस ऐन अन्तर्गत सम्पन्न गरिएका करार त्यस्तो करार सम्पन्न भएको मितिले पैंतीस दिनभित्र सम्बन्धित नगरपालिकामा दर्ता गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम करार दर्ता गर्दा तोकिए बमोजिमको दस्तुर लाग्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम दर्ता नगरिएको करारको आधारमा नेपाल सरकार वा अन्य निकायले दिने सुविधा वा सहूलियत दिने प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले मान्यता प्रदान गर्ने छैन ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिम भएको करारको आधिकारिक प्रति नगरपालिकाको तोकिएको अधिकारीले अनिवार्य रूपले राख्नु पर्नेछ ।
- (५) उपदफा (१) बमोजिमको करार दर्ता गर्न दुवै पक्षहरू स्वयम् वा निजको आधिकारिक प्रतिनिधि उपस्थित हुनुपर्नेछ ।
- (६) नगरपालिकाले कुनै व्यवसायी वा कृषकले कृषि करार दर्ता गर्न ल्याएकोमा दर्ता गर्ने अधिकारीले यस ऐन बमोजिम उल्लेख हुनुपर्ने कुनै कुरा उल्लेख नभएको वा अनुचित प्रावधान उल्लेख भएकोमा त्यस्तो प्रावधान परिमार्जन गरेर मात्र दर्ता गर्न आदेश दिन सक्नेछ ।
- (७) उपदफा (६) बमोजिम दिइएको आदेश करारका पक्षहरूले पालन गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-६ विवाद समाधान

२५. विवादको समाधान :

- (१) यस ऐन अन्तर्गत गरिएका कृषि करारको कार्यान्वयनको सम्बन्धमा कुनै विवाद उत्पन्न भएमा पक्षहरूले आपसी वार्ताद्वारा विवादको समाधान गर्नुपर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम वार्ताद्वारा विवादको समाधान हुन नसकेमा पक्षहरूले प्रचलित कानून बमोजिम स्थानीय न्यायिक समितिमा निवेदन दिन सक्नेछन् ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम कुनै पक्षको निवेदन पर्न आएमा स्थानीय न्यायिक समितिले पैंतीस दिनभित्र मेलमिलापको माध्यमबाट विवादको टुङ्गो लगाउनु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम न्यायिक समितिबाट भएको निर्णयमा चित्त नबुभ्ने पक्षले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम पैंतीस दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।
- (५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (३) बमोजिम मेलमिलापबाट विवाद समाधान हुन नसकेमा पक्षहरूले प्रचलित कानून बमोजिम मध्यस्थता सम्बन्धी कारबाही अगाडि बढाउन समेत सक्नेछन् ।
- (६) मध्यस्थता सम्बन्धी कारबाही अगाडि बढाउँदा मध्यस्थकर्ताको नाम करारमा नै उल्लेख भएकोमा सोही बमोजिम हुनेछ ।
- (७) उपदफा (६) बमोजिम करारमा नाम उल्लेख नभएकोमा पक्षहरूका प्रतिनिधि, स्थानीय तहका प्रतिनिधि वा स्थानीय तहबाट तोकिएका विषयविज्ञ वा मेलमिलापकर्ता सहितको मध्यस्थता समितिको गठन गरिनेछ ।
- (८) उपदफा (७) बमोजिम मध्यस्थता चयनको लागि दुवै पक्षहरूबाट अनुरोध भई आएमा सम्बन्धित व्यक्ति वा कार्यालयले अनिवार्य रूपमा सात दिनभित्रमा लिखित सहमति वा असहमति दिनु पर्नेछ ।
- (९) मध्यस्थता समितिले उजुरी परेको सात दिनभित्र वार्ताद्वारा विवादको समाधान गर्नु पर्नेछ ।
- (१०) उपदफा (९) बमोजिम विवाद समाधान हुन नसकेमा सम्बन्धित पक्षलाई उजुरी उपर सात दिनको म्याद दिई प्रतिवाद गर्ने मौका दिनु पर्नेछ ।

- (११) उपदफा (१०) बमोजिमको समयावधिभित्र सम्बन्धित पक्षले प्रतिवाद गरी वा नगरी बसेमा सो व्यहोरा उल्लेख गरी मध्यस्थता समितिले थप सात दिनभित्रमा आफ्नो निर्णय दिनु पर्नेछ ।
- (१२) उपदफा (११) बमोजिम मध्यस्थता समितिद्वारा गरिएको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।
- (१३) यस ऐन बमोजिम मध्यस्थता समितिद्वारा गरिएको निर्णय उपर चित्त नबुझ्ने पक्षले मध्यस्थता ऐन, २०५५ को म्यादभित्रै सम्बन्धित उच्च अदालतमा निवेदनदिन सक्नेछ ।
- (१४) मध्यस्थता समितिको अन्य कार्यविधि करारमा उल्लेख भएकोमा सोही बमोजिम र अन्यका हकमा मध्यस्थता समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- (१५) मध्यस्थकर्ताले पारिश्रमिक र सुविधा पक्षहरूबाट लिन सक्नेछन् ।

२६. म्याद सम्बन्धमा :

यस ऐन बमोजिमको विवादमा पक्षको काबु बाहिरको परिस्थिति परी यस ऐनको दफा २५ को उपदफा (१०) बमोजिमको म्याद गुज्रन गएमा एक पटकलाई बढीमा पन्ध्र दिन म्याद थाम्न पाउनेछ ।

२७. मध्यस्थता समितिको निर्णयको कार्यान्वयन:

- (१) मध्यस्थता समितिको निर्णय भएको सात दिनभित्रमा पक्षहरूले निर्णय कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै पक्षले तोकिएको समयमा निर्णयको कार्यान्वयन नगरेमा त्यस्तो निर्णयको कार्यान्वयनमा समबन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालय र अन्य निकायको सहयोग लिन सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमको कार्यालयले निर्णय कार्यान्वयन गर्ने सिलशिलामा सम्बन्धित पक्षको सम्पत्ति वा कारोबार रोक्का राख्न, त्यस्तो सम्पत्ति वा कारोबार रोक्का राखेकोमा फुकुवा गर्न लेखी पठाउन सक्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम रोक्का वा फुकुवा गरिदिन अनुरोध भई आएमा सम्बन्धित मालपोत कार्यालय, बैंक वा वित्तीय संस्थाले त्यस्तो सम्पत्ति वा कारोबारको रोक्का वा फुकुवा गर्नु पर्नेछ ।
- (५) मध्यस्थता सम्बन्धी विषयमा यस ऐनमा उल्लेखित विषयका हकमा यसै ऐन बमोजिम र अन्य विषयका हकमा मध्यस्थता ऐन, २०५५ बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-७ विविध

२८. व्यवसाय दर्ता गर्न पर्ने :

- (१) करार गरी कृषि व्यवसाय सञ्चालन गर्न चाहने कृषक, कृषि फर्म वा एजेण्ट लगायतले दर्ता नगरी व्यवसाय सञ्चालन गर्नु हुँदैन ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको व्यवसायको दर्ता प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गर्नेछ । निजले अधिकृतस्तरको कुनै कर्मचारीलाई आवश्यकता अनुसार यस्तो करार दर्ता गर्ने अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
- (३) व्यवसाय करार दर्ता तथा शुल्क लगायतका अन्य व्यवस्था कार्यपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२९. क्षतिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) करार कार्यान्वयनको सन्दर्भमा कुनै पक्षको काम कारबाहीबाट अर्को पक्षलाई क्षति पुग्न गएमा करारमा नै क्षतिपूर्तिको मात्रा तोकिएकोमा सोही बमोजिम र नतोकिएको हकमा सम्भौताको प्रकृति, स्थलगत निरीक्षण, स्थानीय सर्जमिन, विशेषज्ञको राय, प्रचलित दरभाउ समेत बुझी सोको आधारमा मर्का पर्ने पक्षलाई मध्यस्थता समितिले क्षतिपूर्ति भराइदिने निर्णय गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि पक्षको काबु बाहिरको परिस्थितिले गर्दा करारको यथावत् परिपालना हुन नसकेको अवस्थामा पक्षले यस ऐन बमोजिमको दायित्व तिर्नु व्यहोर्नु पर्ने छैन । तर करार गर्दाको अवस्थामा पक्षबीच कुनै लेनदेन भएको रहेछ भने अवस्था हेरी मर्का पर्ने पक्षलाई लेनदेनको सामान, वस्तु वा नगद फिर्ता दिनु पर्नेछ ।

३०. कारबाही चलाउने तथा दण्ड सजाय गर्ने अधिकारी :

- (१) यस ऐन बमोजिम दण्ड सजाय गर्ने वा क्षतिपूर्ति भराउने अधिकार स्थानीय न्यायिक समितिलाई हुनेछ ।
- (२) यस ऐन बमोजिम कारबाही तथा सजाय हुने मुद्दा अनुसन्धान तथा तहकिकात गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयको परामर्श तथा सहयोग लिन सक्नेछ ।

३१. दण्ड सजाय:

- (१) कसैले यस ऐनको देहाय बमोजिम कसुर गरेमा स्थानीय न्यायिक समितिले देहाय बमोजिमको सजाय गर्न सक्नेछः-
- (क) दफा ३ र ४ विपरीत कृषि बजार स्थापना र सञ्चालन गरेमा पच्चीस हजार देखि पचास हजार रूपैयाँसम्म,
- (ख) मनासिब कारण बिना दफा २८ को उपदफा (२) को कार्य नगरेमा वा गर्न इन्कार गरेमा त्यस्तो कार्यालयको मुख्य भई कार्य गर्ने अधिकारी वा त्यस्तो कार्य कुनै अधिकारीलाई प्रत्यायोजन गरिएकोमा त्यस्तो जिम्मेवारी प्राप्त अधिकारीलाई पच्चीस हजार रूपैयाँ देखि पचास हजार रूपैयाँसम्म,
- (ग) दफा २५ बमोजिम क्षतिपूर्ति भर्ने आदेश दिएकोमा लापरबाही पूर्वक त्यस्तो क्षतिपूर्ति नदिएमा त्यस्ता अटेर गर्नेलाई पच्चीस हजार रूपैयाँ देखि पचास हजार रूपैयाँसम्म
- (२) कसैले यो ऐन वा यस ऐन अन्तरगत बनेको नियमावली विपरीत कुनै कार्य गरी त्यसबाट कसैको हानि नोक्सानी भएको रहेछ भने त्यस्तो हानि नोक्सानी निजबाट नै भराईनेछ ।

३२. पुनरावेदन :

दफा ३१ बमोजिम दिएको सजायमा चित्त नबुझ्ने पक्षले पैंतीस दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ ।

३३. बीमा सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) यस ऐन बमोजिम करार गरी गरिएको कृषि उपजको उत्पादनको सम्भन्धिताको आधारमा बीमा समितिले तोकेको प्रकृया पूरा गरी त्यस्ता बीमा कार्य गर्न अख्तियार पाएको बीमा कम्पनीले बीमा गर्नेछ ।
- (२) बीमा गर्ने प्रक्रियाका सम्बन्धमा बीमा समितिले समय समयमा निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (३) यस ऐन बमोजिम गरिने व्यावसायिक कृषि करार सम्बन्धित निकायमा दर्ता हुनासाथ सोही मितिबाट लागू हुने गरी सम्बन्धित बीमा कम्पनीले बीमा गर्न सक्नेछ ।
- (४) कुनै बीमा कम्पनीले व्यावसायिक कृषि करारको बीमा गर्दा तिर्नु परेको क्षतिको अङ्क बराबर आफ्नो खुद करयोग्य आयबाट घटाउन पाउनेछ ।

३४. प्रचलित कानून बमोजिम हुने :

यस ऐनमा लेखिएको विषयमा यसै ऐन बमोजिम र अन्य विषयमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

३५. बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण गर्नु पर्ने :

यस ऐन बमोजिम कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्दा वा व्यवसायिक कृषि करार गर्दा बौद्धिक सम्पत्ति, भौगोलिक परिचय तथा कृषक अधिकार समेतको संरक्षण हुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

३६. नियम बनाउन सक्ने :

यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कार्यपालिकाले आवश्यक नियम, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।

३७. बचाऊ :

यस ऐनको उद्देश्य तथा विषयक्षेत्रमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम यस अधि भए गरेका काम कारबाही यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ ।

कृषि उपज पेशा वा व्यवसाय

- (१) खाद्यान्न बाली,
- (२) वागवानी जन्य फलफूल, तरकारी, मसलाबाली, पूष्प,
- (३) पशु, पन्छी,
- (४) माछा, मासु, दुध, फुल, हाड, छाला, ऊन,
- (५) च्याउ खेती,
- (६) मौरी, रेशम,
- (७) चिया, कफी, अलैची, सुपारी, घाँसेबाली,
- (८) तेलहन, दलहन बाली,
- (९) कपास, जुट, उखु, रबरखेती, टिमु र उत्पादन,
- (१०) कृषि पर्यटन,
- (११) कृषिका सबै उपक्षेत्रसँग सम्बद्ध उत्पादन र औद्योगिक प्रयोजनमा हुने कृषिवस्तुहरू,
- (१२) कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको प्रशोधन उद्योग,
- (१३) कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन सामाग्री (दाना, मलखाद्य, विषादी, औषधि) आदिको प्रशोधन उद्योग,
- (१४) खेती प्रणालीमा समाबिष्ट कृषि तथा पशुजन्य बस्तुहरू ।

करारमा उल्लेख हुने विषयहरू

- (१) करारका पक्षहरू,
- (२) करार खेतीको क्षेत्र,
- (३) जग्गा र भौतिक साधन,
- (४) वस्तुको विवरण, मात्रा,
- (५) गुणस्तर,
- (६) सम्भौताको अवधि,
- (७) उत्पादन गरिने वस्तुको खरिद/बिक्री मूल्य,
- (८) भुक्तानीको प्रक्रिया,
- (९) ढुवानीको दायित्व,
- (१०) उत्पादन प्रक्रिया,
- (११) अनुगमनका पक्षहरू,
- (१२) काबु बाहिरको परिस्थितिबाट उत्पादनमा पर्न सक्ने असर र त्यसको दायित्व,
- (१३) गुणस्तर निर्धारणका आधारहरू,
- (१४) पक्षहरूले एक अर्कोलाई उपलब्ध गराउने सेवा तथा सुविधा,
- (१५) करारको पालनामा विवाद भएमा अपनाइने समाधानका उपाय जस्तै मेलमिलाप तथा मध्यस्थता लगायतका विषय वस्तु,
- (१६) कृषि उपजको मूल्य निर्धारण ।

नगर प्रहरी व्यवस्थापन ऐन, २०७६

प्रस्तावना:

गोकर्णेश्वर नगरपालिका क्षेत्रभित्र प्रचलित कानून तथा समय समयमा हुने निर्णय, नियम, मापदण्ड तथा प्रशासनिक आदेशहरूको कार्यान्वयनमा सहयोग र सहजीकरण गर्न, सार्वजनिक तथा निजी सम्पत्तिको सुरक्षा र संरक्षण गरी नगरपालिकामा कानूनको शासनस्थापित गर्दै नागरिकलाई न्याय, सुरक्षा तथा व्यवस्थाको प्रत्याभूत गर्न, बजार क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न, नगरक्षेत्र भित्रका प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक साधन स्रोत र सम्पदाको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्न तथा जुनसुकै बेला आउन सक्ने विपद् वा अन्य आकस्मिक घटनाको तत्काल सम्बोधन र समन्वय गरी नागरिकको जीउ धनको सुरक्षा गर्दै नगरवासीलाई स्थानीय सरकारको अनुभूति प्रदान गर्नको लागि नगर प्रहरीको गठन, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २२६ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२को उपदफा (१) बमोजिम गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यस ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिका नगर प्रहरी ऐन, २०७६” रहेको छ ।
- (२) यो तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसङ्गलेअर्को अर्थनलागेमा यस ऐनमा,-

- (क) “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिका सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ख) “सभा” भन्नाले नगरपालिकाको नगर सभा सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ग) “प्रमुख” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख सम्भन्नु पर्दछ ।
- (घ) “उपप्रमुख” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको उपप्रमुख सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ङ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्भन्नु पर्दछ ।

- (च) “अधिकृत” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा कार्यरत अधिकृत कर्मचारी सम्भन्नु पर्दछ र सो शब्दले अधिकृतको रूपमा काम गर्न नेपाल सरकारबाट नगरपालिकामा खटाईएको अधिकृतलाई समेत जनाउँछ ।
- (छ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यो ऐन वा यस ऐन बमोजिम बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिएबमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) “जवान” भन्नाले अधिकृत बाहेकका नगर प्रहरी जवान सम्भन्नु पर्छ ।
- (झ) “प्रहरी कर्मचारी” भन्नाले यस ऐन बमोजिम गठन भएको नगर प्रहरी सेवामा रहेका प्रहरी अधिकृत र जवान सम्भन्नुपर्छ ।

परिच्छेद-२

नगर प्रहरी सेवा गठन, रेखदेख र नियन्त्रण

३. नगर प्रहरी सेवाको गठन :

- (१) नगरपालिकाले एक नगर प्रहरी सेवाको गठन गर्नेछ । नगर प्रहरी सेवामा रहने प्रहरी कर्मचारीको संख्या कार्यपालिकाले तोकेबमोजिम हुनेछ ।
- (२) प्रहरी कर्मचारीको पारिश्रमिक, सुविधा तथा सेवाको अन्य शर्त कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- (३) प्रहरी कर्मचारीको रेखदेख, नियन्त्रण निर्देशन गर्ने अधिकार कार्यपालिकालाई हुनेछ र कार्यपालिकाको आदेश र निर्देशन पालन गर्नुपर्ने प्रत्येक प्रहरी कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।

४. नगरपालिकामा रहने प्रहरी कर्मचारीको पद र तह :

- (१) नगरपालिकामा रहने प्रहरी कर्मचारीको पद र तह तोकिए बमोजिमको हुनेछ ।
- (२) नगरपालिकाले प्रत्येक प्रहरी कर्मचारीको पद अनुसारको कार्यविवरण बनाउनेछ र त्यस्तो कार्यविवरणमा सम्बन्धित पदको काम, कर्तव्य, उत्तरदायित्व तथा अधिकार समेत उल्लेख गरिनेछ ।
- (३) प्रहरी कर्मचारीको परिचालन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) को खण्ड (क) को उपखण्ड (२) बमोजिमको कार्यमा गरिनेछ । सो बाहेक अन्य कार्यको हकमा कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-३

प्रहरी कर्मचारीको काम, कर्तव्य र अधिकार

५. प्रहरी कर्मचारीको काम, कर्तव्य र अधिकार :

प्रहरी कर्मचारीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः-

- (क) नगरपालिकाको सम्पत्तिको सुरक्षा र संरक्षण गर्ने,
- (ख) नगरमा हुने सभा समारोह, परम्परा तथा जात्रा, चाडपर्वको सुरक्षा, व्यवस्थापन गर्ने,
- (ग) नगरको बजार तथा पार्किङ स्थलको रेखदेख र व्यवस्थापन गर्ने,
- (घ) नगरको सरसफाई सम्बन्धी मापदण्डको कार्यान्वयन गर्ने,
- (ङ) न्यायिक समितिले गरेका मिलापत्र तथा निर्णयको कार्यान्वयन गर्ने,
- (च) सार्वजनिक, ऐलानी र पतिजग्गा, सार्वजनिक भवन, सम्पदा तथा भौतिक पूर्वाधारको संरक्षण र सुरक्षा गर्ने,
- (छ) विपद व्यवस्थापनअन्तर्गत खोजी, उद्धार, राहत तथा पुनस्थापना सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- (ज) अनधिकृत विज्ञापन तथा होडिङ बोर्ड नियन्त्रण गर्ने,
- (झ) छाडा पशु चौपायाको नियन्त्रण गर्ने,
- (ञ) अनधिकृत निर्माण तथा सार्वजनिक सम्पत्ति अतिक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्ने,
- (ट) नगर कार्यपालिकातथा वडा कार्यालयको सुरक्षार्थ आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,
- (ठ) नगरपालिका क्षेत्रमा घुम्न आउने पर्यटकको सुरक्षाको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने ,
- (ड) कार्यपालिकाले तोकेको अन्य कार्य गर्ने ।

परिच्छेद-४

तह विभाजन र पदपूर्ति

६. दरबन्दी सिर्जना तथा खारेजी :

- (१) नगरपालिकामा रहने नगर प्रहरीको विभिन्न तहका दरबन्दीको सिर्जना तथा खारेजी कार्यपालिकाले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (२) दरबन्दी सिर्जना तथा खारेजीको लागि प्रस्ताव पेश गर्नु अघि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सो पद सिर्जना गर्नुपर्ने कारण, प्रस्तावित पदले

गर्नुपर्ने कामको विवरण, मौजुदा दरबन्दीले थप गरेको कार्यबोभ वहन गर्न सक्ने वा नसक्ने अवस्था, आर्थिक क्षमता तथा प्रस्तावित पदले संगठनात्मक स्वरूपमा पार्ने प्रभाव स्पष्ट गरी कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

- (३) कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार कुनै संस्थासँग प्रचलित कानून बमोजिम सेवा करार मार्फत नगर प्रहरीको सेवा लिन सक्नेछ ।
- (४) यस ऐन बमोजिम कार्यपालिकाले प्रहरी कर्मचारीको दरबन्दी सिर्जना गर्दा स्थायी दरबन्दी सिर्जना गर्ने छैन ।
- (५) नगरपालिकाको वडा कार्यालयमा समेत नगर प्रहरीको क्रमशः व्यवस्था गरिनेछ ।

७. नगर प्रहरीको नियुक्ति :

नगर प्रहरी सेवामा देहायका पदहरू रहने छन् र रिक्त पदमा खुला प्रतियोगिताद्वारा तथा बढुवाद्वारा पूर्ति गरी नियुक्ति गरिनेछः-

- (क) नगर प्रहरी निरीक्षक,
- (ख) नगर प्रहरी सहायक निरीक्षक,
- (ग) नगर प्रहरी हवलदार,
- (घ) नगर प्रहरी जवान ।

८. नियुक्ति गर्ने अधिकारी :

दफा १० बमोजिमको पदपूर्ति समितिको सिफारिसमा छनौट भएका प्रहरी कर्मचारीलाई कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले नियुक्तिपत्र दिनेछ ।

९. खुल्ला प्रतियोगिताको लागि योग्यता:

- (१) नगर प्रहरी निरीक्षक पदको लागि हुने खुला प्रतियोगितामा भाग लिन अनुसूची-१ बमोजिमको योग्यता हुनुपर्नेछ ।
- (२) नगर प्रहरी सहायक निरीक्षकको पदको लागि हुने खुला प्रतियोगितामा भाग लिन अनुसूची-२ बमोजिमको योग्यता हुनुपर्नेछ ।
- (३) नगर प्रहरी हवलदार पदको लागि हुने खुला प्रतियोगितामा भाग लिन अनुसूची-३ बमोजिमको योग्यता हुनुपर्नेछ ।
- (४) नगर प्रहरी जवान पदको लागि हुने खुला प्रतियोगितामा भाग लिन अनुसूची-४ बमोजिमको योग्यता हुनुपर्नेछ ।

१०. पदपूर्ति समिति :

यस ऐन बमोजिम प्रहरी कर्मचारीको पदपूर्तिको लागि कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार एक पदपूर्ति समिति गठन गर्नेछ । नगर प्रहरीको नयाँ

भर्ना तथा पदपूर्तिका लागि छनौट प्रकृत्यामा विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

११. पदपूर्ति समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:

(१) पद पूर्तिसमितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) दफा ७ बमोजिम पदपूर्तिको लागिप्रतिशत निर्धारण गर्ने,
- (ख) खुला प्रतियोगिताको लागि पाठ्यक्रम निर्धारण गर्ने,
- (ग) पदपूर्ति कार्यतालिका बनाउने,
- (घ) परीक्षाको किसिम तोक्ने,
- (ङ) पदपूर्तिका लागि विज्ञापन प्रकाशन गर्ने,
- (च) परीक्षा सञ्चालन तथा नतिजा प्रकाशन गर्ने,
- (छ) नियुक्तिका लागि सिफारिश गर्ने,
- (ज) लोक सेवा आयोगबाट स्वीकृत प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्तमा पदपूर्ति समितिले गर्ने भनी तोकिएका पदपूर्तिसँग सम्बन्धित अन्य कार्य गर्ने ।

(२) पदपूर्ति समितिले नगर प्रहरी सेवा समूहको लागि खुला प्रतियोगिताद्वारा पदपूर्ति गर्ने सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार कार्यविधि बनाई गरी कार्यान्वयन गर्नसक्नेछ ।

१२. योग्यताक्रम सूची तयार गर्ने :

- (१) पदपूर्ति समितिले उम्मेदवारले प्राप्त गरेको अङ्कको आधारमा योग्यताक्रम सूची तयार गरी नतिजा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ । त्यसरी नतिजा प्रकाशन गर्दा कुल रिक्तपदको बढीमा पन्ध्र प्रतिशतसम्म योग्यताक्रमानुसार वैकल्पिक उम्मेदवार राखिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सिफारिस गरिएका व्यक्तिलाई पदपूर्ति समितिले नियुक्तिगर्ने अधिकारी समक्ष नियुक्तिको लागि पेश गर्नेछ ।
- (३) नियुक्तिको लागि सिफारिश भएको मितिले पैंतीसदिनभित्र कार्यपालिकाले नियुक्ति दिने निर्णय गरी सक्नु पर्नेछ ।
- (४) निर्णय भएको मितिले सात दिनभित्र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले नियुक्तिपत्र दिनु पर्नेछ ।
- (५) वैकल्पिक उम्मेदवार छ महिनाभित्र नियुक्ति लिन नआएमा निजको सिफारिस स्वतः खारेज हुनेछ ।

१४. ज्येष्ठताक्रम कायम गर्ने :

- (१) नगर प्रहरी निरीक्षक र नगर प्रहरी सहायक निरीक्षकको ज्येष्ठताक्रम कायम गर्दा निजले आधारभूत तालिममा प्राप्त गरेको अङ्कको आधारमा कायम गरिनेछ ।

(२) बहालवाला नगर प्रहरीको हकमा पदपूर्ति समितिले सिफारिस गरेको योग्यताक्रमको आधारमा ज्येष्ठताको क्रम निर्धारण गरिनेछ ।

१५. परीक्षणकालमा राखिने :

नयाँ नियुक्ति प्राप्त प्रहरी कर्मचारीलाई तीन महिनाको परीक्षणकालमा राखिनेछ । सो अवधिमा प्रहरी कर्मचारीले सन्तोषजनक काम नगरेमा कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले निजको नियुक्ति रद्द गर्नसक्नेछ ।

१६. नियुक्ति सदर हुने :

परीक्षणकालमा रहेको प्रहरी कर्मचारीको काम सन्तोष जनक देखिएमा र आधारभूत तालिममा उत्तीर्ण भएमा त्यस्तो प्रहरी कर्मचारीलाई नेपालको राष्ट्रिय भण्डा र नगरपालिकाको प्रमुख समक्ष शपथ ग्रहण गराई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबाट नियुक्ति सदर गरिनेछ ।

परिच्छेद-५ आचरण

१७. दान उपहार लिन नहुने :

प्रहरीले कर्मचारीले नगरपालिकाको पूर्व स्वीकृत बिना स्वदेशी तथा विदेशी संघ संस्था, निकाय वा व्यक्ति कसैबाट कुनै प्रकारको दान, बक्सिस, पुरस्कार, कोसेली र उपहार स्वीकार गर्नुहुँदैन ।

१८. चन्दा लिन नहुने :

कुनै प्रहरी कर्मचारीले नगरपालिकाको पूर्व स्वीकृति बिना कुनै पनि कामको निमित्त कुनै किसिमको चन्दा माग्नु अथवा स्वीकार गर्नु हुँदैन र अरु कुनै किसिमको आर्थिक सहायता प्राप्त गर्ने काममा समेत भाग लिन हुँदैन ।

१९. सम्पत्तिको विवरण पेश गर्नुपर्ने :

प्रहरी कर्मचारीले नियुक्ति भएको मितिले तीन महिनाभित्र नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा तोकिएको ढाँचामा सम्पत्ति विवरण दाखिला गर्नुपर्नेछ ।

२०. व्यापार व्यवसाय गर्न नहुने :

प्रहरी कर्मचारीले कार्यालयको पूर्व स्वीकृती बिना कुनै पनि व्यापार व्यवसाय गर्नुहुँदैन ।

२१. कर्तव्य पालनाको शिलशिलामा जानकारीमा आएका कुराहरू प्रकाशन गर्न नहुने:

प्रहरी कर्मचारीले नगरपालिकाद्वारा अथवा विशेष रूपमा अख्तियार नपाई आफ्नो कर्तव्यको पालना गर्दा स्थानीय तह वा गैर सरकारी संघ संस्थाबाट प्राप्त गरेका वा आफैले लेखेको अथवा सङ्कलन गरेको कुनै कागजपत्र वा समाचार प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपबाट यस ऐन बमोजिमको अधिकार प्राप्त व्यक्ति बाहेक अन्य व्यक्ति वा संस्थालाई जानकारी गराउनु हुँदैन।

२२. रेडियो, टेलिभिजन वा पत्रिकासँग सम्पर्क राख्न नहुने :

(१) प्रहरी कर्मचारीले नगरपालिकाको अनुमति प्राप्त नगरी कुनै पत्रपत्रिकामा आफ्नै वास्तविक अथवा काल्पनिक नामबाट अथवा बेनामी कुनै लेख प्रकाशित गर्न अथवा आम सञ्चारका माध्यमद्वारा प्रसारण गर्न हुँदैन । तर यस्तो प्रकाशन वा प्रसारण साहित्यिक, कलात्मक, ऐतिहासिक, वैज्ञानिक वा व्यावसायिक विषयको भएमा यस्तो स्वीकृति लिइरहनु पर्दैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमप्रकाशन वा प्रसारण गर्न मिल्ने सामग्रीको सम्बन्धमा त्यस्तो सामग्री प्रकाशन वा प्रसारण गरेपछि नगरपालिकालाई सोको जानकारी गराउनु पर्दछ ।

२३. नगरपालिकाको आलोचना :

प्रहरी कर्मचारीले नगरपालिकाको नीतिको विपरीत अथवा नगरपालिकाको प्रतिष्ठामा आँच आउने गरी विचार व्यक्त गर्ने, सम्वाद, लेख रचना प्रकाशन गर्नु हुँदैन ।

२४. निर्वाचनमा भाग लिन नहुने :

प्रहरी कर्मचारीले कुनै पनि राजनीतिक दलको निर्वाचनमा भाग लिन वा मत माग्ने वा कुनै प्रकारले प्रभाव पार्न हुँदैन । तर कसैलाई मत दिएको वा दिने विचार गरेको कुरा प्रकट नगरी प्रचलित कानून बमोजिम आफ्नो मताधिकार प्रयोग गर्न बाधा पर्नेछैन ।

२५. राजनीतिमा भाग लिन नहुने :

प्रहरी कर्मचारीले कुनै राजनीतिक दल र सोसँग सम्बन्धित संस्थाको सदस्य बन्न, राजनीतिमा भाग लिन, राजनीतिक संस्थालाई चन्दा दिन अथवा कुनै राजनीतिक संस्था वा आन्दोलनलाई सहयोग गर्नहुँदैन ।

२६. समय पालन र नियमितता :

प्रहरी कर्मचारीले ठिक समयमा तथा नियमित रूपमा आफ्नो पालोमा हाजिर हुनुपर्दछ र स्वीकृत गराएर मात्र बिदामा बस्नुपर्नेछ ।

२७. अनुशासन र आज्ञापालन:

(१) प्रहरी कर्मचारीले अनुशासित भई तत्परताका साथ आफ्नो कर्तव्य पालना गर्नु पर्नेछ ।

(२) नगर प्रहरी कर्मचारीले आफ्नो कार्यालयको काम सम्बन्धी कुरामा आफूभन्दा माथिका अधिकृतले दिएको आदेशलाई पालना गर्नु पर्नेछ ।

(३) प्रहरी कर्मचारीले सदैव आफ्नो प्रमुखको आदेशको मातहत (चेन अफ कमाण्ड) मा रही कार्यसम्पादन गर्नुपर्नेछ ।

२८. बाहिरी प्रभाव पार्न नहुने :

प्रहरी कर्मचारीले कार्यसम्पादनको सिलसिलामा कुनै अनुचित प्रभाव पार्ने वा पार्ने प्रयत्न गर्न हुँदैन ।

२९. बहुविवाह गर्न नहुने :

प्रहरी कर्मचारीले प्रचलित कानून विपरीत हुनेगरी बहुविवाहवा अनमेल विवाह गर्नवा गराउनु हुँदैन ।

३०. लैङ्गिक सम्बेदनशील हुनुपर्ने :

प्रहरी कर्मचारीले कार्यसम्पादन गर्दा लैङ्गिक सम्बेदनशीलतालाई ध्यान दिनुपर्नेछ ।

३१. हातपात वा जोरजुलुम गर्न नहुने :

प्रहरी कर्मचारीले आफूभन्दा माथिल्लो वा मातहतको प्रहरी कर्मचारी उपर हातपात वा कुनै प्रकारको आक्रमण वा जोरजुलुम गर्न वा गराउन हुँदैन ।

परिच्छेद-६

सजाय र पुनरावेदन

३२. सजाय :

(१) मनासिब माफिकको आधार प्रमाण भएमा प्रहरी कर्मचारीलाई देहायको सजाय हुन सक्नेछ:-

(क) शारीरिक थकाई हुने (फटिक) सजाय गर्ने,

(ख) नसिहत दिने,

(ग) तलब वृद्धि वा पदोन्नति रोक्का गर्ने,

(घ) एक तह तलको पदमा घट्टुवा गर्ने ।

(ङ) भविष्यमा स्थानीय तहमा अयोग्य नठहरिने गरी नोकरीबाट बर्खास्त गर्ने,

(च) भविष्यमा स्थानीय तहमा अयोग्य ठहरिने गरी नोकरीबाट बर्खास्त गर्ने ।

(२) प्रहरी कर्मचारीको लापरबाहीको कारण नगरपालिकालाई कुनै हानि नोक्सानी भएको ठहर भएमा त्यस्तो हानि नोक्सानीको बिगो बमोजिमको रकम निजबाट असुल गरिनेछ ।

३३. नसिहत दिने वा प्रतिकूल राय लेख्ने :

प्रहरी कर्मचारीले काममा साधारण लापरबाही गरेमा नसिहत दिन सकिनेछ । दुई पटकसम्म नसिहत दिँदा पनि निजले काममा लापरबाही गरेमा निजको चालचलन सम्बन्धी प्रतिवेदनमा प्रतिकूल राय लेखिनेछ ।

३४. तलब वृद्धि वा पदोन्नति रोक्न:

प्रहरी कर्मचारीको काम सन्तोष जनक नभएमा सजाय गर्ने अधिकारीले निजको तलब वा पदोन्नति रोक्का गर्न सक्नेछ ।

३५. दर्जा र तलब घटाउने:

कुनै नगर प्रहरी कर्मचारीलाई देहायको अवस्थामा सजाय गर्ने अधिकारीले तल्लो पद वा तल्लो टाइम स्केल वा त्यही टाइम स्केलको तल्लो स्केलमा ओराल्न सक्ने र नगरपालिकालाई हानि नोक्सानी पुऱ्याएकोमा सो समेत निजबाट भराउन सक्नेछ:-

(क) सन्तोषजनक काम नगरेमा,

(ख) अनुशासनहीन व्यवहार प्रदर्शन गरेमा,

(ग) पदीयआचरण उल्लंघन गरेमा,

(घ) मनासिब कारण नभई नियुक्ति भएको एक वर्ष भित्रै नोकरीबाट अलग हुन भुठ्ठा कारण देखाएमा,

(ङ) कार्यपालिकाले दिएको आदेश वा निर्देशन पालना नगरेमा वा कार्यान्वयन नगरेमा,

(च) मनासिब कारण नभई वा बिदा स्वीकृत नगराई बिदा बसेकोमा वा गैर हाजिर भएमा,

(छ) काममालापरबाही गरेमा वा ऐन वा नियमको पालना नगरेमा ।

३६. सजाय गर्ने अधिकार :

(१) प्रहरी कर्मचारीलाई सजाय गर्ने अधिकार प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई हुनेछ ।

- (२) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृते आवश्यक ठानेमा स्वयं वा अन्यकुनै अधिकृतद्वारा जाँचबुझ गराउन सक्नेछ । जाँचबुझ गर्ने अधिकृतले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित प्रहरी कर्मचारीलाई समेत बुझी कारण सहित आफ्नो ठहरको प्रतिवेदन तथा भएको सबुद प्रमाण दाखिला गर्नुपर्नेछ ।
- (३) कुनै फौजदारी अभियोगमा पुर्पक्षको लागि थुनामा रहेको प्रहरी कर्मचारी थुनामा रहेको अवधि भर स्वतः निलम्बन हुनेछ ।
- (४) यस दफा बमोजिम सजायको प्रकृया अवलम्बन गर्नु पूर्व प्रहरी कर्मचारीलाई सफाई पेश गर्ने मनासिब मौका दिनुपर्नेछ ।
- (५) फौजदारी अभियोग लागेको प्रहरी कर्मचारीले अभियोगबाट सफाई पाएमा निजले पूर्वत सेवामा बहाल रहने सुविधा पाउनेछ ।
३७. सजायको आदेश जाँचबुझको लागि दिने :
दफा ३५ को उपदफा (२) बमोजिम जाँचबुझको काम समाप्त भएपछि सम्बन्धित प्रहरी कर्मचारीलाई निजसँग स्पष्टीकरण मागिएको भए निजले तोकिएको समयभित्र स्पष्टीकरण नदिएमा वा निजले दिएको स्पष्टीकरण चित्त बुझ्दो नभएमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सजायको आदेश दिन सक्नेछ र त्यसरी दिइएको सजाय आदेशको एक प्रति निजलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-७

प्रहरीको कर्मचारीको पोशाक

३८. प्रहरीको कर्मचारीको पोशाक :
प्रहरी कर्मचारीको पोशाकको रङ, किसिम र अन्य विवरण नगरपालिकाले तोकेबमोजिम हुनेछ ।
३९. प्रारम्भिक पोशाक र सामान :
प्रहरी कर्मचारीलाई कार्यपालिकाले तोकिए बमोजिमको पोशाक र सामान उपलब्ध गराइनेछ ।
३९. जाडो मौसमका लागि दिइने पोशाक :
प्रत्येक प्रहरी कर्मचारीलाई जाडो मौसमको लागि पोशाक नगरपालिकाबाट उपलब्ध गराइनेछ ।

परिच्छेद-८ विविध

४०. पुरस्कार तथा प्रोत्साहन :

प्रहरी कर्मचारीले कर्तव्यपालनको सिलसिलामा उल्लेखनीय प्रशंसनीय कार्य गरेमा त्यस्तो प्रहरी कर्मचारीलाई पुरस्कार तथा प्रोत्साहन स्वरूप रकम वा अन्य सुविधा नगरपालिकाबाट उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

४१. चाडवाड खर्च पाउने :

प्रहरी कर्मचारीले प्रत्येक वर्ष निजले खाईपाई आएको एक महिनाको तलब बराबरको रकम चाडवाड खर्चको रूपमा पाउनेछ ।

४२. यसै ऐन बमोजिम हुने :

प्रहरी कर्मचारीको पारश्रमिक, सेवाका शर्त, तथा अन्य सुविधा यस ऐनमा व्यवस्था भएकोमा यसै ऐन बमोजिम हुनेछ । यस ऐनमा व्यवस्था नभएका विषयका हकमा प्रचलित कानून बमोजिम नगरपालिकाको निर्णय अनुसार हुनेछ ।

४३. नियम, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाउने अधिकार:

यस ऐनको कार्यान्वयन गर्नको लागि नगरपालिकाले आवश्यक नियम, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाई लागू गर्नसक्नेछ ।

नगर प्रहरी निरीक्षक पदको लागि आवश्यक न्यूनतम योग्यता :

- (१) दरखास्त फारम दर्ता गर्ने अन्तिम मितिसम्म बीस वर्ष उमेरपुगेको र पच्चीस वर्ष नाघेको, तर खुला प्रतियोगितामा भाग लिने बहालवाला प्रहरी कर्मचारीको हकमा पैंतीस वर्ष ननाघेको र नेपाल सरकारको सुरक्षा निकायबाट सेवा निवृत्त भइसकेकाको हकमा एकचालीस वर्ष उमेर ननाघेको।
- (२) मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट कम्तीमा स्नातक वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको,
- (३) नैतिक पतन देखिनेकुनै फौजदारी अभियोगमासजाय नपाएको,
- (४) कुनै राजनीतिक दल र सो दलको भातृ संस्था संगठनको सदस्य नरहेको,
- (५) मानव अधिकार र मानवीय कानूनको उल्लंघनमा सजाय नपाएको,
- (६) पुरुषको हकमा घटीमा उचाई ५ फिट २ इन्च, छाति ३१/३३, तौल ५५ के.जी. भएको,
- (७) महिलाको हकमा घटीमा उचाई ५ फिट र तौल ४५ के.जी. भएको,
- (८) आँखा माइनस २ वा प्लस २ भन्दाबढी कमजोर नभएको,
- (९) कुनै सरकारी अस्पतालबाट निरोगिताको प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको,
- (१०) नेपाली नागरिक,
- (११) कुनै विध्वंसात्मक कार्यमा संलग्न नरहेको,
- (१२) भविष्यमा सरकारी नोकरीको निमित्त अयोग्य ठहरिने गरी सेवाबाट बर्खास्त नभएको ।

शिक्षा ऐन, २०७७

प्रस्तावना:

सबै बालबालिका एवं युवाका लागि उच्च एवं गुणस्तरीय मानवीय ज्ञान, सीप र क्षमता प्रदान गर्न तथा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था अनुकूल सर्वसाधारण जनताको सदाचार, शिष्टाचार र नैतिकता कायम गर्दै गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा स्थापना हुने तथा स्थापना भई सञ्चालन भैरहेका विद्यालयहरूको व्यवस्थापनमा आवश्यक सुधार गरी गुणस्तरयुक्त र सान्दर्भिक विद्यालय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न वाञ्छनीय भएकोले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (१) बमोजिम मिति २०७७।०५।१८ गतेको छैटौं नगरसभाले यो ऐन तर्जुमा गरी जारी गरेको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक सक्षिप्त नाम र परिभाषा

१. सक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यस ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७७” रहेको छ ।
- (२) यो ऐन गोकर्णेश्वर नगरपालिका क्षेत्रभित्र लागू हुनेछ ।
- (३) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा :-

- (क) “अनुमति” भन्नाले नेपाल सरकार वा नगरपालिकाले स्थायी स्वीकृति र सहायता प्रदान गरिनसकेको कुनै तोकिएको ठाउँ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिएको अस्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
- (ख) “स्वीकृति” भन्नाले तोकिए बमोजिमको शर्त पूरा गरेको विद्यालयलाई संघीय सरकार वा नगरपालिकाले दिएको स्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
- (ग) “अभिभावक” भन्नाले विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको अभिभावक भनी विद्यालयको अभिलेखमा जनिएको व्यक्ति सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले दफा १५ लगायतको प्रयोजनको लागि विद्यार्थीको बाबु, आमा, बाजे वा बज्यै र त्यस्ता अभिभावक नभएका विद्यार्थीको

हकमा सम्बन्धित वडा कार्यालयले प्रमाणित गरिदिएको संरक्षकत्व प्रदान गर्ने व्यक्ति वा संस्थालाई समेत जनाउँछ ।”

- (घ) “आधारभूत विद्यालय” भन्नाले प्रारम्भिक बाल शिक्षादेखि कक्षा आठसम्म शिक्षा दिइने विद्यालय सम्भन्नु पर्छ ।
- (ङ) “आधारभूत शिक्षा” भन्नाले प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा” भन्नाले आधार भूत तह कक्षा ८ को अन्त्यमा हुने परीक्षा सम्भन्नु पर्छ ।
- (छ) “आयोग” भन्नाले शिक्षक सेवा आयोगलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) “केन्द्र” भन्नाले संघीय सरकार मातहत रहेको “शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र” सम्भन्नु पर्छ ।
- (झ) “कार्यपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ञ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा छ तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।
- (ट) “निरीक्षक” भन्नाले विद्यालय निरीक्षण गर्ने नगरपालिकाको शिक्षा हेर्ने शिक्षा सेवाको अधिकृतलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ठ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ड) “प्रारम्भिक बालशिक्षा” भन्नाले ४ वर्ष उमेर पूरा गरेका बालबालिकाहरूलाई दिइने १वर्षको प्रारम्भिक शिक्षा सम्भन्नु पर्छ ।
- (ढ) “मन्त्रालय” भन्नाले शिक्षा क्षेत्र हेर्ने संघीय सरकारको शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय र प्रदेश अन्तर्गतको सामाजिक विकास मन्त्रालयलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ण) “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिका लाई सम्भन्नुपर्छ ।
- (त) “माध्यमिक शिक्षा” भन्नाले विद्यालय तहको कक्षा ९ देखि कक्षा १२ सम्मलाई दिइने शिक्षा सम्भन्नुपर्छ ।
- (थ) “कार्यालय” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकाको कार्यालय लाई सम्भन्नुपर्छ ।
- (द) “विद्यालय शिक्षा” भन्नाले आधारभूत र माध्यमिक तहको शिक्षा सम्भन्नु पर्छ ।
- (ध) “विशेष शिक्षा” भन्नाले दृष्टि विहिन, बहिरा, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्त श्रवण वा अति अशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका

बालबालिकालाई छुट्टै समूहमा राखी विशेष प्रकार र निश्चित माध्यमबाट दिइने शिक्षा सम्भन्नु पर्छ ।

- (न) “सभा” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगरसभालाई सम्भन्नुपर्छ ।
- (प) “समावेशी शिक्षा” भन्नाले देहायको शिक्षा सम्भन्नु पर्छ : -
- (१) दृष्टिविहिन, न्यून दृष्टियुक्त, बहिरा, सुस्त श्रवण, अटिज्म, बौद्धिक, शारीरिक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नियमित शैक्षिक पद्धतिको अधीनमा रही दिइने शिक्षा ।
- (२) सामाजिक, आर्थिक वा भौगोलिक कारणले पछाडि पारिएका व्यक्तिलाई विभेद रहित वातावरणमा दिइने शिक्षा ।
- (फ) “सामुदायिक विद्यालय” भन्नाले समुदायको पहलमा स्थापना गरिएको मुनाफारहित संघीय सरकार वा गोकर्णेश्वर नगरपालिकाबाट नियमित रूपमा अनुदान पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्भन्नुपर्छ ।
- (ब) “संस्थागत विद्यालय” भन्नाले निजी लगानीमा स्थापना गरिएका वा तोकिएका निकायबाट अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्भन्नु पर्छ ।
- (भ) “शिक्षक” भन्नाले विद्यालयको अध्यापक सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले प्रधानाध्यापक समेतलाई जनाउँछ ।
- (म) “शिक्षा प्रमुख वा शिक्षा अधिकारी” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिका शिक्षा शाखा प्रमुख वा प्रमुखको कामकाज गर्न तोकिएको शिक्षा सेवाको अधिकृत कर्मचारीलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (य) “शिक्षा शाखा” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (र) “शिक्षा समिति” भन्नाले यस ऐन बमोजिम गठित नगर शिक्षा समितिलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ल) “अनुमति” भन्नाले तोकिए बमोजिम शर्त पूरा गर्ने गरी विद्यालय सञ्चालनका लागि लिएको अस्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
- (व) “शैक्षिक गुठी” भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नको लागि कुनै व्यक्ति वा संस्थाले मुनाफा रहित तवरले स्थापना गरेको निजी वा सार्वजनिक शैक्षिक गुठी सम्भन्नु पर्छ ।

- (श) “प्रदेश सरकार” भन्नाले वागमती प्रदेश सरकारलाई सम्झनुपर्छ ।
 (घ) “इकाइ” भन्नाले शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइलाई सम्झनुपर्छ ।
 (स) “शिक्षा अधिकृत” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगर कार्यपालिकाको कार्यालयको शिक्षा सेवाका अधिकृत कर्मचारीलाई सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद - २

विद्यालय खोल्ने अनुमति सम्बन्धी व्यवस्था

३. विद्यालय खोल्ने अनुमति लिनु पर्ने :

- (१) कुनै नेपाली नागरिकले प्रारम्भिक बाल कक्षा (शिशु कक्षा) र विद्यालय खोल्ने चाहेमा सिफारिस सहित तोकिएको विवरण खुलाई नगरपालिकाका तोकिएका अधिकारी समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेमा तोकिएको अधिकारीले आवश्यक जाँचबुझ गर्नेछ र जाँचबुझ गर्दा विद्यालय खोल्ने अनुमति दिन मनासिव देखिएमा तोकिएको शर्त बन्दैज पालना गर्ने गरी अनुमति वा स्वीकृति दिनेछ ।
- (३) यो दफा प्रारम्भ हुँदाका बखत कम्पनीको रूपमा सञ्चालनमा रहेका विद्यालयले चाहेमा कम्पनी खारेज गरी शैक्षिक गुठी वा सहकारी प्रारूपमा विद्यालय सञ्चालन गर्न नगरपालिकाका तोकिएका अधिकारी समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।
- (४) यस ऐन वा अन्य प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्दाका शर्त तथा मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (५) कुनै सामाजिक, परोपकारी वा कल्याणकारी संस्थाले मुनाफा नलिने उद्देश्य राखी विद्यालय सञ्चालन गर्न निवेदन दिएमा त्यस्तो निवेदनको कारवाही किनारा लगाउने प्रकृया पनि उपदफा (१), (२), (३) र (४) बमोजिम नै हुनेछ ।
- (६) उपदफा (१), (२), (३) र (४) बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालयले तोकिएको सर्तबमोजिम विद्यालय सञ्चालन नगरेमा नगरपालिकाले जुनसुकै बखत त्यस्ता विद्यालय बन्द वा खारेज गर्नसक्नेछ ।
- (७) प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

- (८) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षा कक्षामा कार्यरत बाल विकास शिक्षकको सेवा, ज्ञान शर्त र सुविधाहरू तोकिए बमोजिम हुनेछ । निजहरूलाई प्रदान गरिएको तलव, भत्ता लगायतको सुविधा अनुदान कटौती गरिनेछैन ।
- (९) बाल कक्षामा कार्यरत बाल विकास शिक्षकलाई समयानुकूल तालिम प्रदान गरिनेछ । परिच्छेद - ३ शिक्षाको प्रकार, माध्यम, पाठ्यक्रम र परीक्षा संचालन सम्बन्धी व्यवस्था
४. विद्यालय शिक्षा सञ्चालन :
- (१) विद्यालय शिक्षाको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (२) माध्यमिक शिक्षाको प्रकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-
(क) साधारण (ख) संस्कृत/गुरुकुल (ग) प्राविधिक एवं व्यावसायिक
५. विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा र निरन्तर शिक्षा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :
- (१) नगरपालिकाले आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गरी कुनै सामुदायिक विद्यालयमा विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा र निरन्तर शिक्षा सञ्चालनको व्यवस्था गर्न सक्नेछ
- (२) कुनै विद्यालयले विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा र निरन्तर शिक्षा सञ्चालन गर्न चाहेमा नगरपालिकाले सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी सो विद्यालयलाई त्यस्तो शिक्षा सञ्चालन गर्न तोकिए बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति दिन सक्नेछ ।
- (३) विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा र निरन्तर शिक्षाको सञ्चालन साधारण शिक्षा सरह हुनेछ ।
- (४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि विशेष शिक्षा र समावेशी शिक्षाका लागि पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षण सिकाइ र मूल्याङ्कन प्रणालीमा फरक व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।
- (५) विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा र निरन्तर शिक्षाको सञ्चालन तोकिएबमोजिम हुनेछ ।
६. शिक्षाको माध्यम :
- (१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली भाषा, अंग्रेजी भाषा वा दुवै हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आधारभूत तह कक्षा १-५ शिक्षा मातृभाषामा दिन सकिनेछ ।

- (३) गैर नेपाली नागरिकको हकमा नगरपालिका भित्र अध्ययन गर्दा अनिवार्य नेपाली विषयको सट्टा अन्य कुनै भाषाको विषय अध्ययन गर्न सक्नेछ ।
- (४) भाषा विषयको अध्ययन गराउदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषा हुनेछ ।
- (५) अनिवार्य अंग्रेजी विषय अध्ययन गराउदा अंग्रेजी भाषामै गर्नुपर्नेछ ।
७. विद्यालयको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक :
- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका विद्यालयमा संघीय र प्रदेश सरकारले तय गरेको तथा नगरपालिकाले तोके बमोजिमको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक लागू गर्नु पर्नेछ ।
- (२) नगरपालिकाले स्थानीय पाठ्यपुस्तक निर्माण र परिमार्जनका लागि नगर कार्यपालिकाले एक स्थानीय पाठ्यपुस्तक निर्माण तथा परिमार्जन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

८. परीक्षा सञ्चालन :

परीक्षा सञ्चालन, अनुगमन, नियमन, नतिजा प्रकाशन तथा अभिलेख व्यवस्थापन तोकिए बमोजिम हुनेछ । तर आधारभूत तहको अन्तिम परीक्षा (कक्षा ८) नगरपालिकाले संचालन गर्नेछ ।

परिच्छेद - ४

नगर शिक्षा समिति, सामुदायिक सिकाइ केन्द्र संचालन
लगायत सम्बन्धी व्यवस्था

९. नगर शिक्षा समिति :

- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने विद्यालयको रेखदेख, व्यवस्थापन र समन्वय गर्ने कामको लागि नगरपालिकामा देहाय बमोजिमका नगर शिक्षा समिति रहनेछ :-
(क) नगर प्रमुख	- अध्यक्ष
(ख) नगर उप-प्रमुख	- सदस्य
(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- सदस्य
(घ) नगरपालिकाका सामाजिक विकास समितिको संयोजक	- सदस्य

- (ड) सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापक वा शिक्षकहरू मध्येबाट नगर शिक्षा समितिद्वारा मनोनीत १ जना - सदस्य
- (च) संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापक वा शिक्षकहरू मध्येबाट नगर शिक्षा समितिद्वारा मनोनीत १ जना - सदस्य
- (छ) नगर शिक्षक महासंघले तोकेको सो संघको पदाधिकारी वा सदस्य १ जना - सदस्य
- (ज) सामुदायिक/संस्थागत विद्यालयका वि.व्य.स. का अध्यक्ष/सदस्यहरू मध्येबाट नगर शिक्षा समितिद्वारा मनोनीत १ जना - सदस्य
- (झ) शिक्षाविद, शिक्षाप्रेमी, चन्दादाता मध्येबाट कम्तिमा १ जना महिला पर्ने गरी नगर प्रमुखद्वारा मनोनीत २ जना - सदस्य
- (ञ) शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाका शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव
- (२) नगर शिक्षा समितिमा शिक्षा क्षेत्रमा उल्लेख्य योगदान गरेका र गर्न सक्ने विभिन्न विज्ञहरूमध्येबाट आवश्यकता र उपयुक्तताको आधारमा आमन्त्रित सदस्यको रूपमा बढीमा ५ जनालाई नगर कार्यपालिकाको निर्णयबाट थप गर्न सक्नेछ ।
- (३) मनोनीत सदस्यको पदावधि ३ (तीन) वर्षको हुनेछ । मनोनित सदस्यले आफ्नो पद अनुकूलको आचारण नगरेको देखिएमा मनोनयन गर्ने अधिकारी वा निकायले निजलाई जुनसुकै वखत हटाउन सक्नेछ । तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि निजलाई आफ्नो सफाइ पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।
- (४) नगर शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य, अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-
- (क) शिक्षा सम्बन्धी नगर स्तरीय योजना तर्जुमा गर्ने ।
- (ख) नगरभित्र मर्यादित र स्वच्छ वातावरणमा शैक्षिक गतिविधि सञ्चालनका साथै आधारभूत तहको परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न सहयोग गर्ने ।
- (ग) नगरको शैक्षिक गुणस्तर विकासका लागि आवश्यक स्रोत र साधन जुटाउने ।

- (घ) विद्यालयको व्यवस्थापन एवं सामुदायिक विद्यालयको दरवन्दी मिलानसम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- (ङ) नगर शिक्षा समितिको अन्य काम, कर्तव्य, अधिकार र बैठक सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (५) नगर शिक्षा समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (६) शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा र अन्तर्गत कार्यरत शिक्षा सेवाका अधिकृत कर्मचारीको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
१०. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्ने :
- (१) नगरपालिकाले समुदायमा साक्षरता, सीप विकास र निरन्तर सिकाइ क्रिया कलापका काम गर्न प्रत्येक वडामा कम्तीमा एक ओटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।
- (२) उक्त केन्द्रको व्यवस्थापन, काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
११. अध्यापन अनुमति पत्र लिनुपर्ने :
- (१) शिक्षकको रूपमा सेवा गर्नका लागि आयोगबाट अनिवार्य रूपमा अध्यापन अनुमति पत्र प्राप्त गरेको हुनुपर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै प्राविधिक वा व्यावसायिक विषयको शिक्षकका लागि अध्यापन अनुमति पत्र आवश्यक पर्नेछैन ।
१२. अनुदान उपलब्ध गराइने :
- प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयलाई तोकिएबमोजिम अनुदान रकम उपलब्ध गराइनेछ ।
१३. छात्रवृत्तिको व्यवस्था :
- माध्यमिक तहसम्मका विद्यार्थीका लागि तोकिए बमोजिम छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।
१४. साम्भेदारीमा विद्यालय सञ्चालन गर्न सकिने :
- (१) नगरपालिकाले सामुदायिक विद्यालय र सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालय तथा एक भन्दा बढी सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयहरू बीच साम्भेदारीमा विद्यालय सञ्चालन गराउन सक्नेछ ।

- (२) त्यस्ता विद्यालयहरूको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ५

विद्यालय व्यवस्थापन समिति सम्बन्धी व्यवस्था

१५. सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समिति :

- (१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नको लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ :-

(क) विद्यालयका अभिभावकहरू मध्येबाट

छानी पठाइएका कम्तीमा एक जना महिला

सहित दुई जना

- सदस्य

(ख) विद्यालय रहेको वडाका वडा अध्यक्ष वा

निजले तोकिएको वडा सदस्य एक जना

- सदस्य

(ग) विद्यालयका संस्थापक, स्थानीय बुद्धिजीवी,

शिक्षाप्रेमी, विद्यालयलाई निरन्तर सहयोग

गर्ने वा विद्यालयलाई विगत १० वर्षदेखि

आर्थिक तथा भौतिक सहयोग गर्ने व्यक्तिहरू

मध्ये वि.व्य. स. ले मनोनयन गरेको कम्तीमा

एक जना महिलासहित दुई जना

- सदस्य

(घ) नगरपालिका शिक्षा, युवा तथा खेलकुद

शाखाका अधिकृत

- सदस्य

(ङ) शिक्षकहरूले आफूहरू मध्येबाट छानी

पठाएको शिक्षक प्रतिनिधि एक जना

- सदस्य

(च) प्रधानाध्यापक

- सदस्य सचिव

- (२) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरूले दफा १५ (१) को खण्ड

(क), (ख) वा (ग) बमोजिमका सदस्यहरू मध्येबाट छानिएको सदस्य सो समितिको अध्यक्ष हुनेछ ।

- (३) प्राविधिक तथा व्यावसायिक विषयमा अध्ययन वा तालिम गराइने माध्यमिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको बैठकमा नगरभित्रका उद्योग वाणिज्य संघका दुई जना प्रतिनिधिलाई आमन्त्रित सदस्यको रूपमा आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

- (४) विशेष शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा कम्तीमा ५० प्रतिशत सदस्यहरू अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अभिभावक र समावेशी शिक्षा वा स्रोतकक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको दृढ व्यवस्थापन समितिको बैठकमा कम्तीमा एक जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई आमन्त्रित सदस्यको रूपमा आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- (५) प्रत्येक माध्यमिक विद्यालयमा शिक्षक अभिभावक संघका अध्यक्ष र विद्यालयस्तरीय बालक्लवले मनोनयन गरेको एक छात्र र एक छात्रालाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा आमन्त्रित सदस्यको रूपमा आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- (६) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष छनौट नभएसम्मका लागि वा अध्यक्षको अनुपस्थितिमा सो समितिको जेष्ठ सदस्यले सो समितिको अध्यक्षता गर्नेछ ।
- (७) उपदफा (१) को देहाय खण्ड (क) र (ग) बमोजिम छानिएका वा मनोनित भएका अध्यक्ष र सदस्यको पदावधि ३ (तीन) वर्षको हुनेछ । त्यस्ता अध्यक्ष वा सदस्यले पदअनुसारको आचरण नगरेको पाइएमा त्यसरी छान्ने वा मनोनयन गर्ने अभिभावक, पदाधिकारी वा निकायले निजलाई जुनसुकै वखत पदबाट हटाउन दृष्ट गर्न सक्नेछ । तर त्यसरी पदबाट हटाउनुअघि निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिनेछैन ।
- (८) विद्यमान व्यवस्थापन समितिको म्याद सकिनुभन्दा कम्तीमा १ महिना अगावै नयाँ व्यवस्थापन समितिको गठन बहालवाला व्यवस्थापन समितिले गर्नु पर्नेछ । विद्यालय व्यवस्थापन समितिको पदावधि समाप्त भई तत्काल विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन हुन नसकेमा नगरपालिकाको शिक्षा अधिकृतले विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठनमा संयोजककोभूमिका निर्वाह गर्नेछ ।
- (९) नगरपालिकाले भवन वा जग्गा वा अनुदान रकम उपलब्ध गराई कुनै किसिमको सहयोग गरेको वा विशेष उद्देश्यबाट सञ्चालित भएको विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन नगरपालिका स्वयंले गर्नेछ ।
- (१०) सामुदायिक विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष हुन कम्तीमा आधारभूत तहको लागि कम्तीमा कक्षा दृट ८, माध्यमिक तह कक्षा १० सम्मको लागि कक्षा १० र माध्यमिक तहकक्षा १२ सम्मको

लागि कक्षा १२ उत्तीर्ण गरेको व्यक्ति हुनुपर्नेछ । तर न्यूनतम योग्यता नभए तापनि यसअघि विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष भइसकेका व्यक्ति एवं निर्वाचित जनप्रतिनिधिको हकमा भने यो उपदफा लागू हुने छैन ।

- (११) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठक र सोको कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ ।
- (१२) कम्पनीद्वारा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयका लगानीकर्ता वा सञ्चालक वा त्यस्ता विद्यालयका शिक्षक वा कर्मचारी सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको पदाधिकारी हुन योग्य हुनेछैनन् । तर निर्वाचित जनप्रतिनिधिको हकमा यो उपदफा लागू हुनेछैन ।
- (१३) सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :
- (क) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त साधन र स्रोतको परिचालन गर्ने,
- (ख) विद्यालयको चल, अचल सम्पत्तिको लगत राख्ने, राख्न लगाउने र सुरक्षा गर्ने,
- (ग) विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक तथ्याङ्क र विवरण अद्यावधिक गराई राख्ने,
- (घ) विद्यालयको वार्षिक बजेट स्वीकृत गराई त्यसको जानकारी नगरपालिकालाई उपलब्ध गराउने,
- (ङ) विद्यालयमा कुनै किसिमको राजनीतिक, धार्मिक वा साम्प्रदायिक भावना र विद्वेष पैदा नगरी स्वच्छ शैक्षिक वातावरण कायम गर्ने,
- (च) इकाइ वा नगरपालिकाबाट खटिएका कुनै शिक्षकलाई हाजिर गराई काममा लगाउने,
- (छ) तोकिएको लेखा परीक्षकबाट विद्यालयको वार्षिक लेखा परीक्षण गराउने,
- (ज) लेखा परीक्षण प्रतिवेदनमा औल्याइएका सुधार गर्नुपर्ने र कारवाही गर्नुपर्ने विषयहरूमाथि कारवाही गर्ने,
- (झ) तालुक निकायले दिएका आदेश वा निर्देशनहरूलाई पालना गर्ने,

- (ज) विद्यालय स्वयंले नियुक्ति गरेका वा बढुवा पदस्थापना गरिएका शिक्षक, कर्मचारीहरूलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट निर्णय गराई पारिश्रमिक सुविधा प्रदान गर्ने,
- (ट) शिक्षाको गुणस्तर कायम गर्न विद्यालयमा अन्य अभिभावक संघ, विद्यार्थीहरूको क्लव गठन गर्ने,
१६. संस्थागत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समिति :
- (१) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ :-
- (क) संस्थागत विद्यालयका संस्थापक वा लगानिकर्ताहरू मध्ये वाट विद्यालयले सिफारिस गरेका व्यक्ति मध्येबाट कार्यालयको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुखद्वारा नियुक्त एक जना - अध्यक्ष
- (ख) विद्यालय रहेको वडाका वडा अध्यक्ष वा निजले तोकिदिएको वडा सदस्य एक जना - सदस्य
- (ग) अभिभावकहरू मध्येबाट एक जना महिला समेत पर्ने गरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेका २ जना - सदस्य
- (घ) नगरपालिका शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाका अधिकृत - सदस्य
- (ङ) सम्बन्धित विद्यालयको शिक्षकहरूले आफूहरू मध्येबाट छानी पठाएको एकजना शिक्षक - सदस्य
- (च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव
- (२) संस्थागत विद्यालयको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः
- (क) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त स्रोत र साधनको परिचालन गर्ने,
- (ख) विद्यालयमा आवश्यक भौतिक साधनको व्यवस्था गर्ने,
- (ग) विद्यालयको चल अचल सम्पत्तिको सुरक्षा र संरक्षण गर्ने,
- (घ) विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण कायम गर्ने,
- (ङ) नेपाल सरकारबाट लागू गरिएका पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक अनिवार्यरूपमा लागू गर्ने, साथै स्थानीय पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र अन्य सहयोगी पाठ्यपुस्तक एवं सन्दर्भ सामग्रीहरू सम्बन्धित निकायबाट स्वीकृति लिई लागू गर्ने,

- (च) शिक्षक, कर्मचारीहरूको नियुक्ति गर्ने, उनीहरूलाई वृत्ति विकासको अवसर प्रदान गर्ने,
 - (छ) सरकारले तोकिए बमोजिमको तलव स्केलमा नघटाई शिक्षक तथा कर्मचारीलाई तलव भत्ता प्रदान गर्ने,
 - (ज) अनुशासनहीन शिक्षक कर्मचारीलाई अनुशासनात्मक कारवाही गर्ने,
 - (झ) सरकार र सम्बन्धित निकायले दिएको आदेश र निर्देशनहरू पालना गर्ने,
- (३) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयको सञ्चालन र रेखदेख र व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (४) दफा १५को उपदफा (१) को देहाय खण्ड (क) र (ग) बमोजिम छानिएका वा मनोनीत अध्यक्ष वा सदस्यको पदावधि ३ (तीन) वर्षको हुनेछ ।
- (५) संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष हुन कम्तीमा आधारभूत तहको लागि कम्तीमा कक्षा ८, माध्यमिक तह कक्षा १० सम्मको लागि कक्षा १० र माध्यमिक तहको कक्षा १२ सम्मको लागि कक्षा १२ उत्तीर्ण गरेको व्यक्ति हुनुपर्नेछ । तर न्यूनतम शैक्षिक योग्यता नभए तापनि यसअघि विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष भइसकेका व्यक्ति एवं निर्वाचित जनप्रतिनिधिको हकमा भने यो उपदफा लागू हुने छैन ।

१७. राजीनामा स्वीकृत गर्ने :

व्यवस्थापन समितिका सदस्यको राजीनामा सो समितिका अध्यक्षले र व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षको राजीनामा सम्बन्धित व्यवस्थापन समितिले स्वीकृत गर्नेछ ।

१८. अस्थायी विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन एवं विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन सम्बन्धमा :

(१) कुनै सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिले तोकिएको जिम्मेवारी पूरा गर्न नसकेमा सोको कारण खुलाइ नगरपालिकाले त्यस्तो विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई तोकिएको प्रकृया पुऱ्याइ विघटन गर्न सक्नेछ । तर त्यसरी विघटन गर्नुअघि विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मनासिव मौका दिनु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन भएपछि अर्को विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म वा कुनै विद्यालयमा लामो अवधि सम्म पटक पटक विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठनको प्रयास गर्दा गठन हुन नसकेमा वा अन्य कुनै कारणले विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम गर्नकार्यालयले पाँच सदस्यीय एक अस्थायी विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सक्नेछ । उक्त समितिमा सम्बन्धित वडाका वडाध्यक्ष र शिक्षा अधिकृत पदेन सदस्य रहनेछन् । उक्त समितिले बढीमा छ महिना भित्रमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सहजीकरण गरी आफ्नो जिम्मेवारी हस्तान्तरण गरिसक्नुपर्नेछ ।
- (३) कुनै संस्थागत (सार्वजनिक शैक्षिक गुठी/निजी शैक्षिक गुठी/कम्पनी/कम्पनीद्वारा सञ्चालित निजी) विद्यालयमा लगानीकर्ता वा संस्थापक वा गुठियारका बीच आपसी बेमेल भई वा कुनै कानूनी अड्चन आई विद्यालय सञ्चालनमा बाधा व्यवधान आएमा विद्यालय सुचारु गर्न कार्यालयले सम्बन्धित वडा अध्यक्षको संयोजकत्वमा शिक्षा अधिकृतसहित पाँच जना सम्मको पदाधिकारी रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।
- (४) सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालय सञ्चालनमा बाधा अवरोध आई सञ्चालन हुन नसकेमा वा संस्थागत रूपमै गुठियारहरू बीच भुमेल भैभुगडा भएमा त्यस्ता विद्यालयको घट्ट सञ्चालन एवं व्यवस्थापन नगरपालिकाले गर्नेछ । नगरपालिकाले कार्यविधि निर्माण गरी विद्यालय सञ्चालनका लागि उपयुक्त व्यवस्थापन गर्नेछ ।

परिच्छेद - ६

कोष संचालन, निर्देशन सम्बन्धमा

१५. नगर शिक्षा विकास कोष :

- (१) सामुदायिक विद्यालयको भौतिक एवं शैक्षिक विकासमा सहयोग पुऱ्याउन नगर शिक्षा विकास कोष रहनेछ ।
- (२) उपदफा (१) को कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन्ः
- (क) संघीय वा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान

- (ख) स्थानीय सरकारले उपलब्ध गराएको रकम ।
- (ग) तोकिएको आधारमा कुनै सामुदायिक वा संस्थागत विद्यालयबाट योगदान स्वरूप प्राप्त भएको रकम ।
- (घ) चन्दाबाट प्राप्त रकम ।
- (ङ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।
- (३) कोष सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :
- नगर शिक्षा कोष सञ्चालन गर्नका लागि देहायका एक कोष सञ्चालक समिति रहनेछ :
- (क) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - अध्यक्ष
- (ख) सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका एक एक जना प्रतिनिधि - सदस्य
- (ग) कार्यालयको लेखा अधिकृत - सदस्य
- (घ) शिक्षा अधिकृत - सदस्य सचिव
- (४) उपदफा (३) बमोजिम कोषको सञ्चालन र लेखा परीक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ
२०. विद्यालय कोष :
- (१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय कोष हुनेछ, जसमा देहायका र कमहरू रहनेछन्:-
- (क) संघीय सरकार, प्रादेशिक सरकार र नगरपालिकाबाट प्राप्त अनुदान,
- (ख) नगरपालिका शिक्षा विकास कोषबाट प्राप्त अनुदान,
- (ग) शुल्कबाट प्राप्त रकम,
- (घ) चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम र
- (ङ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन र लेखापरीक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
२१. नगर कार्यपालिकाले निर्देशन दिन सक्ने :
- (१) नगर कार्यपालिकाले शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न आवश्यकता अनुसार नगर शिक्षा समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको निर्देशनको पालना गर्नु नगर शिक्षा समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

परिच्छेद - ७

भर्ना, पदस्थापन, सरुवा, दरवन्दी मिलान, अवकाशसम्बन्धी व्यवस्था

२२. शिक्षक भर्ना, सरुवा, पदस्थापन, दरवन्दी मिलान :

(१) भर्ना :

- (क) सामुदायिक विद्यालयमा यसभन्दा अगाडि तोकिए बमोजिमको निर्धारित दरवन्दीमा शिक्षक सेवा आयोगले पदपूर्ति गर्ने स्थायी शिक्षक बाहेक रिक्त स्थानमा खुला प्रतिष्पर्धात्मक परीक्षाको माध्यमबाट करारमा शिक्षकको भर्ना नगरपालिकाले गर्नेछ ।
- (ख) नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोतबाट व्यहोरिने गरी नियुक्ति पाउने स्थानीय पाठ्यपुस्तकका सहजकर्ता वा संस्कृत विषय र विशेष प्रकृतिका अन्य विषय अध्यापन गर्ने विशेषज्ञको लागि उमेर हद लाग्ने छैन ।

(२) पदस्थापन :

- (क) नगरपालिकाभित्र सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरूको तोकिएको आधारमा दरबन्दी मिलान गरी पदस्थापन गरिनेछ । र नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोतबाट दरबन्दी सिर्जना भएका शिक्षकहरूको भर्ना र पदस्थापना कार्यालयले गर्नेछ ।

(३) सरुवा :

- (क) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रका सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरूको सरुवा तोकिएको आधारमा गर्नेछ ।
- (ख) नगरपालिका भित्र कार्यरत शिक्षकहरू अन्य कुनै पालिकाभित्र सरुवा भई जान चाहेमा कार्यालयले सहमति दिन सक्नेछ । र अन्य कुनै पालिकाबाट नगरपालिका भित्र सरुवा भई आउन चाहने शिक्षकलाई विषयगत रिक्त दरवन्दी र आवश्यकता र औचित्यताको आधारमा नगरपालिकाले सरुवा सहमति दिन सक्नेछ ।

(४) दरवन्दी मिलान:

सामुदायिक विद्यालयमा साविकदेखि कायम भई आएका विविध प्रकृतिका तहगत शिक्षक दरबन्दी र नगरपालिकाको तर्फबाट सृजना गरिएका शिक्षक समेतको पद तथा दरवन्दी मिलान एवं व्यवस्थापन नगरपालिकाले गर्नेछ ।

(५) अवकाश :

नगरपालिकाभित्र कार्यरत शिक्षक नियमानुसार अवकाश हुने भएमा तिनलाई अवकाश गरी सेवा सुविधाका लागि सम्बन्धित निकायमा सिफारिश गर्नेछ ।

परिच्छेद - ८ विविध

२३. नगरपालिकाले विद्यालय सार्न, गाभ्न, नाम परिवर्तन गर्न वा बन्द गर्न सक्ने :

नगरपालिकाले तत्सम्बन्धी कानूनको अधीनमा रही आफ्नो नगरभित्र वा बाहिर सञ्चालन भइरहेका कुनै विद्यालयलाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न वा दुई वा दुईभन्दा बढी विद्यालयलाई गाभी एउटै विद्यालय कायम गर्न वा विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्न वा विद्यालय बन्द गर्न वा विद्यालयको स्वामित्व परिवर्तन गर्न सक्नेछ ।

२४. विद्यालयको सम्पत्ति :

(१) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ । यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्द गरिएको वा कुनै विद्यालयमा गाभिएको सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्ति अन्य विद्यालयको काममा प्रयोगमा नआउने भएमा नगरपालिकाको निर्णयअनुसार उपयोगमा ल्याइनेछ ।

(२) शैक्षिक गुठी अर्न्तगत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहनेछ । कुनै विद्यालय सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गरिएकोमा त्यस्तो विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ । साथै त्यस प्रकृतिका विद्यालयहरू सञ्चालन हुन नसकी बन्द भएमा त्यसको व्यवस्थापन नगरपालिकाले गर्नेछ ।

(३) कम्पनी अर्न्तगत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनीको नाममा रहनेछ ।

(४) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थासँग दान दातव्यको रूपमा कुनै किसिमको चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि नगरपालिकामा त्यसको जानकारी दिनु पर्नेछ तर विदेशी व्यक्ति वा संघ संस्थाबाट त्यसरी चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि संघीय सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

- (५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त गरेको सम्पत्ति संघीय सरकारको स्वीकृतिबेगर बेचबिखन गर्न पाइने छैन ।
२५. विद्यालयलाई छूट र सुविधा :
- (१) सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको नाममा कुनै लिखत पारित गर्दा वा दैदस्तुर लगाउदा प्रचलित कानूनले तोकेबमोजिम छूट दिन सकिनेछ ।
२६. अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्ने :
- कुनै संस्थागत विद्यालयले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत अन्य कुनै काम गरेमा तोकिएको अधिकारीले त्यस्तो विद्यालयलाई प्रदान गरिएको अनुमति वा स्वीकृति जुनसुकै वखत रद्द गर्नेछ । तर त्यसरी अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्नु अघि सम्बन्धित विद्यालयलाई आफ्नो सफाइ पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।
२७. विद्यालयको वर्गीकरण :
- विद्यालयलाई तोकिएको आधारमा वर्गीकरण गरिनेछ ।
२८. विद्यालय शान्ति क्षेत्र हुने :
- विद्यालयको अध्ययन अध्यापनमा प्रतिकूल असर पर्ने गरी कुनै गतिविधि गर्न पाइने छैन, विद्यालय शान्ति क्षेत्र हुनेछ ।
२९. विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्रको रूपमा कायम गर्नु पर्ने :
- (१) विद्यालयमा स्वतन्त्र र भयरहीत रूपमा अध्ययन, अध्यापन गर्ने वातावरण सृजना गर्न तथा विद्यालयभित्र कुनै पनि किसिमको अवाञ्छित कृत्याकलाप हुन नदिने गरी विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्न सबैले सहयोग गर्नुपर्ने ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्दा विद्यालयले पालना गर्नु पर्ने शर्त तथा मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
३०. शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था :
- (१) सामुदायिक विद्यालयहरूले विद्यार्थीको नाममा कुनै किसिमको शिक्षण शुल्क लिन पाउने छैनन् ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनैअभिभावकले आफ्नो इच्छाले सामुदायिक विद्यालयलाई दिएको दान, उपहार, चन्दा वा सहयोग लिन सकिनेछ ।
- (३) सबै बालबालिकालाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्म निःशुल्क शिक्षा प्रदान गर्नको लागि नगरपालिकाले तोकिए बमोजिम आवश्यक व्यवस्था गर्नेछ ।

- (४) दृष्टिविहीन बालबालिकालाई ब्रेललिपि, बहिरा र स्वर वा बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई साङ्केतिक भाषाको माध्यमबाट निःशुल्क शिक्षा प्रदान गर्ने तोकिए बमोजिम व्यवस्था गरिनेछ ।
- (५) विद्यालयले विद्यार्थीलाई कुनै कक्षामा भर्ना गर्दा एकपटक भर्ना शुल्क लिइसकेपछि पुनःसोही विद्यालयको अर्को वर्ष कक्षामा भर्ना गर्नको लागि कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।
- (६) विद्यालयले विद्यालयको भौतिक संरचना निर्माण गर्नको लागि विद्यार्थीसँग कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।
- (७) संस्थागत विद्यालयले विद्यार्थीसँग लिन पाउने शुल्क तोकिएको अधिकारीबाट स्वीकृत गराइ निर्धारण गर्नु पर्नेछ । त्यसरी शुल्क निर्धारण सम्बन्धमा स्वीकृति दिँदा तोकिएको अधिकारीले विद्यालयले उपलब्ध गराएको सुविधाको आधारमा दिनेछ ।
- (८) कुनै विद्यालयले यस ऐन विपरीत विद्यार्थीसँग कुनै शुल्क लिएमा तोकिएको अधिकारीले त्यस्तो शुल्क सम्बन्धित विद्यार्थीलाई फिर्ता गर्न लगाउनु पर्नेछ ।
- (९) यस ऐन विपरीत शुल्क लिने विद्यालयलाई तोकिएको अधिकारीले तोकिएको रकम जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

३१. शैक्षिक योग्यता :

शिक्षकको लागि चाहिने शैक्षिक योग्यता तोकिए बमोजिम हुनेछ

३२. शिक्षक विद्यार्थीको अनुपात मिलाउनु पर्ने :

नगरपालिकाले प्रत्येक विद्यालयमा नियमित अध्ययन गर्ने विद्यार्थी संख्या र विषयका आधारमा तोकिए बमोजिम विद्यार्थी तथा शिक्षकको अनुपात कायम गर्नु पर्नेछ ।

३३. सेवा, शर्त र सुविधासम्बन्धी व्यवस्था :

शिक्षक एवं विद्यालय कर्मचारीको सेवा, शर्त र सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३४. शिक्षकलाई अन्य काममा लगाउन नहुने :

- (१) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षकलाई शिक्षा प्रदान गर्ने वा विद्यालय प्रशासन सम्बन्धी काममा बाहेक अन्य काममा लगाउन पाइने छैन ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्यालयको पठन पाठनमा बाधा नपर्ने गरी राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचन सम्बन्धी काम, प्रकोप उद्धार वा नगरपालिकाले तोकेको अन्य कुनै काममा खटाउन सकिनेछ ।

३५. सजाय सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) शिक्षक वा कर्मचारीलाई सजाय सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (२) शिक्षक वा कर्मचारीलाई सजाय गर्नुअघि सफाइको मौकाबाट बञ्चित गरिनेछैन ।

३६. अदालतको आदेशबाट पुन :

बहाली हुन सक्ने :

- (१) विभागीय सजाय भई नोकरीबाट हटाइएको वा बर्खास्त भएको शिक्षक अदालतको आदेश वा फैसला बमोजिम मात्र नोकरीमा पुनर्बहाली हुन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम पुनर्बहाली भएको शिक्षकले नोकरीबाट हटेदेखि पुनर्बहाली भएको मितिसम्मको पूरा तलब, भत्ता र तलब बृद्धि पाउने भए सो समेत पाउनेछ ।

३७. संस्थागत विद्यालयले छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्ने :

- (१) संस्थागत विद्यालयले विद्यालयमा भर्ना भएका कुल विद्यार्थी संख्याको कम्तीमा दश प्रतिशतमा नघट्ने गरी तोकिए बमोजिम छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम छात्रवृत्तिको लागि विद्यार्थी छनौट गर्न प्रत्येक विद्यालयमा सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष वा निजले तोकेको वडा सदस्यको संयोजकत्वमा विद्यालयको प्रधानाध्यापक, शिक्षा अधिकृत र अभिभावकको प्रतिनिधि समेत सदस्य रहेको एक छात्रवृत्ति छनौट समिति रहनेछ ।
- ३) समितिले छनौटको लागि आधार, शर्त र प्रकृया तयार गरी सार्वजनिक समेत गर्नु पर्नेछ ।

३८. तलब भत्ता नपाउने र सेवा अवधि गणना नहुने :

नियमानुसार बिदा स्वीकृत गराइ बसेको अवस्थामा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको शिक्षकले अनुपस्थित अवधिको तलब, भत्ता पाउने छैन र त्यस्तो अवधि निजको सेवा अवधिमा गणना समेत हुने छैन ।

३९. कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) सामुदायिक विद्यालयमा स्वीकृत भएबमोजिमको संख्यामा कर्मचारीको दरबन्दी रहनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमका कर्मचारी दरबन्दी, नियुक्ति, सेवाको सर्त र सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

४०. स्थायी आवासीय अनुमति सम्बन्धमा :

विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक वा कर्मचारीले कुनै अन्य देशको स्थायी आवासीय अनुमति लिन वा प्राप्त गर्न आवेदन दिन पाउने छैन । यदि लिएको पाइएमा त्यस्ता शिक्षकउपर विभागीय कारवाही गरी निजलाई कुनै सेवा सुविधा प्रदान गरिने छैन ।

४१. बालबालिकालाई विद्यालयबाट निष्कासन र शारीरिक वा मानसिक दुर्व्यवहार गर्न नहुने :

(१) कुनै पनि बालबालिकालाई तोकिएको अवस्थामा बाहेक विद्यालयबाट निष्काशन गर्न पाइने छैन ।

(२) विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वा दुर्व्यवहार गर्न पाइने छैन ।

४२. नगरपालिकाले नगर क्षेत्रभित्र प्राविधिक धारको महाविद्यालय स्थापना गर्नसक्नेछ ।

४३. परिषद गठन गठनसम्बन्धी व्यवस्था :

(१) नगरपालिकाले शिक्षा, धर्म, भाषा, संस्कृति, साहित्य, कला, उद्यमशीलता आदिको विकास गर्नको लागि एक परिषद गठन गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठित परिषदमा शिक्षा, धर्म, भाषा, संस्कृति, साहित्य, कला, उद्यमशीलता आदिमा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने कम्तीमा एक महिलासहित पाँच जना पदाधिकारी रहनेछन् ।

(३) परिषदका पदाधिकारीहरूको पदावधि पाँच वर्षको हुनेछ ।

(४) परिषदका पदाधिकारीहरूको छनोट, नियुक्ति र सेवा, शर्त र सुविधाहरू तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

४४. शैक्षिक परामर्श सेवा, विदेशी शैक्षिक कार्यक्रम वा शिक्षण कोर्स सञ्चालन गर्न अनुमति लिनुपर्ने :

(१) कसैले पनि यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा वा विदेशी मुलुकमा सञ्चालित कुनै शैक्षिक कार्यक्रम लगायतका कार्यक्रमहरू नगरपालिकाको स्वीकृति बेगर सञ्चालन गर्न पाउने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न अनुमति लिने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४५. नवीकरण र प्रगति प्रतिवेदन :

(१) प्रत्येक संस्थागत विद्यालयले नगरपालिकामा प्रत्येक वर्ष नवीकरण गर्नुपर्नेछ ।

४६. प्रगति विवरण बुझाउनु पर्ने :

सबै संस्थागत विद्यालय वा अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त शैक्षिक संस्थाले तोकिए बमोजिमका विवरण सहितको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन नगरपालिकामा बुझाउनुपर्नेछ ।

४७. लेखा परीक्षण गर्नुपर्ने :

विद्यालय वा शिक्षालयले प्रत्येक आर्थिक वर्षको लेखा परीक्षण कार्यालयको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाबाट तोकिएको लेखा परीक्षकबाट गराउनु पर्नेछ ।

४८. विद्यालयको सम्पति सुरक्षासम्बन्धी व्यवस्था :

(१) विद्यालयको सम्पतिको सुरक्षा र संरक्षण गर्ने दायित्व विद्यालय व्यवस्थापन समितिको हुनेछ । कसैले पनि विद्यालयको सम्पति हिनामिना वा नोक्सान गर्न पाउने छैन । कार्यालयको सहमति बिना विद्यालयको चल, अचल सम्पत्ति मास्न र बेच विखन गर्न पाइने छैन । यदि गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई छुट्ट प्रचलित कानून बमोजिम सजाय गर्न कुनै बाधा पुग्नेछैन ।

(२) कसैले देहायका कार्य गरेमा, गर्न लगाएमा वा सो कार्य गर्न सहयोग पुऱ्याएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई कसूरको मात्रा हेरी तोकिए बमोजिम जरिवाना हुनेछ :-

(क) प्रश्नपत्रको गोपनीयता भङ्ग गरेमा,

(ख) उत्तर पुस्तिका परीक्षण गर्दा लापरबाही वा गैर जिम्मेवारपूर्ण कार्यगरेमा,

(ग) परीक्षाकेन्द्रमा सम्बन्धित पदाधिकारीको स्वीकृति बेगर प्रवेश गर्न प्रयत्न गरेमा वा प्रवेश गरेमा वा परीक्षाकेन्द्र नियन्त्रणमा लिइ अमर्यादित कार्य गरेमा,

(घ) परीक्षाफल प्रकाशनमा अनियमितता गरेमा,

(ङ) अरूको तर्फबाट परीक्षा दिएमा, छुट

(च) परीक्षाको मर्यादा भङ्ग हुने अन्य कुनै कार्य गरेमा,

(छ) विद्यार्थी भर्ना गर्दा दान, उपहार वा कुनै रिसवत रकमलिएमा,

(ज) अनुमति नलिई कुनै शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा तथा पूर्व तयारी कक्षा सञ्चालन गरेमा ।

- (३) उपदफा (१) र (२) (क) बमोजिमको कसूरको सम्बन्धमा विद्यालयको कुनै शिक्षक वा कर्मचारी उपर मुद्दा हेर्ने अधिकारी वा अदालतमा मुद्दा दायर भएमा त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारी त्यसरी मुद्दा दायर भएको मितिदेखि मुद्दाको टुङ्गो नलागेसम्म निलम्बन हुनेछ । सो शिक्षक वा कर्मचारी अदालतबाट कसूरदार ठहरिएमा निजलाई सोही बमोजिम सजाय हुनेछ ।
- (४) उपदफा (१) र (२) मा लेखिएदेखि बाहेक कसैले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम उलंघन गरेमा तोकिएको छठ अधिकारीले देहाय बमोजिम सजाय गर्नसक्नेछ :-
- (क) विद्यालयका शिक्षक वा कर्मचारीलाई विभागीय सजाय गर्ने,
 (ख) विद्यार्थीलाई विद्यालय वा छात्रावास वा परीक्षाबाट निष्काशन गर्ने,
 (ग) कसूरको मात्रा हेरी प्रचलित कानून बमोजिम जरिवाना गर्ने,
 (घ) विद्यालयलाई नगरपालिकाको सहायता घटाउने, रोक्ने वा बन्द गर्ने,
 (ङ) विद्यालयलाई प्रदान गरिएको अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्ने ।

४९. शैक्षिक सम्मेलनको आयोजना गरिने :

नगरपालिकाले शिक्षा नीति र कार्यक्रम तथा शैक्षिक सवालका आम विषयहरूमा शिक्षाविद्, सरोकारवाला, अभिभावक, बुद्धिजीवी, समाजसेवी, नागरिक समाजका पदाधिकारी लगायतका छड व्यक्तित्वको सहभागितामा शैक्षिक सम्मेलनको आयोजना गर्न सकिनेछ ।

५०. नियम बनाउने अधिकार :

- (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले नियम बनाउन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल प्रभाव नपर्नेगरी सो नियमद्वारा खास गरी देहायका कुराहरूको व्यवस्था हुन सक्नेछ :-
- (क) विद्यालयको भण्डा, चिन्ह र प्रार्थना,
 (ख) विद्यार्थीलाई लाग्ने शुल्क र सो असूल गर्ने तरिका,
 (ग) विद्यालयलाई दिइने अनुदान,
 (घ) विद्यालयको परीक्षा,
 (ङ) विद्यालयको अतिरिक्त क्रियाकलाप र कार्यक्रमको निर्धारण,
 (च) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीको शपथग्रहण सम्बन्धी,
 (छ) विद्यालयमा विद्यार्थी भर्ना गर्ने तरिका र विद्यार्थीहरूको संख्या,
 (ज) विद्यालयको सम्पत्तिको सुरक्षा,

- (भ) विद्यालयको छात्रावास चलाउने,
- (ज) विद्यालयको आय-व्ययको जाँच,
- (ट) विद्यालयको किताब, बही र अन्य कागजात तयार गर्ने र राख्ने तरिका,
- (ठ) विद्यालयको पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक एवं स्थानीय पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक र सन्दर्भ सामग्री,
- (ड) शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूको आचार सहिता,
- (ढ) विद्यालयको पुस्तकालय र वाचनालय,
- (ण) सह-शिक्षा,
- (त) शिक्षण तथा विद्यालय व्यवस्थापन तालिम,
- (थ) प्रधानाध्यापकको नियुक्तिका लागि आवश्यक पर्ने योग्यता, काम, कर्तव्य र अधिकार तथा सुविधा,
- (द) विद्यालयका शिक्षकहरूको सेवा शर्त सम्बन्धी,
- (ध) विद्यालयका शिक्षकहरूको अध्यापन अनुमतिपत्र, परिचयपत्र र चिन्ह,
- (न) विशेष शिक्षा,
- (प) निरन्तर शिक्षा,
- (फ) विद्यार्थी सल्लाह तथा निर्देशन सेवा,
- (ब) अन्य आवश्यक कुराहरू,
- (भ) आवासीय विद्यालय सञ्चालन गर्ने,
- (म) संस्थागत विद्यालय सम्बन्धी,
- (य) कोचिङ क्लास, भाषा-शिक्षण कक्षा र निजी क्षेत्रमा सञ्चालित शिक्षक प्रशिक्षण कक्षा सम्बन्धी,
- (र) संस्थागत विद्यालयले उपलब्ध गराउनु पर्ने छात्रवृत्ति सम्बन्धी।

५१. संरक्षकको भूमिका :

नगरपालिका क्षेत्रभित्रको शिक्षा व्यवस्थापनका लागि प्रमुख संरक्षकको रूपमा नगरपालिका रहनेछ ।

५२. नियम, विनियम, निर्देशिका, मापदण्ड तथा कार्यविधि बनाउन सक्ने :

यो ऐन कार्यान्वयनका लागि यस ऐन बमोजिम नियमावली बनाउन सक्नेछ तथा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियमावलीको अधीनमा रही कुनै पनि विषयमा नगर कार्यपालिकाले विनियम, निर्देशिका, मापदण्ड तथा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।

५३. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार :

यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा अड्काउ परेमा नगर कार्यपालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ फुकाउने निर्णय गरी स्थानीय, राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गर्नुपर्नेछ र उक्त सूचनालाई यसै ऐनको अङ्ग मानिनेछ ।

५४. बचाउ र लागू नहुने :

- (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा लेखिए जति कुरामा सोहीबमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (२) यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले पनि विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना गरेको कसूरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५५ अन्तर्गत कारवाही चलाउन बाधा पर्ने छैन

स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमती, नविकरण तथा नियमन सम्बन्धी ऐन, २०७७

प्रस्तावना:

नेपालको संविधानले प्रत्याभूत गरेको निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा पाउने आम नागरिकको हकको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न र नेपालको संविधानको अनुसूची-८ बमोजिम स्थानीय तहको अधिकारको सूचीमा रहेका विषयमा स्थानीय तहले कानून बनाई कार्यान्वयन गर्न तथा स्थानीय नागरिकलाई सर्वसुलभ एवं गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा प्रदान गर्ने प्रयोजनको लागि स्थानीयस्तरमा स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना, सञ्चालन व्यवस्थापन तथा नगरपालिका क्षेत्रको सरसफाई सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २२६ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गोकर्णेश्वर नगर सभाले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद-१ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यस ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमती, नविकरण तथा नियमन सम्बन्धी ऐन, २०७७ रहेको छ।
- (२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।
- (३) यो ऐन गोकर्णेश्वर नगरपालिका क्षेत्रभित्र लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा, -

- (क) “आधारभूत स्वास्थ्य सेवा” भन्नाले दफा ५ को उपदफा (४) मा उल्लेखित न्यूनतम स्वास्थ्य सेवा सम्भन्नु पर्छ।
- (ख) “तोकिएको” वा “तोकिएबमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा तोकिएको वा तोकिएबमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।
- (ग) “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिका सम्भन्नु पर्छ।
- (घ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्भन्नु पर्छ।

- (ङ) “प्रजनन स्वास्थ्य” भन्नाले प्रजनन पद्धति, प्रक्रिया र कार्यसँग सम्बन्धित शारीरिक, मानसिक तथा सामाजिक स्वास्थ्यको स्थिति सम्झनु पर्छ ।
- (च) “स्वास्थ्य संस्था” भन्नाले सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक वा निजी स्तरबाट सञ्चालित अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, मेडिकल कलेज वा स्वास्थ्य प्रतिष्ठान सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी वा अन्य कुनै नामबाट सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थालाई समेत जनाउँछ ।
- (छ) “समिति” भन्नाले दफा १४ बमोजिमको स्वास्थ्य संस्था अनुगमन तथा नियमन समिति सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद-२

आधारभूत स्वास्थ्य सेवा

३. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने कर्तव्य :
नगरपालिका क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने नागरिकलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने कर्तव्य नगरपालिकाको हुनेछ ।
४. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न सक्ने :
- (१) नगरपालिकाले नगरवासीलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन नगरपालिका क्षेत्रभित्र बढीमा पच्चीस शैया सम्मको स्वास्थ्य संस्था स्थापना गरी सञ्चालन गर्न वा गराउन सक्नेछ ।
 - (२) उपदफा (१) बमोजिम स्वास्थ्य संस्था स्थापना गर्दा दफा ५ को उपदफा (४) मा उल्लिखित एक वा एकभन्दा बढी सेवा उपलब्ध गराउने गरी स्वास्थ्य सेवा स्थापना तथा सञ्चालन गर्न वा गराउन सकिनेछ ।
 - (३) उपदफा (१) बमोजिम स्वास्थ्य संस्था स्थापना तथा सञ्चालन तथा त्यस्तो संस्थाले उपलब्ध गराउने सेवा सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
५. स्वास्थ्य संस्था स्थापना गर्न अनुमति लिनु पर्ने :
- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र स्वास्थ्य संस्था स्थापना गरी सञ्चालन गर्न चाहने व्यक्ति वा संस्थाले त्यस्तो स्वास्थ्य संस्था स्थापना गर्नु अघि नगरपालिकाबाट अनुमति लिनु पर्नेछ ।
 - (२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र लिन चाहने व्यक्ति वा संस्थाले स्वास्थ्य संस्था स्थापनाको लागि तोकिएबमोजिमको ढाँचामा नगरपालिकासमक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

- (३) उपदफा (२) बमोजिम कसैको निवेदन परेमा नगरपालिकाले त्यस्तो निवेदन उपर आवश्यक जाँचबुझ गर्दा तोकिएबमोजिमको पूर्वाधार तथा मापदण्ड पूरा भएको देखिएमा नगरपालिकाले निवेदकलाई बढीमा पच्चीस सैयासम्मको स्वास्थ्य संस्था स्थापना तथा सञ्चालनको लागि अनुमतिपत्र दिन सक्नेछ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम अनुमतिप्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो उद्देश्य र क्षमता अनुसार देहायबमोजिमको कुनैवा सबै आधारभूत स्वास्थ्य सेवासञ्चालन गर्न सक्नेछः-
- (क) आकस्मिक सेवा,
 (ख) बहिरङ्ग सेवा,
 (ग) अन्तरङ्ग सेवा,
 (घ) निदानात्मक सेवा (प्रयोगशाला, रेडियो ईमेजिङ आदि),
 (ङ) शल्यक्रिया सेवा,
 (च) सघन उपचार सेवा,
 (छ) प्रबर्द्धनात्मक तथा प्रतिरोधात्मक सेवा,
 (ज) विशेषज्ञ सेवा,
 (झ) फार्मसी सेवा,
 (ञ) रक्त सञ्चार सेवा,
 (ट) फिजियोथेरापी सेवा,
 (ठ) शवगृह व्यवस्था,
 (ड) अस्पताल व्यवस्थापन,
 (ढ) वातावरण व्यवस्थापन,
 (ण) स्वास्थ्य संस्थाबाट निष्काशित फोहरमैला व्यवस्थापन ।
- (५) स्वास्थ्य संस्था स्थापना तथा सञ्चालन अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने प्रक्रिया, अनुमतिपत्र दस्तुर, स्वास्थ्य संस्थाको पूर्वाधार वा मापदण्ड, स्वास्थ्य संस्थाले उपलब्ध गराउने सेवा तथा सो संस्थाले पालना गर्नु पर्ने शर्त तथा अनुमतिपत्र सम्बन्धी कार्य गर्न एक अनुगमन समिती रहनेछ । उक्त समितिको गठन तथा कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ ।
- (६) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि निवेदकले प्रचलित संघीय कानून बमोजिम पूरा गर्नुपर्ने शर्त तथा मापदण्ड वा प्रक्रिया पूरा नगरेसम्म यस दफा बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गरिने छैन ।

परिच्छेद-३
प्रजनन स्वास्थ्य सेवा

६. प्रजनन स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु पर्ने :

- (१) नगरपालिकाले नगरपालिकाक्षेत्रमा बसोबास गर्ने महिला तथा किशोर किशोरीलाई यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी शिक्षा, सूचना, परामर्श तथा सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको सेवा उपलब्ध गराउँदा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको स्वास्थ्य सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालय वा विभागसँग समन्वय गरी दोहोरो नपर्ने गरी गर्नु पर्नेछ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको कार्य नगरपालिका आफैले वा प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएका कुनै गैरसरकारी संघ संस्थामार्फत पनि गराउन सकिनेछ।
- (४) यस ऐन बमोजिम कुनै व्यक्तिले प्राप्त गरेको प्रजनन स्वास्थ्य सेवा र सो सम्बन्धी सूचना गोप्य रहनेछ।

७. सुरक्षित मातृत्व तथा शिशु स्याहार सम्बन्धी सेवा :

- (१) नगरपालिकाले नगरपालिका क्षेत्रभित्र बस्ने गर्भवती महिलालाई स्वास्थ्य संस्था मार्फत गर्भावस्थामा चिकित्सक वा दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट स्वास्थ्य जाँच एवं स्वास्थ्य स्याहार तथा प्रसूति सम्बन्धी समुचित परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (२) प्रसूति सेवा प्रदान गर्ने सरकारी तथा सामुदायिक स्वास्थ्य संस्थाले प्रसूति सेवा प्रदान गर्नको लागि दक्ष स्वास्थ्यकर्मी वा सो नभए प्रसूतिकर्मी वा अन्य तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।
- (३) प्रसूति सेवा उपलब्ध गराउने स्वास्थ्य संस्थाले तोकिएको मापदण्ड बमोजिम नवजात शिशुको स्वास्थ्य स्याहार सम्बन्धी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।
- (४) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो स्वास्थ्य संस्थामा जन्मेको शिशुको अभिलेख राख्नु पर्नेछ।
- (५) उपदफा (४) बमोजिमको अभिलेखको आधारमा स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो स्वास्थ्य संस्थामा जन्मेको शिशुको बाबु वा आमाको नाम राखी बाबु वा आमालाई शिशु जन्मेको प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ।

- (६) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले मृतक शिशु तथा गर्भपतन भएका तथा गराएका महिलाको सञ्चालन समेत खुल्ने गरी अभिलेख गर्नु पर्नेछ।
- (७) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले स्वास्थ्य संस्थामा प्रसूति सेवाको लागि आएका गर्भवती महिलाको मृत्यु भएमा त्यस्तो महिलाको अभिलेख गर्नु पर्नेछ।

८. परिवार नियोजन तथा मातृशिशु कल्याण योजना :

- (१) नगरपालिकाले नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा नगरपालिका क्षेत्रभित्र परिवार नियोजन तथा मातृशिशु कल्याण सम्बन्धी सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछ।
- (२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले कुनै व्यक्ति वा संस्था वा कुनै गैरसरकारी संघ संस्थालाई परिवार नियोजन तथा मातृशिशु कल्याण सम्बन्धी सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति दिन सक्नेछ।

९. पोषण सेवाको सञ्चालन गर्न सक्ने :

- (१) नगरपालिकाले नगरपालिका क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने महिला तथा बालबालिकाको कुपोषण न्यूनीकरण गर्न आवश्यक पोषण सेवाको सञ्चालन तथा सो सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि सम्बन्धी प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ।
- (२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले कुनै सरकारी वा गैरसरकारी निकाय वा संघ संस्थासँग मिलेर पोषण सेवा सञ्चालन गर्न वा गराउन सक्नेछ।
- (३) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले नेपाल सरकार वा बाग्मती प्रदेश सरकारका सम्बन्धित मन्त्रालय वा निकायसँग आवश्यक समन्वय गर्न सक्नेछ।
- (४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नगरपालिकाले पोषण सेवाको सञ्चालन गर्दा नेपाल सरकार वा बाग्मती प्रदेश सरकारले सञ्चालन गरेको कार्यक्रमसँग दोहोरो नपर्ने गरी सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।
- (५) पोषण सेवाको सञ्चालन तथा प्रवर्द्धन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-३
सरसफाई सम्बन्धी व्यवस्था

१०. सरसफाई र स्वच्छता कायम गर्नु पर्ने:

- (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न सरसफाईको आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सरसफाईको व्यवस्था मिलाउँदा नगरपालिकाले घरायसी, औद्योगिक वा अस्पतालजन्य फोहरमैलाको सङ्कलन, प्रशोधन तथा विसर्जन सम्बन्धमा आवश्यक मापदण्ड निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ।
- (३) उपदफा (१) वा (२) को प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले कुनै गैरसरकारी संघ संस्था वा निजी क्षेत्रसँग सम्झौता गरी सरसफाईको व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ।
- (४) नगरपालिकाले नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र स्वच्छ स्वस्थ खानेपानी र खाद्यपदार्थको गुणस्तर एवं वायु तथा ध्वनी प्रदूषण नियन्त्रण गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (५) यस दफाको प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले सरसफाई सम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ।

११. सेवाशुल्क निर्धारण गर्न सक्ने:

- (१) नगरपालिकाले नगरपालिका क्षेत्रभित्र सरसफाई तथा स्वच्छता कायम गर्न सरसफाई दस्तुर वा शुल्क लगाउन र प्रत्येक घरधुरीबाट त्यस्तो शुल्क उठाउन सक्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सरसफाई दस्तुर वा शुल्क उठाउन नगरपालिकाले कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई सम्झौता गरी जिम्मा दिन सक्नेछ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको दस्तुर वा शुल्क निर्धारण तथा उठाउने प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-४ विविध

१२. औषधि पसल सञ्चालन अनुमति:

- (१) नगरपालिकाले क्षेत्रभित्र औषधि पसल सञ्चालन गर्न चाहने व्यक्ति वा संस्थाले त्यस्तो औषधि पसल सञ्चालन गर्नु अघि नगरपालिकाबाट अनुमति लिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रचलित कानून बमोजिम स्थापित सहकारी संस्था वा साभ्ता संस्थाले नगरपालिका क्षेत्रभित्र औषधि पसल सञ्चालन गर्न चाहेमा नगरपालिकामा अभिलेख गराउनु पर्नेछ ।
- (३) यस दफा बमोजिम सञ्चालित औषधि पसलको अनुगमन तथा नियमन नगरपालिकाले गर्नेछ ।
- (४) यस दफा बमोजिम औषधि पसल सञ्चालनको अनुमति प्रदान गर्दा नगरपालिकाले आवश्यक शर्त तोक्न सक्नेछ ।
- (५) औषधि पसल सञ्चालनको अनुमति, अनुगमन तथा नियमन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. नियमनको कारबाही गर्न सक्ने:

- (१) कसैले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली, निर्देशिका वा कार्यविधि विपरीत हुने कुनै काम गरेमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थालाई निजले गरेको कामको प्रकृति र त्यसबाट समाजमा पर्नसक्ने प्रतिकूल प्रभाव समेतको आधारमा देहायबमोजिमको कुनै नियमनको कारबाही गर्न सक्नेछ:-
 - (क) सचेत गराउन,
 - (ख) नगरपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधामा अवधि तोकी रोक लगाउन वा सेवा सञ्चालनमा रोक लगाउन,
 - (ग) यस ऐन बमोजिम प्रदान गरिएको अनुमति निलम्बन गर्न वा रद्द गर्न,
- (२) उपदफा (१) को खण्ड (ग) बमोजिम अनुमति निलम्बन गर्न वा रद्द भएको व्यक्ति वा संस्थालाई नगरपालिकाले सोही आर्थिक वर्षमा पुन अर्को अनुमतिपत्र जारी गर्ने छैन ।
- (३) उपदफा (१) को खण्ड (क) वा (ख) बमोजिमको कारबाही गर्दा पनि अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति वा संस्थाले पुनः सोही कार्य दोहोर्‍याएमा

प्रमुख प्रशासकीय अधिकारीले त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थाको अनुमतिपत्र रद्द गरी निजलाई दशहजार रूपैयाँसम्म जरिबाना गर्न सक्नेछ।

(४) यस दफा बमोजिम प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गरेको निर्णय उपर प्रमुख समक्ष पुनरावलोकनको लागि निवेदन दिन सकिनेछ । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जरिबाना गर्ने गरी गरेको निर्णय उपर पुनरावलोकनको लागि निवेदन दिँदा लागेको सजाँय धरौटी राखी निवेदन दिन सकिनेछ ।

(५) नियमन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१४. समिति वा उपसमिति गठन गर्न सक्ने:

(१) नगरपालिकाले यस ऐन बमोजिम दिने अनुमति, अनुगमन तथा नियमन सम्बन्धी कार्यलाई पारदर्शी एवं प्रभावकारी बनाउन आवश्यक समिति वा उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने समिति वा उपसमितिको संरचना, काम, कर्तव्य र अधिकार तथा अन्य व्यवस्थातोकिएबमोजिम हुनेछ।

१५. अधिकारको प्रयोग:

यस ऐन बमोजिम नगरपालिकाबाट सम्पादन हुने भनिएको काम नगर कार्यालिकाको कार्यालयबाट हुनेछ।

१६. नियम बनाउने अधिकार:

(१) यस ऐनको कार्यान्वयन गर्न नगर कार्यपालिकाले आवश्यक नियम तथा कार्यविधिहरू बनाउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नियमहरू बनाउँदा यस ऐन तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) को खण्ड भू. मा उल्लिखित विषयको अधीनमा रही आवश्यक नियमहरू बनाउन सकिनेछ।

१७. निर्देशिका वा कार्यविधि बनाउन सक्ने:

(१) यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीको अधीनमा रही नगर कार्यपालिकाले आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन र सरसफाई सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

युवा तथा खेलकुद विकास ऐन, २०७७

प्रस्तावना :

गोकर्णेश्वर नगर भित्रको खेलकुद क्षेत्रको समग्र क्षमता विकास गरी युवा तथा खेलाडीहरूलाई खेलकुद कार्यक्रममा सहभागी गराउन तथा अनुशासन, विकास र गतिशीलताका पर्यायको रूपमा रहेको खेलकुद क्षेत्रलाई स्वस्थ, मर्यादित र प्रतिस्पर्धात्मक तवरबाट सञ्चालन गरी समग्र खेल क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर सभाले नेपालको संविधानको धारा २२१, २२६ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ बमोजिम यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद १ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

यस ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको युवा तथा खेलकुद विकास ऐन, २०७७” रहेको छ ।

२. प्रारम्भ:

यो ऐन गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर सभाले प्रमाणीकरण गरेको दिन देखि लागू हुनेछ ।

३. परिभाषा :

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

क) “प्रमुख” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगरप्रमुखलाई सम्झनु पर्छ ।

ख) “उप प्रमुख” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको उप प्रमुखलाई सम्झनु पर्छ ।

ग) “कार्यपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगर कार्यपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

घ) “ऐन” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको युवा तथा खेलकुद विकास ऐन, २०७७” भन्ने सम्झनु पर्छ ।

ङ) “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

च) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनु पर्छ ।

- छ) “स्थानीय तह” भन्नाले नेपालको सविधानको धारा ५६ को उपधारा ४ बमोजिम गठित गाउँपालिका नगरपालिका र जिल्ला सभा सम्भन्नु पर्छ ।
- ज) “खेलकुद” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको आयोजनामा वा स्वीकृति वा सहमति लिई खेलाइने खेलकुद समेतसम्भन्नु पर्दछ ।
- झ) “खेलाडी” भन्नाले विभिन्न विधाका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलाडी सम्भन्नु पर्दछ ।
- ञ) “समिति” भन्नाले यो ऐन बमोजिम गठित गोकर्णेश्वर युवा तथा खेलकुद विकास समिति सम्भन्नु पर्दछ ।
- ट) “संरक्षण समिति” भन्नाले यो ऐन बमोजिम गठित गोकर्णेश्वर युवा तथा खेलकुद संरक्षण समिति सम्भन्नु पर्दछ ।
- ठ) “संस्थागत सुधारञ्च सेवा प्रवाह तथा सुशासन समिति” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको संस्थागत सुधारञ्च सेवा प्रवाह तथा सुशासन समिति सम्भन्नु पर्दछ ।
- ड) “प्रोत्साहन” भन्नाले खेलाडीलाई दिइने उपहार, सम्मान, प्रशंसापत्र पुरस्कार सम्भन्नु पर्दछ
- ढ) “युवा” भन्नाले १६ वर्षदेखि ४० वर्ष उमेर समूहका युवा सम्भन्नु पर्दछ ।
- ण) “विशेष समुदायको युवा” भन्नाले द्वन्द्व पीडित, जोखिममा परेका, अपाङ्गता भएका वा सीमान्तकृत र अल्पसङ्ख्यक समुदायका युवा सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद २

समितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

४. गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको युवा तथा खेलकुद विकास समितिको गठन :
- (१) गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको युवा तथा खेलकुद विकास समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ ।
- १) नगर कार्यपालिकाका सामाजिक विकास समितिका संयोजक वानगर प्रमुखले मनोनयन गरेकोव्यक्ति - अध्यक्ष
 - २) खेलकुद क्षेत्रको विज्ञहरू मध्येबाट नगरप्रमुखले तोकेको १ जना - सदस्य
 - ३) खेलकुदका विभिन्न विधा तथा क्लबहरूबाट समितिले मनोनित गरेको ३ जना महिला सहित दश जना- सदस्य

- ४) सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका प्र.अ. र खेल शिक्षकहरू मध्येबाट समितिले मनोनित गरेको एक जना-सदस्य
- ५) नगर कार्यपालिकाको सम्बन्धित शाखा प्रमुख- सदस्य सचिव (२) उपदफा १ बमोजिमको समितिकासदस्यहरू मध्ये कम्तीमा ३३ प्रतिशत सदस्य महिला हुनु पर्नेछ ।
५. युवा तथा खेलकुद विकास समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :
- (१) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।
- क) युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माणमा नगर पालिकालाई सुभाष दिने । नगरपालिकाले संचालन गर्ने युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी कार्यक्रम र गतिविधिमा आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- ख) नगरभित्र संचालन हुने विभिन्न खेल विधाका प्रतिस्पर्धात्मक खेलकुद कार्यक्रमहरूमा सहयोग र सहजीकरण गर्ने ।
- ग) संघ, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहले आयोजना गरेका खेलकुद कार्यक्रममा गोकर्णेश्वर नगर क्षेत्र भित्रका खेलाडी, टिम वा क्लबलाई आवश्यकता र औचित्यका आधारमा सहभागी गराउन सहयोग गर्ने ।
- घ) खेलसँग सम्बन्धित निजी क्षेत्रकासंघ, संस्था, क्लब, डोजो आदिलाई समेत खेलकुदमा सहभागी र साभेदार बनाउन आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।
- ङ) विभिन्न विधाका खेलाडीहरूको पहिचान र प्रोत्साहन सम्बन्धमा नीतिगत व्यवस्था गर्न नगर कार्यपालिकालाई सहयोग गर्ने ।
- च) खेलकुदको विकासका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारसँग सम्पर्क, समन्वय, सहकार्य गर्न नगर कार्यपालिकालाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- छ) खेल मैदान, कबड्डीहल, डोजो, फुटसल, कोर्ट आदि निर्माणका लागि स्थान पहिचान र निर्माण कार्यका लागि नगर कार्यपालिकालाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- ज) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद कार्यक्रममा नगरपालिकाको तर्फबाट सहभागी हुने खेलाडी छनौट गर्ने र उक्त खेलकुद कार्यक्रममा उत्कृष्ट खेल प्रदर्शन गर्ने खेलाडीलाई प्रोत्साहन गर्ने सम्बन्धी विषयमा निर्देशिका तयार गर्ने ।

- भ) खेलकुद क्षेत्रका संघ संस्थाहरूको पहिचान गरी अभिलेख तयार गर्ने र यस क्षेत्रमा उत्कृष्ट काम गर्ने संस्था र उत्कृष्ट खेलाडीको पहिचान गर्ने काममा नगर कार्यपालिकालाई सहयोग गर्ने ।
- ज) युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रम संचालन गर्न र खेलकुद सामाग्री वितरण सम्बन्धी मापदण्ड बनाउने ।
- ट) विकास निर्माण तथा समाज सेवाको क्षेत्रमा युवालाई स्वयंसेवकको रूपमा परिचालन गर्न मापदण्ड तयार गर्ने ।
- ठ) युवाका लागि स्वरोजगार प्रबर्द्धन तथा उद्यमशीलता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न र विशेष समुदायका युवा लक्षित कार्यक्रम संचालन गर्न नगर कार्यपालिकालाई सहयोग गर्ने ।
- ड) युवालाई आत्मनिर्भर हुन सहयोग पुग्ने किसिमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नगर कार्यपालिकालाई सुभावा दिने ।
- ढ) युवा सम्बन्धी विषयमा विभिन्न निकायद्वारा सञ्चालित कार्यक्रमको समन्वय एवं सहजीकरण गर्ने सम्बन्धी नीतिगत सुभावा दिने ।
- न) युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी संघ, संस्था तथा क्लवहरूको दर्ता तथा खारेजीका सम्बन्धमा नगर कार्यपालिकालाई सुभावा दिने ।
- ण) युवा सुचना केन्द्रको व्यवस्थापन गर्ने,
- त) युवा लक्षितसीप विकासका कार्यक्रम र मनो परामर्श, योग, व्यायामका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- थ) तालिम, गोष्ठी, सेमिनार कार्यशाला सञ्चालन गर्ने,
- द) वार्षिक युवा, खेल गतिविधि प्रकाशन गर्ने,
- ध) विषयगत नगर खेलकुद विकास समिति गठन गर्ने,
- न) वडा स्तरीय खेलकुद समिति गठन गर्ने ।
- प) नगर कार्यपालिकाले तोकेको अन्य कार्य गर्ने ।

६. समितिको कार्यकाल :

युवा तथाखेलकुद विकास समितिको कार्यकाल ४ वर्षको हुनेछ । नगर कार्यपालिका बोर्डले उचित ठानेमा अर्को एक कार्यकाल थप गर्न सक्नेछ ।

७. प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने :

(१) युवा तथा खेलकुद सम्बन्धमा समितिले गरेको कामको प्रतिवेदन चौमासिक रूपमा नगर कार्यपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ । उक्त प्रतिवेदनलाई नगर कार्यपालिकाको कार्यालयले सार्वजनिक गर्नेछ ।

परिच्छेद ३

युवा तथा खेलकुद संरक्षण समितिको गठन

८. युवा तथा खेलकुद संरक्षण समिति :

नगरपालिका क्षेत्रमा खेलकुदको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रबर्द्धन गर्ने मुख्य जिम्मेवारी भएको निम्न पदाधिकारी सम्मिलित एक युवा तथा खेलकुद संरक्षण समिति रहनेछ ।

नगर प्रमुख	- संरक्षक
नगर उप प्रमुख	- सदस्य
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- सदस्य
संस्थागत सुधार, सेवा प्रवाह तथा सुशासन समितिका संयोजक	- सदस्य
युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुख	- सदस्य सचिव

९. युवा तथा खेलकुद संरक्षण समितिको काम :

नगरपालिका क्षेत्र भित्रखेलकुदको संरक्षण, सम्बर्द्धन, प्रबर्द्धन र विकास गर्ने दायित्व नगरपालिकाको हुनेछ । र यस कार्यमा यसै ऐन बमोजिम गठित संरक्षण समितिले आवश्यक सहयोग गर्नेछ ।

परिच्छेद ४

आचार सहिता

१०. आचार सहिता :

युवा तथा खेलकुदसँग सम्बन्धित विषयमा समितिका संरक्षक, अध्यक्ष, सदस्य, खेलाडी लगायत सम्पूर्ण व्यक्तिहरूले युवा तथा खेलकुद कार्यक्रमसँग सम्बन्धित कार्यक्रमसँग आबद्ध हुँदा देहायबमोजिमको आचार सहिता पालना गर्नु पर्नेछ :-

१०.१ खेलकुदका निर्णायक मण्डलका पदाधिकारीहरू, खेलाडी, आयोजक, दर्शक लगायत कुनै पनि व्यक्तिले खेलकुद कार्यक्रम सञ्चालन अवधि भर कुनै पनि किसिमका प्रतिबन्धित औषधि तथा लागुऔषधि र मादक पदार्थ सेवन गर्न पाउने छैन ।

- १०.२ खेलाडी टिमले विदेशी नागरिक समावेश गरेर स्वदेशको खेलाडी टिम बनाउन पाइने छैन । तर विदेशी खेलाडी समेतलाई आमन्त्रण गरिंदा गैर नेपाली टिमलाई मान्यता दिइनेछ ।
- १०.३ प्रतिस्पर्धात्मक खेल सञ्चालन गर्दा दर्तावाला टिमलाई मात्र मान्यता दिइनेछ ।
- १०.४ नैतिक पतन हुने फौजदारी अपराधमा दोषी ठहरिएको व्यक्तिले कुनै खेलमा सहभागी हुन पाउने छैन ।
- १०.५ खेलकुदमा विजयी भई प्राप्त गरेको शिल्ड, ट्रफी कहाँ कतै बेचन, धरौटी राख्न वा उपहार दिन पाइने छैन । तर कुनै दर्तावाला क्लब विघटन हुन गई उक्त क्लबले प्राप्त गरेका शिल्ड, ट्रफी नगर पालिकाको स्वीकृतिमा अर्को कुनै संस्था वा क्लबलाई उपहार दिन भने बाधा पर्ने छैन ।
- १०.६ कुनै खेलमा व्यक्तिलाई दिएको उपहार बाहेक टिमले पाएका उपहार व्यक्तिको अधिनमा राख्न पाइने छैन । तर संरक्षण गर्न बाधा पर्ने छैन ।
- १०.७ कुनै खेलको निर्णायक छनौट गर्दा योग्य तालिम प्राप्त आधिकारिक व्यक्ति बाहेक अरूलाई समावेश गर्न पाइने छैन ।
- १०.८ खेलाडीहरूले आपसमा प्रतिस्पर्धा गर्दा आफ्नो टिमको पक्ष लिई क्ल्यापिङ, हुटिङ, अनुहार मेकअप र चित्र प्रदर्शन गर्न पाउनेछन् तर विपक्षी टिमका व्यक्तिहरू वा टिमलाई इगित गरी काटुन, चित्रकारिता, हुटिङ, व्यक्तिगत वा संस्थागत नामबाट अश्लिल शब्द वा अभद्र व्यवहार वा गाली गलौज गर्न पाइने छैन ।
- १०.९ नगरपालिकाको स्वीकृति र इजाजत बिना कुनै संघ, संस्था क्लब, डोजो आदिले खेल गतिविधिका लागि चन्दा उठाउन पाइने छैन ।
- १०.१० कोही कसैले धर्म, जाति, भाषा, रङ वा कुनै आधारमा एक अर्का प्रति घृणा, द्वेष, विभेद सृजना गर्न गराउन पाउने छैन ।
- १०.११ नगरपालिकाको स्वीकृति वा इजाजत लिई उठाइएको चन्दा क्लबको आम्दानी खातामा आय जनाई सम्बन्धित क्लबको बैठकबाट पारित गराएर मात्र खर्च गर्न पाइनेछ ।
- १०.१२ यस अघि नै अन्यत्र दर्ता भएका वा नगरपालिकामा सूचिकृत भएका क्लबहरूले नगरपालिकामा लिखित जानकारी दिएर मात्र स्वतन्त्र ढङ्गले खेल सञ्चालन गर्न पाउनेछन् ।

११. सौजन्यता :

दर्तावाला क्लबहरूले कसैको सौजन्यमा कुनै खेल सञ्चालन गर्न नगरपालिकाको पूर्व स्वीकृति लिनुपर्नेछ ।

परिच्छेद ५

दर्ता, नविकरण र विघटन

१२. दर्ता र स्वीकृति :

१२.१ नगरपालिकाभित्र गठित कुनैपनि क्लब/समूहवा खेलकुदसँग सम्बन्धित क्लब नगरपालिकामा दर्ता गर्नु पर्नेछ । खेलकुदसँग सम्बन्धित दर्ता नभएका क्लब/समूहलाई खेल सञ्चालन गर्न नगरपालिकाले स्वीकृति दिनेछैन ।

१२.२ क्लब/समूह दर्ता र विधान स्वीकृतिका लागि अनुसूची १ का ढाँचामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

१२.३ क्लब/समूह दर्ता र विधान स्वीकृतिको लागि निवेदन पर्न आएमा नगरपालिकाले विधान स्वीकृत गरी क्लब/समूह दर्ता गरी अनुसूची २ को ढाँचामा प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ । सोही प्रमाणपत्रमा हरेक वर्ष नविकरण भएको विवरण उल्लेख गरी सम्बन्धित कर्मचारीले सही गरी नविकरण गर्नुपर्नेछ ।

१२.४ पहिल्यै दर्ता भइसकेको क्लब/समूह भए नगरपालिकामा सूचिकृत हुनको लागि अनुसूची ३ को ढाँचामा लिखित निवेदन दिनु पर्नेछ ।

१२.५ सूचिकृत भएका क्लब/समूहहरूलाई अनुसूची ४ बमोजिम प्रमाणपत्र दिइनेछ । सोही प्रमाणपत्रमा हरेक वर्ष नविकरण भएको विवरण उल्लेख गरी सम्बन्धित कर्मचारीले सही गरी नविकरण गर्नुपर्नेछ ।

१२.६ दर्ता वा सूचिकृत भएका क्लब/समूहको नविकरण गर्न दिइने निवेदन अनुसूची ५ बमोजिमको ढाँचामा हुने पर्नेछ ।

१२.७ नगरपालिकामा दर्ता वा सूचिकृत गर्दा आवेदन फाराम शुल्क नगर कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम लाग्नेछ ।

१२.८ प्रत्येक वर्षको श्रावण मसान्तभित्र सबै दर्तावाल वा सूचिकृत क्लब/समूहहरूले नगरपालिकामा अनिवार्य नविकरण गराउनु पर्नेछ ।

१३. जरिवाना :

दर्ता भएका युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी क्लब/समूहहरूले नविकरण नगराएमा नगरपालिकाको नियम अनुसार जरिवाना गरिनेछ ।

१४. पाँच वर्षभन्दा बढी समयसम्म पनि नविकरण नगर्ने क्लब/समूहलाई दर्ताको सूचीबाट हटाइनेछ । यसरी समयमै नविकरण नगरी दर्ताको सूचीबाट हटिसकेको क्लब/समूहमा संलग्न व्यक्तिको अर्को क्लब/समूह दर्ता गरिने छैन ।
१५. समयमै नविकरण नगर्ने क्लब/समूहले आफ्नो कोषबाट जरिवाना बुझाउनु पर्नेछ । तर क्लब/समूहको कुनै व्यक्तिका कारणले क्लब/समूह नविकरण गर्न विलम्ब हुन गएको भए उक्त व्यक्तिबाट क्लब/समूहले असुल उपर गर्न सक्नेछ ।
१६. क्लब/समूहको विघटन :
दर्ता भएको युवा तथा खेलकुदका क्लब/समूहहरू देहायको अवस्थामा विघटन हुन सक्नेछन् :-
- १६.१ क्लब/समूहका दुई तिहाइ बहुमतले संस्था विघटन गर्ने भनी निर्णय गरेमा,
१६.२ लगातार ५ वर्षसम्म क्लब/समूह नविकरण नगरेमा,
१६.३ क्लब/समूहका पदाधिकारी निष्कृत भएमा वा बेपत्ता भएमा,
१६.४ प्राकृतिक विपत्तिको कारणबाट संस्था क्षतविक्षत भएमा ।
१६.५ क्लब वा समूहले प्रचलित कानूनको विर्खलाप हुने गरी कुनै काम गरेमा ।
१७. विघटित क्लब/समूहको सम्पत्ति :
विघटित भएको क्लब/समूहको चलअचल सम्पत्ति नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहनेछ ।
१८. नियम बनाउने :
यो ऐन कार्यान्वयन गर्न नगर कार्यपालिकाले नियम बनाउन सक्नेछ । त्यस्तो नियम नगरपालिकाको स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भएपछि लागू हुनेछ ।
१९. खारेजी र बचाऊ :
यसअघि नगरपालिकाभित्र भएका खेलकुदका गतिविधिहरू यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ ।

मिति :

श्रीमान प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू,
गोकर्णेश्वर नगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय ।

विषय: क्लब/समूह दर्ता सम्बन्धमा ।

म/हामीले तपसिलमा उल्लेखित विवरण अनुसारको युवा/खेलकुद सम्बन्धी क्लब/समूहदर्ता गर्ने मनसायले इच्छुक व्यक्तिहरूको भेलाबाट गठित तदर्थ समितिले क्लब/समूहको विधानसमेत तयार गरी सकेकोले एक प्रति विधान यसै निवेदन साथ संलग्न राखी विधान स्वीकृति र क्लब/समूह दर्ताको लागि आवेदन गरेको छु/छौं । नियमानुसार क्लब/समूहदर्ता गरिदिनु हुन अनुरोध छ ।

क्लब/समूहको नाम :

क्लब/समूहको कार्यालय रहने स्थान :

गोकर्णेश्वर नगरपालिका वडा नं.,

टोलको नाम

सचिव

नाम.....

मिति

फोन नं.

नागरिकता नं.....

जारी जिल्ला

मिति :

अध्यक्ष

नाम

मिति

फोन नं.

नागरिकता नं.....

जारी जिल्ला

मिति :

निवेदनसाथ पेश गर्नुपर्ने कागजातहरू

क) क्लब/समूहको विधानको मस्यौदा

ख) आवेदक र समितिका पदाधिकारीहरूको नेपालीनागरिकताको प्रतिलिपि

ग) क्लब/समूहको छाापको नमूना

घ) क्लब/समूह दर्ता गर्नको लागि बसेको समितिको बैठकको माइन्टको प्रतिलिपि

ङ) सम्बन्धित वडाको सिफारिस

च) नियमअनुसार राजश्व तिरेको रसिद

गोकर्णेश्वर नगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,
जोरपाटी, काठमाडौँ ।

क्लब/समूह दर्ता प्रमाणपत्र

क्लब/समूहको नाम :

ठेगाना :

दर्ता हुँदाको समयमा रहनु भएका समितिको पदाधिकारी र सदस्य संख्या :

.....

दर्ता हुँदाको समयमा रहनु भएको अध्यक्षको नाम :

माथि उल्लेखित विवरण भएको संस्थाको विधान स्वीकृत गरी क्लब/समूहदर्ताको प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको छ । गोकर्णेश्वर नगर युवा तथा खेलकुद विकास ऐन २०७७ र विधानको अधिनमा रही युवा/खेलकुद सम्बन्धी गतिविधिहरू सञ्चालन गर्न अनुमति दिइएको छ ।

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

क्लब/समूह नविकरणको विवरण

क्र.स.	क्लब/समूहको नाम	नविकरण भएको मिति	नविकरण दस्तुर	नविकरण गर्ने कर्मचारीको सही र न.पा. को छाप

श्रीमान प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू,
गोकर्णेश्वर नगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय ।

विषय : क्लब/समूह सुचिकृत गरिदिनु हुन ।

हामीले तपसिलको विवरण अनुसारको क्लब/समूहगठन गरी सञ्चालन गर्दै आएका छौं । नगरपालिकाको नियमानुसार क्लब/समूहसुचिकृत गर्नुपर्ने भएकोले नियम अनुसार गरिदिनु हुन अनुरोध गर्दछौं ।

संलग्न कागजातहरू

- क) दर्ता प्रमाणपत्र
- ख) चालु वर्षको लेखा परीक्षण प्रतिवेदन
- ग) कर चुक्ता प्रमाणपत्र
- घ) समितिको निर्णय
- ङ) क्लब/समूहको स्वीकृत विधान
- च) सम्बन्धित वडाको सिफारिस
- छ) नियमअनुसार राजश्व तिरेको रसिद

सचिव

अध्यक्ष

गोकर्णेश्वर नगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,
जोरपाटी, काठमाडौं ।

क्लब/समूह सुचिकृत प्रमाणपत्र

क्लब/समूहको नाम :

ठेगाना :

दर्ता हुँदाको समयमा रहनु भएका समितिको पदाधिकारी र सदस्य संख्या :.....
.....

दर्ता हुँदाको समयमा रहनु भएको अध्यक्षको नाम :

माथि उल्लेखित विवरण भएको क्लब/समूहसुचिकृत गरी प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको छ । गोकर्णेश्वर नगर खेलकुद निर्देशिका र विधानको अधिनमा रही खेलकुद सम्बन्धी गतिविधिहरू सञ्चालन गर्न अनुमति दिइएको छ ।

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

क्लब/समूह नविकरणको विवरण

क्र . स .	क्लब/समूहको नाम	नविकरण भएको मिति	नविकरण दस्तुर	नविकरण गर्ने कर्मचारीको सही र न.पा. को छाप

मिति :

श्रीमान प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू,
गोकर्णेश्वर नगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय ।

विषय : क्लब/समूह नविकरण गरी पाउँ ।

..... नामक क्लब/समूह यस
नगरपालिकामा दर्ता/सुचिकृत भइ युवा/खेलकुद सम्बन्धी गतिविधिहरू सञ्चालन
गरी रहेको हुँदा तपसिल बमोजिमका कागजपत्र संलग्न राखी नविकरण गरी पाउँ
भनी निवेदन गर्न आएको छु/छौँ ।

अतः आर्थिक वर्ष को क्लब/समूह नविकरण भएको प्रमाणपत्र
साथ आवेदन गरेको छु ।

निवेदनसाथ पेश गर्नुपर्ने कागजातहरू

- क) चालु वर्षको लेखा परीक्षण प्रतिवेदन
- ख) कर चुक्ता प्रमाणपत्र
- ग) समितिको निर्णय
- घ) क्लब/समूहको स्वीकृत विधान
- ङ) सम्बन्धित वडाको सिफारिस
- च) नियम अनुसार राजश्व तिरेको रसिद

निवेदक

साविक स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूको सेवा, सर्त र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७८

प्रस्तावना :

नेपालको संविधानको अनुसूचि ८ मा उल्लेख भए वमोजिमको स्थानीय तहको एकल अधिकार सूचि, संविधानको धारा २२६ को उपधारा २, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको मिति २०७८/०३/ १८ गतेको नगर सभाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा कार्यरत साविक स्थानिय निकायका कर्मचारीहरूको सेवा, शर्त र सुविधा सम्बन्धमा व्यवस्थापन गर्न जरुरी भएकोले यो ऐन बनाई लागु गरेको छ ।

परिच्छेद - १ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यो ऐनको नाम “साविक स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूको सेवा, सर्त र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७८” रहेको छ ।
- (२) यो ऐन नगर सभाले स्वीकृत गरी स्थानिय राजपत्रमा प्रकाशित भएको मिति देखि लागु हुनेछ ।
- (३) यो ऐन साविक स्थानीय निकायका यस नगरपालिकामा मिति २०७६/०६/१८ सम्म समायोजन भई यस गोकर्णेश्वर नगर कार्यपालिकाको कार्यालय र मातहतको निकायमा कार्यरत स्थायी कर्मचारीका हकमा लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

- (क) “आर्थिक वर्ष” भन्नाले श्रावण १ गतेदेखि शुरु भई आषाढ मसान्तमा समाप्त हुने अवधिलाई सम्भन्नुपर्दछ ।
- (ख) “ऐन” भन्नाले साविक स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूको सेवा, सर्त र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७८ लाई सम्भन्नुपर्दछ ।
- (ग) “कार्यपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगर कार्यपालिकालाई सम्भन्नु पर्दछ ।

- (घ) “कार्यालय” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगर कार्यपालिकाको कार्यालयलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ङ) प्रदेश सरकार” भन्नाले बागमति प्रदेश सरकारलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (च) “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) “नगर सभा” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर सभालाई सम्झनुपर्दछ ।
- (ज) “परिवार” भन्नाले यस नगरपालिकाका कर्मचारीसँग बस्ने तथा निज आफैले पालन पोषण गर्नु पर्ने पति, पत्नी, छोरा, छोरी, धर्म पुत्र, धर्म पुत्री, बाबु वा आमा सम्झनु पर्दछ ।
- (झ) “प्रमुख” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर प्रमुखलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ञ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ट) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारका समेतका सम्बन्धित मन्त्रालयलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ठ) “कर्मचारी” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा साविकको स्थानीय निकायमा नियुक्ति भई यस नगरपालिकामा मिति २०७६/०६/१८ सम्म समायोजन भई कार्यरत स्थायी कर्मचारीहरूलाई जनाउँछ ।

परिच्छेद - २

तह, स्तर र समूह विभाजन

३. नगरपालिकामा रहने कर्मचारीको तह, स्तर र समूह :
- (१) नगरपालिकामा रहने तह, स्तर र समूहहरूको निर्धारण स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा ८३ वमोजिम गरिने संगठन व्यवस्थापन सर्वेक्षणका आधारमा गरिनेछ ।
- (२) उपदफा(१) वमोजिमको संरचनाहरू नगर सभाले पारित गरेपछि लागु हुनेछ ।
- (३) नगरपालिकाले प्रत्येक पदको कार्य विवरण तोक्नेछ र त्यस्तो कार्य विवरणमा सम्बन्धित पदको काम, कर्तव्य, उत्तरदायित्व तथा अधिकार समेत उल्लेख गरिएको हुनेछ ।
- (४) यो ऐन लागु भएपछि यथा शीघ्र प्रत्येक कर्मचारीलाई कार्य विवरण उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

४. स्थायी पद सिर्जना तथा दरवन्दी खारेज :

- (१) नगरपालिकामा रहने विभिन्न तहका दरवन्दीहरूको सिर्जना तथा खारेजीका सम्बन्धमा संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणका आधारमा नगर सभाले समय समयमा स्वीकृत गरे वमोजिम हुनेछ ।
- (२) उपदफा(१) वमोजिम दरवन्दी सिर्जनाका लागि प्रस्ताव पेश गर्नु भन्दा अघि सो पद सिर्जना गर्नुपर्ने कारण, प्रस्तावित पदले गर्नुपर्ने कामको विवरण, मौजुदा दरवन्दीले थप गरेको कार्य बोझ, सम्हाल्न सक्ने नसक्ने अवस्था, प्रस्तावित पदले संगठनात्मक स्वरूपमा पार्ने प्रभाव स्पष्ट गरी स्थानीय सरकार संचालन ऐनको दफा ८३ वमोजिम नगर सभामा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा(२) वमोजिम पेश गरिने विवरणमा थप दरवन्दी सिर्जनागर्दा नगरपालिकालाई पर्ने आर्थिक दायित्व, योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा, कर्मचारी संचय कोष समेत स्पष्ट गरिएको हुनुपर्नेछ ।
- (४) दरबन्दी सिर्जना गर्दा नगरपालिका अन्तर्गत रहने शाखाहरू तथा पदको अनुपात विवरण नगर कार्यपालिकाले निर्धारण गरे वमोजिम हुनेछ ।
- (५) दरबन्दी सिर्जनागर्दा संगठन संरचनाको पदको अनुपात मिलाएर मात्र सिर्जना गर्नु पर्नेछ ।
- (६) दरवन्दी सिर्जनाका लागि प्रत्येक ३ वर्षमा एक पटक संगठन व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरिनेछ ।

परिच्छेद - ३

हाजिरी र विदा

५. कर्मचारीको सबै समय सरकारी सेवाको अधीन हुने :

यस नियमावलीमा अन्यथा लेखिएकोमा बाहेक कर्मचारीको सबै समय सरकारी सेवाको अधीन हुनेछ र जुनसुकै समयमा पनि निजलाई सरकारी काममा लगाउन सकिनेछ ।

- (१) निर्धारित समयमा कार्यालयमा नआउने र कार्यालयमा पटक पटक ढिलो आउने चाँडो जाने तथा कार्यालयको काममा बाहेक कार्यालय समयमा स्वीकृति नलिई कार्यालय छोड्ने कर्मचारीलाई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गयल कट्टी गर्नेछ ।

तर महिनाको तीन पटकसम्म निर्धारित समय भन्दा पन्ध्र मिनेट सम्म ढिला गरी आउने कर्मचारीलाई कार्यालय प्रमुखले हाजिर गर्न दिन सक्नेछ ।

- (२) मुनासिब माफिकको कारण परेमा बाहेक विदाको निकास नलिई कुनै पनि कर्मचारी आफ्नो कार्यालयमा अनुपस्थित हुनु हुँदैन । यसरी अनुपस्थित हुने कर्मचारीले सात दिनभित्र विदाको निवेदन दिनु पर्नेछ ।

६. कार्यालय समयको निर्धारण :

नगरपालिकाको कार्यालयको कार्यालय समय नगर कार्यपालिकाले तोके बमोजिम वा नेपाल सरकारले राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोके बमोजिम हुनेछ ।

७. विदाको किसिम :

नगरपालिकाका कर्मचारीहरूले देहायका विदाहरू तोकिए बमोजिम पाउनेछन :

(क) सार्वजनिक विदा :

नेपाल राज्य भरिका सरकारी कार्यालय विदा हुने भनी नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा नगरपालिकाले तोकेको विदाको दिन नगरपालिकाको कार्यालय बन्द हुनेछ र कर्मचारीले विदा पाउनेछन्

(ख) भैपरी आउने र पर्व विदा

- (१) कर्मचारीले प्रत्येक वर्ष भैपरी आउने विदा छ दिन र पर्व विदा छ दिन गरी जम्मा बाह्र दिन विदा लिन पाउनेछ ।
- (२) भैपरी आउने र पर्व विदामा बस्ने कर्मचारीले पूरा तलब पाउनेछ ।
- (३) भैपरी आउने र पर्व विदा आधा दिन पनि लिन सकिनेछ ।
स्पष्टीकरण : यस उप नियमको प्रयोजनको लागि “आधा दिन” भन्नाले दैनिक कार्यालय समयको आधा समय सम्भन्नु पर्छ ।
- (४) एक वर्षको भैपरी आउने र पर्व विदा संचित गरी अर्को वर्षमा लिन पाइनेछैन ।
- (५) मौखिक अनुरोधको आधारमा पनि विदा दिने अधिकारीले भैपरी आउने र पर्व विदाको स्वीकृति दिन सक्नेछ । तर त्यसरी भैपरी आउने र पर्व विदाको स्वीकृति दिएकोमा विदा दिने अधिकारीले सोको अभिलेख राख्न लगाउनु पर्नेछ ।

(ग) घर विदा :

- (१) कर्मचारीले काम गरेको अवधिको १२ दिनको १ दिनका दरल घर विदा पाउनेछ।

स्पष्टिकरण : घर विदा, पर्व विदा र भैपरि आउने विदाको प्रयोजनको लागि काम गरेको अवधि भन्नाले भैपरी आउने विदा, विरामी विदा, प्रसुती विदा, क्रियाविदा र सार्वजनिक विदाको दिनलाई समेत जनाउने छ ।

- (३) घर विदा बढीमा १८० दिनसम्म संचित गरी राख्न सकिनेछ।
- (४) कुनै कर्मचारी जुनसुकै व्यहोराले नगरपालिकाको सेवाबाट अवकाश भएता पनि निजको संचित रहेजति घरविदा बापत निजले त्यसरी अवकाश पाउँदाको अवस्थामा खाइपाइ आएको तलवको हिसावले हुन आउने जति रकम एकमुष्ट पाउनेछ ।
- (५) घर विदामा बस्ने कर्मचारीले निजसंग सम्पर्क राख्न सकिने गरी आफ्ना ठेगानाको जानकारी दिनु पर्नेछ । घर विदामा बस्ने कर्मचारीलाई नगरको काममा चाहिएमा जुनसुकै वखत काममा बोलाउन सक्नेछ ।

स्पष्टिकरण : यस उपदफा वमोजिम संचित घरविदा बापत पाउने तलबको गणना गर्ने प्रयोजनको लागि तीस दिनको एक महिना मानिनेछ । यो विदा नगरपालिकाको स्विकृत दरवन्दीमा कार्यरत प्रत्येक कर्मचारीले पाउनेछ ।

(घ) विरामी विदा :

- (१) कर्मचारीले प्रत्येक महिनाको एक दिनका दरले एक वर्षमा बाह्रदिन विरामी विदा पाउने छ । कुनै कर्मचारी अशक्त विरामी भई संचित विरामी विदाले नपुग्ने भएमा निजलाई बढीमा बाह्र दिनसम्मको पेशकी विरामी विदा दिन सकिने छ ।
- (२) सात दिन वा सो भन्दा बढी अवधिको विरामी विदा माग गर्ने कर्मचारीले स्वीकृत चिकित्सकको प्रमाण पत्र पेश गर्नु पर्नेछ। त्यस्तो प्रमाणपत्र पेश गर्न साधारणतया सम्भव नहुनु पर्ने कुरा विदा स्वीकृत गर्ने अधिकारीलाई लागेमा त्यस्तो प्रमाणपत्र पेश नगरेता पनि निजले सो व्यहोरा जनाई विरामी विदा स्वीकृत गर्न सक्नेछ ।
- (३) कुनै कर्मचारी जुन सुकै व्यहोराले नगरपालिकाका सेवाबाट अलग भएतापनि निजको संचित रहेजति विरामी विदा बापत

निजले त्यसरी अवकास पाउँदाको अवस्थामा खाईपाई आएका तलबको हिसाबले हुन आउने जति रकम एकमुष्ट पाउनेछ । निजको मृत्यु भएमा सो रकम निजले इच्छाएको व्यक्तिलाई र इच्छाएको व्यक्ति पनि नभएमा इच्छाएको व्यक्तिको नजिकको हकवाला लाई दिइने छ ।

- (४) कुनै कर्मचारीलाई कुनै ठूलो वा कडा रोग लागि निजको सचिब विरामी विदा र घर बिदा बाँकी नभएमा स्वीकृत चिकित्सकको सिफारिशमा बढीमा ६० दिनसम्म थप विरामी विदा पेशकीका रूपमा दिन सकिनेछ । यस्तो बिदा विरामी बिदा लिने कर्मचारीको पछि पाक्ने घर विदा र विरामी बिदाबाट कट्टा गरिनेछ ।
- (५) विरामी विदामा बस्ने कर्मचारीले पूरा तलब भत्ता पाउने छ । स्पष्टिकरण : यस उप दफा बमोजिम सचिब विरामी विदाको गणना गर्ने प्रयोजनको लागि तीस दिनको एक महिना मानिनेछ ।

(ङ) किरिया बिदा :

कुनै कर्मचारी आफैँ किरिया बस्नु परेमा कूल धर्म हेरी बढीमा १५ (पन्ध्र) दिन सम्म किरिया बिदा लिन पाउनेछ । किरिया विदा वस्ने कर्मचारीले पूरा तलब पाउने छ ।

(च) प्रसूति बिदा :

(१) कुनै महिला कर्मचारी सुत्केरी हुने भएमा सुत्केरीको अघि पछि गरी ६८ दिनको प्रसूति विदा पाउनेछ । तर प्रसूती विदा सेवा अवधि भरमा २ पटक भन्दा बढी दिइने छैन । प्रसूती विदा वस्ने कर्मचारीले पूरा तलब पाउने छ ।

(छ) प्रसूति स्याहार विदा :

- (१) कुनै पुरुष कर्मचारीको पत्नी सुत्केरी हुने भएमा त्यस्ता कर्मचारीले सुत्केरीको अघि वा पछि गरी पन्ध्र दिन प्रसूति स्याहार विदा लिन पाउनेछ ।
- (२) प्रसूति स्याहार विदामा बस्ने कर्मचारीले पूरा तलब पाउनेछ ।
- (३) प्रसूति स्याहार विदा सेवा अवधि भर दुई पटक मात्र दिइनेछ ।
- (४) प्रसूति स्याहार विदा लिएको कर्मचारीले विदा लिएको मितिले तीन महिना भित्रमा बच्चाको जन्म दर्ता प्रमाणपत्र कार्यरत कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

- (५) उपदफा (४) बमोजिमको अवधि भित्र त्यस्तो प्रमाणपत्र पेश नगर्ने कर्मचारीको त्यस्तो विदाको अवधि निजले पाउने अन्य विदाबाट कट्टा गरिनेछ ।
- (६) प्रसूति स्याहार विदाको अभिलेख सम्बन्धित कार्यालयले अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।
८. विदा नलिई गयल हुने कर्मचारी उपर कारवाही गर्न सकिने :
- (१) यस ऐन बमोजिम पाउने कुनै विदा स्वीकृत गराई कुनै कर्मचारी आफ्नो कार्यालयबाट गयल हुनु हुँदैन ।
- (२) उप दफा (१) उल्लंघन गर्ने कर्मचारीलाई गयल गरी सो वापत तलब भत्ता कट्टा गर्न सकिनेछ ।
- (३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि कुनै अपरभक्त काम परी विदा स्वीकृत नहुँदै विदा बसेपछि सो गयल भएको अवधिको निमित्त विदाको निवेदन पेश गरेकोमा र सो स्वीकृत भएमा यो उपदफाको उल्लंघन गरेको मानिने छैन ।
९. विदा सहूलियत मानिने :
- विदा अधिकारको कुरा होईन, सहूलियत मात्र हो ।
१०. सार्वजनिक विदा गाभिने :
- भैपरी आउने र पर्व विदा, घर विदा र विरामी विदा बाहेक अरु कुनै प्रकारको विदा लिई बसेको कर्मचारीले लिएको विदा अवधिभित्र सार्वजनिक विदा परेमा सो अवधि पनि निज कर्मचारीले लिएको विदामा गाभिनेछ ।
११. विदा स्वीकृति गर्ने अधिकारी :
- देहायको कर्मचारीको विदा देहायको अधिकारीले स्वीकृति गर्न सक्नेछ :-
- (क) अधिकृत स्तरका कर्मचारीको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
- (ख) सहायक स्तरका कर्मचारीका लागि शाखा प्रमुख
- (ग) वडा सचिवका लागि वडा अध्यक्ष
- (घ) वडाका अन्य कर्मचारीका लागि वडा सचिव
१२. विदा माग गर्ने :
- (१) यस ऐन बमोजिमको कुनै विदा माग गर्ने कर्मचारीले विदा बस्नु परेको कारण र विदाको अवधि खोली आफ्नो कार्यालय रहेको इलाका छोडी अन्यत्र जानु पर्ने भएमा सो समेत खुलाइ निवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

- (२) उप दफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि भैपरी आउने विदाको हकमा भने विदा स्वीकृत गर्ने अधिकारीले मौखिक अनुरोधको आधारमा पनि त्यस्तो विदाको स्वीकृती दिन सक्नेछ ।
- (३) देहायका कुरामा विदा दिने अधिकारीलाई चित्त बुझेमा विदा माग गरेको मिति भन्दा अगाडी देखि बसेको विदा समर्थन गर्ने गरी निजको विदा स्वीकृत गर्न सक्नेछ :-
- (क) पूर्व स्वीकृति लिन सम्भव नहुने अवस्थामा परेको भएमा,
- (ख) पूर्व स्वीकृति लिनको निमित्त यथासक्य प्रयत्न गर्दा पनि पूर्व स्वीकृति लिन नसकेको भएमा ।
- (४) भैपरी आउने र पर्व विदा बाहेक अन्य कुनै प्रकारका विदा लिई वसेको कर्मचारीले सो विदा भुक्तान हुँदा सार्वजनिक विदा पर्न गएमा र सार्वजनिक विदा पछि नगरपालिकामा हाजिर नभएमा सा सार्वजनिक विदाको अवधि पनि निज कर्मचारीले लिइरहेको प्रकारको विदा वा सो बाँकी नभएमा लिन पाइने अरु विदा वसेको मनिनेछ ।

१३. इलाका छोड्नु पर्दा सूचना गर्नुपर्ने :

कुनै किसिमको विदा लिई वसेको कर्मचारी सो विदाको अवधिमा कुनै काम विशेषले आफ्नो घर वा कार्यालय रहेको इलाका छोडी अन्यत्र जानु पर्ने भएमा र विदा लिँदा त्यसरी इलाका छोड्ने कुरा नखुलाएको भए त्यसरी जानु परेको कारण र सम्भव भए त्यसरी जाने ठाउँको आफ्ना ठेगाना र सम्पर्क नम्बर समेत लेखि सकभर त्यस्तो ठाउँका लागि प्रस्थान गर्नु अघि त्यस्तो अग्रिम सूचना गर्न नसकेमा प्रस्थान गरेपछि सकभर छिटो सो कुरा आफ्नो कार्यालयमा सूचित गर्नुपर्छ ।

१४. विदा भुक्तान नहुँदै हाजिर हुन सकिने :

- (१) कुनै कर्मचारीले स्वीकृत गराएको विदा स्वीकृत भएको अवधि भुक्तानी नहुँदै कार्यालयमा हाजिर हुन चाहेमा निजलाई हाजिर गराई काम लगाउनु पर्दछ ।
- (२) घर विदा लिई बसेको कर्मचारीलाई निजको विदा भुक्तान नहुँदै काममा फिर्ता बोलाउनु पर्ने विशेष अवस्था परेमा विदा स्वीकृत गर्ने अधिकारीले त्यस्तो विदा भुक्तान नहुँदै जुनसुकै वखत पनि फिर्ता बोलाउन सक्नेछ र त्यसरी फिर्ता बोलाइएको खण्डमा काममा हाजिर हुन आउनु सम्बन्धित कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ र त्यसरी काममा आएका कर्मचारहरूको बाँकी रहेको स्वीकृत विदा संचित विदामा कायम गरिनेछ ।

१५. विदाको अभिलेख :

सबै कर्मचारीको विदाको अभिलेख राख्ने जिम्मेवारी नगरको सम्बन्धित शाखाको हुनेछ । प्रत्येक कर्मचारीको घरविदा १८० दिनसम्म र विरामी विदा खर्च नभए जति संचित हुनेछ उक्त संचित भएको विदाको रकम कर्मचारी सेवाबाट अलग भएपछि यस ऐनमा भएको व्यवस्था बमोजिमको रकम पाउनेछ ।

परिच्छेद - ४
तलब भत्ता तथा अन्य सुविधा

१६. तलब स्केल :

स्थायी कर्मचारीले पाउने तलब स्केल नेपाल सरकारको समान तहका कर्मचारीले पाउने तलब भन्दा कम हुने छैन । नगर सभा तथा नगर कार्यपालिकाको निर्णयले थप सुविधा समेत प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

१७. काम गरेका मितिदेखि तलब भत्ता पाउने :

- (१) नगरपालिकाका प्रत्येक कर्मचारीले नगरपालिकामा हाजिर भई काम गरेको मिति देखि तलब भत्ता पाउनेछ ।
- (२) कुनै कर्मचारीले नगरपालिकामा काम गरी पकाएको तलब भत्ता निज जुनसुकै व्यहोराबाट सेवाबाट मुक्त भएपनि पाउनेछ । तर, नगरपालिकाले निजसँग कुनै रकम असूल उपर गर्नुपर्ने भएमा निजले पाउने तलब भत्ताको रकमबाट असूल वा अरु स्रोतबाट सो बाँकी रकम असूल उपर गर्न सकिनेछ ।
- (३) सामान्यता प्रत्येक महिनाको तलब भत्ता सो महिना भुक्तान भएपछि दिइनेछ ।

१८. उपचार खर्च:

- (१) कर्मचारीले सेवा अवधि भरमा पाउने उपचार खर्च वापतको रकम देहाय बमोजिम हुनेछ ।
 - (क) अधिकृत स्तरको कर्मचारी भए सेवा अवधि भरको १२ (बाह्र) महिना बराबरको खाइपाई आएको तलब रकम ।
 - (ख) सहायक स्तर पाँचौ तहको कर्मचारी भए १८ (अठार) महिनाको बराबरको खाइपाई आएको तलब रकम ।
 - (ग) सहायक स्तर चौथो तह र सहयोगी स्तरका कर्मचारी भए २१ (एक्काईस) महिना बराबरको खाइपाई आएको तलब रकम ।

(२) उपदफा १ मा उल्लेखित सुविधाका अतिरिक्त नगर कार्यपालिकाको बैठकको निर्णयले उपचार खर्चको रूपमा थप रकम दिन सक्नेछ ।

१९. थप आर्थिक सहायता :

सेवामा बहाल रहेको कुनै कर्मचारी स्वदेश तथा विदेशमा उपचार गर्न नेपाल सरकारद्वारा गठित मेडिकल बोर्डले सिफारिस गरेको आधारमा उपचार खर्चको अतिरिक्त नगर कार्यपालिकाको निर्णयले थप आर्थिक सहायता रकम उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

२० शैक्षिक तथा सन्तति वृत्ति :

(क) नगरपालिकामा कार्यरत कुनैपनि कर्मचारी कार्यालयको कामको सिलसिलामा दुर्घटना भई मृत्यु भएमा वा सो कारणले गर्दा आजीवन काम गर्न नसक्ने भएमा त्यस्तो कर्मचारीको बढीमा २ सन्तति लाई १८ बर्षको उमेर नपुग्जेल सम्म देहायका दरले बार्षिक शैक्षिक वृत्ति दिइनेछ । निज कर्मचारी बहाल रहेको पदको खाई पाई आएको तलबको देहाय बमोजिमको प्रतिशतका दरले हुन आउने रकम मासिक सन्तति वृत्ति समेत दिइने छ ।

१. अधिकृत स्तरको १० प्रतिशत

२. सहायक स्तर र सहयोगी स्तरको १२ प्रतिशत

२१. संचय कोष :

(१) नगरपालिकाका स्थायी कर्मचारीको मासिक तलबको १० प्रतिशत रकम कट्टा गरी सो रकममा सत प्रतिशत रकम थप गरि हुन आउने रकम संचय कोषमा जम्मा गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१)बमोजिमको रकम संचयकोषको खातामा जम्मा हुनेछ ।

२२. चाडपर्व खर्च :

कर्मचारीले आफूले खाईपाई आएको एक महिनाको तलब बराबरको रकम प्रत्येक वर्ष चाडपर्व खर्चको रूपमा पाउनेछन् ।

२३. विमा सम्बन्धी व्यवस्था:

नगरपालिकाले कर्मचारीको जीवन विमा बापत विमाङ्क रकम रु तीन लाख सम्म हुने गरी विमाको प्रिमियम उपलब्ध गराउनेछ ।

२४ थप सुविधा :

यस ऐन बमोजिमको सेवा सुविधा पाउने कर्मचारी निवृत्त हुँदा त्यस्तो कर्मचारीले आफ्नो सेवा अवधि भर कार्यालयलाई पुर्याएको योगदानको मूल्यांकन गरी नगरपालिकाले यस ऐनमा उल्लेख भएको सुविधाका अतिरिक्त थप सुविधा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

परिच्छेद - ५
अवकाश सम्बन्धी व्यवस्था

२५. अनिवार्य अवकाश :

देहायको अवस्थामा नगरपालिकाले कुनैपनि कर्मचारीलाई अनिवार्य अवकाश दिनेछः-

- (क) निजको उमेर ५८ वर्ष पुगेपछिवा सघीय सरकारको अद्यावधिक व्यवस्था बमोजिम
- (ख) निजलाई निको नहुने रोग लागि कार्य गर्न सक्षम छैन भन्ने नेपाल सरकारद्वारा स्वीकृत प्राप्त मेडिकल बोर्डको सिफारिस प्राप्त भएमा बढीमा ५ वर्ष सेवा अवधि थप गरी अवकाश दिन सकिने छ ।
तर, उमेर ५८ वर्ष भन्दा बढीवा सघीय सरकारको अद्यावधिक व्यवस्था बमोजिम हुने गरी थप गरिने छैन ।

२६. स्वेच्छक अवकाश :

- (१) कुनै कर्मचारीले नगरपालिका बाट अवकाश लिन चाहेमा अवकाश लिन चाहेको एक महिना अगावै राजिनामा पेश गरी सो स्वीकृत भए पछि अवकाश लिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम राजिनामा स्वीकृत गर्ने अधिकार देहायका पदाधिकारीमा हुनेछ ।
 - (क) अधिकृत स्तरका कर्मचारीको - नगर कार्यपालिका
 - (ख) सहायक स्तरका कर्मचारीको - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद - ६
उपदान

२७. उपदान पाउने :

- (१) पाँच वर्ष वा सो भन्दा बढी नगरपालिकामा सेवा गरेको स्थायी कर्मचारीले अवकाश पाएमा वा राजीनामा स्वीकृत गराई पदबाट अलग भएमा वा निजको मृत्यु भएमा देहायको दरले एकमुष्ट उपदान निजले वा निजको परिवारको सबैभन्दा नजिकको सदस्यले पाउनेछः-
 - (क) पाँच वर्ष देखि दश वर्षसम्म सेवा गरेका कर्मचारीले आफूले काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी आधा महिनाको तलब ।

- (ख) दश वर्ष भन्दा बढी पन्ध्र वर्षसम्म सेवा गरेको कर्मचारीले आफूले काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी एक महिनाको तलब ।
- (ग) पन्ध्र वर्ष भन्दा वढि २० वर्ष भन्दा कम अवधिसम्म सेवा गरेको कर्मचारीले आफूले काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी डेढ महिनाको तलब ।
- (घ) बीस वर्ष भन्दा बढी पच्चिस वर्ष सम्म सेवा गरेको कर्मचारीले आफूले काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी दुई महिनाको तलब ।
- (ङ) पच्चिस वर्ष भन्दा बढी जतिसुकै वर्षसम्म सेवा गरेको भएपनि त्यस्ता कर्मचारीले आफूले काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी अढाई महिनाको तलब पाउनेछन् ।
- (२) उपदानको निमित्त न्यूनतम सेवा अवधि पूरा गरी उपदान हिसाव गर्दा ६ महिना भन्दा बढी दिनको लागि पनि १ वर्ष पूरा गरेको सरह नै मानी उपदान दिइनेछ ।
- (३) उपदानको प्रयोजनको लागि सेवा अवधि गणना गर्दा यो ऐन लागू हुनुपूर्व लिएको बेतलवी विदामा वसेको अवधि कटाई वाँकी हुन आएको अवधि गणना गरिनेछ ।

२८. उपदान पाउन नसक्ने अवस्था :

देहायको कुनै अवस्थामा कर्मचारीले उपदान पाउन सक्ने छैन :-

- (क) नगरपालिकाको सेवा पाउने वा सेवामा बहाल रहने उद्देश्यले उमेर वा शैक्षिक योग्यता ढाँटेको प्रमाणित हुन आएमा ।
- (ख) भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य ठहरिने गरी सेवाबाट बर्खास्त भएकोमा ।
- (घ) बर बुभारथ वा फरफारकको प्रमाणपत्र नलिएकोमा ।

२९. क्षतिपूर्ति दिने :

- (१) बहाल रहेको कुनै कर्मचारी मृत्यु भएमा रु पाँच लाख सम्म रकम निजको परिवारलाई सहयोगको रूपमा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (२) कुनैपनि कर्मचारी नगरपालिकाको कामको सिलसिलामा दुर्घटनामा परी मृत्यु भएमा निजको हकवाला वा नजिकको नातेदारलाई यस नगर कार्यपालिकाले निर्णय गरे बमोजिमका रकम क्षतिपूर्ति वापत दिइनेछ ।

(३) कुनै पनि कर्मचारी कार्यरत रहेको अवस्थामा दुर्घटनमा परी अंगभंग भएमा नगर कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिमको आर्थिक सहायता दिईनेछ ।

३०. कर्मचारी कल्याण कोषबाट सुबिधा उपलब्ध गराउने :

यस ऐन बमोजिमको कर्मचारीको उपदान, उपचार खर्च, विदाको रकम लगायत सुबिधा वापतको रकम यस नगरपालिकाको कर्मचारी कल्याण कोष संचालन ऐन, २०७६ बमोजिम संचालन भएको कोषबाट खर्च गरिनेछ र यस कोषमा रकम अभाव हुन गएमा नगरपालिकाले अन्य कोषबाट समेत रकम उपलब्ध गराउनेछ ।

परिच्छेद - ७

आचरण

३१. दान, दातव्य वा उपहार :

नगरपालिकाको काममा कुनै पनि प्रकारको असर पर्न सक्ने गरी कर्मचारीले नगरपालिकाको पूर्व स्विकृती बिना कसैबाट कुनै प्रकारको दान, दातव्य, कोसेली र उपहार स्वीकार गर्न वा आफ्नो परिवारको कुनै सदस्यबाट स्वीकार गराउनु हुँदैन ।

३२. चन्दा माग्ने :

(१) नगरपालिकाको कर्मचारीले नगरपालिकाको पूर्व स्विकृती बिना चन्दा माग्ने वा कुनै किसिमको आर्थिक सहायता लिनु हुँदैन अथवा कुनै किसिमको आर्थिक सहायता उठाउने काममा भाग लिनु हुँदैन ।

(२) नगरपालिकाका कर्मचारीलाई कुनै विदेशी सरकार वा विदेशी सरकारको कुनै प्रतिनिधिबाट कुनै उपहार प्राप्त हुन आएमा निजले नगरपालिकालाई सो कुराको सूचना दिई निकास भए बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

३३. संस्थाको सदस्यता :

(१) नगरपालिकाको पूर्व स्विकृति वेगर कर्मचारीले बैंक, कम्पनी वा कुनै संघ संस्थाको स्थापना, रजिष्ट्रेशन वा सञ्चालनको काममा भाग लिनु हुँदैन ।

(२) नगरपालिकाको पूर्व स्विकृती वेगर अन्यत्र कुनै प्रकारको नोकरी स्वीकार गर्नु हुँदैन ।

(३) नगरपालिकाको स्विकृती नलिई प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता गराउनु पर्ने व्यापार वा व्यवसाय गर्नु हुँदैन ।

तर सरकारी एवं नगरपालिकाको नीतिको विपरित वा हित प्रतिकूल नहुने गरी साहित्यिक, ऐतिहासिक, बैज्ञानिक वा कलात्मक ढंगले काम गर्नमा कुनै बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

३४. नगरपालिकाको काम काज अथवा समाचार प्रकाशित गर्नमा प्रतिबन्ध :

कुनै पनि कर्मचारीले नगरपालिकाबाट अख्तियारी नपाई आफूले कर्तव्यको पालना गर्दा प्राप्त सूचना प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपबाट अरु अनाधिकृत व्यक्तिलाई वा प्रेसलाई सूचित गर्नु हुँदैन । यो व्यवस्था नगरपालिकामा रहेको व्यक्ति जुनसुकै कारणबाट नोकरीबाट अलग भए पनि लागू हुनेछ । तर नगरपालिकाको हित प्रतिकूल नहुने सामाग्री प्रकाशन गर्न प्रतिवन्ध लगाएको मानिने छैन ।

३५. संचार संग सम्बन्ध :

कर्मचारीले नगरपालिकाको अनुमति प्राप्त नगरी कुनै संचार माध्यममा आफ्नै वास्तविक वा काल्पनिक नामबाट कार्यालय सम्बन्धी लेख प्रकाशित गर्न गराउनु हुँदैन ।

तर यस्तो लेख अथवा प्रसारण साहित्यिक, कलात्मक, ऐतिहासिक अथवा बैज्ञानिक विषयको भएमा यस्तो स्वीकृति लिई रहनु पर्दैन ।

३६. संघीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा नगरपालिकाको आलोचना गर्न प्रतिवन्ध :

कुनै कुराको आलोचना गर्दा नेपाल सरकार वा नगरपालिकाको नीतिको विरुद्ध असर पर्ने अथवा नेपाल सरकार र नेपाली जनताको पारस्परिक सम्बन्धमा खलल पर्न सक्ने वा कुनै विदेशी राष्ट्र संगको सम्बन्धमा खलल पर्न सक्ने कुरा कुनै पनि कर्मचारीले आफ्नो वास्तविक वा काल्पनिक नामबाट लेख प्रकाशित गर्न, प्रेशलाई खबर दिन, रेडियो, टेलिभिजन, आदि द्वारा भाषण प्रसारित गर्न, कुनै सार्वजनिक विषयमा भाषण दिन वा कुनै वक्तव्य प्रकाशित गर्न हुँदैन । आफूले प्रकाशित गर्न चाहेको लेख वा वक्तव्य अथवा प्रसारण गर्न लागेको भाषण द्वारा यस ऐन उल्लंघन हुन्छ कि भन्ने कुनै कर्मचारीलाई शंका लागेमा निजले उक्त लेख, वक्तव्य अथवा भनाइको एक प्रति स्वीकृतिको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

३७. राजनीति तथा चुनावमा भाग लिन नपाइने :

नगरपालिकाका कुनै पनि कर्मचारीले कुनै उम्मेदवारको पक्ष वा विपक्षका चुनावी अभियानमा र राजनीतिमा भाग लिन हुँदैन ।

तर कानूनद्वारा मत दिने अधिकार वा त्यस्तो अधिकार प्रयोग गर्न वा आधिकारिक पेशागत संघ, संगठनको चुनावमा भाग लिन र उम्मेदवार हुनमा यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

३७. प्रदर्शन र हडतालमा प्रतिबन्ध :

नगरपालिकाका कर्मचारीले नेपाल राष्ट्रको सार्वभौम सत्ता, अखण्डता, शान्ति सुरक्षा, वैदेशिक सम्बन्ध, सार्वजनिक मर्यादा, कार्यालयको हानी नोक्सानी, अदालतको निर्णयको अवहेलना वा कुनै अपराधलाई प्रश्रय हुनेगरी प्रदर्शन गर्न वा हडतालमा भाग लिन वा सोकार्य गर्ने उद्देश्यले अरुलाई उक्साउन हुँदैन ।

३८. हडताल, थुन्छेक तथा घेराउ गर्नमा प्रतिबन्ध :

(१) कुनै पनि कर्मचारीले कुनै पनि कार्यालय वा कर्मचारीलाई कानूनद्वारा निर्धारित कर्तव्य पालनामा बाधा अडचन हुने गरी हडताल, थुन्छेक घेराउ गर्न वा शारीरिक तथा मानसिक उत्पीडनबाट दवाब दिन वा सो गर्ने उद्देश्यले अरुलाई उक्साउनु हुँदैन ।

(२) कर्मचारीले आफूलाई मर्का परेको विषयमा आफैले वा वारेस द्वारा सम्बन्धित निकाय वा अधिकारी समक्ष दिने निवेदन बाहेक अरु व्यक्ति वा समूहको तर्फबाट प्रतिनिधित्व गर्नु हुँदैन ।

४०. कर्मचारीहरूको संघ, संगठनको सदस्यता :

(१) कुनै पनि कर्मचारीले प्रचलित कानून वमोजिम दर्ता नभएको र नेपाल सरकारद्वारा मान्यता नपाएको कर्मचारीहरूको कुनै संघ, संगठनको सदस्य बन्न हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि प्रचलित कानून वमोजिम र नेपालसरकारको नीतिको विपरित नहुने गरी कुनै कर्मचारी आफ्नो पेशागत सामाजिक संस्था (जस्तै:-मेडिकल एशोसिएसन, इन्जिनियरिङ्ग एशोसिएसन, नेपाल बार एशोसिएसन आदि) को सदस्य बन्न र अधिकृत छैटौं तह सम्मका कर्मचारीहरूले आफ्नो हकहितको सुरक्षाको लागि कानून वमोजिम गठन हुने पेशागत संगठनको सदस्य हुन यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

४१. कर्मचारीले गरेको काम कारवाहीको सफाई :

कुनै पनि कर्मचारीले नगरपालिकाको पुर्व स्वीकृति वेगर आफ्नो पदीय कार्यसँग सम्बद्ध विषयमा कुनै व्यक्तिद्वारा लगाइएको आरोपको सफाईको निमित्त छानबिनको अवस्थामा प्रचलित कानून विपरित हुने गरी अन्य निकायहरूको सहारा लिनु हुँदैन ।

४२. अनुशासनको पालना र नियमितता :

- (१) कर्मचारीले पदीय अनुशासनमा रही आफ्नो कर्तव्य तत्परता र इमान्दारी पूर्वक पालना गर्नु पर्दछ ।
- (२) कर्मचारीले आफ्नो काम सम्बन्धी कुरामा आफु भन्दा माथिको अधिकृतले दिएको आज्ञालाई शीघ्रताका साथ पूरा गर्नु पर्दछ ।
- (३) कर्मचारीले आफुभन्दा माथिका सबै अधिकृतहरू प्रति उचित आदर देखाउनु पर्दछ र आफु मुनिका कर्मचारीहरू प्रति उचित व्यवहार गर्नु पर्ने छ ।
- (४) कर्मचारीले निर्धारित समयमा नियमित रूपमा कार्यालयमा हाजिर हुनुपर्नेछ र सकेसम्म पहिले विदाको स्वीकृति नलिइ कामबाट अनुपस्थित हुनुहुँदैन ।
- (५) कर्मचारीले आफ्नो पद र सेवा अनुकूलको आचरण समेत पालना गर्नु पर्नेछ ।

४३. कर्मचारीले बाहिरी प्रभाव पार्न नहुने :

कुनै पनि कर्मचारीले आफ्नो नोकरी सम्बन्धी कुरामा मतलव साध्य गर्ने मनसायले आफु भन्दा माथिका अधिकृत तथा अन्य कर्मचारीमाथि कुनै राजनैतिक अथवा अवाञ्छनीय बाहिरी प्रभाव पार्ने प्रयत्न गर्नु हुँदैन ।

४४. खटाएको कार्यालय वा स्थानमा कार्य गर्नु पर्ने :

कुनै पनि कर्मचारीले आफुलाई पदस्थापन गरिएको कार्यालय वा शाखामा हाजिर भै तोकिएको कामकाज गर्नु पर्नेछ ।

४५. प्रचलित कानून विपरित कार्य गर्नु नहुने :

कुनै पनि कर्मचारीले प्रचलित कानून उल्लंघन गर्न वा प्रचलित कानून विपरित कार्य गर्नु गराउनु हुँदैन

४६. आफ्नो कार्यालयको सम्पत्ति हिनामिना तथा दुरुपयोग गर्नु नहुने:

- (१) कुनैपनि कर्मचारीले आफ्नो कार्यालयको हाता भित्रको सम्पत्ति कार्यालयको हाता वा तोकिएको क्षेत्र बाहिर अख्तियार वालाको स्वीकृत नलिई लान वा दुरुपयोग गर्न पाउने छैन ।
- (२) उपदफा(१) को उल्लंघन गरेमा त्यस्तो कर्मचारीबाट विगो बराबरको मुल्य असुल उपर गरीनेछ ।
- (३) नगरको सम्पत्तिको उचित सुरक्षा गर्नु प्रत्येक कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।
- (४) उपदफा (१) को उल्लंघन गरी नगरपालिकाको सम्पत्ति तोडफोड गरी क्षति पुऱ्याएमा विभागीय कारवाही गरी क्षति भएको सम्पत्ति

निजबाट असुल गर्न सकिनेछ र प्रचलित कानून बमोजिम विभागीय कारबाही अघि बढाइनेछ ।

४७. कार्यालयमा मादक पदार्थ सेवन गर्नु नहुने :

कुनै पनि कर्मचारीले कार्यालय आउँदा वा कार्यालय समय भित्र रहदाको समयमा कुनै पनि किसिमको मादक पदार्थ तथा लागूपदार्थ सेवन गर्न हुँदैन ।

४८. नगरपालिकाको सम्पत्ति सुरक्षा गर्नुपर्ने :

नगरपालिकाको सम्पत्तिको सुरक्षा गर्नु प्रत्येक कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।

४९. सम्पत्ति विवरण :

नगरपालिकामा बहाल रहेको प्रत्येक कर्मचारीले प्रचलित ऐन वमोजिम सम्पत्ति विवरण बुझाउनु पर्नेछ ।

५०. कर्मचारीको आचरण संग सम्बन्धित अन्य ब्यवस्था प्रचलित ऐन नियम वमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ८ सजाय र पुनरावेदन

५१. सजाय :

उचित र पर्याप्त कारण भएमा नगरपालिकाका कर्मचारीलाई देहाय बमोजिमको विभागीय सजाय गर्न सकिने छ :-

(क) सामान्य सजाय :

- (१) नसिहत दिने ।
- (२) बढीमा दुई तलब बृद्धि रोक्का गर्ने ।
- (३) बढीमा ५ वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्ने ।

(ख) विशेष सजाय :

- (१) भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाउने ।
- (२) भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य ठहरिने गरी सेवाबाट हटाउने ।

५२. नसिहत दिने वा तलब बृद्धि वा बढुवा रोक्का गर्ने :

देहायको कुनै अवस्थामा नगरपालिकाका कर्मचारीलाई नसिहत दिन वा तलब बृद्धि वा बढुवा रोक्का गर्न सकिनेछ ।

(क) काम सन्तोष जनक नभएमा,

(ख) सरुवा गरेको कार्यालय वा शाखामा म्याद भित्र हाजिर नभएमा,

- (ग) पूर्व स्वीकृति नलिई बराबर कार्यालयमा अनुपस्थित रहेमा,
- (घ) कार्यालयले तोकेको म्यादभित्र आफ्नो जिम्मामा रहेको नगद, जिन्सी, बर बभ्रुअरथ नगरेमा
- (ङ) यो ऐन वा नगरपालिकाको लागि बनेका ऐन नियममा उल्लेखित आचरण सम्बन्धी कुराहरु उल्लंघन गरेमा,
- (च) १ (एक) वर्षमा ३ (तीन) पटक सम्म चेतावनी पाएमा,
- (छ) अनुशासनहीन काम गरेमा,
- (ज) सरकारी सम्पत्तिमा क्षति पु-याएमा,
- (झ) प्रचलित कानूनले तोकेको पदीय दायित्व जिम्मेवारीपूर्वक पूरा नगरेमा,

५३. सेवाबाट हटाउने वा बरखास्त गर्ने :

- (१) देहायको कुनै अवस्थामा नगरपालिकाका कर्मचारीलाई सेवाबाट भविष्यमा नगरपालिकाको सेवाको लागि अयोग्य नठहरिने गरी हटाउन सकिने छ ।
 - (क) नगरपालिका कर्मचारीले अयोग्यताको कारणले आफ्नो पदको काम र जिम्मेवारी पूरा गर्न नसकेमा,
 - (ख) राजनीतिमा भाग लिएमा,
 - (ग) आफ्नो पदको जिम्मेवारीको बारम्बार वेवास्ता गरेमा,
 - (घ) विदा स्वीकृत नगराई लगातार ५० दिन सम्म आफ्नो कार्यालयमा अनुपस्थित रहेमा ।
 - (ङ) कार्यालय समयमा बारम्बार मादक पदार्थ सेवन गरेमा ।
 - (च) आचरण सम्बन्धी यस ऐनको व्यवस्था वारम्बार उल्लंघन गरेमा ।
 - (छ) पटकपटक अनुशासनहीन काम गरेमा ।
- (२) देहायको कुनै अवस्थामा सरकारी कर्मचारीलाई भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य ठहरिने गरी वरखास्त गर्न सकिने छ :-
 - (क) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट कसुरदार ठहरिएमा,
 - (ख) भष्ट्राचार गरेमा ।

५४. सजाय दिने अधिकारी :

- (१) अधिकृत स्तरकोकर्मचारीलाई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको सिफारीसमा कार्यपालिकाले सजाय दिन सक्नेछ ।
- (२) सहायक स्तरको हकमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सजाय गर्न सक्नेछ ।

५५. निलम्बन गर्ने :

- (१) देहायको अवस्थामा कर्मचारीलाई निलम्बन गरी सोको जानकारी एक प्रति सम्बन्धित कर्मचारीलाई र एक प्रति नगर कार्यपालिकालाई दिनुपर्नेछ ।
- (क) निलम्बन नगरी ओहदाको काम गर्न दिँदा सबुत प्रमाण नास गर्न सक्ने सम्भावना देखिएमा ।
- (ख) निलम्बन नगरी ओहदाकोकाम गर्न दिँदा नगरपालिकालाई हानी नोक्सानी हुने सम्भावना देखिएमा ।
- (२) निलम्बन भएको कर्मचारीले निलम्बन अवधिभर खाइपाई आएको मासिक तलबको ५० प्रतिशत मात्र तलव पाउने छ ।
तर, निलम्बनमा रहेको कर्मचारीको अभियोग प्रमाणित हुन नसकी कारवाही फुकुवा भएमा निलम्बनको अवधिको बाँकी तलब भत्ता (वार्षिक बृद्धि पाउने भएमा सो समेत) पाउने छ ।
- (३) कर्मचारीलाई साधारण तथा ६ महिना भन्दा बढी निलम्बन गरिने छैन सो अवधि भित्र कर्मचारी उपरको कारवाही किनारा लगाउन पर्नेछ । उक्त अवधि बढाउनु परेमा कार्यपालिकाको पुर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (४) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा गिरफ्तार भई थुनिएको कर्मचारी यसरी थुनामा रहेको अवधि भर स्वतः निलम्बन भएको मानिने छ ।
- (५) अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को दफा १७ बमोजिम कारवाहीमा रहेको कर्मचारी स्वतः निलम्बनमा रहेको मानिनेछ ।

५६. सजाय सम्बन्धी कार्यविधि :

- (१) सजाय दिने अधिकारीले कुनै कर्मचारीलाई सजायको आदेश दिनुभन्दा अघि कारवाही गर्न लागिएको कारण उल्लेख गरी सो कर्मचारीलाई ७ दिनको लिखित सूचना दिई निजलाई आफ्नो सफाइ पेश गर्ने मौका दिनु पर्दछ । यस्तो सूचना दिँदा निज उपर लगाइएको आरोप स्पष्ट रूपमा किटिएको हुनु पर्नेछ र प्रत्येक आरोप कुन कुरा र कारणमा आधारित छ सो समेत खुलाउनु पर्नेछ ।
तर नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा सजाय पाएको कर्मचारीलाई हटाउनु पर्दा उपर्युक्त ऐन अपनाउनु पर्ने छैन ।

(२) जाँचबुझको काम समाप्त भएपछि सजायको आदेश दिनु भन्दा पहिले सजाय दिने अधिकारीले कर्मचारीलाई जाँचबुझको नतिजा तथा निजलाई दिन लागेको सजायको सूचना दिइने छ र प्रस्तावित सजाय निजलाई किन नदिनु भनी उचित म्याद दिई स्पष्टीकरण माग्नु पर्नेछ ।

(३) उप दफा (१) र (२) बमोजिमको कार्यविधि अपनाउँदा कर्मचारीले दिएको ठेगाना पत्ता नलागेमा वा नगरपालिकाले सम्पर्क गर्न नसकेमा यस्ता कर्मचारीलाई कुनै राष्ट्रिय स्तरको दैनिक पत्र पत्रिकामा उचित म्याद दिइ सूचना प्रकाशित गरिनेछ ।

५७. पुनरावेदन सुन्ने अधिकारी र पुनरावेदनको कार्यविधि :

(१) विभागीय कारवाही अन्तर्गत भएको सजायमा चित्त नबभुने कर्मचारीले ३५ दिन भित्र निम्न बमोजिम पुनरावेदन दिन सक्नेछ ।

(क) यस ऐन बमोजिम सजाय पाएका कर्मचारीले चित्त नबभुनेमा नगर प्रमुखसमक्ष पुनरावेदन दिन सक्नेछ ।

(ख) पुनरावेदन गर्ने कर्मचारीले आफ्नो नामबाट पुनरावेदन दिनु पर्नेछ र त्यस्तो पुनरावेदन उचित, शिष्ट र आदरसूचक भाषामा लेखिएको हुन पर्नेछ ।

(ग) पुनरावेदन गर्ने कर्मचारीले पुनरावेदनको साथमा आफ्नो सफाईको निमित्त भएको सवुत प्रमाण संलग्न राख्नुको साथै जुन आदेशको विरुद्ध पुनरावेदन गरिएको हो सो आदेशको नक्कल प्रति समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।

(घ) पुनरावेदन दिदा पुनरावेदन सुन्ने अधिकारीलाई सम्बोधन गरी निजका कार्यालयमा पुनरावेदन दर्ता गराउनु पर्नेछ ।

(ङ) पुनरावेदन दिदा सजायको आदेश दिने अधिकारीलाई समेत बोधार्थ दिनु पर्नेछ ।

५८. पुनरावेदन सुन्ने अधिकारीले अपनाउनुपर्ने कार्यविधि :

(१) कुनै कर्मचारीले आफू उपरको विभागीय सजायको आदेश विरुद्ध दिएको पुनरावेदन रित नपुगेको भएमा पुनरावेदन सुन्ने अधिकारीले त्यस्तो पुनरावेदन लिन अस्वीकार गर्न सक्नेछ ।

(२) पुनरावेदन सुन्ने अधिकारीले देहायको कुराहरूमा विचार गर्नु पर्ने छ:-

(क) सजायको आदेशमा आधार लिएको कुराहरूको यथार्थता प्रमाणित भई सकेको छ वा छैन ।

(ख) प्रमाणित भइसकेका कुराहरु सजाय गर्नको निमित्त पर्याप्त छन् वा छैनन् ।

(ग) सजाय गरेको ठिक, पर्याप्त, अपर्याप्त वा वढी के छ ।

(३) उपदफा (२) वमोजिम विचार गरी सकेपछि पुनरावेदन सुन्ने अधिकारीले पुनरावेदकलाई दिइएको सजाय सदर वा वदर गर्ने वा त्यस्तो सजायलाई घटाउने गरी अन्तिम आदेश दिन सक्ने छ ।

(४) पुनरावेदन परेको मितिले साधारण तथा ३ महिना भित्र निर्णय गरिसक्नुपर्नेछ ।

५९. पुनरावेदन खारेजी :

नगर कार्यपालिकाले पुनरावेदन खारेज गरेमा कारण सहित खारेज गरिएको सूचना सम्बन्धित कर्मचारीलाई लिखित रुपमानै दिनु पर्नेछ ।

६०. तलब भत्ता र अन्य सुविधाको दावी :

कर्मचारीलाई सेवाबाट हटाउने, वरखास्त गर्ने आदेश रद्द भई निजको सेवा पुनः कायमभएमा निजले कार्यालयमा उपस्थित नभएको अवधिको समेत तलब भत्ता दावी गर्न पाउने छ र सो भुक्तान गर्ने दायित्व कार्यालयको हुनेछ ।

परिच्छेद - ५ विविध

६१. कर्मचारीको शोषपछि सुविधा पाउने व्यक्ति :

यस ऐन बमोजिम कार्यालयबाट लिन पाउने कुनै रकम लिन नपाउँदै कुनै कर्मचारीको मृत्यु भएमा त्यस्ता रकम लिनको लागि निजले ईच्छाएको व्यक्ति रहेछ भने सोही व्यक्तिले र त्यसरी कुनै व्यक्तिलाई ईच्छाएको रहेनछ भने निजको हकदारका क्रमको प्रचलित कानून वमोजिमका नजिकका नातेदारले पाउनेछ ।

६२. कर्मचारीको वैयक्तिक विवरण राख्ने :

कार्यालयले सम्पूर्ण कर्मचारीको वैयक्तिक विवरण तोकिएको ढाँचामा अद्यावधिक गरी राख्ने छ ।

६३. विभेद गर्न नहुने :

यस ऐन वमोजिम नियुक्त कुनै कर्मचारी माथि जाती, धर्म, भाषा, लिङ्ग लगायतका कुनै पनि आधारमा विभेद गर्न तथा पारिश्रमिक तथा सेवा सुविधा उपभोग गर्न विभेद गर्न पाइने छैन ।

६४. नियम तथा विनियम बनाउने अधिकार :

यस ऐनको उद्देश्य कार्यन्वयन गर्न नगर कार्यपालिकाले आवश्यक नियम तथा विनियम बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

६५. सेवा सुविधामा कटौति नहुने :

यस ऐनको कार्यान्वयनबाट नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूले साविकमा उपयोग गर्दै आएको सेवा सुविधामा कुनै प्रकारको कटौती गरिने छैन ।

६६. वाधा अडकाउ फुकाउने :

यस ऐन कार्यान्वयनका क्रममा कुनै बाधा आइपरेमा नगर कार्यपालिकाद्वारा निर्णय गरी वाधा अडकाउ फुकाउन सक्नेछ ।

६७. संशोधन गर्न सकिने :

यो ऐनमा समसामयिक संशोधन तथा थपघट गर्ने अधिकार नगर कार्यपालिकामा निहित हुनेछ ।

६८. संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने :

यस ऐनमा उल्लेखित व्यवस्था संघ र वागमती प्रदेशको प्रचलित कानूनसँग बाभिएमा बाभिएको हद सम्म स्वतः अमान्य हुनेछ ।

६९. बचाउ र खारेजी :

यो ऐन लागू हुनु भन्दा अघि यस नगरपालिका र स्थानीय निकायबाट कर्मचारीहरूको सेवा, सर्त र सुविधाका सम्बन्धमा भएका निर्णयहरू यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिने छ ।

साविक स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूको स्तर बृद्धि सम्बन्धी ऐन, २०७८

प्रस्तावना :

साविकका स्थानीय निकायबाट स्थायी नियुक्ति पाई कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५ बमोजिम गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा साविककै तह तथा पदमा समायोजन भएका र लामो समय सम्म एउटै तहमा कार्यरत रहेका कर्मचारीहरूको बृत्ति विकास गर्न निजहरूको तह तथा स्तर बृद्धि गर्न वाञ्छनीय भएकोले स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ दफा १०२ को उपदफा (१) बमोजिम गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको सातौं नगरसभाबाट यो ऐन स्वीकृत भई लागु गरिएको छ ।

परिच्छेद- १ प्रारम्भिक

(१) संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१) यस ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको साविक स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूको स्तरबृद्धि सम्बन्धी ऐन, २०७८” रहेको छ ।

(२) यो ऐन स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएको मिति बाट लागु हुनेछ ।

(२) परिभाषा :

बिषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

(क) “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

(ख) “नगरसभा” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगरसभालाई सम्झनु पर्छ ।

(ग) “कार्यपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

(घ) “कार्यालय” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगर कार्यपालिकाको कार्यालयलाई सम्झनु पर्छ ।

(ङ) “प्रमुख” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर प्रमुखलाई सम्झनु पर्छ ।

(च) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनु पर्छ ।

(छ) “कर्मचारी” भन्नाले साविकको स्थानिय निकाय (गाउँ विकास समिति, नगरपालिका र जिल्ला विकास समिति) मा स्थायी नियुक्ति पाई मिति २०७६/०६/१८ गतेसम्म समायोजन भई गोकर्णेश्वर नगर कार्यपालिकाको कार्यालय वा मातहतको निकायमा कार्यरत कर्मचारीलाई सम्भन्नु पर्छ ।

(ज) “तह तथा स्तरवृद्धि” भन्नाले साविक स्थानीय निकाय (गा.वि.स, न.पा र जि.बि.स) मा स्थायी नियुक्तिपाई मिति २०७६/०६/१८ गते सम्म गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा समायोजन भई कार्यरत कर्मचारीको तह तथा स्तरवृद्धिलाई सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद- २

तह तथा स्तरवृद्धि समितिको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार

(३) तह तथा स्तरवृद्धि समिति गठन :

(१) यस ऐन बमोजिम कर्मचारीको तह तथा स्तरवृद्धि गर्न गोकर्णेश्वर नगरकार्यपालिकाको कार्यालयमा देहाय बमोजिमको एक समिति रहनेछ ।

क.	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	संयोजक
ख.	लेखा अधिकृत	सदस्य
ग.	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकेको अधिकृत स्तरको कर्मचारी २ जना	सदस्य
घ.	प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखाको प्रमुख सदस्य सचिव आवश्यकता परेमा समितिका तर्फबाट सम्बन्धित क्षेत्रको विज्ञहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।	

(४) तह तथा स्तरवृद्धि समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

तहतथा स्तरवृद्धि समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(१) कर्मचारीको तह तथा स्तर वृद्धिको आवश्यकता पहिचान गर्ने ।

(२) तह तथा स्तरवृद्धिको लागि दरखास्त आव्हानका लागि सूचना प्रकाशन गर्ने ।

(३) तह तथा स्तर वृद्धि प्रयोजनको लागि तह तथा स्तर वृद्धिका लागि आवेदन दिने कर्मचारीहरूको दरखास्त फाराम संकलन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

- (४) दरखास्त दिने कर्मचारीहरूको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन फाराम लगायतका आधारमा मूल्यांकन गर्ने ।
- (५) उपयुक्त उम्मेदवार छनौट गरी तह तथा स्तर वृद्धिको लागि कार्यालयलाई सिफारिस गर्ने ।
- (६) कर्मचारीहरूको तह तथा स्तर बृद्धि सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने ।

परिच्छेद-३

(५) स्तरवृद्धिको प्रक्रिया

- (१) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि यस ऐन बमोजिमको तह तथा स्तरवृद्धिको प्रक्रिया यस ऐनको दफा ३ बमोजिम गठित समितिको निर्णयबाट अगाडि बढाइनेछ ।
- (२) साविक स्थानिय निकाय (गा.वि.स, न.पा र जि.बि.स) मा स्थायी नियुक्तिपाई मिति २०७६/०६/१८ गतेसम्म गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा समायोजन भई कार्यरत कर्मचारीहरूको यस ऐनको परिच्छेद ४ बमोजिमको शैक्षिक योग्यता र न्यूनतम सेवा अवधि पुगेका कर्मचारीहरूको तह तथा स्तर वृद्धिका लागि आवेदन फारम भरी दर्ता गराउने प्रयोजनका लागि कार्यालयले दरखास्त आह्वानका लागि सूचना जारी गर्नेछ ।
- (३) सेवा अवधिको गणना गर्दा साविकको तहमा नियुक्तिभएको मितिबाट यस ऐन बमोजिम तह तथा स्तरवृद्धिको लागि आवेदन माग गर्न सूचना प्रकाशित भएको दिन सम्मलाई मानिनेछ ।
- ४) उपदफा १ बमोजिम सूचना जारी भए पछि यस ऐनमा उल्लेखित योग्यता पुगेका कर्मचारीले सूचनाको म्यादभित्र अनुसूची १ बमोजिमको ढाँचामा कार्यालयमा दरखास्त पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (५) यस ऐन बमोजिमको स्तर वृद्धिको काम सूचना प्रकाशित भएको मितिले ६० दिनभित्र सम्पन्न गरिसक्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद-४

तह तथा स्तरवृद्धिको लागि आवश्यक शैक्षिक योग्यता र न्यूनतम सेवा अवधि सम्बन्धी व्यवस्था

(६) तह तथा स्तरवृद्धिको लागि आवश्यक शैक्षिक योग्यता र न्यूनतम सेवा अवधि:

(१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि कर्मचारीहरूको तह तथा स्तरवृद्धि हुनका लागि कर्मचारी समायोज ऐन, २०७५ अनुसार तह तथा स्तरवृद्धि नपाएका साविक स्थानिय निकाय (गा.वि.स, न.पा र जि.वि.स) मा नियुक्तिपाई यस नगरपालिकामा कार्यरत रही यो ऐन प्रारम्भ हुँदाको बखत देहाय बमोजिम शैक्षिक योग्यता र न्यूनतम सेवा अवधि पुगेको कर्मचारी हुनु पर्नेछ ।

(क) सहयोगी स्तर प्रथम तह देखि चतुर्थ तहसम्मका (कार्यालय सहयोगी) हाल बहाल रहेका स्तरमा ३ बर्ष अविच्छिन्न सेवा अवधि पूरा गरेको ।

(ख) सहायक स्तर चौथो पदमा पाँचबर्ष वा सो भन्दा बढी अविच्छिन्न सेवाअवधिकाम ढ गरेको र शैक्षिक योग्यताको हकमा सम्बन्धित विषयमा प्रवेशिका (एस.एल.सी.)वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको ।

(ग) सहायक स्तर पाचौं तहमा पाँच बर्ष वा सो भन्दा बढी अविच्छिन्न सेवा अवधि काम गरेको र सम्बन्धित विषयमा प्रविणता प्रमाणपत्र तह वा सो सरहको शैक्षिक योग्यता भएको ।

(२) यस ऐन बमोजिम कर्मचारीको तह तथा स्तरवृद्धि हुनका लागि विगतका तीन आर्थिक वर्षको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनमा औसतमा पन्चानब्बे प्रतिशत वा सो भन्दा बढी अङ्क प्राप्त गरेको हुनु पर्ने छ ।

(७) तह तथा स्तरवृद्धिको लागि उमेदवार हुन नपाउने :

दफा ५ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि देहायको अवस्थामा देहयको अवधि भर स्थायी कर्मचारीको तह र स्तरवृद्धि हुने छैन ।

१) निलम्बन भएकोमा निलम्बन भएको अवधि भर,

२) बढुवा रोक्का भएकोमा बढुवा रोक्का भएको अवधि भर,

३) तलब वृद्धि रोक्का भएकोमा रोक्का भएको अवधि भर,

४) अन्य विभागीय कारबाहीमा परेकोमा कारबाही परेको अवधि भर ।

(ट) तह तथा स्तर बृद्धिको अवसर:

यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि यस ऐन बमोजिमको तह तथा स्तर बृद्धि सम्बन्धी काम एक पटकको लागि मात्र हुनेछ ।

परिच्छेद-५ विविध

(५) ज्येष्ठता निर्धारणको आधार:

(१) तहवा स्तरबृद्धि भएको कर्मचारीको ज्येष्ठता निर्धारण गर्दा तहवा स्तरबृद्धि भएको तहभन्दा अघिल्लो तहमानियुक्तिवा बढुवा नियुक्तिको निर्णय मितिले ज्येष्ठता निर्धारणको आधार मानिनेछ ।

(१०) पदस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था :

यस ऐन बमोजिमतह तथा स्तरबृद्धि भएका कर्मचारीहरूको मिल्दो सेवा समुहको पदमा कार्यालयले पदस्थापन गर्नेछ ।

(११) नियम, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाउने अधिकार :

यस ऐनको कार्यान्वयन गर्नको लागि नगरपालिकाले आवश्यक नियम, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाई लागु गर्न सक्नेछ । नेपालको संविधानको अनुसूचि ८ मा उल्लेख भए बमोजिमको स्थानीय तहको एकल अधिकार सूचि, संविधानको धारा २२६ को उपधारा २, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको मिति २०७८/०३/१८ गतेको नगर सभाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा कार्यरत साविक स्थानिय निकायका कर्मचारीहरूको सेवा, शर्त र सुविधा सम्बन्धमा व्यवस्थापन गर्न जरुरी भएकोले यो ऐन बनाई लागु गरेको छ ।

साविक स्थानीयनिकाय (गा.वि.स, न.पा र जि.वि.स) मा स्थायी नियुक्तिपाई
मिति २०७६/०६/१८ गतेसम्म गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा समायोजन भई
कार्यरत कर्मचारीको तह तथा स्तरबृद्धिको

दरखास्त फारम

(ऐनको दफा ५ (४) मा आधारित)

गोकर्णेश्वर नगरपालिका

तह तथा स्तर बृद्धिको सूचना प्रकाशन भएको मिति:

तह तथा स्तर बृद्धि हुने पद:

सेवा समूह :

समूह:

उम्मेदवारको पूरा नाम थर: बहाल रहेको

बाबुको नाम: पद:

बाजेको नाम: सेवा/समूह:

शिक्षा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७५

प्रस्तावना:

राष्ट्रिय विकासको लागि आवश्यक जनशक्ति तयार गर्न संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था अनुकूल सर्वसाधारण जनताको सदाचार, शिष्टाचार र नैतिकता कायम राख्न, गोकर्णेश्वर नगरपालिकाभित्र स्थापना भई सञ्चालन भइरहेका तथा स्थापना हुने विद्यालयहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्दै शैक्षिक गुणस्तर सुधार गरी जीवनोपयोगी तथा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न वाञ्छनीय भएकाले नेपालको सविधानको अनुसूचि ८ र ९ ले दिएको अधिकार तथा स्थानीय सरकार सन्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ को उपदफा १ बमोजिमको अधिकार प्रयोग गरी गोकर्णेश्वर नगरपालिका, नगर सभाले यो ऐन तर्जुमा गरी जारी गरेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (१) यस ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिका शिक्षा ऐन, २०७५” रहेको छ ।
- (२) यो ऐन गोकर्णेश्वर नगरपालिका भर लागू हुनेछ ।
- (३) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा:

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

- (क) “प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षा” भन्नाले तीन वर्ष उमेर पूरा गरेका बालबालिकालाई दुई वर्ष अवधिको लागि दिइने शिक्षा सम्भन्धुपर्छ ।
- (ख) “आधारभूत शिक्षा” भन्नाले प्रारम्भिक बालविकास शिक्षादेखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा सम्भन्धुपर्छ ।
- (ग) “माध्यमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा नौदेखि कक्षा बाह्र सम्म दिइने शिक्षा सम्भन्धुपर्छ ।
- (घ) “विशेष शिक्षा” भन्नाले दृष्टिबिहीन, बहिरा, अटिज्म, बौद्धिक अपांगता, सुस्त श्रवण वा अति अशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई विशेष प्रकार र तोकिएको माध्यमबाट दिइने शिक्षा सम्भन्धुपर्छ ।
- (ङ) “सभा” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर सभालाई सम्भन्धुपर्छ ।

- (च) “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिका सम्झनुपर्छ ।
- (छ) “सामुदायिक विद्यालय” भन्नाले नेपाल सरकारबाट नियमित रूपमा अनुदान पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनुपर्छ ।
- (ज) “संस्थागत विद्यालय” भन्नाले नेपाल सरकारबाट नियमित रूपमा अनुदान नपाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनुपर्छ ।
- (झ) “आधारभूत विद्यालय” भन्नाले प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा देखि कक्षा आठ सम्म शिक्षा दिने विद्यालय सम्झनुपर्छ ।
- (ञ) “धार्मिक विद्यालय” भन्नाले परम्परागत रूपमा सञ्चालन हुने गुरुकुल, गुम्वा शिक्षा, मदरसा सम्झनु पर्दछ ।
- (ट) “वैकल्पिक विद्यालय” भन्नाले विद्यालय शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित नागरिकहरूलाई विद्यालयहरूलाई विद्यालय पाठ्यक्रममा आधारित भई माध्यमिक शिक्षा परीक्षासम्मको शैक्षिक योग्यता हासिल गराउन अनुमति प्राप्त सामुदायिक विद्यालय सम्झनु पर्दछ ।
- (ठ) “अभिभावक” भन्नाले विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको अभिभावक भनी विद्यालयको अभिलेखमा जनाएको व्यक्ती सम्झनुपर्छ र सो शब्दले दफा १० को प्रयोजनका लागि विद्यार्थीको बाबु, आमा, बाजे वा बज्यै र त्यस्ता अभिभावक नभएका विद्यार्थीको हकमा त्यस्तो विद्यार्थीलाई संरक्षकत्व प्रदान गर्ने व्यक्तिलाई समेत जनाउँछ ।
- (ड) “विद्यालय शिक्षा” भन्नाले आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा सम्झनुपर्छ ।
- (ढ) “विद्यालय” भन्नाले सामुदायिक, संस्थागत, विशेष वा धार्मिक विद्यालय सम्झनुपर्छ ।
- (ण) “शिक्षक” भन्नाले विद्यालयको अध्यापक सम्झनुपर्छ र सो शब्दले प्रधानाध्यापक, सहायक प्रधानाध्यपक समेतलाई जनाउँछ ।
- (ण) “कर्मचारी” भन्नाले विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारी सम्झनुपर्छ ।
- (त) “तोकिएको वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, कार्यविधिमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनुपर्छ ।

- (थ) “शैक्षिक गुठी” भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नको लागि कुनै व्यक्ति/संस्थाले नाफा नलिने उद्देश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक गुठी वा निजी गुठी सम्भन्नुपर्छ।
- (द) “आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा” भन्नाले आधारभूत तहको अन्त्यमा हुने परीक्षा सम्भन्नुपर्छ।
- (ध) “अनुमति” भन्नाले नेपाल सरकार वा नगरपालिकाले स्थायी स्वीकृति र सहायता प्रदान गरिनसकेको कुनै तोकिएको ठाँउ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिएको अस्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ।
- (न) “स्वीकृति” भन्नाले तोकिए बमोजिमको शर्त पूरा गरेको विद्यालयलाई नेपाल सरकार वा नगरपालिकाले दिएको स्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ।
- (प) “स्थायी आवासीय अनुमति” भन्नाले विदेशी मुलुकले कुनै शर्त तोकी वा सो मुलुकमा स्थायी रूपले बसोबास गर्न पाउने गरी नेपाली नागरिकलाई उपलब्ध गराएको डाइभर्सिटी इमिग्रेन्ट भिसा(डि.भि.), परमानेन्ट रेजिडेन्ट भिसा(पि.आर.) वा ग्रीनकार्ड सम्भन्नुपर्छ र सो शब्दले नेपाली नागरिकलाई विदेशमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न दिइएको जुनसुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमतिलाई समेत जनाउँछ।
- (फ) “आयोग” भन्नाले शिक्षक सेवा आयोग सम्भन्नुपर्छ।
- (ब) “शिक्षा शाखा” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद महाशाखा/शाखा सम्भन्नु पर्दछ।
- (भ) “नगर शिक्षा अधिकारी” भन्नाले नगरपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद महाशाखा/शाखा प्रमुख सम्भन्नु पर्दछ।
- (म) “शिक्षा अधिकृत” भन्नाले नगरपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद महाशाखा/शाखा अन्तर्गतको अधिकृत स्तरकोकर्मचारी सम्भन्नु पर्दछ।

३. विद्यालय खोल्न अनुमति लिनुपर्ने:

- (१) कुनै नेपाली नागरिक वा समुदायलेविद्यालय खोल्न चाहेमा तोकिएको विवरण खुलाई नगरपालिकामा निवेदन दिनुपर्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेमा नगरको शिक्षा शाखाले आवश्यक जाँचबुझ गर्नेछ र जाँचबुझ गर्दा विद्यालय खोल्न अनुमति दिन मनासिब देखिएमा तोकिएको शर्त बन्देज पालना गर्ने गरी नगर शिक्षा समितिको सिफारिसमा अनुमति दिनेछ।

- (३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमति लिई सञ्चालन भएको विद्यालयले तोकिएको शर्त बन्देज पालना गरेको देखिएमा नगर कार्यपालिकाले स्वीकृति प्रदान गर्नेछ।
- (४) यस सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।
४. विद्यालयको सञ्चालन:
विद्यालयको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ।
५. वैकल्पिक शिक्षा :
नगरपालिकाले आफ्नो नागरिकहरूको लागि शिक्षा सम्बन्धी विविध आवश्यकता पुरा गर्न पूर्वाधारको व्यवस्था गरी विशेष शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर तथा खुला शिक्षा व्यवस्था गर्न सक्नेछ।
६. प्राविधिक शिक्षालय तथा तालिम केन्द्र :
नगरपालिकाले प्राविधिक शिक्षालय तथा व्यावसायिक तालिम केन्द्रको सञ्चालनसम्बन्धी व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ।
७. शिक्षाको माध्यम:
(१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली भाषा, अंग्रेजी भाषा वा दुवै भाषा हुनेछ।
(२) आधारभूत तह, प्रारम्भिक बाल कक्षादेखि कक्षा पाँचसम्मको शिक्षा मातृभाषामा दिन सकिनेछ।
(३) भाषा विषय अध्ययन गराउँदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषा हुनेछ।
(४) अनिवार्य अंग्रेजी विषय अध्ययन गराउँदा अंग्रेजी भाषामा नै गराउनु पर्नेछ।
८. विद्यालयको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक :
(१) विद्यालयले नेपाल सरकारद्वारा स्वीकृत पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक लागू गर्नुपर्दछ।
(२) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र तोकिए बमोजिम स्थानीय पाठ्यक्रम/पाठ्यपुस्तक निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न उपदफा (१) ले बाधा पुऱ्याएकोमानिने छैन।
(३) स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम/पाठ्यपुस्तक निर्माण, परिमार्जन तथा समयसापेक्ष विकास र कार्यान्वयनमा सहयोगका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम विज्ञ/सहजकर्ताको व्यवस्था गर्न सक्नेछ।
९. शिक्षक सरुवा गर्ने सक्ने :
नगरपालिकाभित्रका सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरूलाई नगर शिक्षा समितिको सिफारिसमा एक विद्यालयबाट अर्को विद्यालयमा नगरपालिकाले समान तहको दरबन्दीमा सरुवा गर्न सक्नेछ।

१०. नगर शिक्षा समिति:

- (१) नगरपालिकामा देहाय बमोजिको एक नगर शिक्षा समिति रहनेछ :-
- (क) नगर प्रमुख - अध्यक्ष
- (ख) नगर उपप्रमुख - सदस्य
- (ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको एकजना अधिकृत स्तरको कर्मचारी - सदस्य
- (घ) सामाजिक विकास समितिका संयोजक - सदस्य
- (ङ) सामुदायिक विद्यालयको आधारभुत तह र माध्यमिक तहमा कार्यरत ५ वर्ष स्थायी सेवा भएको कम्तिमा १ महिला पर्ने गरी (२) जना नगर शिक्षा समितिले मनोनित गरेका शिक्षकहरू - सदस्य
- (च) नगरपालिकामा सञ्चालित विद्यालयहरूका वि.व्य.स. अध्यक्षहरू मध्ये नगर प्रमुखबाट मनोनित १ जना । - सदस्य
- (छ) स्थानीय शिक्षाविद्/समाजसेवी मध्ये शिक्षा समितिले मनोनित गरेको १ जनामहिला सहित २ जना - सदस्य
- (ज) निजी तथा संस्थागत विद्यालयहरूको संस्थापक तथा प्रधानाध्यापक मध्येबाट नगर प्रमुखबाट मनोनित २ जना - सदस्य
- (झ) नेपाल शिक्षक महासंघको नगर समितिको अध्यक्ष - सदस्य
- (ट) नगर शिक्षा अधिकारी - सदस्य सचिव
- (२) समितिको बैठकमा सम्बन्धित क्षेत्रका व्यक्तिहरूलाई आवश्यकता बमोजिम आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम मनोनित सदस्यको पदावधि ३ वर्षको हुनेछ । मनोनित सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको देखिएमा मनोनयन गर्ने पदाधिकारी वा निकायले निजलाई जुनसुकै बखत हटाउन सक्ने छ तर यसरी पदबाट हटाउनुअघि निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट वञ्चित गरिने छैन ।
- (४) नगर शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी कार्यविधितोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११. वडा शिक्षा समिति :

- (१) नगरपालिका भित्रका वडामा देहायबमोजिमको वडा शिक्षा समिति र हुनेछ ।
- (क) सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष - अध्यक्ष
- (ख) वडा भित्रका सामुदायिक विद्यालयहरूका वि.व्य.स. अध्यक्ष वा प्रधानाध्यापकहरू मध्येबाट वडा शिक्षा समितिबाट मनोनित २ जना - सदस्य
- (ग) वडा भित्रका संस्थागत विद्यालयका सञ्चालक वा प्रधानाध्यापकहरू मध्येबाट वडा अध्यक्षबाट मनोनित १ जना - सदस्य
- (घ) स्थानीय समाजसेवी वा शिक्षा प्रेमीहरू मध्येबाट वडा शिक्षा समितिले एकजना महिला सहित मनोनित २ जना - सदस्य
- (ङ) सम्बन्धित वडाको वडा सचिव - सदस्य सचिव
- (२) उपदफा (१) मनोनित सदस्यको पदावधि ३ वर्षको हुनेछ । मनोनित सदस्यले आफ्नो पद अनुकूलको आचरण नगरेको देखिएमा मनोनयन गर्ने पदाधिकारी वा निकायले निजलाई जुनसुकै बखत हटाउन सक्नेछ ।
- तर यसरी पदवाट हटाउनु अघि निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट वञ्चित गरिने छैन ।
- (३) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. विद्यालय व्यवस्थापन समिति :

- (१) प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयमा देहाय बमोजिमको विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ :-
- (क) अभिभावकहरूले आफूहरू मध्येबाट छानी पठाएका एक जना महिला सहित ३ जना - सदस्य
- (ख) विद्यालय रहेको सम्बन्धित वडाको अध्यक्ष वा निजले तोकेको वडासदस्य १ जना - सदस्य
- (ग) विद्यालयका संस्थापक, स्थानीय शिक्षाप्रेमी, बुद्धिजीवी तथा चन्दादाता मध्येहरूबाट समितिबाट कम्तिमा १ जना महिला सहित मनोनित २ जना - सदस्य

- (घ) शिक्षा शाखामा कार्यरत अधिकृत स्तरका
कर्मचारी १ जना - सदस्य
- (ङ) विद्यालयका शिक्षकहरूले आफूहरूमध्येबाट
छानी पठाएको प्रतिनिधि १ जना - सदस्य
- (च) प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव
- (२) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा विद्यालयस्तरीय बालक्लबले
मनोनित गरेको १ छात्र र १ छात्रा गरी २ जनालाई आमन्त्रण गर्न
सकिनेछ ।
- (३) नियम (१) को खण्ड (क), (ख) वा (ग) बमोजिमका सदस्यहरूले
आफूहरू मध्येबाट छानेको व्यक्ति समितिको अध्यक्ष चुनिने छ ।
- (४) विद्यालय शिक्षक अभिभावक संघका अध्यक्षलाई वि.व्य.स. बैठकमा
आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- (५) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको पदावधि ३ वर्षको हुनेछ ।
- (६) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक
सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन गर्न सकिने

- (१) विद्यालय व्यवस्थापन समितिले तोकिएको जिम्मेवारी पुरा गर्न
नसकेमा सोको कारण खुलाई नगर शिक्षा समितिले त्यस्तो विद्यालय
व्यवस्थापन समिति बिघटन गर्न सक्नेछ तर त्यसरी बिघटन गर्नु अघि
विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मनासिव
मौका दिनु पर्ने छ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समिति बिघटन भएपछि
अर्को विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म वा अन्य कुनै
कारणले विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभए सम्म विद्यालय
व्यवस्थापन समितिको काम गर्न नगर शिक्षा समितिले बढीमा ५
सदस्यीय एक अस्थायी विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न
सक्नेछ ।

१४. संस्थागत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन :

- (१) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नको लागि
प्रत्येक विद्यालयमा देहायबमोजिमको विद्यालय व्यवस्थापन समिति
रहने छ ।
- (क) विद्यालयका सञ्चालक वा लगानीकर्ताहरू
मध्येबाट सम्बन्धित विद्यालयको सिफारिसमा
नगर शिक्षा अधिकारीले मनोनित गरेको १ जना - अध्यक्ष

- (ख) अभिभावकहरूमध्येबाट १ जना महिला पर्ने
गरी वि.व्य.स. वाट मनोनित २ जना - सदस्य
- (ग) सम्बन्धित वडाध्यक्ष वा निजले तोकेको वडा
सदस्य १ जना - सदस्य
- (घ) सम्बन्धित विद्यालयका शिक्षकहरूले आफूहरू
मध्येबाट छानी पठाएको १ जना - सदस्य
- (ङ) नगरपालिकाको शिक्षा शाखाको अधिकृत
स्तरको कर्मचारी १ जना - सदस्य
- (च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव
- (२) दफा १ बमोजिमको समितिमा सम्बन्धित विद्यालयको बाल क्लब
तथा सदनहरूका प्रतिनिधिहरूलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- (३) संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन समितिको पदावधि ३ वर्षको हुनेछ ।
१५. शिक्षक अभिभावक संघसम्बन्धी व्यवस्था :
प्रत्येक विद्यालयमा एउटा शिक्षक अभिभावक संघ रहनेछ । यसको गठन
प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
१६. नगरपालिकाले निर्देशन दिन सक्ने:
- (१) नगरपालिकाले आवश्यकताअनुसार नगर शिक्षा समिति, वडा शिक्षा
समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको निर्देशनको पालना गर्नु नगर शिक्षा समिति,
वडा शिक्षा समितिर प्रत्येक विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य
हुनेछ ।
१७. परीक्षा समिति :
- (१) नगरपालिकाका विद्यालयहरूमा परीक्षा सञ्चालन तथा समन्वयका
लागि एक परीक्षा समिति रहनेछ ।
- (२) परीक्षा समितिको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए
बमोजिम हुनेछ ।
- (३) आधारभूत तहको अन्त्यमा सञ्चालन हुने परीक्षा उपनियम (१)
बमोजिमको समितिले सञ्चालन गर्नेछ ।
- (४) माध्यामिक तह कक्षा १० को अन्त्यमा लिइने माध्यामिक शिक्षा
परीक्षा, कक्षा ११ र कक्षा १२ को अन्त्यमा लिइने परीक्षा संघीय
कानून बमोजिम सञ्चालन हुनेछ ।
- (५) कक्षा ३ र ५ को स्तर मापन परीक्षा लिन सक्नेछ ।

१८. नगर शिक्षा कोष:

(१) नगरपालिकामा एउटा नगर शिक्षा कोष स्थापना हुनेछ, जसमा देहायका रकमहरू रहनेछ:-

(क) नेपाल सरकार/प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान

(ख) जिल्ला समन्वय समितिबाट प्राप्त अनुदान

(ग) नगरपालिकाबाट प्राप्त रकम

(घ) शिक्षा करबाट उठेको रकम

(ङ) चन्दाबाट उठेको रकम

(च) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको लेखा परीक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१९. नगरपालिकाले विद्यालय सार्न, गाभ्न, नाम परिवर्तन गर्न वा बन्द गर्न सक्ने :

नगर कार्यपालिकाले नगर शिक्षा समितिको सिफारिशमा सञ्चालन भइरहेका कुनै विद्यालयलाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न, दुई वा दुई भन्दा बढी विद्यालयलाई गाभी एउटा विद्यालय कायम गर्न, तह मिलान गर्न, विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्न र विद्यालय बन्द गर्न सक्नेछ ।

२०. विद्यालयको सम्पत्ति:

(१) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ ।

(२) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहनेछ ।

(३) सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ र त्यस्तो सम्पत्तिको स्वरूप परिवर्तन गर्न पाइने छैन ।

(४) सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन भएको विद्यालय बन्द भएमा त्यस्तो विद्यालयको नाममा रहेको सम्पत्ति स्थानीय सरकारले कुनै सामुदायिक विद्यालय वा अन्य शैक्षिक संस्थाको काममा प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ ।

(५) कम्पनि अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनिको नाममा रहनेछ ।

- (६) विद्यालय सम्पत्ती सम्बन्धी अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून तथा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
२१. विद्यालयलाई छुट र सुविधा :
प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको नाममा जुनसुकै लिखत पारित गर्दा रजिष्ट्रेशन दस्तुर लाग्नेछैन ।
२२. विद्यालयको वर्गीकरण :
विद्यालयलाई तोकिएको आधारमा वर्गीकरण गरिनेछ ।
२३. विद्यालयलाई सुरक्षित र शान्तिक्षेत्रको रूपमा कायम गर्नु पर्ने :
विद्यालयमा स्वतन्त्र र भयरहित रूपमा अध्ययन अध्यापन गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न तथा विद्यालय हाताभित्र कुनै पनि किसिमको अवाञ्छित क्रियाकलाप र दलगत गतिविधि हुन नदिने गरी विद्यालयलाई सुरक्षित र शान्तिक्षेत्र कायम गर्नुपर्नेछ ।
२४. शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था:
- (१) नेपाल सरकार वा नगरपालिकाले निःशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको विद्यालय शिक्षाका लागि सामुदायिक विद्यालयले विद्यार्थीको नाममा कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।
 - (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै अभिभावकले आफ्नो इच्छाले सामुदायिक विद्यालयलाई दिएको दान, उपहार, चन्दा वा सहयोग लिन सकिनेछ ।
 - (३) सबै बालबालिकालाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्म निःशुल्क शिक्षा प्रदान गर्नको लागि नेपाल सरकार वा नगरपालिकाले आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्नेछ ।
 - (४) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थागत विद्यालयहरूले आफूले उपलब्ध गराएको सेवा सुविधा भौतिक पूर्वाधार एवं गुणस्तरको आधारमा तोकिएबमोजिम शुल्क लिन सक्नेछन् ।
२५. नेपाल शिक्षक महासंघ सम्बन्धी व्यवस्था
- (१) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको पेशागत हक हित, पेशागत विकास तथा शैक्षिक उन्नयनको लागि कार्य गर्न नगरस्तरमा एक शिक्षक महासंघको नगर समिति रहनेछ ।
 - (२) नेपाल शिक्षक महासंघको गठन प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

२६. स्रोत विज्ञसम्बन्धी व्यवस्था :

शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालनको सुधार, अनुगमन, सुपरिवेक्षण, शिक्षण सहायता प्रदान गर्नको लागि कार्यरत वा सेवा निवृत्त माध्यमिक तहको शिक्षकबाट विद्यालय स्रोत विज्ञको व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

२७. शिक्षक तथा कर्मचारीको पदीय आचरण र अन्य व्यवस्था:

(१) देहायका अवस्थामा शिक्षक वा कर्मचारीलाई पदबाट हटाउन सकिने छ ।

(क) पदीय दायित्व पूरा नगरेमा,

(ख) बिना सूचना लगातार पन्द्र दिन भन्दा बढी समय विद्यालयमा अनुपस्थित भएमा,

(ग) विद्यालयमा मादक पदार्थ सेवन गरी आएको कुरा प्रमाणित भएमा,

(घ) नैतिक पतन देखिने कुनै फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएमा,

(ङ) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक वा कर्मचारीले पूर्व स्वीकृति बिना कार्यालय समयमा अन्यत्र अध्यापन वा कामगरेमा वा अन्य कुनै व्यवसायिक क्रियाकलाप सञ्चालन गरेमा,

(च) शिक्षक वा कर्मचारी राजनीतिक दलको सदस्य रहेको प्रमाणित भएमा,

(छ) विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना गरेमा

(ज) मानसिक सन्तुलन गुमाएमा

(२) उपदफा (१) बमोजिम कारवाही गर्दा सफाईको मनासिव मौका दिइने छ ।

२८. स्थायी आवासीय अनुमति लिन नहुने:

सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक वा कर्मचारीले स्थायी आवासीय अनुमति लिन वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नको लागि आवेदन दिन हुँदैन । यो दफा प्रारम्भ हुनुअघि कसैले स्थायी आवासीय अनुमति लिएको भए वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नका लागि निवेदन दिएको भए त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारीलाई भविष्यमा अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाइने छ ।

२९. शैक्षिक योग्यता:

विद्यालय शिक्षकको लागि चाहिने शैक्षिक योग्यता प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

३०. शिक्षक विद्यार्थीको अनुपात मिलाउनु पर्ने:
नगर शिक्षा समितिले प्रत्येक विद्यालयमा नियमित अध्ययन गर्ने विद्यार्थी संख्या र विषयका आधारमा तोकिए बमोजिम विद्यार्थी तथा शिक्षकको अनुपात कायम गर्न दरवन्दी मिलान तथा शिक्षक व्यवस्थापन गर्नेछ ।
३१. बालबालिकालाई निस्काशन गर्न, शारीरिक र मानसिक दुर्व्यवहार गर्न नहुने:
(१) कुनै पनि बालबालिकालाई विद्यालयबाट निस्काशन गर्न पाइने छैन ।
(२) विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वा दुर्व्यवहार गर्न पाइने छैन ।
३२. शिक्षकको नियुक्ति तथा सेवाका शर्त:
शिक्षक नियुक्ति तथा सेवाका शर्त सम्बन्धी व्यवस्था प्रचलित शिक्षा सम्बन्धी नेपाल कानून बमोजिम हुनेछ ।
३३. विद्यालयको कर्मचारीको नियुक्ति:
विद्यालय कर्मचारीको नियुक्ति तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
३४. प्रधानाध्यापकको नियुक्ति :
सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकको नियुक्ति प्रतिष्पर्धाको आधारमा हुनेछ ।
३५. शिक्षकको सरुवा:
(१) सरुवा हुन चाहने शिक्षकले तोकिएबमोजिमको फाराम भरी नगरपालिकामा निवेदन दिनुपर्नेछ ।
(२) विद्यालयको विषय शिक्षकको अवस्था, विद्यालयको वातावरण तथा नगर शिक्षा समितिले आवश्यक देखेको अवस्थामा नगर शिक्षा समितिको सिफारिसमा शिक्षा शाखाले नगरभित्रका अन्य विद्यालयको समान पदमा सरुवा गर्न सक्नेछ ।
(३) शिक्षकको सरुवा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
३६. तलब भत्ता नपाउने र सेवा अवधि गणना नहुने:
नियमानुसार विदा स्वीकृत गराई वसेको अवस्थामा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको शिक्षकले अनुपस्थित अवधिको तलब भत्ता पाउने छैन र त्यस्तो अवधि निजको सेवा अवधिमा गणना हुने छैन ।
३७. अध्यापन अनुमति पत्र लिनुपर्ने:
आयोगबाट अध्यापन अनुमति पत्र नलिई कसैले पनि विद्यालयमा शिक्षण गर्न पाउने छैन ।

३८. विद्यालय कोष:

- (१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय कोष रहनेछ, जसमा देहायका रकमहरू रहनेछ:-
- (क) नेपाल सरकार/प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान
 - (ख) जिल्ला समन्वय समितिबाट प्राप्त अनुदान
 - (ग) नगरपालिकाबाट प्राप्त अनुदान
 - (घ) नगर शिक्षा कोषबाट प्राप्त अनुदान
 - (ङ) शुल्कबाट प्राप्त रकम
 - (च) चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम
 - (छ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम
 - (ज) विद्यालयको आफ्नो जमिन वा भवनबाट प्राप्त आय
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन र लेखापरीक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ।

३९. अनुमति नलिई शैक्षिक परामर्श सेवा, भाषा तयारी कक्षा, त्रिज कोर्ष कार्यक्रम वा शिक्षणसम्बन्धी कोर्ष सञ्चालन गर्न नहुने :

- (१) कसैले पनि नगरपालिकाबाट अनुमति नलिई शैक्षिक परामर्श सेवा, शैक्षिक तालिम, त्रिज कोर्ष, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्वतयारी कक्षा र ट्युसन वा कोचिङ्ग सेन्टर सञ्चालन गर्न पाइने छैन।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालनको अनुमति लिने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ।

४०. प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा :

- (१) प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन तोकिए बमोजिम हुनेछ।
- (२) नगरपालिकाले प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रलाई तोकिए बमोजिम अनुदान दिन सक्नेछ।

४१. अनौपचारिक शिक्षा :

नगरपालिकाले स्थानीय आवश्यकताको आधारमा अनौपचारिक शिक्षा, विशेष शिक्षा, निरन्तर सिकाई, अनलाइन शिक्षा, दूर शिक्षाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

४२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्ने :

नगरपालिकाले समुदायमा साक्षरता, सीप विकास, आयआर्जन तथा सीपमूलक कार्यक्रम सञ्चालनका लागि तोकिएबमोजिम सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

४३. प्रगति विवरण बुझाउनु पर्ने :

संस्थागत विद्यालयले प्रत्येक वर्षा तोकिएबमोजिमका विवरण सहितको प्रगति विवरण नगरपालिकामा बुझाउनु पर्नेछ ।

४४. दण्ड र सजाय सम्बन्धी व्यवस्था :

(१) शिक्षा सम्बन्धी कसुर, दण्ड, सजाय, अनुसन्धान, तहकीकात तथा अभियोजन सम्बन्धी व्यवस्था प्रचलित शिक्षा सम्बन्धी नेपाल कानून बमोजिम हुनेछ ।

४५. अदालतको आदेशबाट पुनर्बहाली हुन सक्ने:

विभागीय सजाय भई नोकरीबाट हटाइएको वा बर्खास्त भएको शिक्षक अदालतको आदेश वा फैसलाबमोजिम मात्र नोकरीमा पुनर्बहाली हुन सक्नेछ ।

४६. मुद्दा हेर्ने अधिकारी:

(१) प्रचलित कानूनले तोके बमोजिम हुनेछ ।

४७. दरबन्दी सिर्जना गर्न सक्ने:

नेपाल सरकारद्वारा स्वीकृत दरबन्दी नभएका र दरबन्दी अपुग भएका विद्यालयका लागि नगरकार्यापालिकाले आवश्यकता अनुसार निश्चित समयका लागि करार शिक्षक तथा कर्मचारी पद सिर्जना गर्न सक्नेछ ।

४८. नियम बनाउने अधिकार:

यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नगर कार्यपालिकाले नियम बनाउन सक्नेछ ।

४९. निर्देशिका तथा कार्यविधि बनाउन सक्ने:

यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाको शिक्षाशाखाले आवश्यक निर्देशिका तथा कार्यविधि बनाई नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी लागू गर्न सक्नेछ ।

५०. बाधा अड्काउहटाउने अधिकार:

यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा अड्काउ परेमा नगर कार्यपालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ हटाउन सक्नेछ र सो कार्य यसै ऐन अन्तर्गत रहेसरह मानिनेछ ।

५१. बचाउ र लागू नहुने:

(१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा लेखिएजति कुरामा सोही बमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम हुनेछ ।

- (२) यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले पनि विद्यालयको सम्पति हिनामिना गरेको कसूरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५५ अन्तर्गत कारबाही चलाउन बाधा पर्ने छैन।
- (३) यस ऐनका कुनै दफा तथा उपदफाहरू संविधान, संघीय तथा प्रदेश कानूनसँग बाभिएको हकमा बाभिएका दफाहरूस्वतः निष्क्रिय हुनेछन् ।
- (४) यो ऐन लागू हुनु अघि यस ऐनको अधिकार क्षेत्र बमोजिम भएका कामकारबाही यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ ।

५२. खारेजी :

यो ऐन लागू भएको मितिदेखि “गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको शिक्षा ऐन २०७७” खारेज हुनेछ ।

व्यवसाय दर्ता सम्बन्धी ऐन, २०७८

प्रस्तावना:

नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने व्यवसायहरूको दर्ता, नवीकरण, नियमन, खारेजी सम्बन्धी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा १ बमोजिम गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगरसभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद १ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यो ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको व्यवसाय दर्ता सम्बन्धी ऐन, २०७८” रहेको छ।
- (२) यो ऐन नगरपालिका क्षेत्रभर लागू हुनेछ र यस ऐन बमोजिम कर बुझाउनु पर्ने दायित्व भएको व्यक्ति जहाँसुकै रहे बसेको भए पनि निजको हकमा समेत लागू हुनेछ ।
- (३) यो ऐन स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा:

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यो ऐनमा,-

- क. “व्यवसाय” भन्नाले नगरपालिका क्षेत्रभित्र संचालन गरिने कुनैपनि प्रकारको उद्योग, व्यापार, पेशा वा यस्तै अन्य प्रकृतिका व्यावसायिक कारोबार सम्भन्नु पर्दछ ।
- ख. “कर” भन्नाले ऐन बमोजिम नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको व्यवसायमा पूँजीगत लगानी, व्यवसायको प्रकृति र आर्थिक कारोबारका आधारमा बर्गीकरण गरी लगाउन सक्ने व्यवसाय करलाई सम्भन्नुपर्छ र यो शब्दले व्यवसाय करको अतिरिक्त प्रचलित कानून बमोजिम सो मा लाग्ने शुल्क वा जरिवाना समेतलाई जनाउँछ ।
- ग. “आर्थिक ऐन” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको आर्थिक ऐन सम्भन्नु पर्दछ ।
- घ. “कार्यपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगर कार्यपालिकालाई सम्भन्नु पर्दछ ।

- ड. “कार्यालय” भन्नाले नगर कार्यपालिकाको कार्यालय सम्भन्नु पर्दछ र यो शब्दले नगरपालिकाको संगठन संरचनामा रहेको विभाग/ महाशाखा/शाखा/उपशाखा वा राजस्व प्रशासनका लागि गठन गरिएको प्रशासनिक एकाई वा वडा कार्यालय समेतलाई जनाउँछ ।
- च. “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिका सम्भन्नुपर्दछ ।
- छ. “वडा कार्यालय” भन्नाले नगर कार्यपालिका अन्तर्गतको वडाकार्यालयलाई सम्भन्नुपर्दछ ।
- ज. “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्भन्नु पर्दछ ।

परिच्छेद २

व्यवसाय दर्ता, नवीकरण र बर्गीकरण सम्बन्धी व्यवस्था

३. दर्ता नगराई व्यवसाय खोल्न नपाईने :
- क. यो ऐन प्रारम्भ भएपछि यो ऐन बमोजिम कुनै पनि व्यवसाय दर्ता नगराई कसैले पनि व्यवसाय खोल्न र सञ्चालन गर्न पाईने छैन ।
- ख. नगरपालिकाले नगरपालिकाको कार्यालय वा वडा कार्यालयमा व्यवसाय दर्ता गर्ने व्यवस्था मिलाउने छ
- ग. सङ्घीय सरकारका निकाय वा प्रदेश सरकारका निकायमा दर्ता भएका व्यवसायहरू नगरपालिकामा सूचिकरण गर्नुपर्नेछ ।
४. व्यवसाय दर्ता गर्नलाई दरखास्त दिनु पर्ने :
- (१) कुनै व्यवसाय दर्ता गराउन चाहाने व्यक्तिले तोकिएको दस्तुर सहित अनुसूची-१ को ढाँचामा नगरपालिका वा वडा कार्यालयमा दरखास्त दिनु पर्नेछ त्यस्तो दरखास्तमा देहायका विवरण खोलिएको हुनुपर्छ:-
- क. व्यवसायको नाम ।
- ख. व्यवसायको ठेगाना र सम्पर्क नम्बर ।
- ग. उद्देश्य तथा त्यसले कारोबार गर्ने चीज बस्तु तथा कामको विवरण ।
- घ. धनीको नाम, ठेगाना र बाबु आमा र बाजे बज्यैको नाम
- (२) उपदफा (१) अन्तर्गत कसैको निवेदन प्राप्त भएपछि नगरपालिका वा वडाले आवश्यक जाँचबुझ गरी हेर्दा व्यवसाय दर्ता गर्न मनासिब देखेमा तोकिए बमोजिम दर्ता शुल्क लिई दर्ता गर्नु पर्दछ ।
- (३) यसरी दर्ता गरेको व्यवसायको अनुसूची -२ बमोजिमको ढाँचामा व्यवसायदर्ता प्रमाण पत्र जारी गर्नुपर्दछ ।

- (४) दर्ता भएका व्यवसायहरूको अनुसूची - ३ बमोजिमको ढाँचामा दर्ता - किताब खडा गरी अभिलेख राख्नु पर्दछ ।
- (५) व्यवसाय दर्ता गर्दा पेश भएका कागजपत्रहरूको फाईल खडागरी सुरक्षित राख्नु पर्नेछ ।
- (६) दर्ता भएका व्यवसायहरूको दर्ता अवधि दर्ता भएका मितिले १ वर्षको हुनेछ ।
५. ईजाजत लिनुपर्ने :
- (१) प्रचलित कानूनले ईजाजत पत्र लिनुपर्ने भनि व्यवस्था गरेका व्यवसायहरूले सम्बन्धित निकायबाट ईजाजत पत्र लिए पछि मात्र व्यवसाय संचालन गर्नु पर्नेछ ।
६. दर्ता नगरिने :
- (१) प्रचलित कानूनले बर्जित गरेका व्यवसायहरू यो ऐन अनुसार दर्ता गरिने छैन । यो ऐन अनुसार दर्ता भएका व्यवसायहरू प्रचलित कानून अनुसार बर्जित रहेछ भने स्वतः निस्पृहभावी मानिनेछ ।
- (२) एउटै व्यक्तिको नाममा एकै उदेश्य भएको एक भन्दा बढी व्यवसाय दर्ता गरिने छैन ।
७. नविकरण गर्नुपर्ने :
- (१) दर्ता भएका व्यवसायहरू दफा ४ को उपदफा ६ अनुसारको दर्ता अवधि सकिएको ३ महिना भित्र नविकरण गर्नु पर्नेछ । यसरी नविकरण गर्दा दर्ता शुल्कको आधा रकम नविकरण शुल्क बापत लिईनेछ
- (२) उपदफा १ बमोजिमको समयमावधि सकिएपछिको ३० दिन भित्र उपदफा १ बमोजिमको शुल्कको दुई गुणा, अर्को ३० दिन सम्म तीन गुणा र अर्को ३० दिन भित्र चार गुणा र अर्को ३० दिन भित्र ५ गुणा शुल्क लिई नविकरण गर्नुपर्दछ ।
- (३) उपदफा २ बमोजिमको समयमावधि भित्र पनि नविकरण नगर्ने व्यवसायहरू स्वतः खारेज भएको मानिनेछ ।
- (४) उपदफा ३ बमोजिम स्वतः खारेज भएका व्यवसायहरू नविकरण समाप्त भएको १ वर्षभित्र नविकरण प्रयोजनको लागि आएमा उपदफा २ बमोजिमको शुल्क सहित पुनः दर्ता शुल्क लिई नविकरण गरिदिनु पर्नेछ । यसरी नविकरण गर्दाको मिति र नविकरण मिति उही रहेको मानिन्छ ।

(५) उपदफा ४ बमोजिम नविकरण भएको व्यवसायको दर्ता स्वतः खारेज अवधि कैफियतमा खुलाउनु पर्नेछ । सो अवधिमा भए गरेका कामहरू प्रचलित कानूनमा अवैध रहेको भए उपदफा ४ बमोजिमको नविकरणले वैध मानिने छैन ।

(६) नविकरणको ढाँचा अनुसूची- ४ बमोजिम हुनेछ ।

८. व्यवसाय कर तिर्नुपर्ने :

(१) यस ऐन बमोजिम दर्ता वा सूचिकरण भएका व्यवसायहरूले नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले व्यवस्था गरे बमोजिम व्यवसायकर तिर्नु पर्नेछ ।

(२) व्यवसाय दर्ता र नविकरण गर्दा सो आर्थिक वर्षको व्यवसाय कर लिएर मात्र व्यवसाय दर्ता वा नवीकरण गर्नु पर्नेछ ।

९. व्यवसाय दर्ता विवरण :

(१) व्यवसाय दर्ता गर्दा दिएको विवरणमा परिवर्तन गर्नुपरेमा सो खुलाई सम्बन्धित शाखामा निवेदन दिनु पर्नेछ । यसरी निवेदन दिएमा दर्ता शुल्क बराबरको रकम लिई दर्ता गर्नेअधिकारीले विवरण अध्यावधिक गरिदिनु पर्नेछ ।

(२) दर्ता विवरण भर्दा विवरण फरक पारी संचालन भएको पाईएमा रु १०००/- जरिवाना गरी उपदफा १ बमोजिम शुल्क लिई विवरण अध्यावधिक गरिनेछ ।

(३) दर्ता विवरण सम्बन्धमा दर्ता अधिकारीले बेला बेलामा आदेश जारी गर्न सक्नेछ ।

१०. सङ्घीय कानून अनुसार हुने :

(१) यो ऐन अनुसार दर्ता भएका व्यवसायहरूको अडिट, PAN नम्बर, VAT, आयकर लगायतका विषय सघिय कानून अनुसार गर्नु पर्नेछ ।

(२) वाणिज्य कानून र औद्योगिक व्यवसाय कानून आकर्षित हुने व्यवसायहरूले सम्बन्धित ऐनले निर्धारण गरेका दायित्वहरू बहन गर्नु पर्नेछ ।

११. व्यवसाय खारेज गर्न सकिने :

(१) देहायको अवस्थामा सम्बन्धित निकायले व्यवसाय खारेज गर्न सक्नेछ:-

क. व्यवसायले तोकिएको अवधिभित्र नविकरण नगराएमा,

ख. व्यवसाय धनीले मुनासिब कारण दर्शाई आफ्नो व्यवसाय खारेज गरी पाऊ भनि सम्बन्धित निकायमा निवेदन दिएमा,

- ग. नगरपालिकाले विवरण माग गर्दा सम्बन्धित व्यवसायले तोकिएको अवधिभित्र सो विवरण पेश नगरेमा,
घ. व्यवसायले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको विपरित हुने गरी अन्य कुनै कार्य गरेमा,
(२) नगरपालिकाले व्यवसाय खारेज गर्नु अघि व्यवसायलाई सफाईको सबुद पेश गर्ने उचित अवसर दिनु पर्नेछ ।

१२. प्रतिलिपि :-

व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र हराएमा वा च्यातिएमा वा अन्य कारणबाट नभएमा प्रतिलिपिका लागि व्यवसाय दर्ता गरेको नगरपालिका वा वडा कार्यालयमा निवेदन पेश गर्नुपर्नेछ । नगरपालिकामा निवेदन पेश गर्दा वडा कार्यालयको सिफारिस साथ गर्नुपर्दछ । यस सम्बन्धमा कार्यालयको अभिलेख हेरी आवश्यक देखेमा अन्य कागजात माग गरी दर्ता गर्ने कार्यालयले प्रतिलिपि दिनेछ ।

१३. दर्ता प्रमाणपत्र राख्नुपर्ने :

व्यवसायले दर्ता प्रमाणपत्र व्यवसाय स्थलमा देखिने गरी उपयुक्त प्रकारले राख्नु पर्नेछ ।

१४. दायित्व रहिरहने :-

(१) यो ऐन अनुसार दर्ता भएको व्यवसायहरू यसै ऐनअनुसार खारेज नभए सम्म सिर्जित दायित्वहरू रहिरहने छन् । यस प्रकारको दायित्व तिर्नु सम्बन्धित व्यवसाय धनीको कर्तव्य हुनेछ ।

१५. सूचिकरण गर्नुपर्ने :

सङ्घीय वा प्रदेश सरकारका निकायमा दर्ता भएका व्यवसायहरू नगरपालिकामा सूचिकरणगर्नु पर्नेछ । सूचिकरण हुने सम्बन्धि व्यवस्था गर्न दर्ता अधिकारीले बेला बेलामा व्यवसायीहरूलाई आदेश जारी गर्न सक्नेछ सो आदेश नियमावली सरह लागु हुनेछ ।

१६. दर्ता अधिकारी :

- १) यस ऐन अनुसारको व्यवसाय दर्ता गर्ने दर्ता अधिकारी प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत हुनेछ ।
- २) दर्ता अधिकारीले आवश्यकता अनुसार वडा स्तरबाट व्यवसाय दर्ता हुने गरी अधिकार प्रत्यायोजन गर्नसक्नेछ ।
- ३) व्यवसाय दर्ता, नविकरण वा खारेजी सम्बन्धमा दर्ता अधिकारीको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

१७. यो ऐनले असर नगर्ने :

(१) यो ऐन प्रारम्भ नहुँदै नगरपालिकाको क्षेत्र भित्र व्यवसाय संचालन गरेका तर दर्ता प्रक्रियामा नआएका व्यवसायहरूलाई नगरपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसार आउनु पर्ने व्यवसायकर र सो सम्बन्धि जरिवाना व्यवसाय संचालन भएको वास्तविक समय देखि उठाउन कुनै बाधा पर्ने छैन।

१८. दण्ड सजाय :

(१) व्यवसायहरू दर्ता नगरी संचालन गरेको वा यस ऐनले व्यवस्था गरेको नविकरणको प्राबधान बाहिर गएर संचालन गरेका व्यवसायहरूलाई दण्ड सजाय हुनेछ ।

(२) पहिलो पटक उपदफा १ बमोजिमको कसुर गरेमा रु १०० देखि २०० सम्म जरिवाना हुनेछ, दोश्रो पटकमा रु २०० देखि ३०० सम्म तेश्रो पटक ४०० देखि ५०० सम्म चौथो पटकमा सो व्यवसाय खारेज गरिनेछ । उक्त व्यवसाय धनीको नाममा सोही प्रवृत्तिको व्यवसाय पुनः दर्ता गरिने छैन । यस दफा बमोजिमको दण्ड जरिवानाले व्यवसाय करको दण्ड जरिवानामा कुनै असर गर्ने छैन ।

१९. खारेजी र बचाऊ :

(१) यो ऐन प्रारम्भ हुनुभन्दा अगाडी नगरपालिका वा वडा कार्यालयबाट भए गरेका कामहरू यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ ।

श्रीमान् प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू/वडा सचिवज्यू
गोकर्णेश्वर नगरपालिका, काठमाडौं ।

महोदय,

मैले/हामीले निम्न स्थानमा सञ्चालन गर्न लागेको व्यवसाय दर्ता गर्न/सञ्चालन गरेको व्यवसाय नवीकरण गर्न आवश्यक कागजात सहित दरखास्त गर्न आएका छु/छौं । नियमानुसार लाग्ने कर बुझाउनुको साथै नगरपालिकाबाट समय-समयमा दिइने आदेश/निर्देशन समेत पालन गर्न मञ्जुर छु/छौं । साथै मैले/हामीले पेश गरेको कागजात तथा विवरणहरू ठीक साँचो रहेको र फरक परे कानून बमोजिम कारवाही भएमा मञ्जुर छु/छौं ।

१. व्यवसायीको नाम, थर :
- (फर्म कम्पनीको हकमा मुख्य व्यक्तिको नाम)
२. व्यवसायीको स्थायी ठेगाना जिल्ला गा.पा./न.पा.
..... वडा नं. मार्ग घर नं.
३. व्यवसायीको बाबुको नाम, थर :
४. व्यवसाय रहने स्थानको ठेगाना : वडा नं. मार्ग घर नं.
५. सम्पर्क फोन नं. मोबाईल नं. ... इमेल :
६. भाडामा भएको भए व्यवसाय रहने घर र जग्गा धनीको नाम,
थर
७. घर जग्गा धनीको ठेगाना वडा नं..... घर नं.
८. व्यवसायको विवरण/प्रकृति :
९. कूलपूँजी लगानी रु. स्थिर पूँजीरु..... चाल पूँजी रु.....
१०. फर्म/कम्पनीको नाम :
११. परिचय पाटीको साइज : (लम्बाई चौडाई वर्गफिट.....)
१२. अन्यत्र दर्ता भएको भए, दर्ता नं. /कार्यालय :
१३. संलग्न कागजातहरू :
क) आफ्नै घर जग्गा भए जग्गा धनि प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि-१ वा
भाडामा बस्ने भए भाडा रकम र भुक्तानी तरिका समेत खुलेको
वहाल सम्भौतापत्र-१,

- ख) नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि-१ वा विदेशी नागरिकको हकमा
नेपालस्थित राजदुतावासबाट व्यवसायीको नाममा जारी कागजात-१,
ग) व्यवसायीको हालसालैको पासपोर्ट साईजको फोटो २ प्रति,
घ) फर्म कम्पनी भएमा दर्ता, इजाजत प्रमाणपत्र

मिति:

.....
निवेदकको दस्तखत

अनुसूची २

दफा ४ को उपदफा ३ सँग सम्बन्धित

व्यवसाय दर्ता प्रमाण-पत्र

व्यवसाय दर्ता नं.

व्यवसाय दर्ता मिति:

वि.सं. २०..... साल.....महिना.....गते गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको व्यवसाय दर्ता ऐन, २०७५ बमोजिम व्यवसाय दर्ता गरी यो प्रमाणपत्र दिईएको छ ।

उद्योग/व्यवसाय/फर्मको नाम:

ठेगाना:

व्यवसायको किसिम/विवरण:

अन्य निकायमा दर्ता भएको भएमा, दर्ता नं..... दर्ता मिति:.....

कूल पूँजी.....स्थिर पूँजी.....

चालु पूँजी.....

प्रोप्राइटरको नाम:

ठेगाना:

ना.प्र.प.नं.

दर्ता गर्ने अधिकारी:

नाम:

पद:

हस्ताक्षर:

द्रष्टव्य:

- * उल्लेखित उद्योग/व्यवसाय/फर्म घर छिमेक साँध/सिमानामा कसैलाई असर नपारी सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।
- * प्रत्येक आ.व. मा अनिवार्य नवीकरण गर्नुपर्नेछ ।

अनुसूची-३

(दफा ४ उपदफा ४सँग सम्बन्धित)

..... नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

.....
..... प्रदेश, नेपाल
व्यवसाय दर्ता किताब
आ.व.

क्र.स.	
दर्ता मिति	
दर्ता नं.	
संचालक वा मुख्य व्यक्तिको नाम	
व्यवसाय वा फर्मको नाम	
फोटो	
ठेगाना	
वडा नं.	
घर नं.	
फोन नं.	
व्यसायको किसिम	
कुल पूँजी रु	
घर जग्गा आफ्नो वा बहालमा रहेको	
संचालन भएको वा हुने मिति	
नविकरण भएको मिति	
प्रमाणित गर्नेको सहि	

अनुसूची ४

(दफा ७ को उपदफा ६ सँग सम्बन्धित)

नवीकरण गरेको प्रमाणपत्र

क्र. सं.	आर्थिक वर्ष	नवीकरण गरेको मिति..... देखि.....सम्म	कर तथा शुल्क र जरिवाना तिरेको रसिद नं. र मिति	नवीकरण गर्नेको दस्तखत	कैफियत

आर्थिक, प्रशासनीक तथा आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धी ऐन, २०८०

प्रस्तावना:

गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको कार्य सञ्चालनलाई थप प्रभावकारी तथा व्यवस्थित बनाउन, उपलब्ध स्रोत साधनको अधिकतम परिचालन एवं प्रयोगमा पारदर्शिता, मितव्ययिता र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई थप प्रभावकारी बनाई आर्थिक तथा प्रशासनीक सुशासन कायम गरी उत्पादनमूलक तथा प्रतिफलयुक्त क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्न स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद १५ को दफा १०२ बमोजिम यो ऐन बनाई बाह्रौं नगरसभाले स्वीकृत गरेको छ ।

परिच्छेद- १ सक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१. सक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यो ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको आर्थिक, प्रशासनीक तथा आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धी ऐन, २०८० रहेको छ ।
- (२) यो ऐन स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भएको मितिदेखि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा र व्याख्या :

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा:-

- (१) “कर्मचारी” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिका नगरकार्यपालिकाको कार्यालय र अन्तर्गतका कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीलाई जनाउँछ ।
- (२) “प्रशासनिक खर्च” भन्नाले तलब, भत्ता, बैठक भत्ता, पोशाक, इन्धन, बिमा, चियापान, कार्यशाला/ तालिम गोष्ठी/ सेमिनार जस्ता कार्यक्रम तथा अतिथि सत्कार खर्च लगायत हुने दैनिक खर्च जनाउँछ ।
- (३) “बैठक” भन्नाले नगरसभा वा नगर कार्यपालिका वा विषयगत समितिहरू वा वडा समिति वा कुनै कानूनी वा नीतिगत ब्यवस्था बमोजिम गठित समिति वा कार्यदलहरूको बैठकलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (४) “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकालाई सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद-२

बैठक भत्ता सम्बन्धी व्यवस्था

३. वैठक:

- (१) नगरपालिकामा हुने बैठकमा सहभागीहरूले सङ्ग तथा प्रदेश कानूनमा तोकिएको अवस्थामा सोही बमोजिम र सङ्ग तथा प्रदेश कानूनमा नतोकिएको अवस्थामा देहाय को अवस्थामा बैठक भत्ता तथा अन्य सुविधा पाउनेछन:-
- (१) प्रचलित कानून तथा वार्षिक कार्यक्रम बमोजिम गठित समिति वा कार्यदलको बैठकका लागि मात्र वैठक भत्ता उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
 - (२) समिति वा कार्यदल गठन गर्दा नै बैठक भत्ता तथा खाजा सुविधा उपलब्ध गराउने गरी निर्णय भएको अवस्थामा मात्र बैठक भत्ता तथा खाजा सुविधा उपलब्ध हुनेछ । कार्यालयले कार्यसूची तोकिएको वा एजेण्डा किटान भएको विषयमा मात्र बैठक राख्नु पर्नेछ ।
 - (३) कार्यप्रकृति अनुसार सकेसम्म मितव्ययी हुने गरी बैठक राख्नु पर्नेछ ।
 - (४) समिति वा कार्यदलका कूल सदस्य बाहेक सो सङ्ख्याको बढीमा ५०% प्रतिशतले हुन आउने सङ्ख्यामा विज्ञ, आमन्त्रित सदस्य वा कर्मचारीलाई मात्र यस ऐन बमोजिम बैठक भत्ता उपलब्ध गराइनेछ ।
 - (५) न्यायिक समितिको नियमित बैठक भत्ता सम्बन्धमा प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही कानून बमोजिम र त्यस्तो कानूनमा व्यवस्था नभएकोमा यसै ऐन बमोजिम उपलब्ध गराइनेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कार्यालय समयमा बसेको बैठकको बैठक भत्ता उपलब्ध गराइने छैन तर कार्यालय समयमा अन्य सरकारी निकायबाट प्रतिनिधित्व गर्ने पदाधिकारी/प्रतिनिधिहरूलाई समावेश भएको हकमा मात्र बैठक भत्ता उपलब्ध गराउन बाधा पर्ने छैन ।

४. बैठक खर्च सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) समिति तथा कार्यदलका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूले देहाय बमोजिम प्रतिव्यक्ति बैठक भत्ता पाउने छन् ।
- (क) प्रमुख, उपप्रमुख तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको अध्यक्षतामा हुने बैठकमा प्रति बैठक रु. एकहजार दुई सय ।
- (ख) अन्य पदाधिकारी वा कर्मचारीको अध्यक्षतामा हुने बैठकमा प्रति बैठक रु. एक हजार ।
- (ग) न्यायिक समितिको इजलास बस्दाको दिन न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरूलाई रु. एकहजारका दरले इजलास भत्ता उपलब्ध हुनेछ ।
- (घ) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि एक व्यक्तिलाई एक दिनमा बढीमा दुई वटा बैठकको मात्र बैठक भत्ता उपलब्ध गराइनेछ ।
- (ङ) बैठक भत्तामा नियमानुसार कर कट्टी हुनेछ ।
- (२) बैठकमा सहभागी व्यक्तिहरूको खाजा खर्च वापत बढीमा प्रति व्यक्ति दुई सय रुपैयाँ मात्र खर्च गर्न सकिने छ ।
- (३) सामुदायिक मेलमिलापकर्ताहरूलाई मेलमिलाप छलफलमा सहभागी हुदाको दिनको उपस्थितिका आधारमा अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट प्रमाणित गरी प्रति सहभागी रु.५००/- यातायात खर्च उपलब्ध गराइनेछ । साथै आवश्यकतानुसार कार्यालयको अन्य नम्स बमोजिमको खाजा समेत उपलब्ध गराइनेछ ।

परिच्छेद- ३

खाजा तथा अतिथि सत्कार खर्च सम्बन्धी व्यवस्था

५. खाजा खर्च:

देहायको अवस्थामा नगरपालिकाका कर्मचारीहरूलाई खाजा खर्च उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

- (क) कार्यालय समयमा सम्पादन हुन नसक्ने भनी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकेको निर्दिष्ट कामको लागि मात्र कार्यालय समय अघि वा पछि बैठक राख्न वा कार्यालयको अन्य काममा लगाउन सकिनेछ । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको अनुमति बिना राखिएको बैठकको बैठक भत्ता, खाजा खर्च भुक्तानी हुने छैन । कार्यालय समय

वाहेक कम्तीमा दुईघण्टा अतिरिक्त समय कार्य गरेको अवस्थामा मात्र खाजा खर्च उपलब्ध गराइनेछ ।

- (१) सार्वजनिक विदाको दिन भए प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति बढीमा चार सय रुपैया ।
- (२) कार्यालय खुल्ने दिन भए प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति बढीमा दुई सय पचास रुपैया ।
- (३) दशैं, तिहार र छठ जस्ता चाडपर्वमा खटिने सरसफाई, विधुत, दमकल, प्रहरी, पाले पहरा र आवश्यकता अनुसार अन्य प्रशासनिक काममा समेत उल्लेखित बिदाका दिनमा खटिने कर्मचारीहरूलाई दोहोरो नपर्ने गरी मासिक शुरु तलब स्केलको दैनिक हिसाबले हुने गरी थप सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।

(ख) न्यायिक समितिको बैठक बसेको दिन न्यायिक समितिका सदस्य तथा सहभागी कर्मचारीहरूले दफा ४ को उपदफा (२) बमोजिम खाजा खर्चको सुविधा पाउने छन् ।

(ग) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि रासन वापतको सुविधा लिएका वा बैठक भत्ता प्राप्त गरेका कर्मचारीले खाजा खर्च पाउने छैन ।

६. चियापान र अतिथि सत्कार खर्च:

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको अनुमतिमा बजेट सिमा भित्र रही चियापान तथा अतिथि सत्कार खर्च गर्न सकिनेछ । चियापान तथा अतिथि सत्कार खर्च गर्दा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृत कर्मचारीको हस्ताक्षर सहितको कूपन जारी नभएको बिलको भुक्तानी गर्न कार्यालय बाध्य हुने छैन ।

परिच्छेद ४

दैनिक भ्रमण भत्ता तथा भ्रमण खर्च सम्बन्धी व्यवस्था

७. दैनिक भ्रमण भत्ता तथा भ्रमण खर्च:

कर्मचारीले सङ्घीय कानून बमोजिमको दरमा दैनिक तथा भ्रमण भत्ता पाउनेछन् । जनप्रतिनिधिको दैनिक तथा भ्रमण भत्ता सम्बन्धी व्यवस्था प्रदेश कानून बमोजिम हुनेछ । दैनिक तथा भ्रमण भत्ता सम्बन्धी अन्य व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछः

- (१) साधारणतया नगर पदाधिकारी / कर्मचारी सम्बन्धित कामको लागि फिल्डमा खटिनु, खटाउनु पर्दा वा अनुगमन तथा सुपिरवेक्षण गर्नु पर्दा भ्रमण आदेश स्वीकृत गराएर मात्र जानु पर्नेछ । स्वीकृत भ्रमण आदेश बिना भ्रमण खर्च तथा दैनिक भत्ता भुक्तानी गरिने छैन ।
- (२) देहायका पदाधिकारीले भ्रमण वा काजको उद्देश्य, अवधि र भ्रमण गर्ने साधन तोकी भ्रमण आदेश स्वीकृत गर्न सक्नेछन् ।
 - (क) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतप्रमुख,
 - (ख) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत बाहेकका अन्य कर्मचारीहरु - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले अधिकार प्रत्यायोजन गरेकी अधिकृत कर्मचारी ।
- (३) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सात दिन सम्म नगर प्रमुखको अनुमतिमा आफैँ स्वीकृत गर्ने र सात दिन भन्दा बढी अवधिको नगर क्षेत्रबाहिरको भ्रमण गर्नु पर्ने अवस्थामा नगर प्रमुखको अनुमति लिई संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयलाई जानकारी दिनु पर्नेछ ।
- (४) पदाधिकारी तथा कर्मचारीको विदेश भ्रमण सम्बन्धी व्यवस्था सङ्घीय कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (५) कार्यालयको कामको सिलसिलामा बास बस्ने गरी कार्यालय रहेको स्थानबाट कम्तीमा दश किलोमिटर बाहिरको क्षेत्रमा भ्रमण वा काजमा खटिएको कर्मचारीहरुले नेपाल सरकारले तोकेको दर र प्रक्रिया बमोजिमको दैनिक भत्ता तथा भ्रमण खर्च पाउनेछन् । तर, पदाधिकारी तथा कर्मचारीले भ्रमण गर्दा सरकारी सवारी साधन प्रयोग भएको अवस्थामा यातायात खर्च पाइने छैन । सार्वजनिक सवारी साधनमा भ्रमण गर्नु परेमा प्रचलित भाडादर बमोजिमको रकम उपलब्ध गराइने छ ।
- (६) भ्रमण खर्च सम्बन्धी फरफारक गर्न वा भुक्तानी माग गर्दा अनिवार्य रुपमा भ्रमण प्रतिवेदन कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (७) सरकारी खर्चमा भ्रमण गर्ने पदाधिकारी वा कर्मचारीले सम्भव भएसम्म किफायती र कम खर्चिलो बाटो वा सवारी साधन प्रयोग गरी भ्रमण गर्नुपर्नेछ ।
- (८) दैनिक भ्रमण भत्ता उपभोग गर्ने कर्मचारीहरुले दैनिक भत्ता उपभोग गरेको अवधिभरफिल्ड भत्ता पाउने छैन ।

- (८) कुनै पदाधिकारी वा कर्मचारीले भ्रमण वा काजमा रहेको अवधिमा बिदा बसेमा त्यसरी बिदामा बस्दाको अवधिमा निजले यस कानून बमोजिम पाउने दैनिक भत्ता, भ्रमण खर्च पाउने छैन ।
- (१०) भ्रमणमा खटिने पदाधिकारी तथा कर्मचारीको भ्रमण अभिलेख खाता कार्यालयले व्यवस्थित रूपमा राख्नु पर्नेछ ।
- (११) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीको भ्रमण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था नेपाल सरकारको भ्रमण खर्च नियमावली बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-५

पारवहन तथा ईन्धन सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था

८. पारवहन सुविधा :

- (१) कार्यालयमा उपलब्ध सवारी साधन कर्मचारीको जिम्मेवारी र निजहरुले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्य चापको आधारमा समन्यायिक रूपमा उपलब्ध गराउने जिम्मेवारी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको हुनेछ । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कार्यालयको नाममा रहेको तथा भाडामा लिई वा अन्य कुनै तरिकाले कार्यालयले प्रयोगमा ल्याएको सवारी साधन सरकारी कामको लागि मात्र प्रयोगमा ल्याउने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- (२) कार्यालयले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई कार्यालयको कामको प्रयोजनको लागि एक चारपाङ्गे सवारी साधन उपलब्ध गराउनेछ ।
- (३) कार्यालयमा सवारी साधनको उपलब्धता नभएमा मापदण्ड तय गरी कार्यालयले न्यूनतम मूल्यमा जिप/ कार भाडामा लिन सक्नेछ ।
- (४) कार्यालयका महाशाखा/शाखा प्रमुखलाई रुट मिलाइ हिड्ने गरी कार्यालयबाट उपलब्ध भएसम्म सवारी साधनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- (५) कुनै पदाधिकारी वा कर्मचारीले सरकारी सवारी साधन कार्यालयको काम बाहेक अन्य प्रयोजनमा प्रयोग गर्न पाइने छैन । सरकारी सवारी साधनको हिफाजत गरी सुरक्षित राख्नु सम्बन्धित सवारी साधन बुझी लिने कर्मचारीको जिम्मेवारी हुनेछ । सार्वजनिक विदाको दिन कार्यालयबाट उपलब्ध गराइएको सवारी पास बिना कार्यालयको सवारी साधन सञ्चालन गर्न पाइने छैन ।

(६) कार्यालयले कानून बमोजिम सवारी साधनको राजस्व तिर्ने, बिमा गर्ने, प्रदुषण जाँच गरी सवारी साधन चुस्त दुरुस्त राख्ने व्यवस्था मिलाउनेछ ।

५. इन्धन सुविधा:

(१) सरकारी तथा निजी सवारी साधन प्रयोग गरी नियमित रूपमा कार्यालयमा आउने जनप्रतिनिधहरू एवं कर्मचारीहरूलाई अनुसूची -१ बमोजिमको इन्धन सुविधा उपलब्ध हुनेछ ।

(२) निजी सवारी साधन प्रयोग गर्ने कर्मचारीहरूले इन्धन सुविधा लिन चाहेमा सम्बन्धित कर्मचारी वा निजको एकाधर परिवारको नाममा रहेको सवारी साधनको ब्लुबुकको छायाँप्रति र सम्बन्धित कर्मचारीको नाममा रहेको सवारी चालक अनुमतिपत्र प्रतिलिपि अनिवार्य रूपमा कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) कार्यालयका कर्मचारी र जनप्रतिनिधि बाहेकका निकाय, सुरक्षाकर्मी, संघ संस्था, विषयगत समितिका पदाधिकारी, पत्रकार लगायत अन्य विविध ईन्धन सुविधाको लागि नगर प्रमुखको आदेशमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबाट स्वीकृत भए बमोजिम हुनेछ ।

(४) कार्यालयले इन्धन सुविधा वितरणको अभिलेख अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।

१०. सवारी साधन सम्वन्धी अन्य व्यवस्था:

(१) सवारी साधनको सुविधा प्राप्त गर्ने वा उपलब्ध गराउनु पर्ने पदाधिकारी तथा कर्मचारीलाई कार्यालयमा उपलब्ध सवारी साधन प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । कार्यालयमा सवारी साधन उपलब्ध नभएको अवस्थामा कार्यालयको मौजूदा श्रोत उपलब्धताको अवस्था हेरी देहाय वमोजिमको मापदण्डभित्र रही सवारी साधन खरिद गर्न सकिनेछ ।

(क) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई करिब सत्तरी लाख रुपैयाँको सवारी साधन,

(ख) मोटरसाईकल तथा स्कुटर २५० सि. सि. सम्म ।

(२) कार्यालयका सवारी साधन नियमित रूपमा मर्मत सम्भार गरी चालु हालतमा राख्नुपर्नेछ । अत्यावश्यक भएमा बाहेक कार्यालयबाट नयाँ सवारी साधन खरिदलाई निरुत्साहित गरिनेछ । कार्यालयले नयाँ सवारी साधन खरिद गर्नु पर्ने अवस्थामा सम्भव भएसम्म ईलेक्ट्रिकल तथा वातावरणमैत्री सवारी साधन खरिद तथा प्रयोगमा जोड

दिनुपर्नेछ । कार्यालयका चार पाङ्गे सवारी साधनहरू मर्मत/सर्भिसिङ्ग गर्दा एक पटक गरे पश्चात पाँच हजार कि.मि. गुडेपछ मात्र अर्को मर्मत/सर्भिसिङ्ग गरिनेछ । मर्मत गर्नु पर्ने सवारी साधनहरूको लागत अनुमान स्वीकृत गराउन पर्नेछ । कार्यालयबाट उपलब्ध गराईएका सेतो प्लेटका मोटरसाईकल एवं स्कूटरहरूलाई खरिद भएको २ बर्ष सम्म सर्भिसिङ्ग मात्र, २ देखि ५ बर्ष सम्मको लागि रु. ७०००/-, पाँच बर्ष देखि ७ बर्ष सम्मका लागि रु. ८५००/- र ७ बर्ष भन्दा माथिको अवधिलाई रु. १०,०००/- सम्म बर्षमा दुई पटक मर्मत खर्च उपलब्ध गराईनेछ ।

- (३) कार्यालयको लागि निजी सवारी साधन (मोटरसाइकल एवं स्कूटर) प्रयोग गर्ने कर्मचारीहरूको मोटरसाइकल एवं स्कूटरहरूलाई एक पटकमा रु.४०००/- सम्म वर्षमा दुई पटक मर्मत खर्च उपलब्ध गराईनेछ ।
- (४) माथी जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कार्यालय प्रयोजनमा रहेका सवारी साधनहरू प्राकृतिक विपत्ती, दुर्घटना र अन्य कारणबाट क्षती भई मर्मत गर्नु पर्ने अवस्था भएमा प्राविधिक प्रतिवेदनको आधारमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले मर्मत आदेश दिई मर्मत गर्न मर्मत गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद-६

सञ्चार, पोशाक, प्रोत्साहन भत्ता सम्बन्धी व्यवस्था

११. स्थानीय तहका पदाधिकारीको सञ्चार, पोशाक, तथा अन्य भत्ता:
स्थानीय तहका पदाधिकारीको सञ्चार, पोशाक, तथा अन्य भत्ता प्रदेश कानूनमा व्यवस्था भए वमोजिम हुनेछ ।
१२. पत्रपत्रिका तथा सञ्चार सुविधा:
 - (१) कार्यालयले पदाधिकारी तथा महाशाखा तथा शाखा प्रमुखहरू सम्मलाई स्रोतको उपलब्धता हेरी पत्रपत्रिका खरिद गरी उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
 - (२) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई मासिक आवश्यकता अनुसार सञ्चार सुविधा वापतको मोबाइल रिचार्जको सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।
 - (३) कार्यालयबाट उपलब्ध भएको सञ्चार खर्च कार्यालयको प्रायोजनको लागि मात्र प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।

१३. पोशाक भत्ता:

गोकर्णेश्वर नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा कार्यरत स्थाई तथा करारका कर्मचारीहरूलाई प्रत्येक वर्षको चैत्र महिनामा पोशाक भत्ता वापत नेपाल सरकारका कर्मचारीले पाए सरहको रकम उपलब्ध गराइनेछ ।

परिच्छेद-७

तालिम/गोष्ठी/सेमिनार/कार्यशाला संचालन

१५. तालिम/गोष्ठी/ सेमिनार :

- (१) वार्षिक कार्यक्रम तथा वजेटमा समावेश भएका तालिम/गोष्ठी/सेमिनार जस्ता कार्यक्रमहरू उपलब्ध भएसम्म सरकारी हलमा नै सञ्चालन गरिनेछ ।
- (२) स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अन्तर्गत सञ्चालन हुने कार्यक्रममा प्रशिक्षक, स्रोत व्यक्ति, सहभागी तथा कार्यपत्र प्रस्तुतकर्ताको पारिश्रमिक भुक्तानी देहाय बमोजिम हुनेछः
 - (क) प्रशिक्षक तथा कार्यपत्र प्रस्तुतकर्ताले दैनिक दुई सेसन सम्मको भुक्तानी लिन सक्नेछन् तथा कक्षा अवधि कम्तीमा डेढ घण्टाको हुनुपर्दछ । प्रति सेसन रु. दुईहजार रुपैया र कार्यपत्र तयारी रु. एक हजारसम्म भुक्तानी गर्न सकिनेछ ।
 - (ख) कार्यक्रम संचालन गर्दा वाहिरबाट प्रशिक्षक तथा स्रोत व्यक्ति बोलाउनुपरेमा निजलाई नियमानुसार आतेजाते यातायात खर्च र कार्यपत्र निर्माण र सेसन सञ्चालन भत्ता उपलब्ध गराइने छ ।
 - (ग) तालिम/ गोष्ठी/ सेमिनार/ कार्यशाला जस्ता कार्यक्रममा खाजाको लागि प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन बढीमा दुई सय रुपैयाँ र खाना खुवाउनुपर्ने अवस्था भए खाना बापत बढीमा तीन सय रुपैयाँ सम्म र चियाको लागि अलग दर प्रति कप रु.३०/- भन्दा नबढ्ने गरी खर्च गर्न सकिनेछ ।
 - (घ) कार्यक्रममा सहभागीहरूका लागि तालिम गोष्ठी मसलन्द बापत सात कार्य दिन सम्मको लागि प्रति सहभागी बढीमा दुई सय पचासको तालिम / गोष्ठी मसलन्द सामग्री खरिद गरी उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

- (ड) संयोजक भत्ता प्रतिदिन एक हजार, सहयोगी भत्ता प्रतिव्यक्ति पाँचसय तथा विविध खर्च (प्रमाण पत्र, सरसफाई, व्यानर आदि ७ कार्यदिनको अनुपातमा) पाँच हजार सम्म खर्च गर्न सकिनेछ ।
- (च) प्रतिवेदकको पारिश्रमिक प्रति कार्यक्रम दुई हजारमा नवद्वने गरी प्रतिवेदन तयारी खर्च भुक्तानी दिन सकिनेछ । कसैले पनि दोहोरो सुविधा लिन पाउनेछैन ।
- (छ) कार्यक्रममा सहभागीहरूलाई स्वीकृत कार्यक्रम बजेटको सीमा भित्र रही बढीमा ५००।- सम्म यातायात खर्च वा सहभागी भत्ता उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- (३) प्राविधिक विशेषज्ञ आवश्यक पर्ने वा सेसन सञ्चालन गर्ने आधाभन्दा बढी विषयविज्ञ बाहिरबाट लिनु पर्ने अवस्थामा वा आवासीय रुपमा सञ्चालन गर्नुपर्ने कार्यक्रम कार्यालयबाट सोभै सञ्चालन गर्न जनसकिने भएमा प्रचलित सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी कानून बमोजिमको प्रक्रियाबाट सेवा खरिद गरी तालिम गोष्ठी जस्ता कार्यक्रम संचालन गर्न सकिनेछ ।
- (४) विकास निर्माणका काम कारवाहीहरूलाई प्रभावकारी र गुणस्तरियता कायम गर्नका लागि परामर्शदाताका रुपमा विषय विज्ञ राख्न सकिनेछ । त्यसरी राखिएका विषय विज्ञलाई प्रचलित कानून बमोजिम सुविधा उपलब्ध गराईनेछ ।

परिच्छेद-८

पानी, बिजुली, टेलिफोन तथा घरभाडा सम्बन्धी व्यवस्था

१६. पानी, बिजुली, टेलिफोन तथा घरभाडा

- (१) कार्यालय तथा पदाधिकारीले पानी, बिजुली, टेलिफोन जस्ता सुविधाको प्रयोगमा मितव्ययिता अपनाउनु पर्नेछ ।
- (२) कार्यालयले पानी, बिजुली तथा टेलिफोनको विल समयमै भुक्तानी गरी जरिवाना नतिर्ने र छुट सुविधा लिने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- (३) कार्यालयको काममा बाहेक अनावश्यक रुपमा बिजुली र टेलिफोन प्रयोग गर्नु हुदैन ।
- (४) कार्यालय प्रयोजनका लागि बाहेक घर भाडामा लिइने छैन । कार्यालयमा उपलब्ध स्थानले नपुग हुने अवस्थामा कारण सहित

कार्यालयको निर्णयबाट कार्यालयको कामको लागि घरभाडामा लिन सक्नेछ ।

- (५) कार्यालयको लागि घर भाडामा लिनु पर्ने अवस्थामा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा खरिद नियमावली बमोजिमको प्रक्रियाबाट घर भाडामा लिइनेछ ।

परिच्छेद- ५

खरिद तथा जिन्सी व्यवस्थापन

१७. खरिद सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृत कर्मचारीको लिखित आदेश बिना कसैले कुनै मालसामान खरिद गर्न, गराउन हुँदैन । अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट नियमानुसारको प्रक्रिया पुर्याई मालसामान खरिद गर्दा स्थानीय एवं स्वदेशी उत्पादनलाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।
- (२) मालसामान खरिद सम्बन्धी कारबाही शुरु गर्नु अघि खरिद एकाईले शाखाबाट आवश्यक पर्ने वस्तुहरूको माग सङ्कलन गरी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृत कर्मचारीबाट आवश्यक पर्ने वस्तुहरूको कूल माग स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमको खरिद मागमा देहायका कुराहरू उल्लेख भएको हुनु पर्नेछः
- (क) मालसामानको प्रकार, गुणस्तर, परिमाण सम्बन्धी विवरण,
- (ख) मालसामान आवश्यक पर्ने समय,
- (ग) खरिदको अनुमानित मूल्य, र
- (घ) मूल्य व्यहोरिने स्रोत ।
- (४) खरिदको लागि आवश्यक बजेट व्यवस्था नभई खरिद कारबाही शुरु गर्नु हुँदैन ।
- (५) कार्यालयले साधारणतया पेशकीलाई निरुत्साहित गर्नुपर्नेछ । पेशकी फर्छ्यौट नगरी दोहोर्याएर पेशकी रकम दिइने छैन । पेशकी रकम समयमै फर्छ्यौट गर्नु प्रत्येक कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।
- (६) खरिद सम्बन्धी सम्पूर्ण व्यवस्था सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३, सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ तथा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

१८. जिन्सी व्यवस्थापन :

- (१) कार्यालयमा प्राप्त प्रत्येक जिन्सी सामग्रीको वर्गीकरण गरी सामानको विवरण र मूल्य खुलाई महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको ढाँचामा लगत तयार गरी अभिलेख राख्नुपर्नेछ ।
- (२) महाशाखा/शाखामा रहेको कुनै मालसामान मर्मत सम्भार गर्नुपर्ने भए सोको लिखित जानकारी उपयोगकर्ताले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई दिनुपर्नेछ ।
- (३) कार्यालयको महाशाखा, शाखा र अन्तरगतका कार्यालयहरूका प्रत्येक कोठामा भएका जिन्सी सामानको अभिलेख सोही कोठामा टाँस गर्नुपर्नेछ ।
- (४) खर्च भएर नजाने प्रत्येक जिन्सी सामानमा जिन्सी सङ्केत नम्बर उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।
- (५) आर्थिक वर्ष समाप्त भएको ३ महिना भित्र गतवर्षको मौज्जात, चालु वर्षको खरिद, हस्तान्तरण भई प्राप्त सामानको परिमाण र मूल्य एवम् सामानको अवस्था (सबुत, मर्मत गर्नुपर्ने, लिलाम गर्नुपर्ने र मिन्हा गर्नुपर्ने) खोली जिन्सी शाखाले जिन्सी प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्नेछ ।
- (६) उपदफा (५) बमोजिम तयार भएको प्रतिवेदनको आधारमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृत कर्मचारीले जिन्सी निरीक्षण गरी राय सुभाब सहितको प्रतिवेदन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई दिनुपर्नेछ ।
- (७) जिन्सी व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था प्रचलित आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन तथा नियमावली बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद १०
विविध

१९. अन्य विविध व्यवस्था:

- (१) कक्षा ट को अन्तिम परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी खर्च अनुसूची २ बमोजिम गरिनेछ ।
- (२) वेवारिसे लास दाहसस्कार गर्दा प्रति लास रु. १०,०००/-, मरेको छाडा गाई गोरु व्यवस्थापन गर्दा प्रति गोटा रु. ५,०००/- र मरेको कुकुर व्यवस्थापन गर्दा प्रति कुकुर रु. २,०००/- उपलब्ध गराइनेछ ।

- (३) सार्वजनिक विदाका दिन सरसफाईका काममा खटिने सरसफाईसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरू र ति कर्मचारीहरूलाई परिचालन गर्ने सम्बन्धित महाशाखा प्रमुख, शाखा प्रमुख र सुपरभाईजरलाई खटिएको दिनको प्रतिदिन रु. ५००/- सरसफाई भत्ता उपलब्ध गराइनेछ । सफाईकर्मी हेजार्ड भत्ता मासिक रु. ५००/- उपलब्ध गराइनेछ ।
- (४) कार्यचाप बढी भएका कर्मचारीहरूलाई नगरसभाको निर्णयका आधारमा कार्यालयको निर्णय बमोजिम प्रोत्साहन भत्ता उपलब्ध गराउन सकिनेछ । वडा नं.१ मुखर्क, ओखेनी र वडा नं.३ तारेभिरमा खटेर काम गर्ने राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरूको हकमा कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम प्रोत्साहन स्वरूप थप सुविधा उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- (५) नगर प्रहरीलाई वार्षिक रु.१५,०००/- सम्मको पोशाक र मौसम अनुसारको द्युनिक खरिद गरी उपलब्ध गराउने वा रकम उपलब्ध गराउन सक्नेछ । नगर प्रहरी र ईलेक्ट्रिसियनलाई दुर्घटना विमा समेत गराउन सक्नेछ ।
- (६) साविक गाउँ विकास समित देखि र साविक जिल्ला विकास समिति देखि कार्यरत रहि यस नगरपालिकामा समायोजन भएका स्थायी कर्मचारीहरूलाई तिन लाख सम्मको जिवन विमा गराई सो को वार्षिक प्रिमियम कार्यालयबाट उपलब्ध गराईनेछ ।
- (७) खर्च भई जाने अन्य कार्यालय सामानहरू भन्नाले कार्यालयको लागि आवश्यक हुने पर्दा, तन्ना, तौलिया, टेबुल शिक्षा, डोर मेट, वेगन स्प्रे, व्याग, कपडा, छाता, वर्षादी, गमबुट, पंजा, मास्क, भाडु र यस्तै प्रकारका सामानहरूलाई जनाउने छ ।
- (८) कार्यालयद्वारा संचालन गरिने नियमित पत्रकार भेटघाट कार्यक्रममा उपस्थित संचारकर्मीलाई रु.५००/- का दरले यातायात खर्च उपलब्ध हुनेछ ।
- (९) पदपूर्ति सम्बन्धी कामका लागि प्रदेश लोकसेवा आयोगको नम्स बमोजिमको बैठक भत्ता र पारिश्रमिक सुविधा उपलब्ध हुनेछ ।
२०. आर्थिक सहायता वितरण सम्बन्धी मापदण्ड:
अति विपन्न अशक्त, असहाय व्यक्तिले उपचार वा अन्य कुनै कारणले सहयोग माग गरी प्रमुख समक्ष निवेदन दिएकोमा स्वीकृत बजेटको अधीनमा रही अवस्था हेरी रु. पच्चिस हजार भन्दा बढी नहुने गरी नगर

प्रमुखबाट आर्थिक सहायता प्रदान गर्न सकिनेछ । वाढी, पहिरो, आगलागी जस्ता विपद्को कारण पीडित परिवारलाई सम्बन्धित वडाको सिफारिस र प्रहरी प्रतिवेदन समेतको आधारमा प्रमुख, उपप्रमुख र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत रहेको समितिले निर्णय गरी विपद् व्यवस्थापन कोषबाट खर्च हुने गरी अधिकतम रु. पचास हजार सम्म मात्र राहत सहयोग उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

२१. निर्णय गरी खर्च गर्नु पर्ने-

कार्यालयले स्वीकृत कार्यक्रम अन्तर्गत कुनै कार्यक्रम, तालिम, गोष्ठी आदि सञ्चालन गर्दा सार्वजनिक खरिद तथा आर्थिक कार्यविधि सम्बन्धी कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट निर्णय गरेर मात्र सञ्चालन गर्नु पर्नेछ । अधिकारप्राप्त अधिकारीको स्वीकृति बेगर गरेको खर्च भुक्तानी गरिने छैन ।

२२. कर्मचारीहरुको सेवा सुविधा, तह तथा स्तरवृद्धि, वित्त विकास र क्षमता विकास लगायतका कार्य गर्नु पर्दा कार्यविधि बनाई गर्न सक्नेछ ।

दफा ५ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित कर्मचारीको लागि

मासिक इन्धन सुविधा इन्धन
(पेट्रोल/डिजेल लिटरमा)

क्र.सं	तह रपद	ईन्धन लिटर	कैफियत
१.	प्रमुख/उपप्रमुख/प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत/शिक्षा शाखा प्रमुख (उप सचिव) को सवारी साधनका लागि आवश्यकता अनुसार लगबुकको आधारमा (चार पाङ्गे)		१.पूर्वाधार विकासका प्राविधिक कर्मचारी, खाने पानी, कृषि, भेटेरीनरी र अमिन जस्ता प्राविधिक कर्मचारी, विपद र सरसफाई कार्यमा खटिने कर्मचारीहरूलाई फिल्डमा गएकोकामको आधारमा थप ५ लि.ईन्धन उपलब्ध हुनेछ । (मोटरसाइकल/स्कुटर)
२.	२. नगर प्रहरीहरूलाई थप जिम्मेवारीमा खटाउँदा जिम्मेवारी अनुसार न्यूनतम मासिक ५ देखि १० लि. (मोटरसाइकल/ स्कुटर)		नगर प्रहरीको,सरसफाई र कार्यालयले सम्भौता गरी भाडामा लिएको सवारी साधनलाई लगबुकको आधारमा (चारपाङ्गे)
३.	वडा अध्यक्ष (वडा नं.१ र ३) मोटरसाइकल/स्कुटर)	३०	
४.	वडा अध्यक्ष (वडा नं.१ र ३ बाहेक)(मोटर साइकल/ स्कुटर)	२०	
५.	शाखा प्रमुख (मोटर साइकल/स्कुटर)	१५	
६.	उपशाखा प्रमुख(मोटर साइकल/स्कुटर)	१२	

७.	अधिकृत स्तर (मोटर साइकल/स्कुटर)	१२	
८.	सहायकस्तर (मोटर साइकल/स्कुटर)	८	
९.	सहयोगी स्तर (मोटर साइकल/स्कुटर)	५	

इन्धन सुविधा पाउने आधारहरू,

१. पदाधिकारी र कर्मचारीको लागि कार्यालयले उपलब्ध गराएको वा आफ्नै सवारी साधन हुनुपर्नेछ ।
२. महिना भरि विदामा रहेको अवस्थामा सो महिनाको इन्धन उपलब्ध गराइने छैन ।
३. मासिक कोटा इन्धन सोही महिना भित्र नलगेमा अर्को महिना थप हुने छैन ।
४. नगर प्रहरी, सरसफाई र कार्यालयका अन्य चारपाङ्गे साधनलाई इन्धन उपलब्ध गराइनेछ । सवारी साधनको आयु, इन्धन खपत हुने अवस्था तय गरेको दुरी लगायतका मापदण्डहरूको आधारमा इन्धन उपलब्ध गराइनेछ ।
५. सबै सवारी साधनहरूको लगबुक अनिवार्य रूपमा भर्नुपर्ने छ ।

दफा १५ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित कक्षा ट को परीक्षा सञ्चालन
तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी खर्चका दरहरू

आधारभूत तह -कक्षा ट) उर्तिण परिक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि खर्चका दरहरू				
क्र.सं	शिर्षक	दिन	दर रु	कैफियत
१	केन्द्राध्यक्ष	१	८००	
२	सहायक केन्द्राध्यक्ष		५००	
३	निरिक्षक		३५०	
४	सहायक कर्मचारी		२००	
५	सुरुक्षाकर्मी		२००	
६	परीक्षा केन्द्र व्यवस्थापन खर्च मसलन्द सहित (प्रति परीक्षा केन्द्र)		५०००	
७	उत्तर पुस्तीका परिक्षण - प्रति उत्तर पुस्तीका		२२	
८	उत्तर पुस्तीका (सम्परिक्षण रुजु) प्रति उत्तर पुस्तीका		५	
९	रजिष्ट्रेशन नं., सि.नं. कायम, छापलगाउने (प्रतिफारम)		५	
१०	रजिष्ट्रेशन नं., सि.नं. रुजु तथा प्रमाणिकरण (प्रति फारम)		३	
११	प्रवेश पत्र वितरण (प्रति फारम)		१	
१२	प्रश्नपत्र तथा उत्तर कुञ्जिका टाइपिङ (प्रतिपेज)		६०	
१३	प्रश्न पत्र निर्माण		१५००	
१४	प्रश्न पत्र मोडेरेसन तथा उत्तरकुञ्जिका निर्माणकार्यशाला/बैठक सहभागीभत्ता (प्रतिविषय)		१५००	

१५	प्रश्नपत्र तथा उत्तरकुञ्जिका संरक्षण (प्रतिकेन्द्र) एकमुष्ठ		१५००	
१६	उत्तरपुस्तिका परीक्षण कार्यशाला/बैठक सहभागीभत्ता		१०००	
१७	परीक्षाकेन्द्र विवरण तयारी र व्यवस्थापन प्रतिकेन्द्र (प्रतिविद्यार्थी)		४	
१८	परीक्षा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन (प्रति अनुगमनकर्ता)		१०००	
१९	प्रति उत्तर पुस्तिका कोडिङ्ग (प्रतिउत्तर पुस्तिका)		२	
२०	प्रति उत्तरपुस्तिका डिकोडिङ्ग (प्रति उत्तर पुस्तिका)		१	
२१	परीक्षा समन्वय/ व्यवस्थापन/सरोकार वाला बैठक भत्ता (प्रति बैठक प्रति व्यक्ति)	१	१०००	
२२	उत्तर पुस्तिका परीक्षणमा संलग्न कर्मचारी प्रति केन्द्र ३जना	१	१०००	
२३	परीक्षाकार्यमा संलग्न कर्मचारी खाना २५०खाजा १५०	१	४००	
२४	अङ्क टेबुलेसन (प्रति विद्यार्थी प्रति विषय)		२	
२५	नतिजा तयारी तथा विश्लेषण (प्रति विद्यार्थी)		२	
२६	ग्रेडसिट प्रमाणिकरण (प्रति विद्यार्थी)		३	
२७	ग्रेडसिट प्रिन्टिङ (प्रति विद्यार्थी)		२	
२८	चारित्रिक प्रमाणपत्र प्रमाणिकरण(प्रति विद्यार्थी)		३	
२९	चारित्रिक प्रमाणपत्र प्रिन्टिङ (प्रतिविद्यार्थी)		२	
३०	ग्रेडसिट, चारित्रिक प्रमाणपत्र प्याकिङ (प्रतिविद्यार्थी)		१	

३१	ग्रेडसिट, चारित्रिक प्रमाणपत्रमा छाँप लगाएको (प्रतिविद्यार्थी)		१	
३२	प्रयोगात्मक अङ्क प्रविष्ट (प्रतिविषय प्रतिविद्यार्थी)		१।५	
३३	प्रयोगात्मक अङ्करूजु (प्रतिविषय प्रतिविद्यार्थी)		१	
३४	सैद्धान्तिक अङ्क प्रविष्ट (प्रतिउत्तर पुस्तिका)		२।७५	
३५	सैद्धान्तिक अङ्क रूजु (प्रतिउत्तर पुस्तिका)		३	
३६	ग्रेडसिट, चारित्रिक प्रमाणपत्रमा विद्यार्थीको नाम, थर र जन्म मिति सच्याउने समितिको बैठकभत्ता (प्रतिबैठक प्रतिव्यक्ति)		१०००	
३७	परीक्षामा खटिने कर्मचारी/प्रतिनिधि (प्रतिदिन)		१०००	
३८	अनुगमन गर्ने अधिकारी/जनप्रतिनिधि (प्रतिदिन)		१०००	

वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०८०

प्रस्तावना:

स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने नागरिकको मौलिक अधिकारको संरक्षण गर्न, प्राकृतिक स्रोतको समुचित उपयोग एवं दीगो व्यवस्थापन गर्न, वातावरण र विकास बीच सन्तुलन कायम गर्न तथा प्राकृतिक स्रोत, वातावरण र जैविक विविधताको संरक्षण गर्न वाञ्छनीय भएकाले, नेपालको संविधानको धारा २२१ बमोजिम अनुसूची ८ र अनुसूची ५ मा उल्लेखित वातावरण, प्राकृतिक स्रोत र जैविक विविधता सम्बन्धी स्थानीय तहको अधिकार कार्यान्वयनका लागि कानूनी व्यवस्था गर्न, नगरसभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद- १ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यस ऐनको नाम गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको “वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०८०” रहेको छ ।
- (२) यो ऐन गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरेको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा, -

- (क) “अनुकूलन” भन्नाले जलवायू परिवर्तनको असर र सम्भाव्य जोखिमको आँकलन गरी परिवर्तित जलवायू सुहाउँदो अनुकूल हुने गरी रूपान्तरण गर्ने तथा थप हानी नोक्सानी रोकथाम वा न्यूनिकरण गर्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (ख) “उत्सर्जन” भन्नाले कुनै निश्चित क्षेत्रबाट निश्चित समय अवधिमा वातावरणमा हरितगृह ग्याँस वा अन्य कुनै ग्याँस वा धुवाँ निष्कासन गर्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (ग) “कार्यपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको कार्यपालिकालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (घ) “खुल्ला क्षेत्र” भन्नाले मानिसहरू जमघट हुन सक्ने, विभिन्न कार्यक्रम र पर्व मनाउन सक्ने, सार्वजनिक हित तथा विपद् व्यवस्थापनमा

समेत सहयोग पुग्ने गरी सुरक्षित गरिएको खुल्ला स्थल सम्भन्नु पर्छ ।

- (ङ) “जलवायु परिवर्तन” भन्नाले लामो समयको अन्तरालमा प्राकृतिक रूपमा हुने जलवायुको उतारचढावका अलावा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा मानवीय क्रियाकलापले वायुमण्डलको बनोटमा हुने फेरवदलका कारण पृथ्वीको जलवायुमा क्रमशः देखा पर्ने परिवर्तन सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “जोखिमपूर्ण फोहर” भन्नाले प्राकृतिक वातावरणमा हास ल्याउने र मानव तथा अन्य प्राणीको स्वास्थ्यमा हानि नोक्सानी पुऱ्याउने विभिन्न रूपमा निष्काशित वस्तु, पदार्थ तथा रेडियो विकिरणलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (छ) “जैविक विविधता” भन्नाले पारिस्थितिकीय प्रणाली (इको सिस्टम) को विविधता, प्रजातिय विविधता (स्पेसिज डाइभर्सिटी) तथा वंशाणुगत विविधता (जेनेटिक डाइभर्सिटी) सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।
- (झ) “निष्काशन” भन्नाले ध्वनि, ताप वा फोहरमैला फाल्ने, थुपर्ने, वा निष्काशन गर्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (ञ) “परिषद” भन्नाले दफा ४८ बमोजिमको स्थानीय वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण परिषद सम्भन्नु पर्छ ।
- (ट) “प्रदूषण” भन्नाले फोहरमैला, रसायन, ध्वनि वा विद्युतीय, विद्युतीय-चुम्बकीय तरंगका कारण वातावरणमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले परिवर्तन गरी वातावरणमा उल्लेखनीय हास ल्याउने, क्षति पुऱ्याउने वा वातावरणको लाभदायी वा उपयोगी प्रयोजनमा हानि नोक्सानी पुऱ्याउने क्रियाकलाप सम्भन्नु पर्छ ।
- (ठ) “प्रस्ताव” भन्नाले विद्यमान वातावरणीय अवस्थामा परिवर्तन ल्याउन सक्ने किसिमको स्थानीय सरकार वा स्थानीय कानून बमोजिम सञ्चालन गरिने वा अनुमति प्राप्त विकास कार्य, भौतिक क्रियाकलाप वा भू-उपयोगको परिवर्तन गर्ने कुनै योजना, आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा तयार गरिएको प्रस्ताव सम्भन्नु पर्छ ।
- (ड) “प्रस्तावक” भन्नाले प्रस्तावको स्वीकृतिको लागि निवेदन दिने र त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न स्वीकृति प्राप्त व्यक्ति, सरकारी, अर्ध सरकारी वा गैर सरकारी निकाय वा संस्था सम्भन्नु पर्छ ।

- (ढ) “फोहरमैला” भन्नाले घरेलु फोहरमैला, औद्योगिक फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला वा हानिकारक फोहरमैला सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले तत्काल प्रयोग हुन नसक्ने अवस्थामा रहेको, फालिएको वा सडेगलेको वातावरणमा हास आउने गरी निष्काशन गरिएको तरल, ठोस, ग्यास, लेदो, धूवाँ, धूलो, विद्युतीय तथा सूचना प्रविधिका लागि प्रयोग भएका लगायतका पदार्थ वा त्यस्तै प्रकारका अन्य वस्तुहरू वा अनाधिकृत रूपमा सार्वजनिक स्थलमा टाँसिएको पोष्टर, पम्प्लेट तथा कार्यपालिकाले समय समयमा सूचना प्रकाशन गरी फोहरमैला भनि तोकिदिएका अन्य वस्तु समेतलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ण) “वन” भन्नाले पूर्ण वा आंशिक रूपमा रुख वा बूट्यानले ढाकिएको क्षेत्र सम्भन्नु पर्छ ।
- (त) “वन पैदावार” भन्नाले वनमा रहेका वा पाइएका वा वनबाट ल्याइएका देहायका पैदावार सम्भन्नु पर्छः-
- (१) काठ, दाउरा, गोल, खैरकच, खोटो, काठको तेल, बोक्रा, घाँस, लाहा, पिपला-पिपली
 - (२) रुख, विरुवा, पात, डाँठ, फल, बीज, फूल, भुवा, जरा, गानो, बोक्रा, गमरजीन, लोहवान, जङ्गली जडीबुटी एवं गैरकाष्ठ वन पैदावार, जङ्गली मह, वनस्पति तथा तिनको विभिन्न भाग वा सूक्ष्म अङ्ग,
 - (३) चट्टान, माटो, चुन ढुङ्गा, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा वा अन्य खनिजजन्य पदार्थ वा
 - (४) वन्यजन्तु, पशुपंक्षी वा वन्यजन्तुको ओखेटोपहार ।
- (थ) “वातावरण” भन्नाले प्राकृतिक, सांस्कृतिक र सामाजिक प्रणालीहरू, आर्थिक तथा मानवीय क्रियाकलापहरू र यीनको अवयवहरू तथा ती अवयवहरूको बिचको अन्तरक्रिया तथा अन्तर सम्बन्ध सम्भन्नु पर्छ ।
- (द) “वातावरणीय अध्ययन” भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा त्यसबाट वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव निराकरण वा न्यूनिकरण गर्नको लागि अवलम्बन गरिने उपायका सम्बन्धमा गरिने सक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्भन्नु पर्छ ।
- (ध) “सम्पदा” भन्नाले गाँउपालिका/नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका प्राकृतिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक, वैज्ञानिक, आध्यात्मिक, सौन्दर्यपरक वा सामाजिक दृष्टिबाट महत्वपूर्ण मानिने

कुनै पनि वस्तु, भौतिक संरचना स्थान, वनस्पति तथा जीव जन्तु सम्झनु पर्छ।

- (न) “सिमसार” भन्नाले भूमिगत जलस्रोत वा वर्षातका कारण पानीको परिणाम रहने वा प्राकृतिक वा मानव निर्मित, स्थायी वा अस्थायी जमेका वा वगेका, स्वच्छ वा नुनिलो पानी भएको धापिलो जमिन (Swamp) दलदले जमिन (Marsh) नदीबाट प्रभावित जमिन (Riverine Floodplain), ताल (Lake) पोखरी (Pond) जलभण्डार क्षेत्र (Water Storage Areas) र यहि प्रकृतिका कृषि जमिन (Agriculture Land) समेतलाई सम्झनु पर्छ।
- (प) “संरक्षण” भन्नाले वातावरण, जैविक विविधता तथा सम्पदाको सुरक्षा, स्याहार, सम्भार, सम्वर्द्धन, व्यवस्थापन तथा सदुपयोग सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद - २ वातावरण संरक्षण

३. वातावरण संरक्षण गर्नुपर्ने :

- (१) आफ्नो क्षेत्राधिकार क्षेत्र भित्र वातावरण संरक्षण गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी नगरपालिकाको हुनेछ।
- (२) वातावरण संरक्षण, प्रवर्द्धन र वातावरणमैत्री समाज निर्माणमा योगदान गर्नु नागरिकको कर्तव्य हुनेछ।

४. वातावरण संरक्षण विशेष क्षेत्र निर्धारण गर्न सक्ने :

- (१) प्रचलित भू-उपयोग नीति समेतलाई मध्यनजर गरी नगरपालिकाभित्र वातावरणका दृष्टिले संरक्षण आवश्यक रहेको क्षेत्र पहिचान गरी त्यस्तो क्षेत्रलाई कार्यपालिकाबाट निर्णय गरी वातावरण संरक्षण विशेष क्षेत्र निर्धारण गर्न सक्नेछ।
- (२) कुनै सडक, भवन, नदी व्यवस्थापन वा अन्य कुनै भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा निर्माण कार्यको प्रारम्भिक अध्ययन प्रक्रिया शुरु हुनु अगाडि नै संघ र प्रदेशका सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी कार्यपालिकाले कुनै क्षेत्र विशेषलाई वातावरण संरक्षण गर्ने उद्देश्यले खुल्ला वा हरियाली क्षेत्रको रूपमा तोक्न सक्नेछ।
- (३) कुनै क्षेत्र वा स्थान विशेषमा अत्यधिक वातावरणीय प्रदूषण, भू:स्खलन, प्राकृतिक सम्पदाको अत्यधिक दोहन वा प्राकृतिक विपत्ति

हुन गई जनस्वास्थ्य वा वातावरणमा नकारात्मक प्रभाव परेको वा पर्ने सम्भावना देखिएको अवस्थामा कार्यपालिकाले प्रदेश सरकार र संघीय सरकारसँग समन्वय गरी त्यस्तो क्षेत्र वा स्थानलाई वातावरणीय दृष्टिले संवेदनशील क्षेत्र तोक्न सक्नेछ ।

- (४) उपदफा (१),(२) र (३) बमोजिमको वातावरण संरक्षण विशेष क्षेत्र, खुल्ला वा हरियाली क्षेत्र र संवेदनशील क्षेत्रको व्यवस्थापन तोकिए बमोजिम कार्यपालिकाबाट हुनेछ ।
- (५) उपदफा (४) बमोजिम व्यवस्थापन गर्दा कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार संघ र प्रदेशसँग समन्वय गर्नेछ ।

५. सम्पदाको संरक्षण गर्नुपर्ने :

- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सम्पदाको संरक्षण गर्नु नगरपालिका, नागरिक र सम्बन्धित निकायको कर्तव्य हुनेछ ।
- (२) सम्पदाको संरक्षणका लागि कार्यपालिकाले सरकारी तथा समुदायसँग समन्वय तथा साभेदारी गर्न सक्नेछ ।

६. वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने :

- (१) प्रचलित कानून तथा मापदण्ड बमोजिम प्रस्तावकले प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) प्रस्तावकले स्थानीय तहको अधिकारक्षेत्र भित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजना सम्बन्धी प्रस्तावको सक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन वा प्रारम्भिक वातावरणीय प्रतिवेदन स्वीकृतिको लागि कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नुपर्ने छ ।
- (३) प्रस्तावकले उपदफा (२) बमोजिमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन पेश गर्दा त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने क्रममा वातावरणमा पर्नसक्ने प्रतिकूल प्रभाव र त्यसको न्यूनिकरणको लागि अपनाउन सकिने विभिन्न विकल्पहरूको विस्तृत विश्लेषण गरी त्यस्ता विकल्प मध्ये प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त हुने विकल्प र सो विकल्प कार्यान्वयन गर्न सकिने आधार र कारण सहित सिफारिस गर्नुपर्ने छ ।
- (४) उपदफा (२) बमोजिमको सक्षिप्त वातावरणीय प्रतिवेदन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण स्वीकृति सम्बन्धी प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

- (५) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन जाँचबुझ गर्दा त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने नदेखिएमा कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार प्रस्तावकले पालना गर्नुपर्ने शर्त तोकि त्यस्तो वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत गर्नेछ।
- (६) कार्यपालिकाले उपदफा (२) बमोजिमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन जाँचबुझ गर्दा त्यस्तो प्रस्तावको थप वातावरणीय अध्ययन गर्नपर्ने देखिएमा वातावरणीय मूल्याङ्कन गर्न गराउन आदेश दिन सक्नेछ।
- (७) उपदफा (५) बमोजिम दिइएको आदेश बमोजिम प्रस्तावकले थप अध्ययन गरि सोको प्रतिवेदन प्रदेश कानूनले तोकेको निकाय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।
- (८) यस ऐन बमोजिम कुनै प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुपूर्व सम्बन्धित निकायबाट कार्यसूची स्वीकृत गर्नुपर्ने छ।
- (९) वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।
- (१०) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि प्रस्तावक नगरपालिका आफै संलग्न भएको अबस्थामा त्यस्तो वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन प्रदेश कानून बमोजिम स्वीकृत हुनेछ।
७. मापदण्ड र गुणस्तर कायम गर्नुपर्ने :
- (१) प्रस्तावकले यस ऐन बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्दा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड एवं गुणस्तर कायम हुनेगरी तोकिए बमोजिमको ढाँचामा तयार गर्नुपर्ने छ।
८. वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्नुपर्ने :
- (१) प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नु अगाडि तोकिए बमोजिम वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्नुपर्ने छ।
- (२) प्रस्तावकले उपदफा (१) बमोजिम वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्दा वातावरणीय प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू मध्ये कुन कुन उपायहरू आयोजना निर्माणको क्रममा र कुन कुन उपायहरू आयोजना सम्पन्न भएपछि वा आयोजना कार्यान्वयनको क्रममा अवलम्बन गर्ने हो सो को समेत उल्लेख गर्नुपर्ने छ।
- (३) प्रस्तावकले उपदफा (१) बमोजिम तयार गरेको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनका लागि स्पष्ट कार्ययोजना बनाई

सो बमोजिम कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ र सो को प्रगति विवरण आयोजना कार्यान्वयन शुरू भएपछि प्रत्येक छ महिनामा कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नुपर्ने छ।

८. प्रस्ताव स्वीकृत नगराई कार्यान्वयन गर्न नहुने :

यो ऐन प्रारम्भ भएपछि कसैले पनि कार्यपालिकाले तोके बमोजिम प्रस्ताव स्वीकृत नगराई कार्यान्वयन गर्न गराउनु हुँदैन।

१०. प्रस्ताव सम्बन्धी अन्य व्यवस्था :

- (१) वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन हुने प्रस्तावहरू सम्बन्धी कार्यविधि प्रचलित संघीय तथा प्रादेशिक कानून बमोजिम हुनेछ।
- (२) संघीय तथा प्रादेशिक कानून बमोजिम वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन सम्बन्धमा सम्बन्धित संघीय तथा प्रादेशिक निकायसँग समन्वय गर्ने जिम्मेवारी नगरपालिकाको वातावरण शाखो को हुनेछ।

११. रोक लगाउन सक्ने :

- (१) कसैले पनि यस ऐन र प्रचलित कानूनले तोके बमोजिमको निकायबाट स्वीकृति नलिई वा स्वीकृति भए भन्दा विपरीत हुनेगरी कार्यान्वयन गरेमा कार्यपालिकाले त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयनमा रोक लगाउन वा रोक लगाउनको लागि प्रदेश सरकार तथा संघीय मन्त्रालय वा स्वीकृत गर्ने निकायमा सिफारिस गर्न सक्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न रोक लगाइएकोमा त्यसरी रोक लगाइएको कारणबाट क्षति पुग्न गएमा प्रस्तावकले सो बापत कुनै किसिमको क्षतिपुर्तिको लागि दाबी गर्न पाउने छैन।

१२. अनुकूलन योजना बनाउन सक्ने :

- (१) जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल असर न्यूनीकरण र सम्भावित जोखिमबाट बच्नका लागि कार्यपालिकाले अनुकूलन योजना बनाई कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको अनुकूलन योजना बनाउँदा जलवायु परिवर्तनको असरबाट वढी जोखिममा पर्ने महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक र आर्थिक रूपमा विपन्न समुदायलाई विशेष प्राथमिकता दिनुपर्नेछ।
- (३) कार्यपालिकाले विकास आयोजना तर्जमा गर्दा जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल असर तथा जोखिमको व्यवस्थापन गर्ने प्रयोजनको लागि

नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड बमोजिम प्राथमिकीकरण गर्नुपर्ने छ।

१३. हरितगृह ग्याँस उत्सर्जन न्यूनिकरण कार्यहरू गर्न सक्ने :

- (१) नगरपालिकाले हरितगृह ग्याँस उत्सर्जन न्यूनिकरण गर्न आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ।
- (२) न्यूनिकरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।

१४. प्रदूषण रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्ने :

- (१) कसैले पनि प्रचलित मापदण्ड विपरीत वा जनजीवन, जन-स्वास्थ्य र वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने गरी प्रदूषण सृजना गर्न वा गराउन हुँदैन।
- (२) तोकिएको मापदण्ड विपरीत कुनै यान्त्रिक साधन, औद्योगिक प्रतिष्ठान, होटल रेष्टुरेण्ट वा अन्य ठाउँ वा मालसामान वा वस्तुबाट ध्वनि, ताप, रेडियोधर्मी विकिरण, तरङ्ग वा फोहरमैला वा दुषित पानी निष्काशन गर्न गराउन हुँदैन।
- (३) उपदफा (१) विपरीत कसैले कुनै कार्य गरी वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पारेको देखिएमा नगरपालिकाले तत् सम्बन्धमा आवश्यक शर्तहरू तोक्न वा त्यस्तो कार्य गर्न नपाउने गरी रोक लगाउन सक्नेछ।
- (४) कुनै किसिमको पदार्थ, इन्धन, औजार वा संयन्त्रको प्रयोगबाट वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव परेको वा पर्ने देखिएमा प्रदेश र संघीय सरकारलाई सो को जानकारी गराई नगरपालिकाले स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी त्यस्तो पदार्थ, इन्धन, औजार वा संयन्त्रको प्रयोग, उत्पादन, विक्रि वितरण, भण्डारणमा बन्देज लगाउन सक्नेछ र आवश्यक कारवाहीका लागि सिफारिस गर्नेछ।
- (५) प्रदूषणको रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१५. प्रयोगशाला स्थापना गर्न सक्ने :

- (१) वातावरण संरक्षण तथा प्रदूषण नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन नगरपालिकाले संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी आवश्यकता अनुसार विभिन्न प्रयोगशालाहरू स्थापना गर्न वा संघ र प्रदेशले स्थापना गरेका वा नेपाल सरकारले मान्यता दिएको कुनै प्रयोगशालालाई सो कामको लागि तोक्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना गरिएका वा तोकिएका प्रयोगशालाको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१६. नमूना संकलन गर्न दिनुपर्ने :

कुनै पनि उद्योग, कारखाना, यन्त्र, सवारी साधन आदिबाट सृजना वा निष्काशन हुने वा हुन सक्ने प्रदूषण, ध्वनि, ताप तथा फोहरमैलाको अध्ययन, परीक्षण वा विश्लेषण गर्नका लागि सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाले नगरपालिकाबाट अधिकारप्राप्त व्यक्ति वा संस्थालाई आवश्यकता अनुसार त्यस्ता वस्तु वा पदार्थको नमूना संकलन गर्न दिनु पर्नेछ ।

१७. वातावरण निरीक्षकको नियुक्ति गर्न सक्ने :

नगरपालिकाभित्र प्रदूषण कम गर्ने, हटाउने वा नियन्त्रण गर्ने तथा स्वीकृत वातावरणीय प्रतिवेदन अनुसार गर्नुपर्ने कामहरू प्रभावकारी रूपले गर्न गराउन, वातावरण संरक्षण सम्बन्धि प्रचलित मापदण्डको पालना भए नभएको सम्बन्धमा अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न कार्यपालिकाले नेपाल सरकारबाट मान्यताप्राप्त शैक्षिक संस्थाबाट वातावरण वा सोसँग सम्बन्धित विषयमा कम्तिमा स्नातक हासिल गरेको व्यक्तिलाई प्रचलित कानून बमोजिम निर्धारित मापदण्ड र प्रक्रिया पुरा गरी वातावरण निरीक्षक नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

१८. वातावरण निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार :

(१) वातावरण निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा प्रचलित संघीय र प्रदेश कानून तथा मापदण्ड बमोजिम प्रदूषण कम गर्ने, हटाउने वा नियन्त्रण गर्ने कार्य भए नभएको निरीक्षण गर्ने,
- (ख) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा प्रचलित कानून र मापदण्ड विपरीत कुनै ठाउँबाट प्रदूषण निष्काशन सम्बन्धी नकरात्मक कार्य गरे नगरेको सम्बन्धमा निरीक्षण गर्ने,
- (ग) स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा तोकिएका सर्त बमोजिम काम भए नभएको सम्बन्धमा स्थलगत जाँचबुझ तथा निरीक्षण गर्ने,
- (घ) खण्ड (क), (ख) र (ग) बमोजिम गरिएको जाँचबुझ तथा निरीक्षण प्रतिवेदन तोकिएको अधिकारी समक्ष पेश गर्ने,
- (ङ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने,

- (२) उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख) र (ग) बमोजिम निरीक्षण गर्ने सिलसिलामा वातावरण निरीक्षकले सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा प्रस्तावकलाई पूर्व सूचना दिई कुनै घर, जग्गा, भवन, कारखाना, उद्योग, सवारी साधन, औद्योगिक संयन्त्र, औजार, मेशिनरी, जीव, वस्तु, अभिलेख, कागजात वा अन्य मालसामान वा वस्तुहरूको निरीक्षण, परीक्षण वा जाँचबुझ गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम निरीक्षणको सिलसिलामा वातावरण निरीक्षकले माग गरेको विवरण वा जानकारी उपलब्ध गराई आवश्यक सहयोग गर्नु सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा प्रस्तावकको कर्तव्य हुनेछ ।
- (४) वातावरण निरीक्षकको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-३

फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

१५. फोहरमैलाको प्रबन्ध गर्ने दायित्व :

- (१) फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्न स्थानान्तरण केन्द्र (ट्रान्सफर स्टेशन), ल्याण्डफिल साइट, प्रशोधन प्लाण्ट, बायो ग्यास प्लाण्ट लगायत फोहरमैलाको संकलन, अन्तिम बिसर्जन तथा प्रशोधनका लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तथा संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने जिम्मेवारी कार्यपालिकाको हुनेछ ।
- (२) फोहरमैला संकलन केन्द्र, स्थानान्तरण केन्द्र वा प्रशोधन स्थलमा फालिएको वा राखिएको फोहरमैला वा सरसफाईको सिलसिलामा जम्मा भएको फोहरमैला प्रबन्ध गर्ने वा कुनै पनि किसिमबाट प्रयोग गर्ने जिम्मेवारी कार्यपालिकाको हुनेछ ।
- (३) यस दफाको प्रयोजनको लागि फोहरमैला संकलन केन्द्र, स्थानान्तरण केन्द्र वा प्रशोधन स्थलमा फालिएको वा राखिएको फोहरमैला वा सरसफाईको सिलसिलामा जम्मा भएको कुनै पनि पदार्थ फोहरमैला मानिनेछ ।

२०. फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने दायित्व:

- (१) नगरपालिकाभित्रको फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने गराउने दायित्व कार्यपालिकाको हुनेछ ।

- (२) उपदफा (१) जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला वा औद्योगिक फोहरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायको हुनेछ ।
- (३) कुनै उद्योग वा स्वास्थ्य संस्थाले हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला रासायनिक फोहरमैला तथा औद्योगिक फोहरमैला प्रशोधन गरी बाँकी रहेको फोहरमैला तथा अन्य फोहरमैलाको व्यवस्थापन गरीदिन कार्यपालिकालाई अनुरोध गरेमा वा कार्यपालिकाले निर्धारण गरेको फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न माग गरेमा कार्यपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम सेवा शुल्क लिई फोहरमैलाको व्यवस्थापन गरिदिन वा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न दिन सक्नेछ ।
- (४) कार्यपालिकाले सामुदायिक सरसफाई सम्बन्धी निर्देशिका बनाई लागू गर्नेछ ।
- (५) फोहरमैला व्यवस्थापनले मानव स्वास्थ्यमा पारेको वा पार्ने प्रभावको जाँच परिक्षण र अनुसन्धान गर्ने अधिकार सम्बन्धित जनस्वास्थ्य अधिकारीसँग हुनेछ ।
- (६) जाँच परिक्षणमा कुनै निकायमा फोहरमैला व्यवस्थापन प्रभावकारी हुन नसकी मानव स्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव पारेको भेटिएमा कार्यपालिकाले उक्त निकायलाई समयमै सचेत गराई प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक कारवाही गर्नेछ ।

२१. फोहरमैला उत्पादन कम गर्ने :

- (१) नगरपालिका भित्र कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कुनै काम कारोबार गर्न उत्पादन हुने फोहरमैला यथाशक्य कम गर्नु पर्नेछ ।
- (२) “आफ्नो क्षेत्र” भित्र विसर्जन हुन सक्ने फोहरमैलाको विसर्जन वा पुनः प्रयोगको व्यवस्था मिलाई बाँकी फोहरमैला मात्र निष्काशन गरी फोहरमैलाको परिणामलाई घटाउनु प्रत्येक व्यक्ति, संस्था वा निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

स्पष्टिकरण: “आफ्नो क्षेत्र” भन्नाले नगरपालिका भित्रको निजी घर कम्पाउण्ड, औद्योगिक क्षेत्रको परिसर, अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको परिसर, औद्योगिक प्रतिष्ठानको परिसर लगायत फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायको परिसरलाई सम्झनु पर्छ ।

२२. फोहरमैला पृथकीकरण :

- (१) कार्यपालिकाले फोहरमैलालाई तोकिए बमोजिम जैविक, अजैविक र अन्य प्रकारमा विभाजन गरी सो फोहरमैलालाई स्रोतमै छुट्याउने गरी तोक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिए बमोजिम फोहरमैला स्रोतमै छुट्याई संकलन केन्द्रसम्म पुऱ्याउने दायित्व त्यस्तो फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायको हुनेछ र यसको लागि कार्यपालिकाले आवश्यक प्रविधि, मालसामान, उपकरण, कण्टेनर आदि उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

२३. फोहरमैलाको निष्काशन :

- (१) फोहरमैला निष्काशनको समय, स्थान र तरिका कार्यपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (२) हानिकारक फोहरमैला वा रासायनिक फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायले त्यस्तो फोहरमैला तोकिए बमोजिम व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।
- (३) हानिकारक फोहरमैला वा रासायनिक फोहरमैला संकलन केन्द्र वा स्थानान्तरण केन्द्रमा निष्काशन गर्न पाइने छैन ।

२४. फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्र :

- (१) कार्यपालिकाले फोहरमैलालाई व्यवस्थित रूपमा संकलन गर्न प्रत्यक टोल वा वस्तीमा संकलन केन्द्र तोकिए आवश्यक कण्टेनरको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम संकलन केन्द्र तोकिए यथाशक्य टोल वा वस्तीका सबैलाई पायक पर्ने गरी वातावरणीय रूपले उपयुक्त स्थान तोकनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको संकलन केन्द्रमा फोहरमैला निष्काशन र संकलन गर्ने समय र तरिका कार्यपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२५. जोखिमपूर्ण फोहरको व्यवस्थापन :

- (१) कुनै जोखिमपूर्ण फोहरको संकलन, भण्डारण, प्रशोधन, विक्री वितरण, विसर्जन वा ओसार पसार गर्दा उत्पादक वा सञ्चालक जनस्वास्थ्य र वातावरणमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी उचित व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम जोखिमपूर्ण फोहरको व्यवस्थापन गर्दा उत्पादक वा सञ्चालकले आफ्नै खर्चमा व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।
- (३) जोखिमपूर्ण फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२६. फोहरमैलाको न्यूनिकरण, पुनः प्रयोग तथा पुनः चक्रीय प्रयोग :

- (१) कार्यपालिकाले फोहरमैला न्यूनिकरण, पुनः प्रयोग तथा पुनः चक्रीय प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न आवश्यक कार्य गर्नेछ र यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।
- (२) उद्योग उत्पादन प्याकिङ्ग गर्न प्रयोग गरेको वस्तुलाई पुनः प्रयोग गरी फोहरमैलाको परिणामलाई घटाउने काममा प्रोत्साहन गर्न सम्बन्धित उद्योगसँग कार्यपालिकाले समन्वय गर्न सक्नेछ ।

२७. अनुमति सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) यस ऐन बमोजिम कार्यपालिकाको अनुमति नलिई कसैले पनि फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी काम गर्न वा गराउन सक्नेछैन ।
- (२) फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न चाहिने स्वदेशी वा विदेशी कम्पनी, संस्था वा निकायले देहायको विवरण खुलाई अनुमतिको लागि कार्यपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछः-
 - (क) फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी योजना,
 - (ख) फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक जनशक्ति तथा प्रविधिको विवरण,
 - (ग) तोकिए बमोजिमको अन्य विवरण ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम पर्न आएको निवेदन उपर कार्यपालिकाले आवश्यक जाँचबुझ गरी अनुमतिपत्र दिन सक्नेछ ।
- (४) फोहरमैलाको व्यवस्थापन, पुनः चक्रिय प्रयोग, प्रशोधन र विसर्जनमा आवश्यक पर्ने प्रविधि स्वदेशमा उपलब्ध हुन नसक्ने देखिएमा त्यस्तो प्रविधि उपलब्ध गराउन सक्ने कुनै विदेशी कम्पनी, संस्था वा निकायलाई सम्भन्धितामा उल्लेखित अवधिभित्र त्यस्तो प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने शर्तमा नेपाल सरकारको स्वीकृति लिई कार्यपालिकाले उपदफा (३) बमोजिम अनुमतिपत्र दिन सक्नेछ ।
- (५) अनुमतिपत्र सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२८. फोहरमैला व्यवस्थापनमा निजी तथा सामुदायिक क्षेत्रको संलग्नता :

- (१) कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार यस ऐन बमोजिम अनुमति प्राप्त निजी क्षेत्रका कम्पनी वा सामुदायिक क्षेत्रबाट तोकिए बमोजिम

प्रतिस्पर्धा गराई आफ्नो क्षेत्रको फोहरमैला व्यवस्थापन गराउन सक्नेछ ।

- (२) उपदफा (२) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन गर्दा निजी क्षेत्रका कम्पनीको हकमा देहायका सबै वा कुनै र सामुदायिक एवं गैरसरकारी संघ, संस्थाको हकमा देहायको कुनै काम गराउन सकिनेछः-

- (क) फोहरमैलाको न्यूनिकरणका लागि जनचेतना अभिवृद्धि,
- (ख) फोहरमैला संकलन,
- (ग) फोहरमैला ढुवानी,
- (घ) फोहरमैलाको प्रयोग, पुनः प्रयोग, पुनः चक्रिय प्रयोग वा प्रशोधन,
- (ङ) फोहरमैला विसर्जन,
- (च) बन्द पश्चात् व्यवस्थापन ।

२५. प्रतिस्पर्धा गराई फोहरमैला व्यवस्थापनको जिम्मा दिने :

- (१) कार्यपालिकाले यस ऐन बमोजिम निजी क्षेत्र वा सामुदायिक संस्थाबाट फोहरमैला व्यवस्थापन गराउँदा बोलपत्र आह्वान गरी प्रतिस्पर्धा गराई व्यवस्थापकको छनौट गरी व्यवस्थापन गर्ने जिम्मा दिनु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापकको छनौट गर्दा देहायका आधारमा गर्नु पर्नेछः-

- (क) कार्यपालिकालाई बुझाउन कबुल गरेको रकम,
- (ख) फोहरमैलाबाट ऊर्जा शक्ति उत्पादन गर्ने वा प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्ने क्षमता, पूँजी, प्रविधि र जनशक्तिको क्षमता,
- (ग) आर्थिक तथा प्राविधिक क्षमता,
- (घ) फोहरमैला व्यवस्थापन अपनाउन प्रस्ताव गरीएको प्रविधिको दिगोपन तथा वातावरणीय प्रभाव न्यूनिकरण,
- (ङ) व्यवस्थापन करार गर्न प्रस्ताव गरिएको व्यवस्थापन शुल्क,
- (च) फोहरमैलाको प्रयोग, प्रशोधन वा पुनः प्रयोग गर्ने सम्बन्धमा भए कार्यपालिकालाई बुझाउन मञ्जुर गरिएको रोयल्टी ।

- (३) बोलपत्र सम्बन्धी अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

- (४) उपदफा (१) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापनको जिम्मा पाएको कम्पनी, संस्था वा निकायले कार्यपालिकासँग गरेको सम्झौताको अधीनमा रही शुल्क उठाउन सक्नेछ ।

- (५) फोहरमैला व्यवस्थापनमा गैरसरकारी क्षेत्रको संलग्नता सम्बन्धी अन्य कुराहरु तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
३०. फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल निर्माण तथा सञ्चालन गर्न स्वीकृति दिन सकिने :
- (१) निजी क्षेत्रबाट फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल, प्रशोधन स्थल वा अन्य संयन्त्र निर्माण गरी सञ्चालन गर्न स्वीकृति माग गरेमा वातावरण तथा अन्य प्रचलित कानूनको अधीनमा रही त्यस्तो संयन्त्र निर्माण तथा सञ्चालनका लागि कार्यपालिकाले स्वीकृति दिन सक्नेछ ।
 - (२) उपदफा (१) बमोजिम निजी क्षेत्रबाट फोहरमैला व्यवस्थापन संयन्त्रको निर्माण तथा सञ्चालन गर्दा तोकिएको वातावरणीय मापदण्डको पालना भए वा नभएको अनुगमन कार्यपालिकाले गर्नेछ ।
 - (३) उपदफा (२) बमोजिम अनुगमन गर्दा स्वीकृत मापदण्डको पालना गरेको नपाइएमा त्यस्तो मापदण्ड पालनाको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्न समयावधि तोकिदिन सक्नेछ र सो समयावधिमा पनि मापदण्डको पालनाको लागि आवश्यक व्यवस्था नगरेमा त्यस्तो व्यक्ति वा कम्पनीको स्वीकृति कार्यपालिकाले तोकिए बमोजिम रद्द गर्न सक्नेछ ।
३१. सार्वजनिक निजी साभेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न सकिने :
- (१) कार्यपालिकाले प्रचलित कानूनको अधीनमा रही निजी क्षेत्र, सामुदायिक एवं गैरसरकारी संघ, संस्थासँगको साभेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापन कार्य गर्न सक्नेछ ।
 - (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सामुदायिक एवं गैरसरकारी संघ, संस्थासँगको साभेदारीमा फोहरमैला न्यूनिकरणको लागि जनचेतना अभिवृद्धि, फोहरमैला संकलन, ढुवानी, फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलको बन्द पश्चात् व्यवस्था, उद्यान निर्माण र सौन्दर्यकरण जस्ता कार्य मात्र गर्न वा गराउन सकिनेछ ।
३२. सेवा शुल्क उठाउन सक्ने :
- (१) कार्यपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन गरे बापत सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायबाट सेवा शुल्क लगाई उठाउन सक्नेछ ।
 - (२) उपदफा (१) बमोजिमको शुल्कको निर्धारण फोहरमैलाको परिमाण, तौल तथा प्रकृति र तोकिए बमोजिमका अन्य कुराहरुको आधारमा कार्यपालिकाले गर्नेछ ।

- (३) उपदफा (१) बमोजिमको शुल्क कार्यपालिका आफैले वा निजले तोकेको संस्था वा निकाय मार्फत् समेत उठाउन सक्नेछ ।
- (४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा २६ बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न जिम्मेवारी पाएको व्यक्ति, संस्था वा निकायले कार्यपालिकासँग भएको सहमतिको आधारमा फोहरमैला व्यवस्थापन गरे बापत सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायबाट सेवा शुल्क उठाउन सक्नेछ ।
तर तोकिए बमोजिमका विपन्न वर्गलाई सेवा शुल्कमा तोकिए बमोजिम छूट दिइनेछ ।
- (५) यस दफा बमोजिम शुल्कबाट प्राप्त आम्दानी तथा फोहरमैला व्यवस्थापन निजी क्षेत्रलाई संलग्न गराउँदा प्राप्त हुने आम्दानी कार्यपालिकाले एउटा छुट्टै शीर्षकमा राखी तोकिएको मापदण्डको अधीनमा रही फोहरमैलाको व्यवस्थापन, वातावरणीय संरक्षण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन प्रभावित क्षेत्रको विकासमा खर्च गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-४

जैविक विविधता संरक्षण

३३. जैविक विविधताको संरक्षण गर्नुपर्ने :

- (१) आफ्नो क्षेत्रभित्रको जैविक विविधताको संरक्षण गर्ने जिम्मेवारी नगर पालिकाको हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम जैविक विविधताको संरक्षण सम्बन्धी कार्यक्रम गर्दा संघीय तथा प्रदेशको कानून तथा मापदण्ड प्रतिकूल नहुने गरी देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ,-
- (क) कृषिजन्य जैविक विविधता संरक्षण,-
- (१) विकासका कार्यक्रमहरू संचालन गर्दा कृषि जैविक विविधताको संरक्षणलाई विशेष महत्त्व दिने,
- (२) जैविक विविधता, वातावरण र मानव स्वास्थ्यमा नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्ने जोखिम भएका जि.एम. ओ.(GMO)तथा त्यसका उत्पादनलाई आवश्यकता अनुसार नियन्त्रण वा निषेध गर्ने,
- (३) कृषि पर्यावरणीय सेवाहरूको दिगो परिचालनको लागि पराग सेचक तथा अन्य पर्यावरणीय सेवा प्रदान गर्ने

जीवहरु सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, अनुगमन गरी संरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,

(४) परम्परागत, ज्ञान सीप तथा अभ्यासको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने।

(ख) सिमसार संरक्षण, -

(१) स्थानीय जनसमुदायको सहभागितामा उनीहरूको हितका लागि आफ्नो क्षेत्र अन्तर्गतका सिमसारको पहिचान गर्दै सो को संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने,

(२) स्थानीय जनसहभागितामा आधारित सिमसार व्यवस्थापनको माध्यमद्वारा सिमसारको स्रोतहरूमाथि समन्यायिक अवसर दिलाउँदै बुद्धिमत्तापूर्ण प्रयोगको अवधारणालाई सार्थक तुल्याउने,

(३) स्थानीय व्यक्ति, समुदाय एवं निकायलाई संलग्न गराउँदै सिमसारको संरक्षण र व्यवस्थापन कार्य प्रभावकारी बनाउने,

(४) वर्तमान र भावी पुस्ताको फाइदाका लागि प्राकृतिक स्रोत संरक्षण गर्न स्थानीय वासिन्दाको हित हुने खालको सामाजिक र आर्थिक विकासका कार्यक्रम संचालन गर्ने,

(५) सिमसारमा आश्रित सङ्कटापन्न जीवजन्तु, जलचर, सापेक्षिक जङ्गली जनावर तथा अन्य जल आश्रित आनुवंशिक स्रोतको संरक्षण गर्ने,

(६) वातावरणीय असर न्यून हुने गरी सिमसार क्षेत्रमा वातावरण अनुकूल पर्यटनको विकास गर्दै प्राप्त लाभलाई यथासम्भव सिमसारको व्यवस्थापन र स्थानीय जनसमुदायको हितमा परिचालन गर्ने,

(७) सिमसार संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि तयार गरिने कार्ययोजनाहरूमा स्थानीय जनसहभागिता सुनिश्चित गर्ने,

(८) सिमसार क्षेत्रमा आश्रित स्थानीयवासीको अनुभव, अभ्यास, सीप र ज्ञानको संरक्षण गर्दै सोही आधारमा सिमसारको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्न प्रश्रय दिने,

(९) सिमसार व्यवस्थापनमा देखा पर्ने समस्याहरूको पहिचान गरी स्थानीय स्तरमै समाधानको उपायहरूको खोजी गर्न जनसहमतिका आधारमा व्यवस्थापन कार्ययोजना बनाई लागू गर्ने गराउने,

(१०) सिमसार व्यवस्थापन योजना तर्जमा गर्ने र व्यवस्थापन समितिमा स्थानीय जनसमुदायका साथै संघ संस्थाको प्रतिनिधित्व गराउन आवश्यक कानुनी एवं प्रशासनिक व्यवस्था गर्ने,

(११) सिमसारमा आश्रित स्थानीय जनसमुदायलाई सिमसार बाट प्राप्त हुने लाभको न्यायोचित बाँडफाँडका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने,

(३) जैविक विविधता संरक्षण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून र मापदण्ड बमोजिम हुनेछ।

३४. जैविक विविधताको अभिलेखीकरण गर्नुपर्ने :

(१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्र अवस्थित जैविक विविधताको वस्तुस्थिति र विवरणको अभिलेखीकरण व्यवस्थित र वैज्ञानिक ढङ्गले राख्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अभिलेखीकरण जैविक विविधता सम्बन्धी निर्देशिका बनाई राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप अद्यावधिक राख्ने जिम्मेवारी कार्यपालिकाको हुनेछ ।

(३) जैविक विविधताको अभिलेखीकरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

३५. स्थानीय समुदायको परम्परागत ज्ञान, सीप, अभ्यास, आदिको संरक्षण गर्नुपर्ने :

(१) जैविक विविधताको सम्बन्धमा स्थानीय समुदाय भित्रका व्यक्ति वा समूहमा रहेको ज्ञान, सीप, अभ्यास आदिको पहिचान, अभिलेखीकरण, तथा संरक्षण गर्ने जिम्मेवारी कार्यपालिकाको हुनेछ ।

(२) कार्यपालिकाले उपदफा (१) बमोजिमको अभिलेखीकरण वैज्ञानिक र व्यवस्थित ढङ्गले तोकिएको ढाँचा र प्रारूपमा राख्नेछ ।

३६. खनिज पदार्थ संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था :

(१) कार्यपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका खनिज पदार्थको अवस्था बुझ्न सर्भे तथा खोज गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सर्भे तथा खोजबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको आधारमा प्रचलित नेपालको कानून प्रतिकूल नहुने गरी कार्यपालिकाले खनिज पदार्थको संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सक्नेछ

३७. जलाधार संरक्षण गर्नुपर्ने :

- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका जलाधारको संरक्षण गर्नु नगरपालिका, नागरिक र सम्बन्धीत निकायको कर्तव्य हुनेछ ।
- (२) कार्यपालिकाले संघीय र प्रदेशको कानून र मापदण्डको अधीनमा रही कार्यविधि बनाई नगरपालिका भित्रको जलाधार संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्नेछ ।
- (३) आफ्नो क्षेत्रमा रहेको खानेपानीको मुहानको पहिचान, अभिलेखीकरण, संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी कार्यपालिकाको हुनेछ ।

परिच्छेद- ५

वन तथा हरित क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापन

३८. वन, वन पैदावार, वन्यजन्तु तथा हरित क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने :

- (१) आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रको वन, वन पैदावार, वन्यजन्तु तथा हरित क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी नगरपालिकाको हुनेछ ।
- (२) वन, वन पैदावार, वन्यजन्तु तथा हरित क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा सहयोग गर्नु नागरिकको कर्तव्य हुनेछ ।
- (३) वन तथा वन पैदावार संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने सम्बन्धमा नगरपालिकाले संघीय र प्रदेश कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी देहाय बमोजिम गर्नुपर्ने छ ।
 - (क) संघ तथा प्रदेशसँग समन्वय गरी स्थानीय समुदायको सहभागितामा आफ्नो सिमाभित्रका समुदायमा आधारित वन, निजी वन, कृषि वन तथा वनमा आधारित उद्योगहरू संचालन तथा व्यवस्थापन गर्ने,
 - (ख) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह लगायत समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन गर्ने समूहको प्राविधिक, व्यवस्थापकीय, संस्थागत क्षमता विकासमा प्राथमिकता दिने,
 - (घ) वनसँग सम्बन्धित प्राविधिक सेवालाई प्रभावकारी बनाउनुका अतिरिक्त क्षमता विकासको लागि उत्प्रेरणात्मक अवसरहरू सिर्जना गर्ने,

- (ङ) स्थानीय समुदायमा रहेको वनजन्य, जडिबुटी तथा वनस्पति उपयोग सम्बन्धी परम्परागत ज्ञान, सीप र चिकित्सा पद्धतिलाई आधुनिक विज्ञानसँग संयोजन गर्दै उन्नत प्रकारको ज्ञान, सीप र उत्पादनका लागि उपयुक्त वातावरण निर्माण गर्ने,
- (च) वन्यजन्तु र वनस्पतिको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्न संघ, प्रदेशसँगको समन्वयमा स्थानीय स्तरका प्राणी उद्यान तथा वनस्पति उद्यानहरू स्थापना र संचालन गर्ने,
- (छ) वन पैदावार संकलनमा दिगोपना र प्रभावकारिताका लागि आधुनिक प्रविधिहरूको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने,
- (ज) दिगो वन व्यवस्थापनको मापदण्ड अनुरूप सबै वन व्यवस्थापनमा सामाजिक, आर्थिक र वातावरणीय दृष्टिले दीगोपना सुनिश्चित गर्ने,
- (झ) संघ तथा प्रदेशको समन्वयमा संरक्षित क्षेत्र, सिमसार क्षेत्र तथा वन व्यवस्थापन पद्धतिहरूबाट पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न योगदान पुऱ्याउने,
- (ञ) वन, वनस्पति, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधता र जलाधार क्षेत्रको संरक्षण, पुनःस्थापना र दिगो उपयोग गर्न आवश्यक योजना र कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- (ट) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका जलचरको संरक्षण गर्ने,
- (ठ) संघ तथा प्रदेशसँग समन्वय र सहकार्य गरी गरिवीको रेखामुनि रहेका जनताको गरिवी न्यूनिकरण गर्न वनको संरक्षण र विकास हुने गरी आय आर्जन तथा पर्यटनका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने,
- (ड) सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार विक्री तथा उपयोग गर्न बनाएको वार्षिक कार्ययोजना नगरपालिकाबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गराउने
- (ढ) नगरपालिका क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्ने,
- (ण) सामुदायिक भू-संरक्षण र सो मा आधारित आय आर्जन कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने,
- (त) संघ तथा प्रदेशको मापदण्डको अधीनमा रही नगरपालिका क्षेत्रभित्रको जडिबुटी तथा अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावर सम्बन्धि

सर्वेक्षण, उत्पादन, संकलन प्रवर्द्धन, प्रशोधन र वजार
व्यवस्थापन गर्ने,

३५. निजी वन दर्ता तथा व्यवस्थापन :

- (१) निजी वन दर्ता गराउन चाहने कुनै व्यक्ति वा संस्थाले निजी वन दर्ताको लागि डिभिजन वन कार्यालय वा सब डिभिजन वन कार्यालयको सिफारिस सहित कार्यपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै निवेदन परेमा आवश्यक जाँचबुझ गरी कार्यपालिकाले निजी वन दर्ता गरी प्रमाणपत्र दिनेछ ।
- (३) व्यवसायिक प्रयोजनका लागि निजी वन वा निजी आवादीमा रहेको वन पैदावरको संकलन तथा ओसारपसार गर्नु परेमा कार्यपालिकाबाट स्वीकृत लिनु पर्नेछ ।

४०. सार्वजनिक जग्गामा वन विकास सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) कार्यपालिकाले प्रचलित नेपाल कानून तथा यस ऐनको अधीनमा रही सार्वजनिक जग्गामा वनको विकास, संरक्षण, व्यवस्थापन गर्न र वन पैदावरको उपयोग तथा बिक्री वितरण गर्न सक्नेछ ।
- (२) कार्यपालिकाले सडक, नहर र बाटो किनारमा लगाइएको तथा बाटोमा छहारी पर्ने रुखहरू र चौतारा, कुलाको मुहान, धार्मिक स्थल वा त्यस्तै अन्य संवेदनशील ठाउँमा लगाइएका रुखहरूको संरक्षण गर्न तथा जोखिमपूर्ण अवस्थामा प्रचलित नेपाल कानूनको अधिनमा रही हटाउन सक्नेछ ।

४१. सहरी वनको विकास र व्यवस्थापन :

- (१) कार्यपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको सहरी क्षेत्र तथा वस्तीमा रहेका सार्वजनिक सडक तथा पार्क जस्ता स्थानमा आफैले वा कुनै संघसंस्था वा निजी क्षेत्रसँगको साभेदारीमा सहरी वनको विकास तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना हुने सहरी वनको वन पैदावार कार्यपालिकाले तोकिए बमोजिम प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

४२. वनक्षेत्रको प्रयोग :

कार्यपालिकाले कुनै विकास आयोजना सञ्चालन गर्दा वन क्षेत्रको प्रयोग गर्नु बाहेक अन्य कुनै विकल्प नभएमा र प्रचलित कानून बमोजिमका वातावरणीय अध्ययनबाट त्यस्तो योजना सञ्चालन गर्दा वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर नपर्ने देखिएमा सो आयोजना सञ्चालन गर्न त्यस्तो वन क्षेत्रको जग्गा प्राप्त गर्नको लागि संघीय सरकार समक्ष अनुरोध गर्न सक्नेछ ।

४३. नर्सरी र उद्यान स्थापना तथा व्यवस्थापन :

- (१) संधीय तथा प्रादेशिक कानून प्रतिकूल नहुने गरी, प्रचलित मापदण्ड तथा तोकिएको प्रक्रिया पूरा गरेको सुनिश्चित गरी नगरपालिका क्षेत्रभित्र जो कोहीले पनि कार्यपालिकाको अनुमति लिई नर्सरी तथा उद्यान सञ्चालन गर्न सक्नेछन् ।
- (२) नगरपालिका क्षेत्रभित्र उपदफा (१) बमोजिम सञ्चालन हुने नर्सरी तथा उद्यानको सम्बन्धमा संधीय तथा प्रादेशिक मापदण्डसँग नबाभिकने गरी सञ्चालन तथा पूर्वाधार मापदण्ड निर्देशिका बनाई लागू गर्नेछ ।
- (३) नगरपालिका क्षेत्रभित्र उपदफा (१) बमोजिम स्थापना हुने सबै नर्सरी तथा उद्यानहरूको कम्तिमा वर्षको एक पटक तोकिए बमोजिम अनिवार्य अनुगमन निरीक्षण गर्नुपर्ने छ ।

४४. खुल्ला क्षेत्र व्यवस्थापन तथा हरियाली प्रवर्द्धन :

- (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेको खुल्लातथा सार्वजनिक क्षेत्रको संरक्षण, प्रवर्द्धन तथा अभिलेखीकरण गर्नु पर्नेछ ।
- (२) कार्यपालिकाले आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्र रहेने खुल्ला तथा सार्वजनिक क्षेत्रमा प्रचलित कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी वृक्षारोपण, सम्भार र व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।
- (३) खुल्ला तथा सार्वजनिक क्षेत्रको व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४५. नदी किनार, नदी उकास नहर किनार र सडक किनारमा वृक्षारोपण :

- (१) नगरपालिकाभित्रको नदी किनार, नदी उकास नहर किनार र सडक किनारमा कार्यपालिकाको अनुमति लिई वृक्षारोपण गर्न सक्नेछ ।
- (२) कार्यपालिकाले वृक्षारोपण सम्बन्धी मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-६
संस्थागत व्यवस्था

४६. वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण कोषको स्थापना र सञ्चालन :

- (१) नगरपालिकामा वातावरण संरक्षण, प्रदूषणको रोकथाम तथा नियन्त्रणका साथै जैविक विविधताको संरक्षण लागि वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण कोषको स्थापना हुनेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहने छन् :
- (क) संघ, प्रदेश सरकारबाट वातावरण संरक्षणका लागि प्राप्त रकम,
 (ख) विभिन्न संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम,
 (ग) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम।
- (३) वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण कोषको संचालन तोकिए बमोजिम हुनेछ।

४७. वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण परिषद् गठन गर्न सक्ने :

- (१) वातावरण, जैविक विविधता र प्राकृतिक स्रोत संरक्षण सम्बन्धी कार्यलाई व्यवस्थित रूपमा कार्यान्वयन गर्न, नीति योजना निर्माण गर्न, विभिन्न निकायहरू बीच समन्वय गर्न तथा यस ऐन अन्तर्गत अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न नगरपालिकामा वातावरण सम्बन्धी विशेषज्ञ सम्मिलित वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण परिषद् रहनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको परिषदमा देहाय बमोजिमका अध्यक्ष र सदस्यहरू रहनेछन्,
- (क) नगरपालिका प्रमुख - अध्यक्ष
 (ख) उप प्रमुख -सदस्य
 (ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत- सदस्य
 (घ) स्वास्थ्य समिति संयोजक- सदस्य
 (ङ) वन, वातावरण समिति संयोजक-सदस्य
 (च) वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोतको क्षेत्रमा काम गरेका विज्ञ १ महिला सहित ३ जना -सदस्य
 (छ) स्थानीय वासिन्दाहरूमध्ये वन उपभोक्ता समितिहरूबाट १जना सहित कार्यपालिकाले तोकेका १ महिला समेत ३ जना-सदस्य
 (ज) कृषि क्षेत्र हेर्ने कार्यपालिका सदस्य- सदस्य
 (झ) वातावरण शाखा संयोजक- सदस्य सचिव
- (३) वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण परिषद्को अन्य काम, कर्तव्य तथा अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४८. समितिहरू गठन गर्न सक्ने :

- (१) नगर कार्यपालिकाले यो ऐनको उद्देश्य पूर्तिको लागि सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञहरू समेत रहेको विभिन्न समितिहरू गठन गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठित समितिहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार नगर कार्यपालिकाले तोकिदिए बमोजिम हुनेछ ।

४९. अनुगमन तथा मूल्यांकन :

- (१) यस ऐन अन्तर्गत आवश्यक अनुगमन र मूल्यांकन दफा ५८ बमोजिम स्थापित वातावरण तथा जैविक विविधता संरक्षण परिषद वा परिषदले तोकेको निरीक्षण समितिहरूवाट गर्नेछ ।
- (२) अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५०. वातावरण संरक्षण योजना तर्जमा गर्ने :

- (१) कार्यपालिकाले वातावरण तथा जैविक विविधता संरक्षण योजना तर्जमा तथा कार्यान्वयन गर्नेछ ।
- (२) कार्यपालिकाले वातावरण संरक्षण योजना तर्जमा गर्दा वातावरण संरक्षण, जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन, दीगो उपयोग र वातावरणीय र जैविक विविधताका स्रोतहरूको परम्परागत र स्थानीय अभ्यासहरूलाई समेत समावेश गर्नुपर्ने छ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको वातावरण तथा जैविक विविधता संरक्षण योजना बनाउँदा महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक र आर्थिक रूपमा विपन्न समुदायलाई विशेष प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।
- (४) वातावरण संरक्षण योजनामा समावेश गर्नुपर्ने विषयवस्तु तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-७

कसूर, जरिवाना तथा क्षतिपूर्ती

५१. कसूर:

कसैले देहायको कुनै काम गरेमा यस ऐन बमोजिम कसूर गरेको मानिनेछ :-

- (क) कार्यपालिकाले तोकिदिएको समय र स्थान बाहेक अन्यत्र फोहरमैला निष्काशन गर्ने,
- (ख) कण्टेनर वा फोहरमैला संकलन केन्द्रमा राखिएको फोहरमैला अनाधिकृत तवरले प्रयोग गर्ने,

- (ग) फोहरमैला संकलन केन्द्रमा राखिएको कण्टेनर तोडफोड गर्ने क्षति पुऱ्याउने, राखिएको स्थानबाट हटाउने वा संकलन केन्द्रमा कुनै नोक्सानी पुऱ्याउने,
- (घ) यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई फोहरमैला व्यवस्थापनको कार्य गर्ने,
- (ङ) यस ऐन बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि प्रदान गरिएका अनुमतिपत्रमा उल्लेखित शर्तहरू उल्लङ्घन गर्ने,
- (च) फोहरमैला संकलन केन्द्र, कण्टेनर वा फोहरमैला थुपार्ने ठाउँमा कुनै पनि किसिमको हानिकारक पदार्थ फाल्ने, राख्ने वा थुपार्ने,
- (छ) घर, कम्पाउण्ड तथा परिसरको फोहरमैला सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थानमा राख्ने, फाल्ने वा थुपार्ने,
- (ज) फोहरबाट निस्केको दूषित पानी (लिचेट) वा ढल चुहाई अन्य व्यक्तिको घर वा जग्गा प्रदूषित गराउने,
- (झ) सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थानमा सरसफाई तथा फोहरमैला संकलन गर्न कार्यपालिकाले तोकेको समय वा सफाई गर्दाको समयमा त्यस्तो ठाउँमा कुनै पनि किसिमको सवारी साधन बिसाउने वा बिसाइ राखेको सवारी साधन हटाउने इन्कार गर्ने,
- (ञ) कार्यपालिकाले तोकेको ठाउँमा बाहेक जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्ने गरी सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थानमा कुनै पनि किसिमको हानिकारक फोहरमैला राख्ने, फाल्ने, थुपार्ने वा निष्काशन गर्ने,
- (ट) रासायनिक फोहरमैला, औद्योगिक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला वा हानिकारक फोहरमैला जथाभावी फाल्ने, राख्ने वा निष्काशन गर्ने वा गराउने,
- (ठ) औद्योगिक प्रतिष्ठान वा स्वास्थ्य संस्थाले उद्योग वा स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने हानिकारक फोहरमैला जथाभावी फाल्ने, राख्ने वा निष्काशन गर्ने वा गराउने,
- (ड) फोहरमैला संकलन, ढुवानी तथा फोहरमैला व्यवस्थापनमा बाधा अवरोध सिर्जना गर्ने,
- (ढ) फोहरमैला संकलन, ढुवानी तथा अन्तिम निष्काशन स्थलमा अवरोध, बन्द, घेराउ गर्ने वा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा हडताल गर्ने,

- (ण) फोहरमैला अत्याधिक उत्पादन हुने वस्तु भनी नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी प्रतिबन्ध लगाएको कुनै वस्तु उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्ने,
- (त) प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएको मापदण्ड विपरित रासायनिक विषादीको आयात गर्ने वा समयावधि सकिएको रासायनिक विषादी प्रचलित कानून र मापदण्ड बमोजिम नष्ट गर्ने जिम्मेवारी पूरा नगर्ने,
- (थ) स्रोत मै फोहरमैलाको पृथकीकरण नगरी फोहरमैला मिसाएर निष्काशन गर्ने,
- (द) मरेको वा मारेको पशुपक्षी र सोको लादी, प्वाँख, हड्डी तथा माछाको कत्ला आदि सार्वजनिक स्थल, सडक, गल्ली, चोकमा राख्ने, फाल्ने वा थुपार्ने।

५२. सजाय तथा जरिवाना :

- (१) फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धमा कसैले देहायको कार्य गरेमा देहाय बमोजिमको सजाय तथा जरिवाना गर्नेछः
- (क) दफा ५१ को खण्ड (क) बमोजिमको कसूर गर्ने व्यक्तिलाई कार्यपालिकाले पहिलो पटक भए पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना, दोस्रो पटक सोही कसूर गरेमा पाँच हजार रुपैयाँदेखि दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना र सोही कसूर तेस्रो वा सोभन्दा बढी पटक गरेमा प्रत्येक पटकको लागि पन्ध्र हजार रुपैयाँका दरले जरिवाना गरी फोहरमैला उठाउँदा लाग्ने खर्च समेत निजबाट असूल उपर गर्न सक्नेछ ।
- (ख) दफा ५१ को खण्ड (ख) र (भ) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई कार्यपालिकाले पाँच सय रुपैयाँदेखि पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
- (ग) दफा ५१ को खण्ड (ग) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई कार्यपालिकाले पन्ध्र हजार रुपैयाँदेखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी कण्टेनर वा संकलन केन्द्र व्यवस्थापन गर्न लाग्ने खर्च असूल उपर गर्न सक्नेछ ।
- (घ) दफा ५१ को खण्ड (घ) र (ङ) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई कार्यपालिकाले पन्ध्र हजार रुपैयाँदेखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी अनुमति नलिएसम्म त्यस्तो कार्य गर्न रोक लगाउनेछ ।

- (ड) दफा ५१ को खण्ड (च) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई कार्यपालिकाले पाँच हजार रुपैयाँदेखि पन्ध्र हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ र त्यस्तो वस्तु वा पदार्थबाट कुनै क्षति भइसकेको भए त्यस्तो क्षति बापतको रकम समेत कसूर दाताबाट असूल उपर गर्न सक्नेछ ।
- (घ) दफा ५१ को खण्ड (ख), (ज) र (द) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई कार्यपालिकाले पाँच हजार रुपैयाँदेखि पन्ध्र हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
- (ङ) दफा ५१ को खण्ड (ग) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई कार्यपालिकाले तीस हजार रुपैयाँदेखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
- (च) दफा ५१ को खण्ड (ट), (ठ) र (त) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई कार्यपालिकाले पचास हजार रुपैयाँदेखि एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ र सोही कसूर पुनः गरेमा पहिलो पटक गरेको जरिवानाको दोब्बर जरिवाना गरी प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति रद्द गर्नको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखि पठाउन सक्नेछ ।
- (भ) दफा ५१ को खण्ड (ड), (ढ) र (ण) बमोजिमको कसूरलाई प्रचलित संघीय कानून बमोजिम सजाय हुनेछ ।
- (ञ) दफा ५१ को खण्ड (थ) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई सम्बन्धित कार्यपालिकाले प्रत्येक पटक पाँच सय रुपैयाँ जरिवाना गर्न सक्ने छ ।
- (२) वातावरण संरक्षण सम्बन्धमा कसैले देहायको कार्य गरेमा कार्यपालिकाले देहाय बमोजिमको जरिवाना गर्नेछः
- (क) सक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत गराउनु पर्ने प्रस्तावको हकमा त्यस्तो प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई वा स्वीकृत प्रतिवेदन विपरीत हुने कार्य गरेमा पाँचलाख रुपैयाँसम्म,
- (ख) प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई वा स्वीकृत प्रतिवेदन विपरीत हुने कुनै प्रस्ताव कार्यान्वयन गरेमा दशलाख रुपैयाँसम्म ।
- (३) कसैले उपदफा (२) बमोजिमको कार्य गरेमा सम्बन्धित कार्यपालिकाले तुरुन्त रोकী वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराएमा यस ऐन बमोजिम त्यस्तो प्रतिवेदन स्वीकृत गराउन र

त्यस्तो प्रतिवेदन कार्य भएकोमा सो कार्यलाई सुधार गर्न आदेश दिनेछ र यसरी दिइएको आदेश बमोजिम गर्नु सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाको कर्तव्य हुनेछ । यसरी दिइएको आदेश बमोजिम कार्य नभएमा कार्यपालिकाले उपदफा (१) बमोजिम गरिएको जरिवानाको तेब्बर जरिवाना गर्नेछ ।

- (४) उपदफा (२) मा उल्लेखित विषय बाहेक कसैले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड विपरीतका कुनै कार्य गरेमा कार्यपालिकाले त्यस्तो कार्य गर्न बन्देज लगाई तीन लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी दुई महिनाभित्र यो ऐन वा यस ऐन बमोजिम बनेको नियम, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बमोजिमको कार्य गर्न आदेश दिन सक्नेछ । यसरी दिएका आदेश बमोजिम कार्य नभएमा यस उपदफा बमोजिम गरिएको जरिवानाको तेब्बर जरिवाना लाग्नेछ ।
- (५) उपदफा (३) वा (४) बमोजिम दिएको आदेश बमोजिमको काय नभएमा त्यस्तो कार्यमा बन्देज लगाइनेछ र त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थालाई कालोसूचीमा राख्ने सम्बन्धमा आवश्यक कारबाही गर्न कार्यपालिकाले सिफारिस सहित संघ र प्रदेश सरकारमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (६) यस दफा बमोजिम जरिवाना गर्नु अघि जरिवाना गर्न लागेको व्यक्ति वा संस्था वा आयोजनालाई सफाइ पेश गर्ने मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।

५३. क्षतिपूर्ति :

- (१) कसैले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका वा मापदण्ड विपरीत प्रदूषण गरेको वा जोखिमपूर्ण फोहर निष्कासन गरेको वा कुनै दुर्घटनाजन्य प्रदूषणका कारणबाट कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई कुनै हानी नोक्सानी पुग्न गएमा त्यस्तो कार्यबाट पीडित व्यक्ति वा संस्थाले आफूलाई पुग्न गएको क्षति बापत कार्यपालिका वा तोकिएको निकायबाट क्षतिपूर्ति भराई पाउन निवेदन दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम परेको निवेदन सम्बन्धमा छानबिन तथा जाँचबुझ गर्दा निवेदकलाई हानी नोक्सानी भएको ठहरेमा क्षतिको यकिन गरी त्यसरी हानि नोक्सानी पुऱ्याउने व्यक्ति, संस्था वा प्रस्तावकबाट पीडितलाई मनासिब क्षतिपूर्ति भराई दिनु पर्नेछ ।

- (३) नगरपालिकाको कुनै निकाय वा नगरपालिकाको स्वामित्व र नियन्त्रणमा रहेको संस्थाले प्रदूषण गरी क्षति पुगेको विषयमा परेका निवेदन सम्बन्धमा छानबिन गर्न कार्यपालिकाले मनोनयन गरेको तीन जना विज्ञ रहेको समिति गठन हुनेछ र सो समितिको सिफारिसको आधारमा उपदफा (२) वा (३) बमोजिम क्षतिपूर्ति भराई दिनु पर्नेछ ।
- (४) यस दफा बमोजिम क्षतिपूर्ति निर्धारण गर्ने आधार र अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५४. निवेदन दिन सक्ने :

- (१) कसैले यस ऐन विपरित वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई वा स्वीकृत प्रतिवेदन विपरीत हुने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गरेमा वा यस ऐन विपरित हुने कार्य गरेमा वा गर्न लागेमा कार्यपालिका वा कार्यपालिकाले तोकेको अधिकारी समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

५५. पुनरावेदन :

- (१) दफा ५२ बमोजिम भएको जरिवाना उपर चित्त नबुझे पक्षले उक्त जरिवाना उपर सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पैतिस दिनभित्र पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।
- (२) दफा ५३ बमोजिम क्षतिपूर्ति निर्धारण सम्बन्धमा भएको निर्णय उपर चित्त नबुझे पक्षले पैतिस दिनभित्रस सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ ।

- ५६. सहूलियत तथा सुविधा प्रदान गर्न सक्ने :** वातावरण तथा जैविक विविधता संरक्षणमा सकारात्मक प्रभाव पार्ने कुनै उद्योग, व्यवसाय, प्रविधि वा प्रक्रियालाई प्रोत्साहित गर्न कानून बमोजिम प्रदान गरिएको सहूलियत तथा सुविधाको अतिरिक्त नगरपालिकाले स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरि सहूलियत तथा सुविधा प्रदान गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद- ८
विविध

५७. ढुङ्गा, गिटि, वालुवा, माटोको उत्खनन, संकलन, उपयोग, विक्री तथा वितरण सम्बन्धमा :

- (१) नगरपालिका क्षेत्राधिकार भित्र रहेका ढुङ्गा, गिटि, वालुवा तथा माटोको उत्खनन, संकलन, उपयोग, बिक्री तथा वितरण सम्बन्धी व्यवस्था संघीय सरकारले जारी गरेको मापदण्ड अनुरूप हुनेछ ।

- (२) उपदफा(१)बमोजिमको मापदण्डको अधिनमा रही नगरपालिकाले आफ्नो छुट्टै मापदण्ड र कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।
५८. भू-उपयोग योजना र भूमि व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन :
संघीय तथा प्रदेश कानूनको अधिनमा रही नगरपालिकाले स्थानीय तहको भू-उपयोग योजना र भूमि व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
५९. समन्वय र सहजीकरण गर्ने :
वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण सम्बन्धि राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक अभियानमा नगरपालिकाले आवश्यक समन्वय तथा सहयोग गर्नेछ ।
६०. सर्वेक्षण :
कार्यपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा रहेको वातावरणीय तथा जैविक विविधताको वस्तुस्थिति बुझ्न तथा यकिन गर्न आवधिक रूपमा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा वातावरणीय तथा जैविक विविधता सर्वेक्षण गर्न सक्नेछ ।
६१. गुनासो व्यवस्थापन :
कार्यपालिकाले वातावरण, वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता सम्बन्धित गुनासो र उजुरीको संकलन गर्ने र त्यसको सम्बोधनको लागि एक अधिकारी तोक्न सक्नेछ ।
६२. परामर्श लिन सक्ने :
नगरसभा कार्यपालिका वा वातावरण शाखा (इकाई) ले यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित विषयका विज्ञसँग सल्लाह र परामर्श लिन सक्नेछ ।
६३. अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सक्ने :
कार्यपालिकाले यस ऐन अन्तर्गत तोकिएका जिम्मेवारी तथा अधिकार वातावरण शाखा (इकाई) मा प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
६४. प्रचलित कानून बमोजिम हुने :
यस ऐनमा लेखिए जति कुरामा यसै ऐन बमोजिम र अन्यमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
६५. नियम बनाउन सक्ने :
यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि कार्यपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ र त्यस्तो नियम नगरपालिकाको स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन पश्चात लागू हुनेछ ।
६६. मापदण्ड, निर्देशिका र कार्यविधि बनाउन सक्ने :
यस ऐन कार्यान्वयनको लागि कार्यपालिकाले आवश्यक मापदण्ड, निर्देशिका तथा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।

संस्था दर्ता तथा नियमन सम्बन्धी ऐन, २०८०

प्रस्तावना:

गोकर्णेश्वर नगरपालिका क्षेत्रभित्र सामाजिक, धार्मिक, साहित्यिक, साँस्कृतिक, वैज्ञानिक, शैक्षिक, बौद्धिक, पर्यावरण, खेलकूद, विकास वा परोपकारी संस्था स्थापना तथा दर्ता गर्न कानून बमोजिम दर्ता भएका संघ संस्थाहरूको लगानी र भूमिकालाई प्रभावकारी जवाफदेही र पारदर्शी बनाउँदै नगरपालिकाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा काम गर्ने वातावरण बनाउन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ को दफा ११ को उपदफा ४ (ठ) बमोजिम कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (१) बमोजिम गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगरसभाले यो ऐन बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

१. यो ऐनको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको संस्था दर्ता तथा नियमन सम्बन्धी ऐन, २०८०” रहेको छ ।
२. यो ऐन तुरुन्त लागू हुनेछ ।
३. यो ऐन गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा र व्याख्या :

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा -

- क. “नगरसभा” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगरसभालाई सम्झनु पर्दछ ।
- ख. “नगरपालिका” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिका सम्झनु पर्छ ।
- ग. “प्रमुख” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर प्रमुखलाई सम्झनुपर्छ ।
- घ. “उप-प्रमुख” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको नगर उपप्रमुखलाई सम्झनुपर्छ ।
- ङ. “स्थानीय अधिकारी” भन्नाले गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा कार्यालयले तोकेको व्यक्तिलाई सम्झनुपर्छ ।
- च. “संस्था” भन्नाले आर्थिक, सामाजिक, धार्मिक, साहित्यिक, साँस्कृतिक, वैज्ञानिक, शैक्षिक, बौद्धिक, भौतिक विकास, पर्यावरण संरक्षण तथा परोपकारी कार्यहरूको विकास, प्रवर्द्धन एवं विस्तार गर्ने उद्देश्यले स्थापना भएको संघ, संस्था, महासंघ, बालक्लव, क्लब,

आमा समूह, महिला समूह, टोल विकास संस्था, अध्ययन केन्द्र आदि सम्भन्नुपर्छ ।

- छ. “दातृ निकाय” भन्नाले सामाजिक विकास कार्यमा प्रचलित कानून बमोजिम सहयोग गर्ने द्विपक्षीय तथा बहुपक्षीय विकास साभेदारीलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- ज. “अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था” भन्नाले अन्य राष्ट्रमा दर्ता भई प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति लिई काम गर्ने संस्थालाई सम्भन्नुपर्दछ ।
- झ. “कार्य समिति” भन्नाले संस्थाको विधान अनुसार गठन भएको प्रबन्ध समिति वा कार्य समितितलाई सम्भन्नुपर्छ ।
- ञ. “विधान” भन्नाले संस्थाको विधानलाई सम्भन्नुपर्नेछ ।
- ट. “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा तोकिएको वा तोकिए कमोजिम बमोजिम सम्भन्नुपर्छ ।
३. दर्ता नगरी संस्था खोल्न नहुने :
१. यस ऐन बमोजिम गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा दर्ता नगरी कसैले पनि संस्था स्थापना र सञ्चालन गर्न पाइने छैन ।
२. प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम अन्यत्र संस्था स्थापना गरी यस नगरपालिका क्षेत्र भित्र शाखा विस्तार गर्दा वा कार्यक्षेत्र बनाउँदा यस नगरपालिकाको पूर्व स्वीकृत लिनु पर्नेछ । स्वीकृति नलिने संस्थाहरूलाई काम गर्न रोक लगाई कानून बमोजिम कारवाही गर्न सकिनेछ ।
४. संस्थाको दर्ता तथा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :
१. यो ऐन बमोजिम संस्था दर्ता गर्न चाहने कुनै सात जना वा सो भन्दा बढी व्यक्तिहरूले संस्था सम्बन्धी देहायको विवरण खुलाई स्थापना गर्न चाहेको संस्थाको विधानको २(दुई) प्रति र तोकिएको दस्तुर सहित तोकिएको अधिकारी समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- क) संस्थाको नाम र ठेगाना
- ख) उद्देश्यहरू,
- ग) संस्थाको कार्यक्षेत्र र विषय
- घ) कार्यसमितिका सदस्यहरूको नाम, ठेगाना र तीनपुस्ते विवरण,
- ङ) श्रोत साधन सम्बन्धी विवरण,
- च) कार्यालय खोल्ने ठेगाना,

छ) पदाधिकारीहरूको नेपाली नागरिकता को प्रमाण-पत्रको प्रतिलिपी,

२. सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिश पत्र ।
 ३. उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन प्राप्त भएपछि स्थानीय अधिकारीले आवश्यक छनविन गरी संस्था दर्ता गर्न उचित ठानेमा संस्था दर्ता गरी दर्ता प्रमाणपत्र दिनेछ ।
 ४. प्रचलित कानून बमोजिम अन्य निकायमा दर्ता भै स्थापना र संचालनमा रहेका संस्थाहरू यस ऐन बमोजिम दर्ता/सूचीकरण हुन साविक दर्ता प्रमाणपत्र संलग्न राखि निवेदन दिनुपर्नेछ । संस्थाको नामबाट कानूनले प्रतिबन्ध लगाएको कार्य गर्न पाइने छैन ।
 ५. उपदफा (३) बमोजिम संस्था दर्ता गर्दा संस्थाको उद्देश्य र कामको प्रकृतिको आधारमा तोकिए बमोजिम वर्गीकरण गरिनेछ ।
 ६. यस दफा अन्तर्गत दिइने प्रमाणपत्रको ढाँचा, अवधि, दर्ता, नवीकरण र दस्तुर तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
५. संगठित संस्था मानिने :
१. यस ऐन अन्तर्गत दर्ता भएको प्रत्येक संस्था अविच्छिन्न उत्तराधिकार वाला स्वशासित संगठित संस्था हुनेछ । सो संस्थाको सबै कामका निमित्त आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।
 २. संस्थाले व्यक्ति सरह चलअचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न र बेचविखन गर्न सक्नेछ ।
 ३. संस्थाले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजुर गर्न सक्नेछ र सो उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजुर लाग्नेछ ।
६. संस्थासंग सहकार्य सम्बन्धी व्यवस्था :
- नगरपालिकाले तोकेको वा स्वीकृत गरेको कुनै योजना तथा कार्यक्रम कार्यन्वयन गर्न प्रचलित कानूनको अधिनमा रही संस्थाहरूसंग सहकार्य गर्न सकिनेछ । सहकार्य सम्बन्धी विधि प्रक्रिया र शर्त तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
७. संस्थाको सम्पत्ति :
१. संस्थाले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति राख्नसक्नेछ ।
 २. संस्थाको सदस्य वा कर्मचारी वा कसैले संस्थाको विधान विपरीत संस्थाको कुनै सम्पत्ति दुरुपयोग गरेमा वा कब्जा गरेमा वा रोक्का राखेमा संस्थाले त्यस्तो सम्पत्ति दुरुपयोग गर्ने वा कब्जा वा रोक्का राख्ने संस्था वा व्यक्तिबाट फिर्ता लिन सक्नेछ ।

३. उपदफा (२) बमोजिम सम्पत्ति फिर्ता गराउन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आदेश दिन सक्नेछ ।
 ४. उपदफा (२) बमोजिम संस्थाको सम्पत्ति फिर्ता गर्ने गरी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गरेको कारवाहीमा चित्त नबुझ्ने व्यक्ति वा संस्थाले सम्बन्धित निकायमा उजुरी गर्न सक्नेछ ।
 ५. संस्थाको सदस्य वा कर्मचारी वा कसैले संस्थाको कुनै सम्पत्ति वा लिखत वा प्रतिष्ठा विरुद्ध कुनै गैर कानूनी कार्य गरेमा संस्था, संस्थाको कुनै सदस्य वा तोकिएको अधिकृतले प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दाको कारवाही चलाउन सक्नेछ ।
८. संस्था गाभ्ने गाभिने वा उद्देश्यमा हेरफेर :
१. संस्थाको उद्देश्यहरूमा हेरफेर गर्न आवश्यक देखिएमा वा संस्थामा कुनै अर्को संस्थालाई गाभ्न वा अर्को संस्थासंग गाभिन उचित देखेमा कार्यसमितिले तत् सम्बन्धी प्रस्ताव तयार गरी सो प्रस्ताव उपर छलफल गर्न संस्थाको विधान बमोजिम साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ ।
 २. साधारण सभा संचालनका लागि आवश्यक गणपुरक उपस्थित सदस्य संख्याको बहुमत सदस्यहरूले प्रस्तावमा समर्थन जनाएमा सो प्रस्ताव साधारण सभाबाट पारित भएको मानिनेछ । तर सो प्रस्ताव लागू गर्न तोकिएको अधिकृतको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
९. हिसाबको विवरण पेश गर्नु पर्ने :
- कार्यसमितिले आफ्नो संस्थाको कामको प्रगति, हिसाबको विवरण र लेखापरीक्षकको प्रतिवेदन प्रत्येक वर्ष नगरपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
१०. हिसाब जाँच गर्ने :
१. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आवश्यक देखेमा संस्थाको हिसाब आफुले खाटाएको वा नियुक्त गरेको कुनै कर्मचारीद्वारा जाँच गराउन सक्नेछ ।
 २. हिसाब जाँच गर्ने अधिकृतले मागेको विवरण तथा कागजपत्रहरू वा सोधेको प्रश्नको समयमा जवाफ दिनु प्रत्येक संस्थाको पदाधिकारी, सदस्य र कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।
 ३. हिसाब जाँच गर्ने अधिकृतले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकिएको म्याद भित्र हिसाब जाँचको प्रतिवेदन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ र सो प्रतिवेदनको आधारमा संस्थाको कुनै सम्पत्ति सो संस्थाको कुनै पदाधिकारी, सदस्य वा कर्मचारीले

हिनामिना गरेको, नोक्सान गरेको वा दुरुपयोग गरेको छ भन्ने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई लागेमा निजले त्यस्तो पदाधिकारी, सदस्य वा कर्मचारीबाट सो हानी नोक्सानी भएको रकम वा जिन्सी असूल गर्न प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही चलाउन सक्नेछ । अन्य प्रचलित कानूनले सजाय समेत हुने अपराध भएकोमा अन्य प्रचलित कानून बमोजिम निज उपर मुद्दा चलाउन बाधा पर्ने छैन ।

११. निर्देशन दिने :

नगरपालिकाले संस्थालाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशन पालना गर्नु सम्बन्धित संस्थाको कर्तव्य हुनेछ .

१२. दण्ड र सजाय :

१. ऐनको दफा ३ बमोजिम दर्ता नगराई संस्था स्थापना वा सञ्चालन गरेमा त्यस्ता संस्थाका कार्य समितिका सदस्यहरूलाई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जनही १(एक) हजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

२. दफा ५ बमोजिमको विवरण पेश नगरेमा कार्यसमितिका सदस्यहरूलाई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जनही ५(पाँच) सय रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ । तर कुनै सदस्यले दफा ५ उल्लघन हुन नदिन सकभर प्रयत्न गरेको थियो भन्ने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई लागेमा निजलाई सजाय मिन्हा दिन सक्नेछ ।

३. दफा १०को उपदफा (३) बमोजिम हिसाब जाँच गर्न सम्बन्धित अधिकृतले मागेको विवरण तथा कागजपत्रहरू वा सोधेको प्रश्नको जवाफ नदिने सम्बन्धित पदाधिकारी, सदस्य वा कर्मचारीलाई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले एकहजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

४. दफा ८ बमोजिम प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको पूर्व स्वीकृति नलिइ संस्थाको उद्देश्य हेरफेर गरेमा वा अर्को संस्थासंग गाभिने गरेमा वा संस्थाले आफ्नो उद्देश्यको प्रतिकूल हुने गरी कामकारबाही गरेमा वा नगरपालिकाले दिएको निर्देशन पालना नगरेमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले त्यस्तो संस्थाको दर्ता निलम्बन वा खारेज गर्न सक्नेछ ।

१३. पुनरावेदन :

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गरेको अन्तिम निर्णय उपर ३५ दिन भित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने छ ।

१४. संस्थाको विघटन र त्यसको परिणाम :

१. संस्थाको विधान बमोजिम कार्य सञ्चालन गर्न नसकी वा अन्य कुनै कारणवस संस्था विघटन भएमा त्यस्ता संस्थाको सम्पूर्ण जायजेथा नगरपालिकाको हुनेछ ।
२. उपदफा (१) बमोजिम विघटन भएको संस्थाको दायित्वको हकमा सो संस्थाको जायजेथाले खामेसम्म त्यस्तो दायित्व नगरपालिकाले व्यहोर्ने छ । तर संस्थाको जायजेथाले नखाम्ने अन्य दायित्व नगरपालिकाले व्यहोर्ने छैन ।

१५. अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था सम्बन्धी व्यवस्था :

१. कुनै पनि अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम गोकर्णेश्वर नगरपालिका क्षेत्रभित्र कार्य गर्दा गोकर्णेश्वर नगरपालिका (काठमाण्डौं)बाट पूर्व स्वीकृति लिनुपर्नेछ । स्वीकृति प्रदान गर्ने प्रकृया तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१६. अन्य नेपाल ऐन बमोजिम दर्ता वा स्थापना गर्नुपर्ने :

यस ऐन बमोजिम दर्ता भएको संस्था प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम अन्यत्र दर्ता र इजाजत लिई सञ्चालन गर्नु पर्ने रहेछ भने यस ऐन बमोजिम दर्ता भएको संस्थाले सो ऐन बमोजिम दर्ता गरी स्वीकृति लिएर मात्र स्थापना वा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

१७. नियम बनाउने अधिकार :

यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नगर कार्यपालिकाले नियम बनाउन सक्नेछ ।

१८. खारेजी र बचाउ :

१. संस्था दर्ता, नवीकरण सम्बन्धी व्यवस्थापन अन्य प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भएकोमा बाहेक यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।
२. यस ऐनमा भएको कुनै व्यवस्था प्रचलित संघीय र प्रदेश कानूनसंग बाभिने भएमा बाभिएको हदसम्म अमान्य हुनेछ ।